

วารสาร ปราชญ์ ประชาคม

Journal of Scholar Community

วัดมหาสถิตินาคพุทธาราม จังหวัดนครปฐม

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568

E-ISSN : 2822-1052 (Online)

วารสารปราชญ์ประชาคม

Journal of Scholar Community

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2568

E-ISSN: 2822-1052 (Online)

ที่ปรึกษา

พระพรหมศากยวงศ์วิสุทธี, ดร.

พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นางสาวภาวพรรณ กิจประเสริฐ

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

กองบรรณาธิการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศาสตราจารย์ ดร.

พระครูสุนทรธรรมโสภณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระมงคลธรรมวิธาน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ดุลยเกษม

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวดี

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรณรงค์ สกกุลศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เจริญธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวุฒิ สมยานะ

รองศาสตราจารย์ ดร.อุสา สุทธิสาคร

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลรัตน์ ศิริรินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์

รองศาสตราจารย์ประจวบ ประเสริฐสังข์

รองศาสตราจารย์ พล.ต.ท.ดร.กิตติ์ชนทัต เลอวงศ์รัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ภู่อระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิดา ภัคดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม

ดร.นรา ชำคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดเสนาหา นครปฐม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรังสิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบัญชาการศีกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

บทบรรณาธิการ

เรานั้นคือความว่าง เรามาแค่เรียนรู้ชีวิต
ไม่ยึดติด เพราะสุดท้ายก็ต้องกลับคืนสู่ความว่างเปล่า

วารสารปราชญ์ประชาคมปีที่ 3 ฉบับที่ 3 ของเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2568 โลกนี้วุ่นวายหนอจากเหตุการณ์คลิปหลุดเสียงพูดคุยระหว่างนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของไทย กับสมเด็จพระสันตะปาปา ฟรานซิส ผู้นำจากกัมพูชา ได้สร้างร่องรอยร้าวฉานที่อาจยาวนานและสั่นคลอนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่งผลต่อการเรียกร้องให้นายกฯ ต้องรับผิดชอบด้วยการลาออกเพื่อตั้งพรรคร่วมรัฐบาลชุดใหม่และเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่ พร้อมกันนี้พลเมืองผู้หวาดหวั่นสงคราม ได้พรั่นคำสาธยายมนต์ภาวนาต่อพระสยามเทวาธิราช เทพารักษ์ที่ปกปักรักษาบ้านเมืองให้ช่วยบันดลทั้งสองประเทศได้สานสัมพันธ์สืบสันตติอย่างมั่นคงมิหน่ายจากกัน

“โลกนี้ไม่มีอะไรที่ปกปิดได้นาน ถ้าไม่อยากให้คนรับรู้ ก็ต้องไม่กระทำในสิ่งนั้น”

มิถุนายน เดือนแห่งความภาคภูมิใจ หรือ Pride Month ที่ทั่วโลกเฉลิมฉลองให้กับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) เป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในตนเอง เรียกร้องสิทธิความเท่าเทียม มีต้นกำเนิดมาจากเหตุการณ์ Stonewall Riots ในปี 1969 โดยการประท้วงของกลุ่ม LGBTQ+ ต่อการถูกเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เหตุการณ์นี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิและความเท่าเทียมของ LGBTQ+ ดังนั้น เดือนมิถุนายนของทุกปี จึงมีการจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองต่าง ๆ เช่น การเดินขบวน Pride Parade ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการรวมพลังและแสดงออกถึงความภาคภูมิใจ นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

สังคมไทยมีประวัติศาสตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมาตั้งแต่อดีต ดังปรากฏคำเรียกเกี่ยวกับพฤติกรรมรักร่วมเพศอย่าง เช่นว่า "กะเทย" หรือ "บันเดาะ" หรือ "บัณเฑาะก์" หรือ "เล่นสวาท" ในฝ่ายชาย และ "เล่นเพื่อน" ในฝ่ายหญิง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 เริ่มมีการใช้คำว่า Homosexual และพฤติกรรมรักร่วมเพศของคนทั่วไปเริ่มเป็นที่รับรู้ในสมัยหลังประชาธิปไตย และต่อมาเริ่มมีสื่อของเกย์มากขึ้น นอกจากนี้กะเทยและเกย์ยังถูกแต่งเป็นเรื่องราวในภาพยนตร์และนวนิยาย จวบถึงปีนี้ คือ พ.ศ. 2568 พระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม สังคมไทยจึงกลายเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นประเทศที่สองในเอเชียที่ทำให้การแต่งงานของคนเพศเดียวกันถูกต้องตามกฎหมาย ต่อจากไต้หวัน อาทิเช่นปรากฏการณ์วันที่ 19 พฤษภาคม ที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พระบรมราชินี ทรงประกอบพิธีมงคลสมรสพระราชทานให้ข้าราชการในพระองค์ที่มีความหลากหลายทางเพศ นับเป็นการสมรสเท่าเทียมพระราชทานครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย

ปัจจุบัน คนข้ามเพศจึงมิใช่โรคภัยหรือความผิดปกติทางจิต แต่เป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ที่ควรได้รับความรักเคารพเช่นมนุษย์อื่น ๆ เพราะทุกคนมีสิทธิเลือกเพศและอัตลักษณ์โดยไม่ถูกกดดันจากสังคมทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ จากการตีตราของสังคมที่ถูกเลือกปฏิบัติ ย่อมส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจที่เกิดจากการไม่เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน

“ทุกสรรพสิ่งคือพลังงาน เมื่อส่งพลังใจออกไป แน่แท้ย่อมได้พลังนั้นกลับคืนมา”

วารสารปราชญ์ประชาคม ขอแสดงความยินดีกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศของสังคมไทยที่กฎหมายได้ผ่านกระบวนการรับรองที่รวดเร็ว เข้าถึงได้ และโปร่งใส พร้อมทั้งคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว ทั้งหวังว่าการครั้งนี้จักเป็นจุดเริ่มต้นของการให้เกียรติ เคารพ และสร้างความเท่าเทียมกันในมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางเพศใดก็ตาม เพื่อที่จะเป็นการขัดเกลาทางสังคมให้น่าอยู่อย่างสร้างสรรค์นี้วันดี

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย	
การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของ โรงเรียนเอกชนในสังกัดโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน จังหวัดพิษณุโลก	1-14
บุรินทร์ พุทธกรณ์ และธัญญาพร ก่องขันธุ์	
การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2	15-28
เจนจิรา ศรีโสภา, เฉลิมชัย หาญกล้า และภัสสร เลาสวัสดิกุล	
บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1	29-42
อารยา สายพานิชย์, ภูวดล จุลสุคนธ์ และภัสสร เลาสวัสดิกุล	
การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2	43-56
อรรธรณ จันท์ศิริ, ภูวดล จุลสุคนธ์ และเฉลิมชัย หาญกล้า	
ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี	57-71
นภาพร ภูรินทร์, ธันยรัตน์ ทองบุญตา และบุญยานุช เฉวียงหงส์	
การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่ง ความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2	72-87
ธีรภัทร หลั่งนาค, พิภา สมบูรณ์ และวิวุฒิ บุญลอย	
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการ เรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เกาะวิทยา	88-105
ศิริลักษณ์ จอมวิชัยยา และสายชล จินใจ	
รูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริม สุขภาพในพื้นที่แก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	106-119
พัฒนา พรหมณี, อาภา สาระกุล และมะลิวรรณ กิจวาท	
การจัดเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย	120-134
ชนิตตา โชติช่วง และอุบลวรรณ ส่งเสริม	

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นต่อความสามารถ ความพึงพอใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูวิชาชีพครู	135-148
เสาวลักษณ์ ศรีตาเกษ	
วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส เขต 2	149-162
มารีดา มะดีเยาะ และพิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ	
การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	163-177
อนันต์ ดิษสวรงค์ และภานุมาศ หมอสินธุ์	
การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1	178-192
ภริดา สีขาว และเกสร กอกอง	
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดุนกในประเทศไทย	193-208
ณัฐฤกษ์ฤณี เอกวรรณัง	
การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนของประเทศของประเทศไทย ปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ใต้หวัน โดมินีกัน คิวบา จาเมกา และบราซิล โดยการทบทวนวรรณกรรม	209-225
นพวรรณ พิงพา	
บทความวิชาการ	
การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการตั้งครรภ์วัยรุ่น: กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านแก้ว จังหวัดจันทบุรี	226-241
คมกริช อันทรง, ฬิภา สมบูรณ์, เรืองวิทย์ นิลโคตร และวิญญู บุญลอย	
พัฒนาการการศึกษารัฐศาสตร์ในประเทศไทย	242-255
อารดา ฉิมมากร, อาทิตย์ ชูชัย, ณัฐภัทร อยู่เมือง และพระครูสุภัทรสีลโสภณ	
กระบวนการพิจารณาบทความ	256

การ

ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดพิษณุโลก

บุรินทร์ พุทธกรณ์^{1*}ธัญญาพร ก่องจันทร์²

รับบทความ: 24 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 21 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 21 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเอกชนในพื้นที่ดังกล่าว การวิจัยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือครูผู้ใช้หลักสูตรวิชาการงานอาชีพ จำนวน 278 คน จากประชากร 1,045 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายตามตารางของ Krejcie และ Morgan ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ซึ่งผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ประสบการณ์ด้านหลักสูตรหรือการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ปัญหาอยู่ในระดับน้อย และความต้องการอยู่ในระดับมาก สำหรับแนวทางการพัฒนา ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ใช้แนวคิด Active Learning ส่งเสริมทักษะอาชีพควบคู่กับการอนุรักษ์เอกลักษณ์ไทย และแนะนำให้พัฒนาครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างเป็นธรรม

คำสำคัญ: ปัญหาและความต้องการ การจัดการเรียนรู้ วิชาการงานอาชีพ โรงเรียนเอกชน

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลก

* อีเมล: burinputtakon@gmail.com

² อาจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลก

A Study of Situation, Problems and Needs in Management of Home Economics Subject under Office of The Private Education Commission Phitsanulok Province

Burin Phutthakorn ^{1*}

Thanyaporn Kongkhan ²

Abstract

This study aimed to 1) examine the conditions, problems, and needs related to instructional management of the Career and Technology subject in private schools under the Office of the Private Education Commission in Phitsanulok Province, and 2) identify appropriate instructional approaches aligned with the contextual needs of these schools. The research employed a mixed-methods design. The quantitative phase involved a sample of 278 teachers responsible for implementing the Career and Technology curriculum, drawn from a population of 1,045 using simple random sampling based on Krejcie and Morgan's sample size determination table. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The qualitative phase involved semi-structured interviews with seven experts purposively selected based on their experience in curriculum development or instructional management in private schools. Data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that the overall instructional condition was at a high level, the overall level of problems was low and the level of needs was high. Based on expert recommendations, instructional development should incorporate Active Learning strategies to enhance occupational skills while preserving Thai cultural identity. Furthermore, teacher professional development should emphasize the use of technology in instructional practices and the implementation of fair and equitable assessment methods.

Keywords: Problems and Needs, Learning Management, Home Economics, Private Schools

¹ Master of Education Student, Master of Education Program in Curriculum and Instruction, Pibulsongkram Rajabhat University

* Email: burinputtakon@gmail.com

² Lecturer, Curriculum and Instruction, Education Faculty, Pibulsongkram Rajabhat University

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาจึงต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม รู้จักคิดวิเคราะห์ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความต้องการและความสนใจ มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งปลูกฝังการรักที่จะเรียนรู้อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในโลกยุคข้อมูลข่าวสารหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต ซึ่งการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2557) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งหมายในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 6 กล่าวไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” นอกจากนี้ ในมาตรา 27 กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ที่บัญญัติให้มีการดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยไม่มีค่าใช้จ่าย รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมาตรา 258 จ (4) ที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาเด็กเล็กการสร้างโอกาสทางการศึกษาการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาครูประกอบกับพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 14 (2) กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาการศึกษาเอกชนต่อคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (กช.) ตามกรอบระยะเวลาและทิศทางการพัฒนาประเทศด้านการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2566-2570 เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาเอกชนของสถานศึกษาเอกชนในระบบและนอกระบบ วางแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อน

การจัดการศึกษาเอกชนให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ รวมถึงพัฒนาคุณภาพการศึกษาเอกชนให้ดียิ่งขึ้นและสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ

ประเทศไทยเริ่มมีการจัดการศึกษาของเอกชนมาเป็นระยะเวลายาวนานก่อนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐ เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199-2231 ซึ่งเป็นการเผยแพร่ศาสนาควบคู่กับการให้การศึกษา เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดการศึกษาเอกชนมีบทบาทสำคัญในการแบ่งเบาภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของภาครัฐในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม เกิดการแข่งขันและเปรียบเทียบ ทำให้ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาทั้งระบบดีขึ้น อีกทั้งช่วยภาครัฐประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของประเทศจำนวนมากอีกด้วย การให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมายความว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการศึกษาของประเทศ ต้องขับเคลื่อนให้สอดคล้องกับกรอบทิศทางของการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จึงมีความจำเป็นต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2566-2570 ขึ้น เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาเอกชน วางแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเอกชนให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ยกระดับคุณภาพการศึกษาเอกชนและสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ประกอบกับใช้ทดแทนฉบับเดิมที่สิ้นสุดลงเมื่อปี 2565

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนได้ประเมินคุณภาพและความเกี่ยวข้องของแหล่งข้อมูลวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และติดตามสภาพแวดล้อมนั้นจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ศักยภาพ และบริบท สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเอกชน และพยากรณ์ผลกระทบต่อการจัดการแล้วจึงกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาเพื่อให้สามารถรองรับความท้าทายจากสภาพแวดล้อมและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติและแผนที่สำคัญและจำเป็นแต่ละระดับ ทั้งนี้ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2566-2570 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยผ่านการประชุมระดมความคิดเห็น และรูปแบบออนไลน์ อันจะส่งผลให้การขับเคลื่อนตามพันธกิจ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ประสบผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ “สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานด้วยความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ภายใต้การกำกับ ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเอกชนที่มีความเท่าเทียมและเป็นธรรม” และได้นำแผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2566 - 2570 เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในคราวการประชุมเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2566 ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบแผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2566 - 2570 แล้ว

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนสมบูรณ์และสมดุลอย่างแท้จริง โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ ซึ่งจะต้องมีทักษะการทำงาน ทักษะการจัดการ สามารถนำความรู้มาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้องเหมาะสม คำนึงและมีคุณธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่องาน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน อันจะนำไปสู่การให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเอง และพึ่งตนเองได้ตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มการงานอาชีพ ประกอบด้วย สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว และสาระที่ 2 การอาชีพ ซึ่งวิชางานเกษตร เป็นส่วนหนึ่งของสาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพในโรงเรียนเอกชนมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก อาจประสบปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันในการจัดการเรียนรู้วิชาดังกล่าว การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจึงมีความจำเป็นเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม บริบทของโรงเรียนเอกชนในประเทศไทยมีความหลากหลายในด้านประเภท ระดับการศึกษา ขนาดของโรงเรียน และที่มาของเงินทุนที่ใช้ในการจัดการศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนเอกชนยังต้องเผชิญกับการแข่งขันสูง ทั้งระหว่างโรงเรียนเอกชนด้วยกันเอง และกับโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนนานาชาติ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้โรงเรียนเอกชนต้องปรับตัวและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานในจังหวัดพิษณุโลก มีการขับเคลื่อนโครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ โดยมุ่งเน้นการสร้างแรงงานที่มีฝีมือสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิต โครงการดังกล่าวสะท้อนถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพในโรงเรียนเอกชน เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเอกชนในจังหวัดพิษณุโลกอาจประสบปัญหาในการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพ เช่น การขาดแคลนทรัพยากร การขาดความร่วมมือกับชุมชน และการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเอกชนในบริบทนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและตลาดแรงงานในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนในสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ในการพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพระดับประเทศ และบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้วิชาการทำงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาการทำงานอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้เน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียนเท่านั้น แต่เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย (meaningful learning) โดยผู้เรียนมีบทบาทเป็นศูนย์กลาง (learner-centered approach) แนวคิดสำคัญที่สนับสนุนแนวทางดังกล่าว ได้แก่ แนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วม เช่น การเรียนรู้แบบ Active Learning และ Problem-Based Learning (PBL) ซึ่งเหมาะสมกับรายวิชาการทำงานอาชีพที่มุ่งพัฒนาทักษะการปฏิบัติ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม (Jonassen, 1999; Prince, 2004)

นอกจากนี้ แนวคิดของ Bloom's Taxonomy ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ โดยเรียงลำดับกระบวนการคิดของผู้เรียนจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับสูง ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การประเมิน และการสร้างสรรค์ (Anderson & Krathwohl, 2001) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในรายวิชาการทำงานอาชีพเพื่อวางแผนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

การจัดการเรียนรู้วิชาการทำงานอาชีพ

สาระการเรียนรู้การทำงานอาชีพในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ โดยเน้นทั้งด้านการดำรงชีวิตและครอบครัว และการอาชีพ ครูผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียน รวมถึงบริบทของชุมชนและตลาดแรงงาน

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้วิชาการทำงานอาชีพ การใช้สื่อดิจิทัลและแหล่งเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และช่วยพัฒนาทักษะการทำงานของให้ผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

สภาพ ปัญหา และความต้องการในบริบทโรงเรียนเอกชน

โรงเรียนเอกชนในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการแบ่งเบาภาระของภาครัฐ และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ระบบการศึกษาของรัฐยังเข้าไม่ถึงจุดแข็งของโรงเรียนเอกชนคือความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเอกชนยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน เช่น การขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ และข้อจำกัดในการบูรณาการเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่อย่างทั่วถึง

ในขณะเดียวกัน ความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเอกชนยังคงสูง โดยเฉพาะด้านการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย การฝึกอบรมครู การส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบเหล่านี้อย่างเป็นระบบ และนำผลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนทางพัฒนาการเรียนรู้อาชีพที่มามีประสิทธิภาพในโรงเรียนเอกชน

บทบาทของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดพิษณุโลก

โรงเรียนเอกชนในจังหวัดพิษณุโลกถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษา โดยเฉพาะในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ ด้วยความยืดหยุ่นทางการบริหารจัดการและอิสระทางวิชาการ โรงเรียนเอกชนสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน เศรษฐกิจท้องถิ่น และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในรายวิชาการงานอาชีพ โรงเรียนเอกชนมีศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะอาชีพพื้นฐาน เช่น การทำอาหาร การจัดสวน การดูแลผู้สูงอายุ และงานฝีมือพื้นบ้าน ซึ่งเป็นทักษะที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานในระดับท้องถิ่น ทั้งยังส่งเสริมการพึ่งพาตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาวรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทโรงเรียนเอกชนในฐานะหน่วยพัฒนาการศึกษาที่สามารถปรับเปลี่ยนแนวทางได้อย่างคล่องตัว และมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดกรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้ให้สามารถวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และความต้องการได้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ครูผู้ใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก จำนวนทั้งสิ้น 1,045 คน จาก 20 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ใช้หลักสูตรจำนวน 278 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) และเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเองจากการสังเคราะห์ขอบเขตของกรอบแนวคิดในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก 2) ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก และ 3) ความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.50. - 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ กับผู้ทรงคุณวุฒิและครูโรงเรียนโรจนวิทย์มาลาเปียงในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ค่าความเชื่อมั่น 0.821

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงานด้านการศึกษา โดยใช้การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย จากช่วงคะแนนความคิดเห็น ตรงกับระดับสภาพ ปัญหาและความต้องการ แต่ละหมวด โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

สามารถสรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

1. เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 44.2
2. อายุ พบว่า ส่วนมากมีอายุระหว่าง 20-35 ปี จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 72.7 รองลงมามีอายุระหว่าง 36-45 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 19.1 ส่วนน้อยที่สุดมีอายุระหว่าง 46-60 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3
3. ระดับการศึกษา ส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 79.9 รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และน้อยที่สุดมีการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8
4. ประสบการณ์ด้านการสอน พบว่า ส่วนมากมีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 10 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 60.4 รองลงมามีประสบการณ์ด้านการสอน 5-10 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6 และน้อยที่สุดมีประสบการณ์ด้านการสอน ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมและรายด้าน

ด้าน	สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชน ฯ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ สภาพ	ลำดับ
1	ด้านการใช้หลักสูตร	4.18	0.92	มาก	3
2	ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้	4.22	0.93	น้อย	1
3	ด้านการวัดผลและการประเมินผล	4.21	0.92	มาก	2
รวม		4.20	0.92	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.20) และ (S.D. = 0.92) โดยสภาพที่มีเรียงลำดับสภาพที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.93) ด้านการวัดผลและการประเมินผล ($\bar{x}$ = 4.21, S.D. = 0.92) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการใช้หลักสูตร ($\bar{x}$ = 4.18, S.D. = 0.92) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก

แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพในโรงเรียนเอกชนจังหวัดพิษณุโลก ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญของการมีแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน การพัฒนาทักษะครู การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ปัญหาที่สำคัญได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ การขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ และการขาดเครื่องมือที่เหมาะสมในการวัดและประเมินผล แนวทางแก้ไขที่สำคัญ ได้แก่ การจัดอบรมครูอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบท และการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการเรียนรู้ โดยรวมแล้ว การพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก

1.1 สภาพปฏิบัติการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.20$) และ ($S.D. = 0.92$) ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนมีการวางแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน มีความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน ที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Taba (1962) ซึ่งเน้นว่าการออกแบบหลักสูตรที่ดีจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้เป็นระบบและมีทิศทางชัดเจน การจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก มีแผนการปฏิบัติงานประจำปีตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและมีการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ใช้แนวคิดหลักสูตรอิงมาตรฐาน มีการจัดการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเป็นเป้าหมายมีการวัดและประเมินผลที่สะท้อนมาตรฐานจึงส่งผลให้สภาพการปฏิบัติของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลกอยู่ในระดับมาก

1.2 ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.15$) และ ($S.D. = 1.35$) อันสะท้อนว่าโรงเรียนมีการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดทำแผนการสอน การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และมีระบบการนิเทศติดตาม รวมทั้งการดำเนินกิจกรรม PLC (Professional Learning Community) อย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวส่งผลให้การพัฒนาครูเป็นไปอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour & Eaker (1998) ที่กล่าวว่า PLC ช่วยให้ครูร่วมมือกันในการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะวิชาชีพโดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้งานวิจัยของ นิภาพรณ ศรีสุวรรณ (2562) พบว่าการใช้ PLC ในโรงเรียนเอกชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาครูทั้งด้านวิธีสอนและทักษะการประเมินอย่างเป็นระบบโรงเรียนมีแผนการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพที่ชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเหมาะสม มีการวิเคราะห์ปัญหาในการใช้หลักสูตรเพื่อปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น รวมถึงการนิเทศการสอนและการทำ PLC หรือ ชุมชนการเรียนรู้ของมืออาชีพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลในองค์กรหรือสถาบันการศึกษาได้พัฒนาความรู้และทักษะต่าง ๆ ผ่านการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตั้งเป้าหมายร่วมกัน การใช้ PLC ช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืนทั้งในด้านการสอนและการทำงาน โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์และการประเมินผลเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในแต่ละขั้นตอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย

1.3 ความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) และ

(S.D. = 1.00) เมื่อพิจารณาในด้านนี้พบว่าครูผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีค่าเฉลี่ย คือ ($\bar{X}$ = 4.29) และ (S.D. = 0.88) ทั้งนี้เนื่องจากครูให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีการใช้สื่อและวิธีการที่หลากหลายตามศักยภาพของผู้เรียน และครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของ Piaget (1972) ที่ระบุว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อได้ลงมือทำ ได้ค้นพบด้วยตนเอง และมีครูเป็นผู้แนะนำเท่านั้น อีกทั้งยังตรงกับงานวิจัยของ พชร พิงบุญ ณ อยุธยา (2564) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีส่วนช่วยเพิ่มทักษะการคิด วิเคราะห์ และทักษะการแก้ปัญหาได้อย่างมีนัยสำคัญ การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจของผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก ซึ่งต่างจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั่วไปที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้จากการสอนของครูโดยตรง และยังเป็นเรื่องท้าทายสำหรับผู้สอนในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จึงส่งผลให้ครูผู้สอนมีความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในระดับมากกว่าข้ออื่น

2. การศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพที่มีประสิทธิภาพควรใช้แนวทาง Active Learning เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการปฏิบัติจริง การอบรมครูควรมุ่งเน้นทักษะการสอนและการใช้เทคโนโลยี พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างความร่วมมือและการประเมินผลที่ยืดหยุ่น เพื่อติดตามพัฒนาการและตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพของโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ครูผู้สอนจะต้องมีการพัฒนาความรู้ในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ สถานศึกษา และครูผู้สอนควรกำหนดและปฏิบัติตามนโยบายอย่างชัดเจน การกระตุ้นให้ครูมีความระหนักในการจัดการเรียนรู้ และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดจนมีการติดตามตรวจสอบ และนำผลไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สถานศึกษาควรมีการประชุมชี้แจงครูเกี่ยวกับงานด้านการจัดการเรียนการสอนและการเขียนแผนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ตามหลักสูตรแกนกลาง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพ โดยมีการเปรียบเทียบ เพศ อายุ และประสบการณ์ในกาสอนของครูผู้ใช้หลักสูตร

2. การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มสาระอื่น ๆ

3. การสำรวจความต้องการของผู้เรียน ควรมีการสอบถามความคิดเห็น ความพึงพอใจ และความต้องการของผู้เรียนเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนและการประเมินผล เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

4. การศึกษาประเมินผลกระทบของการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ควรศึกษาเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ในวิชาการงานอาชีพ เช่น ความสามารถในการนำไปใช้ในอาชีพจริง หรือการพัฒนาทักษะชีวิต

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553). โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

นิภาพรรณ ศรีสุวรรณ. (2562). การใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อพัฒนาครูในโรงเรียนเอกชน. วารสารการบริหารการศึกษา, 15(1), 44–58.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. สุวีริยาสาส์น.

พัชรี พิงบุญ ณ ออยุธยา. (2564). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. วารสารคุรุศาสตร์, 22(3), 112–125.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2557). การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). A Taxonomy for learning, teaching and assessing: a revision of bloom's taxonomy of educational objectives: complete edition. Longman.

DuFour, R., & Eaker, R. (1998). Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement. Solution Tree Press.

- Jonassen, D. (1999). Designing constructivist learning environments. In C. Reigeluth, (Eds.), *Instructional design theories and models: A new paradigm of instructional theory* (pp. 215-239). University Park: Pennsylvania State University.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Piaget, J. (1972). *The psychology of the child*. Basic Books.
- Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*, 93, 223-231. <http://dx.doi.org/10.1002/j.2168-9830.2004.tb00809.x>
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt, Brace & World.

การ

บริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลพบุรี เขต 2

เจนจิรา ศรีโสภา^{1*}

เฉลิมชัย หาญกล้า²

ภัสสร เลาสวัสดิกุล³

รับบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 22 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 และ 2) เปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 159 คน และ ครูผู้สอนจำนวน 1,247 คน รวมทั้งสิ้น 1,406 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 311 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตรวัด 5 ระดับ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.897 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที สถิติทดสอบเอฟ และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของเชฟเฟ ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านคน ด้านวัฒนธรรม ด้านโครงสร้าง ด้านเทคโนโลยี และ 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

¹⁻³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

* อีเมล: sri.janejirasopa@gmail.com

Change Management of School Administrators Under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 2

Janejira Srisopa ^{1*}

Chalermchai Hankla ²

Phatsayakorn Laosawatdikul ³

Abstract

The purpose of this article 1) Study the change management of school administrators under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 2 and 2) compare the change management of school administrators under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 2 classified by position, work experience, and size of the school. The population was 159 school administrators and 1,247 teachers, totaling 1,406 people the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 2. The sample was 311 school administrators and teachers under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 2. The instrument used to collect data this time was a 5-level measurement questionnaire with a consistency index between 0.60-1.00 and a reliability value of 0.897. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Schaffer's test for pairwise differences. The results of the study found that: 1. Overall the change management of school administrators Under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 2, was at a high level. When considering each item, the average values from highest to lowest were as follows: people, culture, structure, and technology. and 2. The results of the comparison of the change management of school administrators Under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 2, classified by status, position, and size of school, found that the overall picture and each aspect were significantly different at the .05 statistical level. When classified according to work experience, it was found that the overall picture and each aspect were not different.

Keywords: Management Change, School Administrators, Lopburi Primary Educational Service Area Office Area 2

¹⁻³ Faculty of Education, Thepsatri Rajabhat University

* Email: sri.janejirasopa@gmail.com

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันมีลักษณะเป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษา สถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรที่มีภารกิจในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน เพื่อให้ถึงพร้อมมีความรู้ ความเข้าใจ เท้าทันการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่เป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ ใฝ่เรียนรู้ มีทักษะในการเรียนและมีทักษะชีวิต โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งสร้างและพัฒนาให้คนไทย มีความสามารถและมีความสุข จึงจำเป็นต้องปรับตัว ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการในองค์กรโดยเน้นการมีส่วนร่วมผู้บริหาร ครูและบุคลากร ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโรงเรียน (ดารญา ตันตินีรนาท, 2561) การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 (2566) มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งภารกิจหลักและงานนโยบายต่าง ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งจากการดำเนินงานพบปัญหาและอุปสรรค 3 ด้าน คือ 1) ด้านคุณภาพการศึกษา 2) ด้านโอกาสทางการศึกษา 3) ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ซึ่งได้มีการจัดการกับกลไกส่วนประกอบต่าง ๆ ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ให้สามารถเรียนรู้ ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากร ด้านบริหารจัดการ ด้านวัฒนธรรม ด้านโครงสร้างทั้งภายในและภายนอกในสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้รับผลดีและลดผลกระทบในทางที่ไม่ดีของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะช่วยให้องค์กรดำเนินงานไปได้อย่าง ต่อเนื่อง รวดเร็ว สามารถอยู่รอดและเจริญก้าวหน้าไปได้ โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะการบริหารหรือการจัดการ (Managerial skills) ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค (Technical skills) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human skills) ทักษะด้านการประสมแนวความคิด (Conceptual skills) นำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) และเป้าประสงค์ (Goal) ของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาและพัฒนา

ผู้เรียนที่เป็นทรัพยากรบุคคลของชาติ ตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางของสถานศึกษาอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายนอก มีการสื่อสาร วางแผนและดำเนินงานเชิงรุก มีความ ยืดหยุ่น มีกลยุทธ์ในการก้าวสู่เป้าหมายของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน (วันวิภา ทำประโยชน์, 2565) กระบวนการ ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ยึดเป้าหมาย และภารกิจขององค์กรเป็นหลัก และจะสรรหาวิธีการบริหารงาน ด้วย การกำหนดทิศทางที่ชัดเจน การกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยรางวัลอันเกิดจาก การบรรลุผลสำเร็จในงาน การริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยให้อำนาจแก่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความคิดสร้างสรรค์ ในการทำงานด้วย เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายโดยจัดให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ดีและยังคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างพนักงานครู (คมกฤษ พรหมฉิน, 2560)

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัยทั้งหมดที่ได้เสนอในข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหาร การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 และ เปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เพื่อใช้ในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนา การบริหารการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 สามารถไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษา ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินการจัดกิจกรรม โดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ใน การบริหารเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ อย่างแท้จริง ซึ่ง ฮอย, และมิสเกล (Hoy, & Miskel, 2001) กล่าวว่า การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการ ที่มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ด้วยองค์ประกอบหลายประการ เช่น การตัดสินใจ องค์กรแรงจูงใจ ภาวะผู้นำ โดยการบริหารต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

การบริหารสถานศึกษา คือการดำเนินการต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาที่จะทำให้บุคลากรเกิดการรับรู้ กระบวนการในการบริหารสถานศึกษาสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความร่วมมือและ

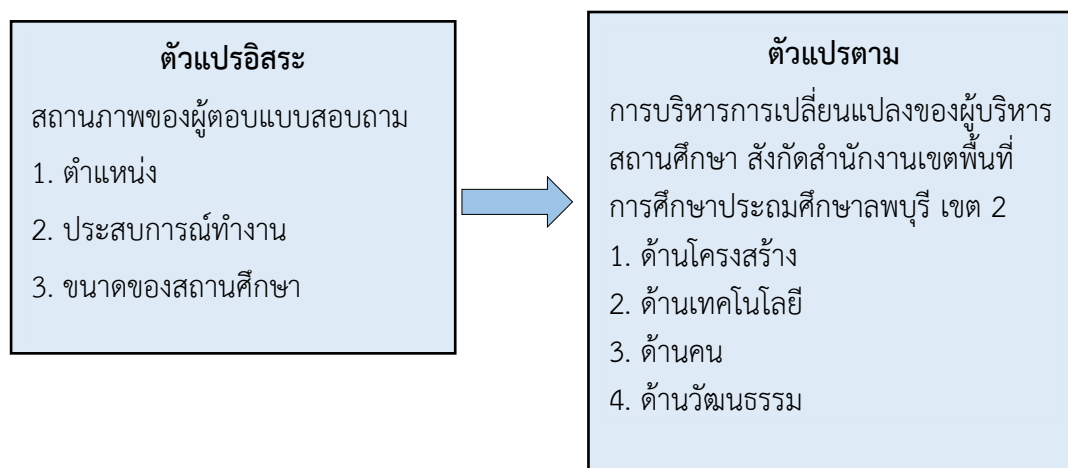
ความรับผิดชอบต่อนักเรียน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป โดยที่ สัมมา ธรณีย์ (2560) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญในฐานะที่เป็นกระบวนการที่เป็นภารกิจหน้าที่หลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน และเทคนิคต่าง ๆ โดยนำทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับองค์การมาใช้ เพื่อทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันดำเนินการให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องและมีคุณภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

การบริหารการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการในการวางแผน การดำเนินการต่าง ๆ ขององค์การเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง และให้สามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง ไครท์เนอร์, และคินิกกี (Kreitner, & Kinicki, 2008) กล่าวว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลง หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การออกแบบงาน การนำไปปฏิบัติ และการผนวกเครื่องมือ กระบวนการ แนวปฏิบัติ หรือระบบเข้าด้วยกัน อันทำให้บุคลากรต้องปฏิบัติงานที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญต่อการอยู่รอด และความสำเร็จขององค์การทำให้ผู้นำต้องมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ แฮมบริค, แนดเลอร์, และทัชแมน (Hambrick, Nadler, & Tushman, 1998) กล่าวว่า การบริหารเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันให้ความสำคัญกับการตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องการแรงงานที่มีความชำนาญสูง ในอดีตความได้เปรียบในการแข่งขันของบริษัทมาจากเงินตรา เทคโนโลยี วัตถุดิบ และคน แต่ปัจจุบันสามในสี่ของปัจจัยที่กล่าวถึงเริ่มหมดความสำคัญ และให้ความสำคัญต่อยุคสารสนเทศมากขึ้นทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในธุรกิจการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงกฎการแข่งขันเท่านั้น แต่ในส่วนของเกมหรือการแข่งขันเองก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ส่วนบาร์โธล (Bartol, 1998) กล่าวว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) ด้านโครงสร้าง 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านคน 4) ด้านวัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งอาจจะทำให้ด้านอื่นเปลี่ยนตามด้วย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นปฏิบัติการที่มีแบบแผน เนื่องจากเป็นขั้นตอนเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของระบบต่าง ๆ จึงต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ มีกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน มีการสร้างและกำหนดทางเลือกและการวางแผนเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงนั้นดำเนินไปในทิศทาง วัตถุประสงค์ และเป้าหมายเดียวกัน ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของ Bartol มาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ โดยดำเนินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกาปฏิบัติงานที่สำคัญ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านโครงสร้าง 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านคน และ 4) ด้านวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งอาจจะทำให้ด้านอื่นมีการเปลี่ยนแปลงด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวคิดของกรอบแนวคิดของ บาร์โธล (Bartol, 1998) มาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัยคือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 159 คน และ ครูผู้สอนจำนวน 1,247 คน รวมทั้งสิ้น 1,406 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 311 คน สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดของสถานศึกษาแล้วมาเปรียบเทียบ บัญญัติไตรยางค์ แล้วนำมาสุ่มตัวอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงและดัดแปลงจากการบริหารการเปลี่ยนแปลงของบาร์โธล (Bartol, 1998) เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1967) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.897 รวบรวมข้อมูลโดยการประสานกับผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยดำเนินการการนำเสนอแบบสอบถามและเก็บคืนด้วยตนเองภายใน 30 วัน ระหว่างเดือน กันยายน ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ.2567 นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's method)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยภาพรวม เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านภาพรวมและรายด้าน

การบริหารการเปลี่ยนแปลง		$\bar{X}$	S.D.	ระดับการบริหาร	อันดับ
1	ด้านโครงสร้าง	4.29	0.18	มาก	3
2	ด้านเทคโนโลยี	4.29	0.20	มาก	4
3	ด้านคน	4.30	0.20	มาก	1
4	ด้านวัฒนธรรม	4.30	0.20	มาก	1
รวมเฉลี่ย		4.30	0.17	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านภาพรวมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามี 2 ด้านเท่ากัน คือด้านวัฒนธรรม ($\bar{X}=4.30$, S.D.= 0.20) และด้านคน ($\bar{X}=4.30$, S.D.= 0.20) ด้านโครงสร้าง ($\bar{X}=4.29$, S.D.= 0.187) ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}=4.29$, S.D.= 0.20) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่งภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่าในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตัวแปร	ค่าสถิติ	ค่า p	ผลการเปรียบเทียบ
ตำแหน่ง	-3.146	.002*	แตกต่าง
ประสบการณ์ทำงาน	0.290	.0748	ไม่แตกต่าง
ขนาดสถานศึกษา	12.842	.000*	แตกต่าง

* $p \leq .05$

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีกระบวนการในการวางแผน การดำเนินการต่าง ๆ ขององค์การเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง และให้องค์การสามารถ ดำเนินการบรรลุเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนันท์สรณ์ ปิยะภัทรวิรัตน์ (2565) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลาภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านโครงสร้างอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการออกแบบโครงสร้างองค์การที่เน้นการกระจายอำนาจและมีการประสานการทำงานกันของสมาชิกภายในองค์กร โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งหน้าที่การงาน บุคลากร สายการบังคับบัญชา ช่วงการบังคับบัญชา โดยมีความสัมพันธ์กับ นโยบาย กฎระเบียบ อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ของบุคลากรภายในองค์กร รวมทั้งมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงาน ขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์และก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวีรยุทธ กองหล้า (2565) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ผลการศึกษาพบว่าระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวรรณภา เอรารวรรณ (2561) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฐธิดา ทานทรัพย์ (2561) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 อยู่ในระดับมาก

2. การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการปรับปรุงวิธีการทำงานด้วย เทคโนโลยี วิธีการ

และขั้นตอนการใช้สื่อเทคโนโลยี ปรับวิธีการบริหารจัดการเทคโนโลยี ปรับระเบียบวิธีการจัดการกับสื่อ อุปกรณ์และเครื่องมือ ในการปฏิบัติงาน การออกแบบวิธีการทำงานแบบใหม่ การสร้างนวัตกรรมแบบใหม่ ๆ ในโรงเรียน การสร้างและผลิตอุปกรณ์ ความพร้อมของสถานที่ปฏิบัติงาน ระบบการตัดสินใจองค์ความรู้และ วิทยาการใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนันท์สร ปิยะภัทรวิรัตน์ (2565) ศึกษาภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนครินทร์ ธิยะภูมิ, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2563) ทำการศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ อยู่ในระดับมาก

3. การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านคนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการจัดการ การควบคุม การปรับปรุง และการเปลี่ยน พฤติกรรม ทักษะคติ ความคาดหวัง ของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ให้สามารถปรับตัวเพื่อตอบรับ การเปลี่ยนแปลง การสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง การสร้างความกระตือรือร้น การจัดการฝึกอบรม พัฒนา ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้เกิด ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และเกิดการพัฒนาการรับรู้รับ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการสื่อสารแนวทางการ บริหารการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เพื่อลดการต่อต้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวรรณภา เอราวรรณ (2561) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านคนอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัย ของณัฐธิดา ทานทรัพย์ (2561) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็น ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า การบริหาร การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 3 อยู่ในระดับมาก

4. การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการแสดงออกถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ที่องค์การรวมค่านิยม สมมติฐาน ทักษะคติ ความเชื่อ ศีลธรรม ประเพณี เทคโนโลยีและบรรทัดฐานร่วมของ สังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ที่ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศในการทำงานและเป็นบรรทัดฐานการ ทำงานร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงแนวทางปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานขององค์การ

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนครินทร์ ธียะภูมิ, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2563) ทำการศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ณัฐธิดา ทานทรัพย์ (2561) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 การเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

1. การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง ภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการใช้เทคนิควิธีการในการบริหารงาน เพื่อประกันว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปตาม การวางแผนเอาไว้และก่อให้เกิดความคุ้มค่าและประสิทธิภาพในการทำงานภายในระยะเวลาที่กำหนด และมีกระบวนการในการวางแผน การดำเนินการต่าง ๆ ขององค์การ เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนครินทร์ ธียะภูมิ, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2563) ทำการศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่าสถานภาพตำแหน่ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนันท์สร ปิยะภัทรวิรัตน์ (2565) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลาภาพรวมอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .001

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่าในภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการจัดกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการปรับเปลี่ยนองค์กร มิใช่เป็นกิจกรรมที่องค์กรพึงดำเนินการตามลำพังโดยไม่มีประเด็นเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลง และไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องดำเนินการกิจกรรมการบริหาร การเปลี่ยนแปลง ส่วนในองค์กรที่มีเป้าหมายภารกิจ

การเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างชัดเจนแล้ว การมุ่งผลักดันให้คนในองค์กรปรับเปลี่ยนจากวิถีปัจจุบันไปสู่วิถีใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฐธิดา ทานทรัพย์ (2561) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวีรยุทธ กองหล้า (2565) ศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบ เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อวางแผนและดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้องค์กรและบุคลากรสามารถปรับตัวและตอบรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนันท์สรณ์ ปิยะภัทรวิรัตน์ (2565) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลาภาพรวมอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .001 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนครินทร์ ธิยะภูมิ นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ และสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2563) ทำการศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพตำแหน่ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านภาพรวมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ด้านวัฒนธรรม ด้านคน ด้านโครงสร้าง ด้านเทคโนโลยี ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ด้านโครงสร้าง ผู้บริหารสถานศึกษาควรออกแบบและปรับปรุงโครงสร้างใหม่ในการบริหารงานโดยให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและปรับปรุงโครงสร้างใหม่

1.2 ด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการจัดหาทรัพยากรทางการศึกษา โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีได้ที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถรองรับต่อความต้องการของบุคลากร

1.3 ด้านคน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูและบุคลากรให้เกิดการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงโดยการละลายพฤติกรรมที่ยึดโยงกับการบริหารงานแบบเดิม

1.4 ด้านวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโครงสร้างองค์การใหม่ให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมีการมอบหมายงานที่ชัดเจนและตรงกับความสามารถของบุคคล มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

2.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4)

พ.ศ. 2562. พรึกหวานกราฟฟิค.

คมกฤษ พรหมฉิน. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของ

ผู้บริหารสถานศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).

ชนันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน์. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนัก

บริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา).

ณัฐธิดา ทานทรัพย์. (2561). การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา).

- ดารญา ตันตินีนาท. (2561). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่เอาใจใส่ของผู้บริหารโรงเรียนตามวิสัยทัศน์ การศึกษาของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3036/>
- นครินทร์ ธียะภูมิ, นิรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, และสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์. (2563). การบริหารการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. *วารสารนาควดรูป บริหารคน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 12(2), 138-149.
- วรรณภา เอรารวรรณ. (2561). *การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วันวิภา ทำประโยชน์. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี). RB-RU e-Theses. <https://etheses.rbru.ac.th/showthesis.php?theid=464&group=20>
- วีรยุทธ กองหล้า. (2565). *การบริหารการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาส ทาง การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา). UPDC. <https://updc.up.ac.th/items/5ec94530-bd98-4b37-986d-59adc07bbbf7>
- สัมมา รณิธย์. (2560). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่4). ข้าวฟ่าง.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. (2566). *วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์กลยุทธ์ ข้อมูลสารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2*. <http://lopburi2.go.th/lbr2/>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. พรักหวานกราฟฟิค.
- Bartol, K. (1998). *Management: A pacific rim focus* (2nded.). Roseville NSW: McGraw-Hill.
- Hambrick, D.C., Nadler, D.A., & Tushman, M.L. (1998). Navigating change: How. CEOs, top teams, and boards steer transformation. Harvard Business.
- Hoy, W.K., & Miskel, C.G. (2001). *Educational administration: Theory-research- practice*

(6th ed.). McGraw-Hill.

Kreitner, & Kinicki. (2008). *Organizational behavior* (8th ed). McGraw-Hill.

Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.

บทบา

ผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 1

อารยา สายพานิชย์^{1*}

ภูวดล จุลสุคนธ์²

ภัสสร เลาสวัสดิกุล³

รับบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 23 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 และ 2) เปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 144 คน และครูจำนวน 1,172 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 รวมทั้งสิ้น 1,316 คน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 307 คน ที่ได้จากการการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โยมานเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตรวัด 5 ระดับ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที สถิติทดสอบเอฟ และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ ผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ตามลำดับ และ 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา พบว่าภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: บทบาทผู้บริหาร การส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

¹⁻³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

* อีเมล: 65217010321@lawasri.tru.ac.th

The Role of Administrators in Promoting Active Learning Management in School Under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 1

Araya Saipanich ^{1*}

Phuwadon Chulasukhont ²

Phatsayakorn Laosawatdikul ³

Abstract

The purpose of this article is to 1) study the role of administrators in promoting active learning management in School under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 1, and 2) compare the roles of administrators in promoting active learning management in School under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 1, classified by sex, position, and size of school. The population consists of 144 school administrators and 1,172 teachers under the Lopburi Primary Educational Service Area Office, Area 1, totaling 1,316 people. The sample group consisted of 307 school administrators and teachers, which were calculated from the sample size using Taro Yamane's formula. The instrument used for data collection was a 5-level measurement questionnaire with a consistency index between 0.80-1.00 and a reliability of 0.96. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Scheffe's pairwise difference test. The results of the study found that:: 1) The role of administrators in promoting active learning management in educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area 1, overall, was at a high level. When considering each item, by ranking the average values from highest to lowest as follows: Social, Intellectual, Physical, and Emotional. and 2) The results of the comparison of the roles of administrators in promoting active learning management in educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area, Lopburi Area 1, classified by sex, position, and size of school, found that the overall picture and each aspect were significantly different at the .05 level.

Keywords: Role of Administrators, Promoting, Active Learning Management

¹⁻³ Faculty of Education, Thepsatri Rajabhat University

* Email: 65217010321@lawasri.tru.ac.th

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกระบวนการสั่งสอน กระบวนการฝึกอบรมหรือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความชำนาญ และทัศนคติที่รวมเรียกว่าประสบการณ์ โลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่เน้นเรื่องความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารสามารถสื่อสารถึงกันได้อย่างไร้พรมแดน กล่าวคือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทั่วโลกเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว จากสถานการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการป้อนความรู้จากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียวหรือที่เรียกว่า teacher center นั้นไม่อาจพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเกิดคุณลักษณะสำคัญต่อการเป็นผู้แสวงหาและคัดกรองข้อมูล ข้อความรู้ด้วยตนเองได้ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยีและการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการที่ผู้สอน คือ ผู้ถ่ายทอด เป็นผู้ให้ความรู้ปรับเปลี่ยนบทบาท แสวงหาวิธีการ กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ทำให้ผู้สอนเกิดทักษะในการสอนและมีความเชี่ยวชาญ ในบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ เป็นการพัฒนาดน พัฒนางาน และพัฒนาผู้เรียนไปพร้อมกัน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและคิดในสิ่งที่ได้ทำไปเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู ด้วยการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน จากนั้นก็จะสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากสิ่งที่ได้ทำไปนั้นผ่านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การอภิปราย และการสะท้อนคิดร่วมกัน เพื่อสร้างความหมายของเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้ นั้นและพยายามเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุด หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ระบุว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (higher-order thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ไม่เพียงเป็นผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถามและถาม อภิปรายร่วมกัน ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงโดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 (2567) มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้นจำนวน 144 โรงเรียน ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง สามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ศึกษาค้นคว้า ทดลอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัดความสนใจ ด้วยกระบวนการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนสังคม และส่วนรวม active learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป (Bonwell, & James, 1993) ผู้เรียนเริ่มจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับ

ความรู้ ไปเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Felder, & Brent, 1996) จึงเห็นได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีแนวทางที่สามารถตอบโจทย์ของการจัดการศึกษาเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในการก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกประสบความสำเร็จส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในความมุ่งหมายและหลักการ ซึ่งต้องการให้คนไทยมีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย จิตใจสติปัญญา มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบเดิมที่เคยใช้เพื่อตอบรับกับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก คือ ผู้เรียนจะต้องเป็นฝ่ายรุก คือ มีความตื่นตัวที่จะต้องศึกษาจัดกระทำข้อมูลและสร้างความเข้าใจในข้อมูลหรือความรู้นั้นให้แก่ตนเอง เพื่อให้สิ่งที่เรียนรู้มีความหมายต่อตนเอง อันจะส่งผลให้สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งในกระบวนการสร้างความเข้าใจให้แก่ตนเองจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทั้งทางกายสติปัญญาสังคมและอารมณ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

จากแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 (2567) ได้จัดทำโครงการที่ 23 พัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้วิทยา การคำนวณแบบ active learning เพื่อพัฒนาศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ในมาตรฐาน การเรียนรู้ ตัวชี้วัด เนื้อหาสาระ และวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ครูผู้สอนพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะกระบวนการคิด ผูกกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบด้วยเหตุผลอย่างเป็นขั้นตอนด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพการเรียนรู้เชิงรุก และเป็นข้อมูลให้หน่วยงานหรือสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

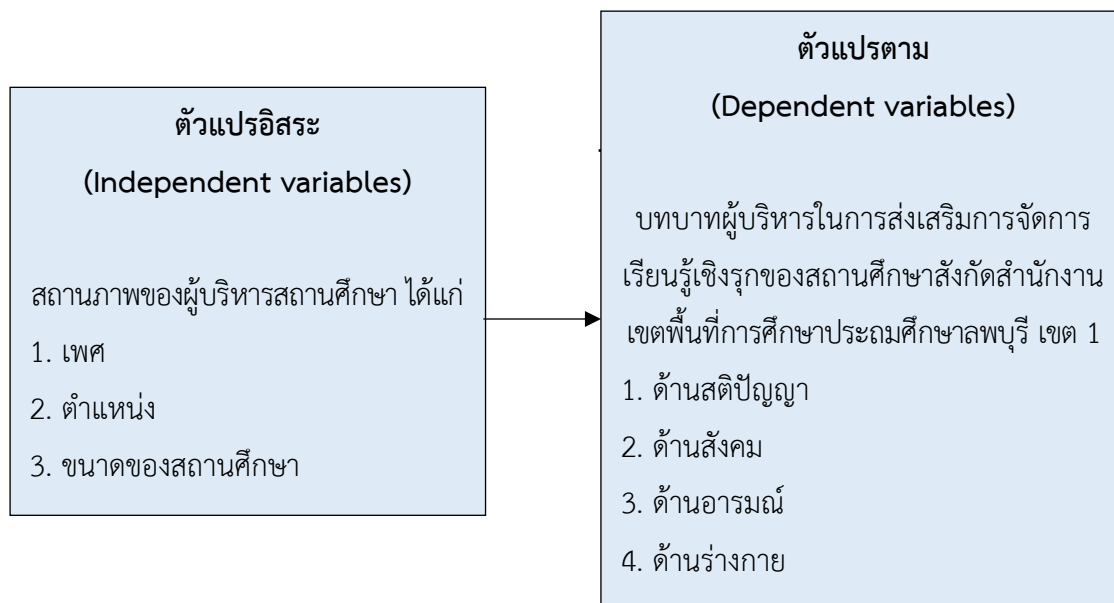
1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 นั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2559) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และ การบริหารทั่วไปของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงควรจะต้องแสดงบทบาทหลายบทบาทในเวลาและสถานการณ์ต่างๆ ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้มีการกำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และ การบริหารทั่วไปการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ ได้แก่ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปนั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมี บทบาทหน้าที่ในการบริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) นั้น ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านสติปัญญาคือครูจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ อย่าง ตื่นตัว โดยได้เคลื่อนไหวทางสมองหรือสติปัญญาคือ การคิด ผู้เรียนจะตื่นตัวถ้าได้ใช้ความคิด การคิดเป็น เครื่องมือในการทำความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ การคิดในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ ประเด็นท้าทาย ประเด็นที่มี ความหมายต่อตนเองจะทำให้ผู้เรียนมีความผูกพันในการคิดและการกระทำ (engagement) ในเรื่อง ที่เรียน ส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านสังคมหมายถึงให้ผู้เรียนมีบทบาทใน การเรียนรู้อย่างตื่นตัว โดยได้เคลื่อนไหวทางสังคม (socially active) มีโอกาสนำเสนอความคิดของตนต่อผู้อื่น ได้รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้อื่นได้รับข้อมูลย้อนกลับ ได้ตรวจสอบความคิดของตนได้ขยาย ความคิดของตนเอง ได้เรียนรู้จากผู้อื่น กระบวนการต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวในการเรียนรู้สามารถ รับรู้และเกิดการเรียนรู้ได้ดี 3) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านอารมณ์ หมายถึง ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวทางทาง อารมณ์ ความรู้สึก และจิตใจ (emotionally active) กิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน ควรกระทบ ต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียนในทางที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียน กิจกรรมใดกระทบต่อความรู้สึกของ ผู้เรียน กิจกรรมนั้นมักมีความหมายต่อผู้เรียน และจะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย และ 4) การจัดการ เรียนรู้เชิงรุกด้านร่างกาย หมายถึง ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างตื่นตัว โดยการเคลื่อนไหวทางร่างกาย (physically active) อย่างเหมาะสมตามวัยและความสนใจของตนเพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ มีความตื่นตัวสามารถรับ ข้อมูล ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีและรวดเร็ว ดังนั้นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรให้มีลักษณะ หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนอิริยาบถและสามารถคงความสนใจของผู้เรียนไว้ได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัยคือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ประชากร คือ จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 144 คน และครูจำนวน 1,172 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 รวมทั้งสิ้น 1,316 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1, 2567) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 307 คน โดยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 และสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดของสถานศึกษาแล้วมาเปรียบเทียบบัญญัติไตรยางค์ แล้วนำมาสุ่มตัวอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงและดัดแปลงจากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1967) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.956

รวบรวมข้อมูลโดยการประสานกับผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยดำเนินการส่งไปยังโรงเรียนในสังกัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และประสานกับผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (google form) ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2567 นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธีของฟิชเชอร์ (Fisher's Least-Significant Difference: LSD)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D.=0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านอารมณ์ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ด้านภาพรวมและรายด้าน

บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก		$\bar{X}$	S.D.	ระดับบทบาทผู้บริหาร
1	ด้านสติปัญญา	4.35	0.35	มาก
2	ด้านสังคม	4.36	0.36	มาก
3	ด้านอารมณ์	4.30	0.38	มาก
4	ด้านร่างกาย	4.34	0.36	มาก
รวมเฉลี่ย		4.34	0.34	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D.=0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.36) ด้านสติปัญญา ($\bar{X} = 4.35$, S.D.= 0.35) ด้านร่างกาย ($\bar{X}=4.34$, S.D.= 0.36) ด้านอารมณ์ ($\bar{X}= 4.30$, S.D.= 0.38) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เมื่อจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ตัวแปร	ค่าสถิติ	ค่า p	ผลการเปรียบเทียบ
เพศ	-4.149	.000*	แตกต่าง
ตำแหน่ง	19.938	.000*	แตกต่าง
ขนาดสถานศึกษา	45.546	.000*	แตกต่าง

* $p \leq .05$

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

1. บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ด้านสติปัญญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาด้านสติปัญญา โดยผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาศักยภาพการคิดและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ได้รับการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวทางสมอง และรู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยะวรรณ สายเพชร (2557) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี พบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ระติวรรณ สุขศิริ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 พบว่า การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับกฤษณพงศ์ สุภาพ (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า

ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 มีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ด้านสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาด้านสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวทางสังคม สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุก เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม มีการบูรณาการวิชาต่างๆ เพื่อให้นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ระติวรรณ สุขศิริ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 พบว่า การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ อาทิตยา จันมะโน (2563) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ด้านบทบาทในการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ เพ็ญจันทร์ โรจน์รัตนภรณ์ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ด้านอารมณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาด้านอารมณ์ โดยผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูไว้วางใจและยอมรับฟังผู้เรียน พัฒนาความตระหนักรู้ในอารมณ์ความรู้สึก จัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อังจิมา คงโอ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับปิยะวรรณ สายเพชร (2557) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี

พบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับภฤชนรงค์ สุภาพ (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 มีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

4. บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ด้านร่างกาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาด้านร่างกาย โดยผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูใจกว้าง ยอมรับในความสามารถของผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวทางร่างกาย ลงมือปฏิบัติ กระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ โดยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาทิตยา จันมะโน (2563) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ด้านบทบาทในการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับประติวรณ สุขศิริ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 พบว่า การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับปิยะวรรณ สายเพชร (2557) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี พบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ดำเนินการอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็น มุมมอง ทักษะ และความสามารถในการบริหาร ที่แตกต่างกัน จึงทำให้ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยะวรรณ สายเพชร (2557) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูใน

โรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี พบว่า ครูโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่สอดคล้องกับประติวรรณ สุขศิริ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และยังไม่สอดคล้องกับภฤชนรงค์ สุภาพ (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถาน ศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่แตกต่างกัน

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้รักษาการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา มีความรู้และมีประสบการณ์ทางด้านการบริหารที่นำมาใช้ในการบริหารองค์การและการส่งเสริมให้บุคลากรให้ดำเนินไปตามแบบแผนที่วางไว้ได้แตกต่างกัน จึงทำให้ความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้รักษาการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษามีความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อังจิมา คงโอ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับนงลักษณ์ พันธุ์วิไล และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครู พบว่า จำแนกตามวิทยฐานะ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังไม่สอดคล้องกับประติวรรณ สุขศิริ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลทำให้การบริหารงานแตกต่างกัน เนื่องด้วยจำนวนของบุคลากรและงบประมาณในการบริหารจัดการสถานศึกษา หากเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ขึ้นไปจะมีจำนวนบุคลากรเพียงพอในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมทั้งได้รับการจัดสรรงบประมาณในการดูแลสถานศึกษาที่เพียงพอ แต่หากเปรียบเทียบในสถานศึกษา ขนาดกลางหรือขนาดเล็กในบางสถานศึกษาจะมีความขาดแคลนในส่วนของบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ การบริหารงานในโรงเรียนของแต่ละสถานศึกษาจึงมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น ขนาดของสถานศึกษาที่แตกต่างกันจึงส่งผลทำให้ความคิดเห็นต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เพ็ญจันทร์ โรจน์รัตนารณ์ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร และเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กแตกต่างกับสถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่และสถานศึกษาขนาดกลางแตกต่างกับสถานศึกษาขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับประติวรรณ สุขศิริ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่สอดคล้องกับภฤณรงค์ สุภาพ (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่แตกต่างกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านอารมณ์ ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ด้านสติปัญญา ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรสนับสนุนให้ครูเกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านสังคม ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.3 ด้านอารมณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมโดยเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

1.4 ด้านร่างกาย ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนรู้ให้เป็นพลวัต ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในทุกกิจกรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาทบทวนผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1

2.2 ควรมีการศึกษาทบทวนในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กฤษณรงค์ สุภาพ. (2559). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช). ศูนย์ข้อมูลวิจัย Digital "วช".

<https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/294439>

นางลักษณ์ พันธุ์วิไล, สุพจน์ แสงเงิน, สุภาพ วิเศษศรี, ปิ่นปิ่นท์ นฤนาทบุญทรัพย์ และชยสร สมบุญมาก.

(2567). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1*. วารสาร ศิลปะการจัดการ, 8(2), 334-350.

ปิยะวรรณ สายเพชร. (2557). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี].

- เพ็ญจันทร์ โรจน์รัตนภรณ์. (2560). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช). คลังปัญญา มสธ.
<https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/4537>
- ระติวรรณ สุขศิริ. (2561). การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1. *Walailak Procedia*, 8(4), ed38.
<https://wjst.wu.ac.th/index.php/wuresearch/article/view/5178>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้*. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. สำนักงาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*. 21 เซ็นจูรี.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อังจิมา คงโอ. (2560). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อาทิตยา จันมะโน. (2563). การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 (การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา). UPDC. <https://updc.up.ac.th/items/428045e5-37a4-4030-aa37-507ea26313f5/full>
- Bonwell, C.C., & James, E.A. (1993). *Active learning; Creating excitement in the classroom*. ASHE-ERIC Higher Education Report No.1. The George Washington University, School of Education and Human Development.
- Felder, R., & Brent, R. (1996). *Navigating the bumpy road to student-centered instruction*. *Journal of College Teaching*, 44(2), 43-47.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introductory analysis*. Harper & Row.

การ

บริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

อรรวรรณ จันท์ดี^{1*}

ภูวดล จุลสุคนธ์²

เฉลิมชัย หาญกล้า³

รับบทความ: 11 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 22 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 และ 2) เปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง เพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 159 คน และครู จำนวน 1,247 คน รวมทั้งสิ้น 1,406 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 311 คน เนื่องจากผู้บริหรมีจำนวนน้อยเกินไป ผู้วิจัยจึงขอกำหนดสัดส่วนขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาร้อยละ 60 ของผู้บริหารทั้งหมด ได้มาโดยสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.992 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การทดสอบเอฟ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีแอลเอสดีของฟิชเชอร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเมื่อจำแนกเพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี

¹⁻³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

* อีเมล: jandee.38wan@gmail.com

Risk Management of School Administrators under the Office of Lopburi Primary Education Service Area 2

Orawan Jandee ^{1*}

Phuwadon Chulasukhont ²

Chalermchai Hankla ³

Abstract

The purpose of this article 1) Examine the level of risk management of school administrators under the Office of Lopburi Primary Education Service Area 2, and 2.) Compare the risk management of school administrators under the Office of Lopburi Primary Education Service Area 2, classified by status, sex, work experience, and school size. Population: School administrators and teachers under the Office of Lopburi Primary Education Service Area 2 for the academic year 2023, classified into 159 school administrators and 1,247 teachers, totaling 1,406 people. The sample group for this study consists of 311 administrators and teachers. Since the number of administrators was much less, the researcher requested to set the sample size proportion as 60% of all educational institution administrators. A stratified random sampling method was used, with data collected via questionnaires reliability value is 0.992. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and LSD Fisher's Method. The research results were found as follows; 1) The overall level of risk management of school administrators under the Office of Lopburi Primary Education Service Area 2, across five dimensions, is at the high level and 2) In comparing the risk management of school administrators under the Office of Lopburi Primary Education Service Area 2 when classified by status and, there was a statistically significant difference at the .05 level However, when classified sex, work experience and school size no statistically significant difference.

Keywords: Risk management, School Administrators, Lopburi Primary Educational Service Area

¹⁻³ Faculty of Education, Thepsatri Rajabhat University

* Email: jandee.38wan@gmail.com

บทนำ

หน่วยงานราชการได้ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงเพราะเป็นกลไกสำคัญและเป็นเครื่องมือในการบริหารงานของผู้บริหาร ทั้งยังช่วยให้การบริหารงานและการตัดสินใจด้านต่าง ๆ เช่น การวางแผน การติดตาม ควบคุม และวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ ลดการสูญเสียและโอกาสที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร การบริหารความเสี่ยงเป็นการบริหารปัจจัยเสี่ยง โดยควบคุมกิจกรรมและกระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ โดยมีหลักการ คือ การลดมูลเหตุของแต่ละโอกาสที่อาจทำให้องค์กรเกิดความเสียหาย ให้ระดับและขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ สามารถประเมิน ควบคุม และตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ (จิรพร สุเมธีประสิทธิ์ และคณะ, 2556) สอดคล้องกับระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544 ซึ่งกำหนดให้หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐใช้การบริหารความเสี่ยงเป็นแนวทางและหลักปฏิบัติในการจัดวางระบบมาตรฐานการควบคุมภายใน ทำให้สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดทำการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาเพื่อลดมูลเหตุที่จะเกิดความเสียหาย เพื่อให้ระดับและขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่ยอมรับ ควบคุม ประเมิน และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ ทั้งนี้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้ยึดตามกรอบแนวคิดของคณะกรรมการ COSO (The Committee of Sponsoring Organization of the Tread Way) ได้กำหนดความเสี่ยงโดยจำแนกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน (Operational Risk) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Risk) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษา เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง จึงต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารสถานศึกษา ในการเลือกกลยุทธ์ที่ดีและการตัดสินใจที่เหมาะสมและถูกจังหวะกับเวลา แต่แน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้ก็มาพร้อมกับความเสี่ยง ซึ่งความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นนั้นก็ครอบคลุมในทุกส่วนขององค์กรด้วย ด้วยเหตุนี้การบริหารความเสี่ยงจึงกลายเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมภายในองค์กรที่จะช่วยให้กิจกรรมภายในองค์กรดำเนินต่อไปได้และบรรลุเป้าหมาย (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2550) จึงควรส่งเสริมให้การบริหารความเสี่ยงเป็นวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้และเข้าใจเรื่องการบริหารความเสี่ยง เกิดการตระหนักรู้ความเสี่ยงและนำมาใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษาได้ เพราะการบริหารความเสี่ยงเป็นการสร้างฐานข้อมูลความเสี่ยงที่มีประโยชน์ต่อการบริหารและการดำเนินงานในสถานศึกษา การบริหารความเสี่ยงจะเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้บริหารในการตัดสินใจด้านต่าง ๆ เนื่องจากการบริหารความเสี่ยงเป็นการดำเนินการที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานในการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายและภารกิจหลักขององค์กร ทั้งยังช่วยสะท้อนให้เห็นภาพรวมของความเสี่ยงได้ทั้งหมด ทำให้บุคลากรภายในสถานศึกษามีความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายและภารกิจหลักขององค์กร และตระหนักถึงความเสี่ยงทั้งหมดที่อาจส่งผลกระทบต่อสถานศึกษาได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ประกอบด้วย โรงเรียนในสังกัด 130 แห่ง จากการจัดการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ยังคงประสบปัญหาอยู่คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ และมีบางวิชาต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นผ่านของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอนมีภารกิจรับผิดชอบงานหลายด้าน เช่น งานธุรการ การเงินพัสดุ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ จำนวนมากกว่า 4 โปรแกรม จึงไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก เป็นโรงเรียนที่ขาดแคลนทั้งบุคลากร งบประมาณ และอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลกันดาร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย สมรรถนะสูงมีไม่เพียงพอ และงบประมาณในการบำรุงรักษา ซ่อมแซมการให้บริการทางการศึกษาถูกจำกัดด้วยจำนวนบุคลากรและงบประมาณ ทั้งระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ทำให้การพัฒนาไม่เป็นไปตามเป้าหมาย จากการศึกษาแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ระยะ 3 ปี พุทธศักราช 2563 – 2565 ได้จัดทำให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้และสอดคล้องกับภารกิจและบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพปัจจุบัน ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา O-NET/NT ความสำเร็จในการจัดการศึกษา ปัญหาและอุปสรรค ความต้องการในการพัฒนาของเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะต้องมีการจัดการความเสี่ยงที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2, 2566)

ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจในการศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เพื่อศึกษาการบริหารความเสี่ยงและเปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สามารถนำมาใช้พัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงาน และลดความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง เพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2556) ให้ความหมายของความเสียหายว่า ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง เหตุการณ์ที่มีความไม่แน่นอน ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลกระทบ ทั้งทางบวกและ

ทางลบ หากเป็นทางลบจะก่อให้เกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเปล่า หรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้การดำเนินงานขององค์กรไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องพิจารณาโอกาสที่จะเกิดของเหตุการณ์และผลกระทบที่จะได้รับ

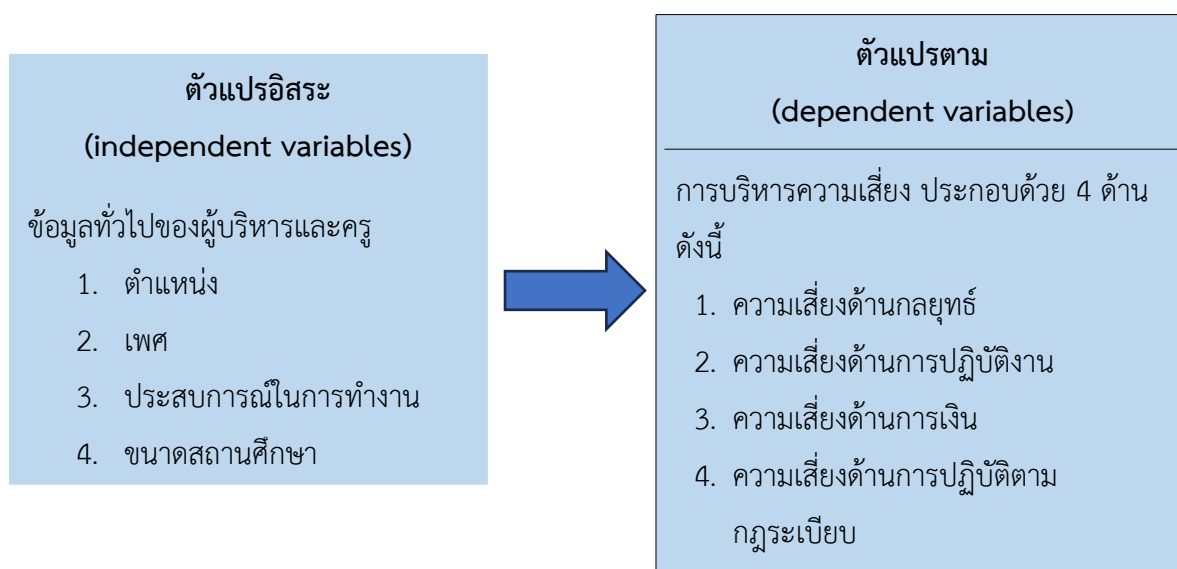
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2556) ให้ความหมายของการจัดการความเสี่ยงหรือการบริหารความเสี่ยง คือ การกำหนดแนวทางและกระบวนการในการระบุ ประเมิน จัดการ และติดตามความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม หน่วยงาน หรือการดำเนินงานขององค์กร รวมทั้งการกำหนดวิธีการในการบริหารและการควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ผู้บริหารระดับสูงยอมรับได้ ซึ่งสามารถมองได้เป็น 2 มุมมอง คือ 1) การกำจัดหรือลดปัจจัยต่าง ๆ ที่จะขัดขวางไม่ให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ นั่นคือ การปกป้องมูลค่าที่องค์กรมีอยู่ไม่ให้ถูกทำลายไป และ 2) มองหาโอกาสที่จะสร้างความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ คือ การสร้างมูลค่าให้กับองค์กร โดยการบริหารความเสี่ยง จะอาศัยการจัดลำดับความสำคัญหรือความรุนแรงของความเสี่ยงนั้น เพื่อที่จะได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการบริหารจัดการกับสิ่งที่มีความสำคัญมากก่อน และมีการคำนึงถึงต้นทุนที่ต้องเสียไปกับผลประโยชน์ที่จะได้รับกลับมาด้วย (Trade-off between Cost and Benefit)

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2556) ได้นำหลักการบริหารความเสี่ยงตามแนวทาง ของ COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Tread way Commission) มาเป็นกรอบในการดำเนินการเพื่อให้หน่วยงานสามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ความเสี่ยงตามแนว COSO จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนดำเนินงานที่นำไปปฏิบัติไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับปัจจัยภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก อันส่งผลกระทบต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือสถานะขององค์กร 2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ทุก ๆ ขั้นตอนโดยครอบคลุมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากรในการปฏิบัติงาน เป็นต้น 3) ความเสี่ยงด้านการเงิน คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากการเบิกจ่ายงบประมาณไม่เป็นไปตามแผน งบประมาณถูกตัด งบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การจัดสรรไม่เพียงพอ และ 4. ความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ความเสี่ยงที่เกิดจากการไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ หรือ กฎหมายที่มีอยู่ไม่เหมาะสม หรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน

การบริหารความเสี่ยง เป็นกระบวนการบริหารจัดการดำเนินการเพื่อควบคุมการดำเนินงานที่ได้จากขั้นตอนการวิเคราะห์ การจัดลำดับความเสี่ยง ประเมินเหตุการณ์ที่อาจเกิดจากความไม่แน่นอน มีการบริหารจัดการและติดตามความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยในการลดมูลเหตุหรือโอกาสที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรที่อาจเกิดขึ้น โดยมีการกำหนดแนวทาง/กระบวนการควบคุมจัดการอย่างเป็นระบบคำนึงถึงการบรรลุจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นสำคัญ เพื่อให้ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้ลดน้อยลงหรือส่งผลกระทบต่อที่สุุดให้อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัยคือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ประชากร คือ จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 159 คน และครู จำนวน 1,247 คน รวมทั้งสิ้น 1,406 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Yamane) ในการคำนวณหาขนาดของตัวอย่าง (Yamane, 1970) จากการคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้ความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 311 คน เนื่องจากผู้บริหารมีจำนวนน้อยกว่ามาก จึงกำหนดสัดส่วนขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาร้อยละ 60 ของผู้บริหารทั้งหมด จากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิและกำหนดสัดส่วนตามขนาดของโรงเรียน และนำมาเทียบบัญญัติไตรยางศ์ โดยได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 95 คน และครู จำนวน 216 คน รวมทั้งสิ้น 311 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงและดัดแปลงจากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารความเสี่ยงตามแนวทาง ของ COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Tread way

Commission) เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1967) จำนวน 40 ข้อ ซึ่งมีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.992 รวบรวมข้อมูลโดยการประสานกับผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยดำเนินการการนำเสนอแบบสอบถามและเก็บคืนด้วยตนเองภายใน 30 วัน ระหว่างเดือน ตุลาคม ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2567 นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธีแอลเอสดีของฟิชเชอร์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมาย และวิเคราะห์ข้อมูลระดับความ คิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลพบุรี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบริหารความเสี่ยง	(n=311)		แปลผล	อันดับที่
		$\bar{x}$	S.D.		
1	ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์	4.23	0.87	มาก	4
2	ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน	4.26	0.87	มาก	3
3	ความเสี่ยงด้านการเงิน	4.42	0.92	มาก	1
4	ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ	4.35	0.88	มาก	2
รวม		4.32	0.86	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่าการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.86) เมื่อพิจารณาใน รายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.42, S.D. = 0.92) รองลงมาได้แก่ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.88) ความ เสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.26, S.D. = 0.87) ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.23, S.D. = 0.87) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำแนกตามเพศ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน ส่วนความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

ตัวแปร	ค่าสถิติ	ค่า p	ผลการเปรียบเทียบ
ตำแหน่ง	8.367	.000*	แตกต่าง
เพศ	.003	.997	ไม่แตกต่าง
ประสบการณ์ทำงาน	2.669	.071	ไม่แตกต่าง
ขนาดสถานศึกษา	.915	.361	ไม่แตกต่าง

* $p \leq .05$

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดำเนินการอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และเป้าหมายขององค์กร มีการกำกับการจัดทำปฏิทินในการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามกลยุทธ์ที่ตั้งไว้ และประกาศให้บุคลากรทุกคนทราบนโยบายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับธัญชา กลิ่งทะเล (2561) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนในกลุ่มตากสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับวสันต์ ศรีสุวรรณโณ และรุจิราพรรณ คงช่วย (2566) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในสถานการณ์โควิด-19 ผลวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านการดำเนินการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรยอมรับในวิสัยทัศน์ของ

โรงเรียน วิสัยทัศน์ของโรงเรียนมีความชัดเจนและบุคลากรเข้าใจตรงกัน และบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดพันธกิจของโรงเรียน

2. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการตรวจสอบบันทึกการลงเวลา การปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นประจำ กำกับติดตามบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น และนิเทศ ติดตาม ประเมินการจัดการเรียนการสอนของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ วสันต์ ศรีสุวรรณโณ และรุจิราพรรณ คงช่วย (2566) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในสถานการณ์โควิด-19 ผลวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านการดำเนินการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับกุหลาบ ปุริสาร และคณะ (2565) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารมีการแต่งตั้งคำสั่งในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมตามความเหมาะสม และความถนัด ส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ประเภทต่าง ๆ ส่งเสริมสื่อการสอนเทคโนโลยี และห้องเรียนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 และมีการนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่องตามปฏิทินการดำเนินงานของสถานศึกษา

3. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ความเสี่ยงด้านการเงิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายรายหัวเป็นไปตามแผนการดำเนินงาน แต่งตั้งบุคลากรในการทำหน้าที่ผู้เก็บรักษาเงินและผู้ทำบัญชีอย่างเหมาะสม และกำกับติดตามการใช้เงินที่ถูกต้องตามประเภทของเงินที่ได้รับจัดสรรตามงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับ หามี่ตะ สงเดช และอริสรา บุญรัตน์ (2566) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ผลวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านทรัพยากรและงบประมาณ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับณัฐชา กลิ่งทะเล (2561) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนในกลุ่มตากสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ได้บังคับบัญชา มีความชัดเจนในเรื่องการบริหารการเงินเป็นหลัก มีการวางแผนการเงินที่รัดกุม มีการควบคุม และตรวจสอบการใช้งบประมาณในการจัดซื้อพัสดุและคุณภาพของพัสดุ และนำเงินที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตรงกับวัตถุประสงค์ของงบประมาณที่ได้รับ

4. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ติดตามบุคลากรในสถานศึกษาในการลงบันทึกเวลาในการมาปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมอบรมพัฒนาตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัย มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ และมีการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ กุหลาบ ปุริสาร และคณะ (2565) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับปราโมทย์ เอมมา (2559) ศึกษาเรื่อง การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษานับสนุนครูและบุคลากรให้เข้าอบรมการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับระเบียบ วินัย มาตรฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ และสถานศึกษามีแนวทางในการป้องกันเหตุที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับการผิดวินัย กฎระเบียบ มาตรการ ข้อกำหนด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ดำเนินการอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง ในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย โดยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าตำแหน่งครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ต้องเป็นผู้นำเพื่อบริหารความเสี่ยง ต้องมีความเข้าใจ รับรู้ และรับทราบวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการบริหารความเสี่ยงและรับผิดชอบความเสี่ยงโดยตรง สอดคล้องกับ ปราโมทย์ เอมมา (2559) ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ตำแหน่งหน้าที่ต่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธัญญรัตน์ สายใหม่ (2560) ศึกษาเรื่อง การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงของผู้อำนวยการสถานศึกษาและครู โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานีพบว่าการบริหารความเสี่ยง ด้านการเงินแตกต่างกันมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทราบปัญหา สาเหตุ ปัจจัยเสี่ยง และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็น

เพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ให้ความสำคัญกับครูชายและครูหญิงเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับชูดิมา ชูช่วง (2560) ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ผลวิจัยพบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับวสันต์ ศรีสุวรรณโณ และรุจิราพรรณ คงช่วย (2566, 173-191) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในสถานการณ์โควิด-19 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์โควิด-19 ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากตั้งแต่การสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง ตลอดจนการพัฒนาความรู้ ความสามารถของครูระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ผู้บริหารให้ความสำคัญเท่าเทียมกันทั้งเพศชายและเพศหญิง เมื่อครูชายและครูหญิงเข้ามาปฏิบัติงานต่าง ๆ ในสถานศึกษาจึงสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเท่าเทียมกันเพราะมีความรู้ ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นครูชายและครูหญิงจึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงไม่แตกต่างกัน

3. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ วสันต์ ศรีสุวรรณโณ และรุจิราพรรณ คงช่วย (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในสถานการณ์โควิด-19 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์โควิด-19 ตามประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของชูดิมา ชูช่วง (2560, บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง โดยมีแนวปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยง และถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างครูในโรงเรียน จึงทำให้ครูที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันมีแนวโน้มในการรับรู้การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

4. การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารโรงเรียนที่ขนาดกลางและขนาดเล็กสามารถบริหาร

ความเสี่ยงได้ไม่แตกต่างกัน ส่งผลให้ครูที่ทำงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ กรรณิการ์ พงศ์กิตติธัช (2553) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารความเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนทั้ง 3 ขนาดมีการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารความเสี่ยงไม่แตกต่างกัน และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฐชา กลิ่งทะเล (2561) ศึกษางานวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงของ โรงเรียนในกลุ่มตากสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนในกลุ่มตากสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษามีขนาดต่างกันแต่มีกรอบภาระงานภายในสถานศึกษาไม่ต่างกัน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต่างให้ความสำคัญในการบริหารความเสี่ยงอย่างยิ่ง เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีความคล่องตัวภายใต้ความเสี่ยงที่ยอมรับได้และการปฏิบัติในสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านอารมณ์ ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ด้านสติปัญญานั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรสนับสนุนให้ครูเกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านสังคมนั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.3 ด้านอารมณ์นั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมโดยเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

1.4 ด้านร่างกายนั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ควรสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนรู้ให้เป็นพลวัต ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในทุกกิจกรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารoles บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1

2.2 ควรมีการศึกษาบทบาทในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ พงศ์กิตติธัช. (2553). *การบริหารความเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กุลลาบ บุริสาร, กฤษณาพันธ์ พงษ์บริบูรณ์, และประสงค์ ต่อโชติ (2565). การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 12(4), 35-52.
- จิรพร สุเมธีประสิทธิ์, มัทธนา พิพิธเนาวรัตน์, และกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ. (2556). *Professional risk management การบริหารความเสี่ยงอย่างมืออาชีพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). แมคกรอ-ฮิล.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2550). *การบริหารความเสี่ยง*. เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ชุติมา ชูช่วง. (2560). *ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐชา กลิงทะเล. (2561). *การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนในกลุ่มตากสิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา). BUUIR. <https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/7707>
- ปราโมทย์ เอมมา. (2559). *การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี* (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร). DSpace. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/986>
- วสันต์ ศรีสุวรรณโณ, และรุจิราพรรณ คงช่วย. (2566). การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในสถานการณ์โควิด-19. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 173-191.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. (2566). *การดำเนินการเพื่อจัดการความเสี่ยงการทุจริตและประพฤติมิชอบประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566*. สำนักงาน. <https://lopburi2.go.th>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. (2566). *การประเมินความเสี่ยงการทุจริตและพฤติกรรมการมิชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ประจำปีงบประมาณ 2566*. สำนักงาน. <https://lopburi2.go.th>

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *คู่มือการบริหารความเสี่ยง*. สำนักงาน.

<https://www.udru.ac.th>

หามี่ตะ สงเดช, และอริสรา บุญรัตน์. (2566), การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(6) 1-16.

Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. Harper. & Row.

ภาวะ

ผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี

นภาพร ภูรินทร์^{1*}

ธัญนันท์ ทองบุญตา²

บุญยานุช เฉวียงหงส์³

รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 25 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำนวนทั้งสิ้น 1,205 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู ปีการศึกษา 2566 จำนวน 291 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตรวัด 5 ระดับ ที่มีความเชื่อมั่น 0.984 วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาร์วีย์ละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีแอลเอสดีของฟิชเชอร์ ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และ 2) ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่งและมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีเพศและวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี

¹⁻³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

* อีเมล: pummarin658@gmail.com

Sustainable Leadership of School Administrators According to the Opinions of School Administrators and Teachers under the Office of Lopburi Secondary Education Service Area

Napaporn Pummarin ^{1*}

Thunyanun Thongboonta ²

Bunyanuch Chawianghong ³

Abstract

The purpose of this article is to 1.) Examine the level of Sustainable leadership of School Administrators According to the Opinions of School Administrators and Teachers under the Office of Lopburi Secondary Education Service Area, and 2.) Compare the Sustainable leadership of School Administrators According to the Opinions of School Administrators and Teachers under the Office of Lopburi Secondary Education Service Area, classified by sex, status, educational, and work experience. The population is educational administrators and teachers in educational institutions under the Office of Lopburi Secondary Education Service Area, totaling 1,205 people. The sample group for this study consists of 291 administrators and government teachers for the academic year 2023. A stratified random sampling method was used, with data collected via 5-level measurement questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and tested the pairwise means using the Fisher's LSD method. The research results were found as follows; 1) the overall level of Sustainable leadership of School Administrators According to the Opinions of School Administrators and Teachers under the Office of Lopburi Secondary Education Service Area, is at the high, and when considering each aspect, it was found that it was at a high level all aspect. and 2) In comparing the Sustainable leadership of School Administrators According to the Opinions of School Administrators and Teachers under the Office of Lopburi Secondary Education Service Area when classified by status and work experience, there was a statistically significant difference at the .05 level However, when classified sex and educational no statistically significant difference.

Keywords: Sustainable Leadership, School Administrators, The Office of Lopburi Secondary Education Service Area

¹⁻³ Faculty of Education, Thepsatri Rajabhat University

* Email: pummarin658@gmail.com

บทนำ

แนวคิดภาวะผู้นำที่ยั่งยืน (Sustainable Leadership) นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากแนวคิดที่ว่าโดยทั่วไปเมื่อภาวะผู้นำถูกมอบหมายให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้ว ภาวะผู้นำนั้นจะคงอยู่ตราบเพียงแค่ผู้นำคนดังกล่าวอยู่ในตำแหน่งเท่านั้น และภาวะผู้นำดังกล่าวจะหายไปทันทีที่เขาหรือเธอผู้นั้นได้หยุดการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของผู้นำในองค์กรนั้น ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในยุคของความเป็นโลกาภิวัตน์และความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญไม่ใช่เพียงแค่การมองหาผู้นำที่ถูกต้องหรือการฝึกอบรมให้พวกเขาเหล่านั้นมีสมรรถนะ แต่เป็นการสร้างระบบและสภาพแวดล้อมของความเป็นภาวะผู้นำที่ยั่งยืนซึ่งจะทำให้ผู้นำสามารถนำสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาและการประสบความสำเร็จในวงกว้างอย่างยาวนานอันจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนทุกคนในโรงเรียน (Hargreaves and Fink, 2005). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนจะมองการขับเคลื่อนขององค์กรไปในบริบทที่กว้างไกล วางแผนกลยุทธ์และรับรองผลลัพธ์สามประการ คือ ผลลัพธ์ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ เป็นความสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก เพื่อคำนึงถึงผลประโยชน์ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างมูลค่าโดยตระหนักถึงเป้าหมายความยั่งยืนขององค์กรเป็นสำคัญ (Freeman et al, 2004) ผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสร้างความเข้าใจ และสร้างสภาพแวดล้อมองค์กรให้เอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนในด้านต่าง ๆ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้เชิงทฤษฎี มีความสามารถ มีทักษะ มีประสบการณ์ และหมั่นสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงโลกยุคใหม่ ประกอบด้วย 1) ความรู้ทางวิชาการ 2) สร้างทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 3) บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ 4) มีคุณธรรมและจริยธรรม (จริยญาณรณ์ ศรีจันทร์, 2564) ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต้องจัดการบริหารการศึกษาสนับสนุนส่งเสริมให้สอดคล้องกับการการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 นำพาการศึกษาให้ไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสูงสุด บทบาทที่สำคัญ 6 ด้านคือ เป็นผู้นำทางวิชาการ ทบทวนนโยบาย การบริหารหลักสูตรและการสอน การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร ประสานสัมพันธ์กับชุมชน (ปวีศา แก้วมุก, 2567) ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนขององค์กรเกิดจากความเข้มแข็งในทุกส่วนขององค์กรที่ทำงานประสานกันอย่างสมบูรณ์มีประสิทธิภาพพร้อมทั้งมีระบบเหมาะในการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบที่ต่อยอดได้ง่ายและระบบเป็นภูมิคุ้มกันในตัว (กิตตินครชัย, 2563)

ความยั่งยืน หรือ การพัฒนาที่ยั่งยืนถูกนิยามโดยคณะกรรมการโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่ทำให้การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นถัดไปในนั้นลดลง” ก็คือสิ่งใดที่เราสามารถมีในวันนี้ คนรุ่นหลังก็ต้องสามารถมีได้เช่นเดียวกัน ในปัจจุบันเราใช้แนวคิดความยั่งยืนเหล่านี้ ในหลาย ๆ ด้าน เพื่อที่จะดูแลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล เพื่อที่เราจะส่งต่อสิ่งที่มีในวันนี้ให้คนยุคถัดไปให้มืออย่างเช่นเดียวกัน (พรพรหม สุราทร, 2566) การพัฒนาที่ยั่งยืนมี

ส่วนประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การเชื่อมโยงสัมพันธ์กันขององค์ประกอบที่เหมาะสม ในขณะที่ยังคงรักษาทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น (Barbier, 1996) ปัจจุบันนานาประเทศไม่เฉพาะประเทศไทยที่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหลัก การทบทวนผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาการศึกษาในช่วงที่ผ่านมาเพื่อกำหนดทิศทางการศึกษาโดยคำนึงถึงการให้การศึกษากับทุกคน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียม และการศึกษาตลอดชีวิตที่จะประสบผลสำเร็จได้จากการกำหนดนโยบายและการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วน กำหนดให้ยังคงมีการจัดทำประเมินติดตามผลเป็นระยะเพื่อติดตามความก้าวหน้า มีการให้ปรับให้เป็น Global Education Monitoring Report และเปิดโอกาสให้ประเทศต่าง ๆ กำหนดตัวชี้วัดในแต่ละเป้าหมายที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับบริบทของประเทศแล้ว และให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เก็บข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สะท้อนความเป็นจริงได้มากที่สุดอีกด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการมุ่งเน้นผู้เรียนตามเป้าหมายการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นการบริหารจัดการจึงต้องยกระดับการศึกษาที่เป็นการสร้างสรรค์ ต้องใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และสร้างสรรค์อนาคตที่ดีให้กับการดำเนินชีวิตคนรุ่นอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรีเป็นหน่วยงานการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทการจัดทำนโยบายแผนพัฒนามาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น และมีนโยบายด้านความยั่งยืนทางการศึกษาอยู่ในแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 ซึ่งเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดวิสัยทัศน์ในการสร้างคุณภาพการศึกษา เสริมสร้างทุนมนุษย์สู่สังคมอนาคตที่ยั่งยืน มีพันธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยกำหนดเป้าประสงค์ให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จัดการศึกษาเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เชื่อมโยงนโยบายด้านดิจิทัลของกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายด้านปัญญาประดิษฐ์ และมีการจัดทำฐานข้อมูลและระบบติดตามประเมินผลระดับพื้นที่เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเป้าหมายของสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา SDG4 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี, 2567) การพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดความยั่งยืนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่ต้องรับผิดชอบในการนำพาสถานศึกษาไปสู่ความยั่งยืน ไปพร้อมกับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม มีความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรบนพื้นฐานของความมีเหตุผล และต้องบริหารการจัดการองค์กรด้วยความพอประมาณ และต้องสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่องค์กรเพื่อพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง และผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถในการศาสตร์ต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง และต้องสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนในองค์กร ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนจึงควรเป็นโมเดล

ของการรักษาคุณภาพของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและสามารถดำรงอยู่อย่างคงทนถาวร พัฒนาต่อยอดไปสู่ความยั่งยืนไปในอนาคตแม้ว่าตนเองจะไม่สามารถอยู่กับสถานศึกษานั้นได้ตลอดไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ว่าอยู่ในระดับใด และแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรีควรเป็นอย่างไร ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางและใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานในการวางแผนและปรับปรุงภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

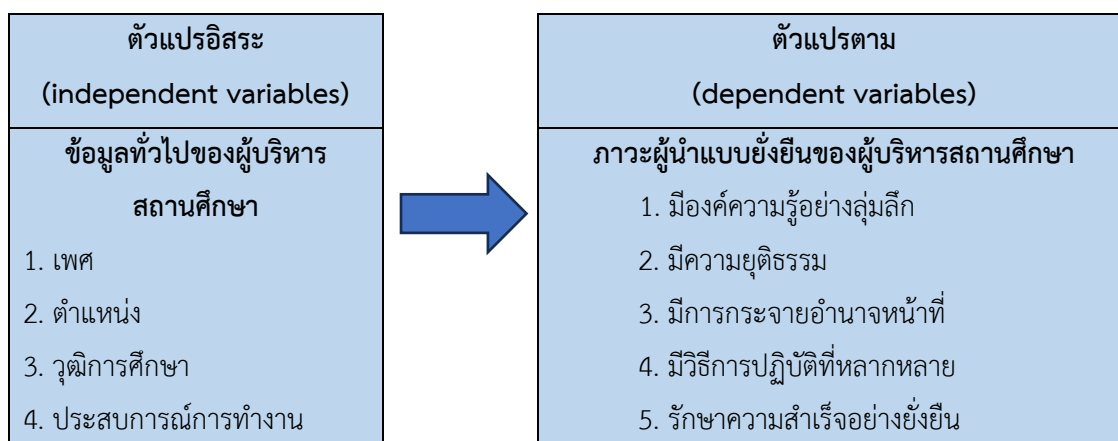
วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนจากนักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ พบว่า ฮาร์กรีฟส์ และ ฟริงค์ (Hargreaves and Fink, 2005) กล่าวถึงแนวคิดภาวะผู้นำที่ยั่งยืนนั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากแนวคิดที่ว่าโดยทั่วไปเมื่อภาวะผู้นำถูกมอบหมายให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้ว ภาวะผู้นำนั้นจะคงอยู่ตราบเพียงแค่ผู้นำคนดังกล่าวอยู่ในตำแหน่งเท่านั้น และภาวะผู้นำดังกล่าวจะหายไปทันทีที่เขาหรือเธอผู้นั้นได้หยุดการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของผู้นำในองค์กรนั้น ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในยุคของความเป็นโลกาภิวัตน์และความเป็นมาตรฐานเดียวกันเช่นในปัจจุบัน ในขณะที่ภาวะผู้นำสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นขึ้นภายในสถานศึกษาได้ โดยการเพิ่มระดับคะแนนหรือทำให้สถานศึกษาไม่ตกไปอยู่ในจุดที่ล้มเหลว แต่ภาวะผู้นำในปัจจุบันแทบจะไม่สามารถตอบโจทย์ความสามารถในการดำรงไว้ซึ่งการพัฒนาที่ยาวนานอันจะทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อสถานศึกษาในระยะยาวได้ ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญไม่ใช่เพียงแค่การมองหาผู้นำที่ถูกต้องหรือการฝึกอบรมให้พวกเขาเหล่านั้นมีสมรรถนะ แต่เป็นการสร้างระบบและสภาพแวดล้อมของความเป็นภาวะผู้นำที่ยั่งยืนซึ่งจะทำให้ผู้นำสามารถนำสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาและการประสบความสำเร็จในวงกว้างอย่างยาวนานซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนทุกคนในโรงเรียน ส่วนเอ็ดเวิร์ด บี. บาร์เปียร์ (Edward B. Barbier)

กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในด้านเศรษฐกิจ เป้าหมายหลักคือการเพิ่มการผลิตสินค้าและบริการ ลดความยากจน และสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ด้านสังคมยึดหลักความยุติธรรมและความเท่าเทียม เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสได้อย่างเสมอภาค และด้านสิ่งแวดล้อมเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่กระทบสมดุลของระบบนิเวศโลก และเมอร์ฟี และเบนเดลล์ (Murphy and Bendell, 1997) ยังระบุว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นทั้งกระบวนการเปลี่ยนแปลง เช่น การพัฒนาความยั่งยืน และหลักการสำคัญในการจัดระเบียบ คล้ายกับแนวคิดความยุติธรรมทางสังคม สิทธิมนุษยชน และความเสมอภาค มีความเชื่อว่าควรใช้เวลาอันน้อยลงในการค้นหาคำจำกัดความในอุดมคติ และให้มากขึ้นในการสำรวจโอกาสและความเสี่ยงที่การพัฒนาที่ยั่งยืนนำเสนอ มองว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย 1) กระแสที่แตกต่างกัน ในขณะเดียวกันก็แบ่งปันแพลตฟอร์มที่คล้ายคลึงกันในวงกว้างเกี่ยวกับวิธีการ ปรัชญา ญาณวิทยา อุดมการณ์ การเมือง และการปฏิบัติ" พวกเขาเชื่อว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นขึ้นอยู่กับชุดองค์ประกอบสำคัญที่ประกอบขึ้นเป็นแพลตฟอร์มที่ใช้ร่วมกัน 2) ความสมบูรณ์ทางนิเวศวิทยาและความยั่งยืน 3) ความเสมอภาคและความยุติธรรมแบบกระจายในทุกระดับ (ระดับโลก ระดับชาติชุมชน ครีวเรือน และระหว่างรุ่น) 4) ผลผลิตทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการพัฒนาเทคโนโลยี 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนและความเป็นอิสระร่วมกัน และ 6) ความแพร่หลายและการจัดตั้งสถาบันสิทธิ มนุษยชนและประชาธิปไตย การพัฒนาที่ยั่งยืนท้าทายให้เราเข้าใจและดำเนินการกับประเด็นทางนิเวศวิทยา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในลักษณะบูรณาการ สรุปได้ว่า เป็นองค์ประกอบการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันและยังคงรักษาสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพไว้ในอนาคต โดยคำนึงถึงความสมดุลในด้านนิเวศวิทยา สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดความยั่งยืนแก่สังคมโลก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี โดยผู้วิจัยได้ทำการพัฒนากลอบแนวคิดภาวะผู้นำแบบยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัยคือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 58 คน และข้าราชการครู จำนวน 1,147 คน รวมทั้งสิ้น 1,205 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำนวน 291 คน โดยใช้สูตรหาขนาดของตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อน .05 เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง 15:85 โดยประกอบด้วยผู้บริหารจำนวน 44 คนและข้าราชการครู จำนวน 247 คน และสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดของสถานศึกษาแล้วมาเปรียบเทียบบัญญัติไตรยางค์ แล้วนำมาสุ่มตัวอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงและดัดแปลงจากแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1967) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.984 รวบรวมข้อมูลโดยการประสานกับผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยดำเนินการนำส่งแบบสอบถามและเก็บคืนด้วยตนเองภายใน 30 วัน ระหว่างเดือน ตุลาคม ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธีแอลเอสดี (L.S.D.) ของฟิชเชอร์ (Fisher)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ด้านภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบริหารความเสี่ยง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	มีองค์ความรู้อย่างลุ่มลึก	4.44	0.70	มาก
2	มีความยุติธรรม	4.40	0.73	มาก
3	มีการกระจายอำนาจหน้าที่	4.33	0.79	มาก
4	มีวิธีการปฏิบัติที่หลากหลาย	4.41	0.73	มาก
5	รักษาความสำเร็จอย่างยั่งยืน	4.47	0.68	มาก
รวม		4.41	0.73	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.41$, S.D.=0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ รักษาความสำเร็จอย่างยั่งยืน ($\bar{X}= 4.47$, S.D.= 0.68) มีองค์ความรู้อย่างลุ่มลึก ($\bar{X}= 4.44$, S.D.= 0.70) มีวิธีการปฏิบัติที่หลากหลาย ($\bar{X}= 4.41$, S.D.= 0.73) มีความยุติธรรม ($\bar{X}= 4.40$, S.D.= 0.73) และ มีการกระจายอำนาจหน้าที่ ($\bar{X}= 4.33$, S.D.= 0.79) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่ง และมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีเพศและวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี

ตัวแปร	ค่าสถิติ	ค่า p	ผลการเปรียบเทียบ
เพศ	1.722	.108	ไม่แตกต่าง
ตำแหน่ง	3.745	.002*	แตกต่าง
วุฒิการศึกษา	1.174	.316	ไม่แตกต่าง
ประสบการณ์การทำงาน	6.36	0.00*	แตกต่าง

* $p \leq .05$

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรีให้ความสำคัญกับการสร้างคุณภาพการศึกษาสู่สังคมอนาคตที่ยั่งยืน มีการกำหนดเป้าหมายให้ทุกสถานศึกษาในสังกัดจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่เน้นพัฒนาครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งปัจจัยที่สำคัญการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดความยั่งยืนนั้น คือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำพาสถานศึกษาไปสู่ความยั่งยืนด้วยภาวะผู้นำที่แสดงออกถึงความรู้ ความสามารถในการบริหารสถานศึกษา บริหารงานด้วยความยุติธรรม มีการกระจายอำนาจหน้าที่ มีวิธีการปฏิบัติที่หลากหลาย และการรักษาคุณภาพที่ประสบความสำเร็จอยู่แล้วให้ดำรงอยู่อย่างคงทนถาวร และสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่ความยั่งยืนไปในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของภาวิณี วัฒนพรหม (2565) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า สภาพการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหาร มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ สุนทรีพร อำพลพร และคณะ (2564) ได้กล่าวถึงรูปแบบการบริหารสมัยใหม่ที่ได้รับแนวคิดมาจากการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ซึ่งมีนักวิชาการจำนวนมากที่ให้ความสนใจและมีมุมมองมองว่าภาวะผู้นำแบบยั่งยืนถือเป็นหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ได้ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูที่มีเพศแตกต่างกัน ล้วนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบยั่งยืนในทางเดียวกัน ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ แนวคิด อาจเป็นผลมาจากภาระงานและบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมีจุดประสงค์เดียวกันคือ การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสะท้อนมุมมองในด้านการได้รับมอบโอกาสในการปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระ เท่าเทียม ไม่มีการแบ่งแยกความสามารถตามเพศ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความยุติธรรม โดยค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาด้านมีความยุติธรรม เพศชายมากกว่าเพศหญิง อาจเป็นเพศชายให้หลักเหตุผลและการปฏิบัติงานที่ตรงไปตรงมา มากกว่าการใช้อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งแตกต่างจากเพศหญิงที่มักใช้อารมณ์ความรู้สึกร่วมกับเหตุผลในการทำงาน จึงเกิดรู้สึกความอ่อนไหวได้มากกว่าเมื่อต้องตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ สอดคล้องกับบลารชา วิชญปริดากร (2562) ได้ศึกษาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันโดยครูเพศหญิงมีความคิดเห็นสูงกว่าครูเพศชาย เนื่องจากครูทุกเพศต่างมีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนแก่ครูทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ปราศจากอคติ ส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้า พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีความส่วนร่วมในการทำงานต่าง ๆ และสอดคล้องกับ ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ (2558) ศึกษาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 พบว่า ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะการดำรงตำแหน่งที่ต่างกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีบทบาทในการเป็นผู้นำขององค์กรทางการศึกษา มีบทบาทในการกำหนดหน้าที่ตำแหน่งงานต่าง ๆ กระจายอำนาจหน้าที่ ตัดสินใจ ประสานงาน บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ส่งต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการให้บุคลากรดำเนินการไปตามเป้าหมายที่วางแผนไว้ แต่ครูมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียน ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกเหนือจากงานสอน ครูยังมีภาระงานอื่น ๆ ตามที่ทางสถานศึกษามอบหมายด้วย ดังนั้นเป้าหมายการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเหมือนกัน แต่วิธีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปตามตำแหน่งที่ได้รับ ส่งผลต่อมุมมองความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ สอดคล้องกับ ปรียาภัสสร นนทคำจันทร์ (2565) ได้เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของหิรัญ เจริญแล้ว (2566) ได้ศึกษาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็น

ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวุฒิการศึกษาไม่ได้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ไม่ว่าวุฒิการศึกษาในระดับใดต่างต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ตามเป้าหมายของสถานศึกษามีความคาดหวังให้องค์กรประสบความสำเร็จไม่ต่างกัน แต่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในระดับวุฒิการศึกษาที่สูงกว่าจึงมีองค์ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ที่มากกว่า และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาได้หลากหลายมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทิริญ เจริญแล้ว (2566) ได้ศึกษาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ (2558) เรื่องภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 พบว่า ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามการศึกษาไม่แตกต่างกัน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์เป็นตัวบ่งชี้ความคิดเห็นหรือความสามารถของแต่ละบุคคล ผู้มีประสบการณ์มากกว่าจะมีมุมมอง วิสัยทัศน์ที่กว้างไกลกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า เนื่องจากผ่านการบ่มเพาะความรู้ความสามารถยาวนานกว่ามีทักษะความชำนาญที่มากกว่า ทำให้กล้าคิด กล้าตัดสินใจ เมื่อปฏิบัติงานต่าง ๆ จะใช้เวลาในการเรียนรู้งานน้อย และยังสามารถแบ่งปันประสบการณ์ให้กับบุคลากรในองค์กรได้ด้วย นอกจากนี้การมีประสบการณ์ทำงานที่มากกว่าย่อมลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นต่อองค์กรได้ บุคลากรที่มีประสบการณ์สูงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังมีประสบการณ์ทำงานมากยิ่งช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของลดาชา วิชญปรีดากร (2562) พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปรียาภัสสร นนทคำจันทร์ (2565) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

โดยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ 1) รักษาความสำเร็จอย่างยั่งยืน 2) มุ่งองค์ความรู้อย่างลุ่มลึก 3) มีวิธีการปฏิบัติที่หลากหลาย 4) มีความยุติธรรม และ 5) มีการกระจายอำนาจหน้าที่ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ด้านมุ่งองค์ความรู้อย่างลุ่มลึก ผู้บริหารควรนำความรู้และความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ผู้บริหารควรนำผลการดำเนินงานที่ผ่านมาใช้ในการกำหนดขอบเขตเป้าหมายหรือผลลัพธ์ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการตัดสินใจให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด นำความรู้และประสบการณ์มาใช้ประกอบกับ ประโยชน์ ข้อดี ข้อเสีย หรือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น บางครั้งอาจต้องใช้วิจารณญาณมาช่วยในการตัดสินใจด้วย เมื่อดำเนินงานตามเป้าหมายแล้ว ผู้บริหารควรประเมินผลการตัดสินใจทุกครั้งเพื่อให้องค์กรเกิดการเรียนรู้ และนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรในการตัดสินใจในครั้งต่อไป

1.2 ด้านมีความยุติธรรม ผู้บริหารควรนำหลักความโปร่งใสมาใช้ในการดำเนินงานขององค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบการประเมินที่มีความยุติธรรม เน้นเป้าหมายและความรับผิดชอบของบทบาทหน้าที่บุคลากรเป็นจุดเริ่มต้นการประเมินผลงาน และควรสื่อสารถึงแนวทางการปฏิบัติงานและเป้าหมายการดำเนินงานที่ต้องการประเมินให้บุคลากรได้รับทราบร่วมกันอย่างชัดเจน ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้สื่อสารพูดคุยเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสถานศึกษาไปในทิศทางที่ก้าวหน้าขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการประเมินผลงานเป็นประจำเพื่อให้บุคลากรได้เห็นพัฒนาการ และทราบสถานะของตนเองว่าพัฒนาไปถึงขั้นตอนใดในการประเมินงาน ผู้บริหารควรจัดบรรยากาศขององค์กรให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสรับทราบถึงผลงานของบุคลากรคนอื่น ๆ มีการชื่นชม และสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่ประสบความสำเร็จหรือก้าวหน้าในงานต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนบุคลากรโดยการช่วยในการพัฒนาของแต่ละบุคคล เช่น การฝึกอบรม การมอบหมายงานที่ท้าทายความสามารถ และให้โอกาสบุคลากรได้ดำเนินงานด้านต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารควรประเมินผลงานอย่างสร้างสรรค์ และช่วยเหลือ สนับสนุนแนะนำแนวทางการพัฒนาตนเองให้บุคลากรในองค์กร

1.3 ด้านมีการกระจายอำนาจหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกระจายผลตอบแทนให้แก่บุคลากรทุกคนโดยการนำผลการประเมินผลงานมาใช้ประกอบการตัดสินใจ โดยคำนึงถึงภาระงานของบุคลากร การนำผลการประเมินผลงานมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการเลื่อนขั้นเงินเดือน การฝึกอบรมและการพัฒนา

บุคลากรเนื่องจากการกระตุ้นให้บุคลากรได้สนใจ และฝึกอบรมพัฒนาวิชาชีพจะทำให้บุคลากรเกิดแรงบันดาลใจและทักษะใหม่ ๆ มาช่วยในการพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กรให้พัฒนามากขึ้น และเป็นการกระจายผลตอบแทนตามทักษะความสามารถของบุคลากรที่ชัดเจนขึ้น เป็นเชิงประจักษ์และลดความขัดแย้งในองค์กรได้

1.4 ด้านมีวิธีการปฏิบัติที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาต่ออบรม พัฒนาวิชาชีพ และพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ตามความสนใจ เนื่องจากความหลากหลายของบุคลากรมีผลต่อการความสำเร็จขององค์กรได้เมื่อผู้บริหารมีกลยุทธ์ ในการบริหารจัดการที่ดีดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างวิสัยทัศน์ และวางแผนงานที่ชัดเจนให้กับองค์กรและให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่ทั้งถึงขององค์กร 2) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายและนำความหลากหลายที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะด้านบุคลากร ด้านวิธีการปฏิบัติ ด้านสังคม หรือด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบุคลากร 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรติดตาม วัดผลและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่หลากหลาย 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลประเมินการปฏิบัติงานและผลตอบแทนให้กับบุคลากรที่นำวิธีการปฏิบัติที่หลากหลายไปสู่การพัฒนาองค์กร 5) ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนบุคลากรทุกคนในการแสวงหาวิธีการปฏิบัติงานที่หลากหลายอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มความทักษะให้มีคุณสมบัติที่ดีเด่น และสร้างกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงความหลากหลายในการทำงานเข้าด้วยกันจะเพิ่มศักยภาพขององค์กรและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นท่ามกลางความหลากหลายได้มากขึ้น

1.5 ด้านรักษาความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้นผู้บริหารควรหาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่องค์กร โดยอาจนำรูปแบบการบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และรูปแบบการบริหารงานท่ามกลางความเสี่ยง มาใช้ในการดำเนินงานภายในองค์กรได้ เนื่องจากการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการสร้างความสมดุลในองค์กรเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ สังคมและประเทศชาติ ทุก ๆ การเปลี่ยนแปลงองค์กรจะได้รับผลกระทบเสมอไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อการบริหารขององค์กรตั้งแต่ ระดับบุคคล ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนคือการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จะช่วยให้สถานศึกษามีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการค้นคว้าอิสระครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยควรมีการศึกษาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านความเข้าใจองค์กร และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการทำงานเป็นทีม และการพัฒนาทีม ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสามัคคี

2.2 ผู้วิจัยควรเพิ่มระดับความละเอียด คำถามแยกย่อย และเจาะลึกในแต่ละด้านภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น การตัดสินใจ การจัดการเวลา เป็นต้น

2.3 ผู้วิจัยควรมีการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แนวทางการยกระดับคุณภาพการผลิตและการพัฒนาครูปฐมวัยในสถาบันอุดมศึกษาของไทย*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤษณ์ รุยาพร. (2564). *ศาสตร์ผู้นำสู่ความยั่งยืน 4 เสาหลักสร้างสุข ภูเขาแก้วความลับสู่ความสำเร็จ*. สำนักพิมพ์ กฤษณ์ รุยาพร.
- กิตติ นครชัย. (2563). *ศักยภาพสู่ความยั่งยืน*. ทริปเพิล เอ็ดดูเคชั่น.
- จริญญาภรณ์ ศรีจันทร์. (2564). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาใน ศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 6(3), 865-876.
- ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์. (2558). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 8(4), 60-61.
- ปรียาภัสสร นนทคำจันทร์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 8(1), 87-88
- ปวีศา แก้วมุก. (2567). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 9(1), 1103-1114.
- พรพรหม สุธาทร. (2566). *Sustainable development goals: ความยั่งยืน และ ESG ความหมายและความสำคัญต่อธุรกิจและองค์กร: ความยั่งยืนคืออะไร*. <https://nida.ac.th/what-is-sustainability>
- ภาวิณี วัฒนพรหม. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(3), 179-192.
- ลดารชา วิชญปริดากร. (2562). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต3. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10* (น. 1109-1118). มหาลัทธิมหาดใหญ่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี. (2566). *สารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2566*. สำนักงาน.
- _____. (2567). *แผนบริหารการศึกษาระดับพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ 2567*. สำนักงาน.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2550-2554)*. พริกหวานกราฟฟิค.
- สุนทรีพร อำพลพร, อรสา จรูญธรรม และชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์. (2561). รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสาร มจร บาลีศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 240-255.
- หิรัญ เจริญแล้ว. (2566). ภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. *วารสารสหวิทยาการและการจัดการร่วมสมัย*, 2(2), 14-32.
- Barbier, E., B. (1996). Economic growth and environmental degradation: The environmental kuznets curve and sustainable development. *World development*, 24(7), 1151-1160
- Freeman, R. E., Wicks, C. A., & Parmar, B. (2004). Stakeholder theory and “The corporate objective revisited.” *Organization Science*, 15(3), 364-369.
- Hargreaves, A., & Fink, D. (2005). *Sustainable leadership*. Jossey-Bass.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), pp. 607-610.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.
- Murphy, D. F. & Bendell, J. (1997). *In the company of partners: Business, environmental groups and sustainable development post-Rio*. University of Cumbria.

การ

ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

ธีรภัทร หลั่งนาค ^{1*}พิจา สมบูรณ์ ²วิยุตติ บุญลอย ³

รับบทความ: 16 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับการเป็นองค์กรแห่งความสุข 3) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข และ 4) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารที่ส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งความสุข เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครชีและมอร์แกน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน โดยใช้สถานที่ตั้งของสถานศึกษาเป็นชั้นของการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 และตอนที่ 2 แบบสอบถามการเป็นองค์กรแห่งความสุข มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) การพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหาร ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถร่วมกันพยากรณ์ ได้ร้อยละ 72.00 สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 1.69* + 0.64*X$ และสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ $Z_y = 0.72* Z_x$

คำสำคัญ: หลักพรหมวิหารธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา องค์กรแห่งความสุข

¹⁻³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี

* อีเมล: Teerapatfilm2010@gmail.com

Application of the Buddhist Principle of Brahmavihara Dhamma by Educational Administrators Affecting Happiness in the Workplace in School Under Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2

Theerapat Langnak ^{1*}

Lita Somboon ²

Waiwoot Boonloy ³

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of application of the Brahmavihara Dhamma by educational administrators, 2) to study the level of organizational happiness in educational institutions, 3) to investigate the relationship between the application of Brahmavihara Dhamma by administrators and organizational happiness, and 4) to develop a predictive equation for the application of Brahmavihara Dhamma by administrators that promotes organizational happiness. This research is quantitative in nature. The sample consisted of 291 participants, determined by the Krejcie and Morgan table. Stratified random sampling was used, with the location of the educational institutions serving as the strata. The research instruments included two questionnaires: the first, a 5-point Likert scale measuring the application of Brahmavihara Dhamma by administrators, with a reliability coefficient of 0.93, and the second, a questionnaire on organizational happiness with a reliability coefficient of 0.91. The statistical methods used for data analysis included mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and simple linear regression analysis. The results showed that: 1) the application of Brahmavihara Dhamma by educational administrators was at the highest level, 2) organizational happiness in educational institutions was at the highest level, 3) there was a highly significant positive correlation between the application of Brahmavihara Dhamma by administrators and organizational happiness at the 0.01 level, and 4) the predictive equation for the application of Brahmavihara Dhamma by administrators significantly affected organizational happiness at the 0.01 level, explaining 72% of the variance. The predictive equation in raw scores is: $\hat{Y} = 1.69 + 0.64X$, and the predictive equation in standardized scores is: $\hat{Z}_y = 0.72Z_x$.

Keywords: Brahmavihara Principles, Educational Administrators, Organizational Happiness

¹⁻³ Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

* Email: Teerapatfilm2010@gmail.com

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรมในการ ดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสุข อย่างยั่งยืน การศึกษาจึงไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการสร้าง ความสุขในสังคม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542) การพัฒนาความสุขในระดับบุคคล และสังคมมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของ ประชาชน รวมถึงการเสริมสร้างสังคมที่มีความสุขและเป็นธรรม (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580), (2561) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มีเป้าหมาย ในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน พร้อมกับการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนและความเป็นอยู่ที่มี ความสุข (ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570), 2565) การ บูรณาการทั้งสามมิติระหว่างการศึกษา ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาฯ จึงช่วยสร้างสังคมที่มีความสุขอย่าง ยั่งยืนผ่านการพัฒนาคนที่มีคุณภาพและสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การสร้างความ สุขที่ยั่งยืนในประเทศจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนามนุษย์ที่สามารถรับมือ กับการเปลี่ยนแปลงในสังคม และพร้อมที่จะสร้างสังคมที่เป็นธรรม มีความสงบสุข และเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

ตามแนวคิดของ“ความสุข” ถือเป็นพลังงานบวกที่สามารถเติมเต็มชีวิตให้มีสีสัน สนุกสนาน และรู้สึก ถึงการเติมเต็มในทุก ๆ มิติ โดยเฉพาะในด้านการทำงาน เมื่อคนทำงานมีความสุข ก็จะรู้สึกอยากมาทำงาน ทุกวัน และสามารถรับรู้ถึงคุณค่าของงานที่ทำได้อย่างชัดเจน ผลลัพธ์ของการทำงานในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วย ความสุขจะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น (นิศาชล ลีรัตนกร, 2555) ในมิติของการทำงาน “ความสุข” ที่เกิดขึ้นจากการทำงานในองค์กรแห่งความสุขเป็นสิ่งที่มิผลกระทบโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน ความสุขนี้สามารถปรากฏในรูปของการทำงานในองค์กรที่มีความมั่นคง พนักงานทุกคนได้รับโอกาสในการ พัฒนาอย่างทั่วถึง รู้สึกว่ามีโอกาสเจริญก้าวหน้า ผู้นำองค์กรมีธรรมาภิบาล และเพื่อนร่วมงานเป็นกัลยาณมิตร (คณิศ นามนัย และคณะ, 2567) นอกจากนี้ การได้รับสวัสดิการที่เพียงพอและความปลอดภัยจากการทำงาน ยังส่งผลให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและทำงานด้วยความสุขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพใน การทำงานและทำให้องค์กรมีความก้าวหน้ามากขึ้น การเป็นองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) เริ่มต้นจากการมีผู้นำองค์กรที่มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการพัฒนาคนในองค์กรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ขององค์กร ผู้นำต้องสามารถปรับตัวและพาองค์กรไปสู่การเติบโตที่ยั่งยืน (มณีนรัตน์ จันทรา และคณะ , 2566) มิติของการบูรณาการด้านการบริหาร การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญในสังคมไทยมา ประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหาร ที่สะท้อนหลักคิดและแนวปฏิบัติ 4 มิติ กล่าวคือ ความมีเมตตา การบริหารด้วยความรักทั้งต่อองค์กรและ สมาชิกองค์กรอย่างเท่าเทียม ความกรุณาที่มุ่งให้การช่วยเหลืออันเนื่องจากเงื่อนไขและปัจจัยที่ต้องการให้

สมาชิกหรือองค์กรมีความสุข มุทิตา ความยินดีและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และอุเบกขา คือการปล่อยงานเมื่อพบว่าเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ ไม่สามารถจะควบคุมได้ ต้องเป็นไปตามสภาพที่ที่เหตุและผล (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559 ; พระมหาฉัตรชัย ปัญญาวัฒน์, 2567) การเข้าใจสภาพตามหลักธรรมดังกล่าวจะส่งผลให้องค์กรเป็นองค์กรที่อยู่ตามความเป็นจริง เสริมสร้างสัมพันธ์ภาพกันและกัน และมีความสุข ดังกล่าวแล้วนั้น ความสุขในที่ทำงานไม่ใช่แค่เรื่องของความพึงพอใจในปัจจุบัน แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารองค์กร โดยการมุ่งเน้นให้บุคลากรทุกคนมีความสุขในการทำงานและบูรณาการหลักธรรมสำหรับการบริหารและพัฒนาศักยภาพสมาชิกในองค์กรจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์งานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดความเครียดและความขัดแย้งในองค์กร หากองค์กรใดละเลยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความสุขในการทำงาน ความเสื่อมถอยในองค์กรจะเริ่มปรากฏอย่างชัดเจนเนื่องจากพนักงานจะขาดแรงจูงใจ ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และขาดความสุขในการทำงาน ส่งผลให้องค์กรไม่สามารถเติบโตและพัฒนาไปข้างหน้าได้ ในที่สุดองค์กรนั้นก็อาจจะล้มเหลวได้ การสร้าง “องค์กรแห่งความสุข” จึงเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยเริ่มต้นจากการให้ความสำคัญกับความสุขของบุคลากร ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาเติบโตไปพร้อมกันอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษา พัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษา และพัฒนางานด้านวิชาการของโรงเรียนในสังกัด โดยในปี 2566 มีนโยบายการบริหาร “นักเรียนไม่รู้ คุณครูมุ่งมั่น ผู้บริหารพาเที่ยว โรงเรียนปลอดภัย เขตพื้นที่ใส่ใจบริการ” ซึ่งสะท้อนถึงมิติการส่งเสริมความสุขของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงนักเรียน เป็นสำคัญ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนและเพื่อเป็นการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นให้ผ่านพ้นไปด้วยดี การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจึงถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาความสุขในองค์กรนั้นคือ สถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2, 2567) มิติการบริหารองค์กรทางการศึกษา คุณภาพของสถานศึกษานั้นไม่ได้วัดที่ความสำเร็จของงานสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเท่านั้น จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารจึงต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ และที่สำคัญจะต้องยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ (กุลขลิ จงเจริญ, 2567; วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) จากการศึกษาบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า เป้าหมายที่สำคัญของการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นจะต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จึงจะทำให้องค์กรดำเนินไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

จากความสำคัญและที่มาดังกล่าว ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยคาดหวังว่า ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา

สถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป ทั้งนี้ หลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร ความเข้าใจ และความเคารพซึ่งกันและกัน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการที่ยั่งยืน เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ย่อมช่วยส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข สร้างความผูกพันในองค์กร และเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร ดังนั้น การเชื่อมโยงหลักพรหมวิหารธรรมเข้ากับแนวคิดขององค์กรแห่งความสุข จึงเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการบริหารที่ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน องค์กรแห่งความสุขมิได้เกิดขึ้นเพียงจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดีเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยภาวะผู้นำที่เข้าใจมนุษย์และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร และระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง ซึ่งหลักพรหมวิหารธรรมสามารถตอบเจตนาในมิติดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ผู้นำองค์กรด้านการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านวิชาการ คุณธรรม และคุณภาพชีวิตของบุคลากรในองค์กร หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม คือ หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหารธรรม อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งล้วนมีศักยภาพในการสร้าง “องค์กรแห่งความสุข” ได้อย่างแท้จริง หลักพุทธธรรมมีรากฐานมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เน้นให้มนุษย์พัฒนาดตนเองควบคู่กับการเกื้อกูลผู้อื่น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) สำหรับบริบทของสถานศึกษา การนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหาร โดยเฉพาะพรหมวิหารธรรม จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับครูและบุคลากร ตลอดจนนักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งถือเป็นหัวใจของการบริหารเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นพื้นฐานสำคัญของภาวะผู้นำ

ที่เน้นการเคารพและให้เกียรติกัน ผู้บริหารที่มีเมตตาจะมีความเข้าใจบุคลากร มีการรับฟังความคิดเห็น และให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง (พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล (ออด ธรรมปาโล) และคณะ, 2563) ส่วน กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ซึ่งในมิติของการบริหาร หมายถึงการช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ด้วยใจที่เมตตา ไม่ใช่การตัดสินหรือลงโทษเพียงอย่างเดียว (นวรรตน์ ไชยมภู และ รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ, 2560) มุทิตา คือ ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น เป็นคุณธรรมที่ลดอคติและความอิจฉาในองค์กร ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน ผู้บริหารที่มีมุทิตาจะยินดีและส่งเสริมความก้าวหน้าของครูอย่างจริงจัง ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของครู (พระมหา ฉัตรชัย ปณฺญาวฑฒโน, 2567) สุดท้ายคือ อุเบกขา หรือการวางใจเป็นกลาง หมายถึงการบริหารด้วยความเที่ยงธรรม รอบคอบ ไม่ลำเอียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ผู้นำสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นธรรมและมีเหตุผล (พระมหาอัษฎกรณั์ แดงดี, 2565)

มิติของ “องค์กรแห่งความสุข” พบว่าแนวคิดนี้เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ส่งเสริมความสุขในมิติต่าง ๆ ของชีวิตบุคลากร ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพ การเงิน ความสัมพันธ์ ครอบครัว หรือจิตวิญญาณ โดยเฉพาะแนวคิด 8 HAPPY ที่ประกอบด้วย Happy Body, Happy Heart Happy Society Happy Relax Happy Brain Happy Soul Happy Money และ Happy Family ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมทั้งสุขภาพและประสิทธิภาพการทำงาน (ศราวุฒิ อินดา และวันทนา อมตาริยกุล, 2565).

องค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุขเหล่านี้สอดคล้องกับหลักพรหมวิหารธรรมโดยตรง เช่น Happy Heart และ Happy Society เชื่อมโยงกับเมตตา กรุณา และมุทิตา ที่ช่วยสร้างความไว้วางใจในองค์กร ส่วน Happy Soul และ Happy Relax สัมพันธ์กับอุเบกขาที่ช่วยให้บุคลากรสามารถปล่อยวางความเครียดและรักษาสมดุลชีวิตได้ดี นอกจากนี้ยังพบว่า สถานศึกษาที่มีการบริหารโดยบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา เข้าไป จะมีระดับความสุขในการทำงานของครูสูงกว่าสถานศึกษาทั่วไป (นิศาชล ลีรัตนกร, 2555)

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารสถานศึกษาไม่เพียงแต่ส่งเสริมจริยธรรมในการบริหารเท่านั้น หากยังสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากร ส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืนในลักษณะของ “องค์กรแห่งความสุข” ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การบริหารด้วยธรรมจึงเป็นแนวทางที่ไม่เพียงตอบโจทย์ด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่ยังสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาองค์กรในยุคปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2567 ครูจำนวน 1,187 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) โดยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้อำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาเป็นชั้นของการสุ่ม หลังจากนั้นคัดเลือกครูของแต่ละอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนโดยการศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม 2) ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมตามตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นนิยามศัพท์ของการประยุกต์ใช้การบริหารสถานศึกษากับหลักพรหมวิหารธรรม เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อดำเนินการ 3) สร้างข้อความเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำนวน 25 ข้อ และสร้างข้อคำถามเกี่ยวกับองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำนวน 26 ข้อ 4) นำข้อความที่สร้างขึ้นทั้งหมดมาปรับปรุงภาษาให้อ่านง่าย เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนแล้วจัดเรียงข้อความตามรูปแบบของการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อความรายข้อ โดยมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 5) นำข้อความที่คัดเลือกไว้ตามข้อ 4 มาสร้างเป็นแบบสอบถามการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยเรียงข้อความหรือข้อคำถามตามลำดับของตัวแปรแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่น

(Reliability) โดยการทดสอบวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990) และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 3 ตอน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, 1993) จากการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย คัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ (r) ตั้งแต่ 0.30 ถึง 0.74

4. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ไปยังครูในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ได้รับแบบสอบถามออนไลน์ตอบกลับคืนมา จำนวน 291 ฉบับ

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์การประยุต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Linear Regression) และสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (ปกรณ ประจันบาน, 2555)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์ระดับการประยุต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2) การวิเคราะห์ระดับการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และใช้ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3) การวิเคราะห์ข้อมูลและหาความสัมพันธ์ระหว่างการประยุต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) 4) การประยุต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Linear Regression)

ผลการวิจัย

การประยุต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับการประยุต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหาร	n = 291		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านเมตตา	4.56	0.29	มากที่สุด	1
2. ด้านกรุณา	4.55	0.31	มากที่สุด	2
3. ด้านมุทิตา	4.53	0.32	มากที่สุด	4
4. ด้านอุเบกขา	4.54	0.30	มากที่สุด	3
รวม	4.55	0.21	มากที่สุด	-

จากตารางที่ 1 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหาร ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ ดังนี้ ด้านเมตตา ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.29) ด้านกรุณา ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.31) ด้านอุเบกขา ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.30) และ ด้านมุทิตา ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.32) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา	n = 291		ระดับ	อันดับ
	μ	S.D.		
1. ด้านความสุขของคนในองค์กร	4.60	0.23	มากที่สุด	3
2. ด้านผู้นำองค์กรสูงสุดองค์กรแห่งความสุข	4.58	0.23	มากที่สุด	4
3. ด้านการดูแลสภาพแวดล้อมทางสังคม จิตวิทยาในการทำงาน	4.61	0.28	มากที่สุด	2
รวม	4.23	0.19	มากที่สุด	

จากตาราง 2 พบว่าการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ

ด้านการดูแลสภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยาในการทำงาน ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.28) ด้านความสุขของคนในองค์กร ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.23) และ ด้านผู้นำองค์กรสูงสุดองค์กรแห่งความสุข ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.23) ตามลำดับ

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product - Moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X	Y
X ₁	1.000					
X ₂	0.34**	1.000				
X ₃	0.36**	0.31**	1.000			
X ₄	0.56**	0.23**	0.29**	1.000		
X	0.78**	0.66**	0.70**	0.72**	1.000	
Y	0.57**	0.45**	0.45**	0.60**	0.72**	1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาโดยรวม ($r_{xy} = 0.72$) มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยการเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

1. ด้านอุเบกขา (X₄) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์สูง ($r_{x_4y} = 0.60$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ด้านเมตตา (X₁) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์ปานกลาง ($r_{x_1y} = 0.57$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ด้านกรุณา (X₂) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์ปานกลาง ($r_{x_2y} = 0.45$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ด้านมุทิตา (X₃) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์ปานกลาง ($r_{x_3y} = 0.45$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. วิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) เพื่อค้นหาอำนาจพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพหุวิธีทางสถิติของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพหุวิธีทางสถิติของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการประยุกต์ใช้หลักพหุวิธีทางสถิติของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

ตัวแปร	(n = 291)		β	df	r_{xy}	a	b
	$\bar{X}$	S.D.					
X	4.55	0.21	0.64**	290	0.72**	1.69	0.64**
Y	4.59	0.19					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

$R^2 = 0.72$ Adjusted $R^2 = 0.52$ $S.E._{est} = 0.13$

จากตาราง 4 พบว่า การพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพหุวิธีทางสถิติของผู้บริหารส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01สามารถร่วมกันพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพหุวิธีทางสถิติของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 72 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ ± 0.13 สามารถสร้างสมการพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพหุวิธีทางสถิติของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2 ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 1.69* + 0.64*X$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z}_y = 0.72* Z_x$

จากสมการพยากรณ์แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักพหุวิธีทางสถิติของผู้บริหาร เปลี่ยนไป 1 หน่วย ทำให้การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2 เปลี่ยนไป 0.64 หน่วย

อภิปรายผล

ผลการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษากับพระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล (ออด ธมฺมปาโล) และคณะ ได้ศึกษาและพบว่า การพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจสำหรับผู้บริหาร 4 ประการ ได้แก่ เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข และความมีใจเป็นกลาง (พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล (ออด ธมฺมปาโล) และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับ โสไมจิราวดี จำปาสิทธิ และคณะ ได้ศึกษาและพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การบริหารให้เกิด ความสามัคคีระหว่างผู้บริหารและประชาชนเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย ดังญาติเมื่อมีปัญหาและให้คำปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีและปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันวางตนเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อความไว้วางใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน (โสไมจิราวดี จำปาสิทธิ และคณะ, 2563) สามารถอธิบายได้การบริหารสถานศึกษาสามารถใช้หลักพรหมวิหารในการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกันได้

2. การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษาสอดคล้อง ศราวุฒิ อินดา และวันทนา อมตาริยกุล ได้ศึกษาและพบว่า การหาแนวทางการพัฒนาสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา ควรมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการปฏิบัติงานให้ชัดเจนส่งเสริมการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง สนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมมอบหมายภาระงานให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นแบบอย่างให้แก่บุคลากร สร้างบรรยากาศที่ทำงานให้น่าอยู่ ส่งเสริมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ปรึกษา ให้คำแนะนำเรื่องการใช้ชีวิต ให้มีความสำคัญกับสมาชิกในครอบครัวของบุคลากรให้มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร (ศราวุฒิ อินดา และวันทนา อมตาริยกุล, 2565) และสอดคล้องกับเมอเซอร์สมิธ (Messersmith) ได้ศึกษาและพบว่าบทบาทของผู้บริหารที่ส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งความสุข คนทำงานที่มีความสุขและองค์กรที่มีความสุขไม่เพียงแต่จะสร้างแวดล้อมในสถานที่ทำงานในเชิงบวกมากขึ้นเท่านั้น การแบ่งปันข้อมูล ค่าตอบแทน และการบริหารผลงานอาจส่งผลดีต่อทัศนคติและพฤติกรรมของพนักงานอีกด้วย (Messersmith, 2011)

3. ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของนวรรตน์ ไชยมภู และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ ได้ศึกษาและพบว่า สิ่งสำคัญผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้กับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารเปรียบเสมือนกับต้นเรือ ที่ต้องนำพาลูกเรือไปสู่ฝั่ง หรือถึงเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ได้อย่างสำเร็จ อีกทั้งผู้บริหารยังต้องมีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมในการปกครองคน (นวรรตน์ ไชยมภู และรพีพรรณ

สุวรรณภูมิโชติ, 2560) และสอดคล้องกับ ลิขิตา เกลิมพลโยธิน และคณะ (2560) ได้ศึกษาและพบว่า ผู้บริหารมีความปรารถนาให้ครูทุกคนมีความสามัคคีกันในการทำงานโดยการให้ทำกิจกรรมร่วมกัน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถให้ตรงกับบุคคล รับฟังความคิดเห็นของครู สนับสนุนครูให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น และการวางตัวให้เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้เกิดความรู้สึที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านกรุณาผู้บริหารมีการจัดระเบียบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับงานของมหาวิทยาลัยโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นที่ปรึกษาที่ดีและให้คำแนะนำแก่ครูเมื่อมีปัญหา ให้โอกาสผู้ที่ทำงานผิดพลาดได้ปรับปรุงตนเองและเข้าร่วมงานต่อ ชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษให้กับบุคลากรอย่างจริงจัง ร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความใส่ใจ เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สร้างสัมพันธภาพอันดีงามแก่ครูทุกคน ด้านมฤติตา ผู้บริหารจัดโครงการพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงาน การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรทุกภาคเรียน ตามงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ แสดงความยินดีกับบุคลากรทุกคนที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับสม่าเสมอ ชื่นชมผลการปฏิบัติงานของครูด้วยความจริงใจ จัดระเบียบหรือเกณฑ์การให้รางวัลผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานอย่างเหมาะสม สร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดกับครูอย่างสม่าเสมอ มีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนในการเผยแพร่ผลงานและความสำเร็จของครู เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ (ลิขิตา เกลิมพลโยธิน และคณะ, 2560)

4. ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมฤติตา และด้านอุเบกขา ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 สามารถร่วมกันพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ได้ร้อยละ 72 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการศึกษาสอดคล้องกับพระมหาอัสกรณฺ์ แดงดี ได้ศึกษาและพบว่าพรหมวิหารธรรมส่งผลทำให้ผู้อื่นเกิดความสุขในการปฏิบัติงาน (พระมหาอัสกรณฺ์ แดงดี, 2565) และสอดคล้องกับ วัชรภรณ์ นิละสมิตร์ ได้ศึกษาและพบว่า ได้กล่าวว่า คำว่า "ดี" หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยที่ไม่มีจิตใจอิจฉาริษยา ซึ่งเป็นหลักสำคัญของพรหมวิหารธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา (วัชรภรณ์ นิละสมิตร์, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของนักเรียน การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและผลกระทบที่มีต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักพรหมวิหาร

ธรรมไปใช้ในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การเป็นองค์กรแห่งความสุขอยู่ในระดับสูง ผลการศึกษายังพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่นำหลักธรรมมาใช้สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ส่งเสริมความสุขและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และการพยากรณ์ได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมสามารถทำนายการเป็นองค์กรแห่งความสุขได้ถึง 72%

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพิ่มเติมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา ได้แก่ การจัดอบรมหรือเวิร์กช็อปสำหรับผู้บริหาร เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยอาจเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือวิทยากรด้านพุทธจิตวิทยา หรือการบริหารจัดการเชิงพุทธมาร่วมให้ความรู้ การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร ผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หรือการสอดแทรกหลักธรรมลงในกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้สามารถนำหลักธรรมไปใช้ได้จริงในงานและชีวิตประจำวัน และการสร้างกิจกรรมที่ต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุข เช่น กิจกรรมวันแห่งความสุขในสถานศึกษา การให้รางวัลหรือคำชื่นชมแก่บุคลากรผู้มีพฤติกรรมดีงามตามหลักพรหมวิหารธรรม และการจัดพื้นที่สะท้อนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความผูกพันและแรงจูงใจในการทำงานร่วมกัน การดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะช่วยให้หลักพรหมวิหารธรรมไม่เพียงเป็นแนวคิดเชิงนามธรรม แต่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงที่ก่อให้เกิดผลดีต่อบุคลากร ผู้เรียน และองค์กรโดยรวมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและศึกษาในระยะยาวเพื่อประเมินผลกระทบจากการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในระยะยาว และให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารงานสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กุลชลี จงเจริญ. (2567). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาใหม่: ความท้าทายและความซับซ้อนทางบริบทของความเป็นผู้นำในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 44(3), 76-89.
- คณิศ นามนัย, พิฏา สมบูรณ์ และเริงวิชัย นิลโคตร. (2567). การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 11(11), 85-95.

- นวรรตน์ ไชยมภู และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2560). วิถีครองคน: พรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหารการศึกษา ในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราวุธราชศรีนคร สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, 4(1), 105-113.
- นิสาชล ลีรัตนกร. (2555). ปฏิทรรศน์แห่งความสุข. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(3), 43-53.
- ปกรณ ประจันบาน. (2555). *สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 1-143.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 6.
- พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกล (ออด ธรรมปาโล), สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, และสมศักดิ์ บุญปู. (2563). การพัฒนา คุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1) : 103-104.
- พระมหาฉัตรชัย ปญญาวฑฒโน. (2567). พรหมวิหารธรรมเพื่อผู้นำในองค์กร. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(3), 114-122.
- พระมหาอัษฎรณัฏฐ์ แดงดี. (2565). หลักพรหมวิหาร 4 กับคุณค่าของคนในสังคมไทย. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(1) : 142-152.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 4, 16.
- มณีนรัตน์ จันทรา, เรืองวิชัย นิลโครต และวัญฉวี บุญลอย. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 10(12), 120-129.
- ลิขิตา เณริมพลโยธิน, เณริมชัย กิตติศักดิ์นาริน และนลินณัฐ ดีสวัสดิ์. (2560). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กร โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 11(26), 162-171.
- วัชรภรณ์ นิลสมิตร. (2565). พรหมวิหาร 4 กับการบริหารงานในองค์กร. <https://www.softbankthai.com/Article/Detail/661>.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 8). ทิพย์วิสุทธิ.

- ศราวุฒิ อินดา และวันทนา อมตาริยกุล. (2565). แนวทางการพัฒนาสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 7(1), 83-84.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 34). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. (2567). *คู่มือการปฏิบัติงานกลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา*. <https://chanarea2.go.th>.
- โสม จิราวดี จำปาสิทธิ์, กันตภณ หนูทองแก้ว, เดชชาติ ตริทรัพย์, พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ) และพระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ (จันทโร). (2563). การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสาชิง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(1), 85-101.
- Messersmith, J. G. (2011). **Unlocking the black box: Exploring the link between high performance work systems and performance.** <https://www.researchgate.net/publication/51519180>. 6 May 2021.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5thed.). Harper Collins.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1993). *A technique for the measurement of attitude*. Rand Mc Nally.

การ

จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิค สถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา

ศิริลักษณ์ จอมวิชัยยา^{1*}สายชล จินโจ²

รับบทความ: 22 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 1 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) เปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น 3) ศึกษาทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น และ 4) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ 23102 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 24 คน คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยจับสลากหน่วยห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ระบบบริหารจัดการเรียนรู้ออนไลน์ krunew.net และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติพื้นฐานและทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้โดยรวม $(E_1/E_2) = 83.54/81.25$ 2) การตรวจสอบนัยสำคัญคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ความคล่องแคล่วและการแสดงท่าทางน้ำเสียงประกอบการพูด และ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบผสมผสาน สถานการณ์จำลอง ฐานการเรียนรู้

¹ โรงเรียนแม่เมาะวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

* อีเมล: krusiriluk@maemoh.ac.th

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Organizing a Blended Learning Activity Using Simulation Techniques with a Learning Base to Develop English Speaking Communication Skills for Mathayom 3 students at Mae Moh Wittaya School

Siriluk Jomwichaiya ^{1*}

Saichol Jinjo ²

Abstract

The purposes of this research were to 1) Find out the effectiveness of blended learning activities using simulation technique and learning base to develop English speaking communication skills for Mathayom 3 students at Mae Moh Wittaya School. 2) Compare the pre-test and post-test scores of students who received the developed blended learning activities. 3) Study the English speaking communication skills of students who received the developed blended learning activities. 4) Evaluate the students' satisfaction with the developed blended learning activities. The sample group used in the research was 24 Mathayom 3 students studying English subject A23102 in the second semester of the academic year 2023. They were selected by simple random sampling by drawing lots for classroom units. The research instruments were 1) Learning management plan, 2) Academic achievement test, 3) Online learning management system krunew.net, and 4) Satisfaction assessment form. The statistics used for data analysis were basic statistics and t-testing of the hypothesis. The research results found that 1) The efficiency of the developed blended learning activities was effective in the overall learning process ($E1/E2$) = 83.54/81.25. 2) The significance test of the pre-test and post-test scores of the sample group was significantly higher than the pre-test scores at the .05 level. 3) The overall English speaking skills were at a very good level, including accuracy, fluency, and gestures and tones of voice. 4) The results of the evaluation of students' satisfaction with the developed blended learning activities were at the highest level.

Keywords: Learning Activities, Blended Learning, Simulation, Learning Base

¹ Maemoh Wittaya School, Lampang-Lamphun Secondary Educational Service Area Office

* Email: jittawadee782@gmail.com

² Faculty of Education, Dhonburi Rajabhat University

บทนำ

ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาสำคัญของโลกและยังเป็นภาษานานาชาติ ภาษากลางสำหรับใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นหลัก ไม่ว่าแต่ละคนจะใช้ภาษาอะไรเป็นภาษาประจำชาติ เมื่อต้องติดต่อกับคนอื่นที่ต่างภาษาต่างวัฒนธรรมกัน ทุกคนจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ทุกคนทุกชาติทุกภาษาจึงบรรจุวิชาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองรองลงมาจากภาษาประจำชาติเป็นแกนหลักของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาลดชีวิตโดยเฉพาะในอนาคตข้างหน้า (มธุรส ศีลาคม และโสภิตา บุญจำนง, 2566) ภาษาอังกฤษไม่เพียงแต่เป็นภาษาสากลที่ใช้ในการติดต่อกับนานาชาติแต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งในด้านการศึกษา การทำงาน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เศรษฐกิจการค้า มีการเปิดการค้าเสรี เกิดการลงทุนของบริษัทต่างชาติ เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกและรวมถึงกิจกรรมทาง วัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง (กฤษณพงษ์ พรหมบึงรำ, 2551) ดังนั้นภาษาอังกฤษถือเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่มีบทบาทอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน กฎบัตรสมาคมแห่งประชาชาติอาเซียนได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในข้อที่ 34 ระบุว่า “เป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียนและจัดเป็นภาษาของโลก” ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษนับเป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต นานาประเทศกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษและบรรจุไว้ในหลักสูตรโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลเป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม (อารีย์ ปรีดีกุล, 2558)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2566) ชี้ให้เห็นว่าระดับความสามารถของการสื่อสารภาษาอังกฤษของคนไทยยังอยู่ในระดับที่ต่ำมาก จำเป็นต้องเร่งพัฒนาโดยการปรับจุดเน้นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เป็นไปตามธรรมชาติของการเรียนรู้โดยเน้นการสื่อสารโดยเฉพาะปัญหาด้านความสามารถในการฟังและการพูดเพื่อการสื่อสาร และกระทรวงศึกษาธิการ (2561) มีนโยบายเร่งปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเสริมสมรรถนะและทักษะการใช้ภาษาอังกฤษให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาตน อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการเตรียมความพร้อมรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปีพ.ศ.2558 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2561) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศได้ปรับปรุงหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษขึ้นเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร สามารถใช้ภาษาอังกฤษในระดับพื้นฐานในชีวิตประจำวันได้ จึงได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะตามที่กำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาตามแนวการสอน

ภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับภาษาอังกฤษเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวงศ์ณา เค้าอัน (2559) กล่าวว่าสถานการณ์จำลองเป็นการสร้างสถานการณ์ขึ้นมาให้ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงที่ผู้เรียนอาจประสบในภายหลังการเรียนรู้ด้วยสถานการณ์จะช่วยให้เกิดการถ่ายโยงความรู้ ผู้เรียนจะได้คิดแก้ปัญหาจากสถานการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการกระตือรือร้นในการสื่อสารภาษาอังกฤษจากการจำลองสถานการณ์ที่ผู้สอนสร้างขึ้น ทั้งยังเป็นการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารของ Jensen (2004) ที่ได้มีความเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ภาษานั้น ผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้จริงตามหน้าที่ของภาษาเพื่อการสื่อความหมาย เช่นเดียวกับ อารีย์ ปรีดีกุล (2558) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติสำหรับภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยมีเป้าหมายอยู่ที่การใช้ภาษาสื่อสารในชีวิตจริงและภาษาที่ใช้ควรเหมาะสมสอดคล้องกับบริบททางสังคม

จากรายงานผลการจัดกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของคณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศโรงเรียนแม่เมาะวิทยาและโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน จำนวน 12 คน (Foreign Language Learning Group, 2023) ได้สรุปสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษในปีการศึกษา 2565 ที่ผ่านมาไว้ดังนี้ 1) ปัญหาของการเรียนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนใหญ่พบว่านักเรียนจะไม่สามารถพูดเพื่อแต่งประโยคบทสนทนาได้การใช้ภาษาหลักการยังไม่ถูกต้อง 2) การพูดออกเสียงคำศัพท์ จับใจความสำคัญของคำไม่ได้ 3) นักเรียนจะพูดคำสั้นๆ ง่ายๆ ไม่ได้ ไม่เข้าใจในประโยคที่พูด และ 4) นักเรียนมีปัญหาขาดทักษะการพูดอย่างมั่นใจ ซึ่งรายงานสรุปผลสภาพปัญหาจากกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในครั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อารีย์ ปรีดีกุล, 2558) ได้สรุปปัญหาไว้ว่าผู้เรียนจำนวนมากมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอยู่ในระดับต่ำกล่าวคือมีความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้บ้างแต่ไม่มั่นใจว่าจะถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์จึงไม่กล้าใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อความหมาย ดังนั้นในการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษนั้นจำเป็นต้องมีเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมจึงจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะที่ดีได้ ดังคำกล่าวของเออร์ (Ur, 1998) กล่าวว่า ทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะได้แก่ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน นั้นทักษะการพูดเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นมากที่สุดเนื่องจากการพูดเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและความเข้าใจให้ผู้ฟังได้รับรู้และเข้าใจจุดหมายของผู้พูดที่ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นจากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวมาในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) จึงมีแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา ผลของการวิจัยในครั้งนี้คาดว่าจะสามารถนำไปต่อยอดในรายวิชาอื่น ๆ และเป็นแนวทางในการพัฒนาผลงานวิชาการได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น
3. เพื่อศึกษาทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา ครั้งนี้ผู้วิจัยได้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน หรือ Blended Learning คือการเรียนรู้ที่ผสมผสานการเรียนรู้ออนไลน์และการเรียนรู้ในห้องเรียนเข้าด้วยกัน ในรูปแบบของไฮบริด (Hybrid) โดยมีการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และมีการปรับเปลี่ยนสัดส่วน วิธีการ และสถานที่ของการเรียนรู้ตามความเหมาะสมและความต้องการของนักเรียน และครู สอดคล้องกับแนวคิดของ Charles R. Graham (Graham, 2012) มหาวิทยาลัย Brigham Young University ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความหมายว่าเป็นระบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการเรียนแบบเผชิญหน้ากับการสอนผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เช่นเดียวกับ Radames Bernath (Bernath, 2012) สรุปว่าการเรียนแบบผสมผสานหรือ Blended Learning หมายถึงโปรแกรมทางการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือ E-learning กับการสอนในชั้นเรียน และการเรียนแบบผสมผสาน สามารถนำมาสรุปได้เป็น 3 มิติ คือ การผสมผสานการสอนผ่านสื่อการสอน การผสมผสานวิธีการเรียนการสอน และการผสมผสานระหว่างการสอนแบบเผชิญหน้ากับการสอนออนไลน์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ด้วยการจัดกิจกรรมผสมผสานด้วยการสอนในห้องเรียนและการสอนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์บนระบบบริหารจัดการเรียนรู้ออนไลน์ krunew.net นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนด้วยวิธีการสถานการณ์จำลอง เป็นการสอนโดยกระบวนการที่ผู้สอนใช้ช่วยให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนจัดสถานการณ์ขึ้นเลียนแบบ

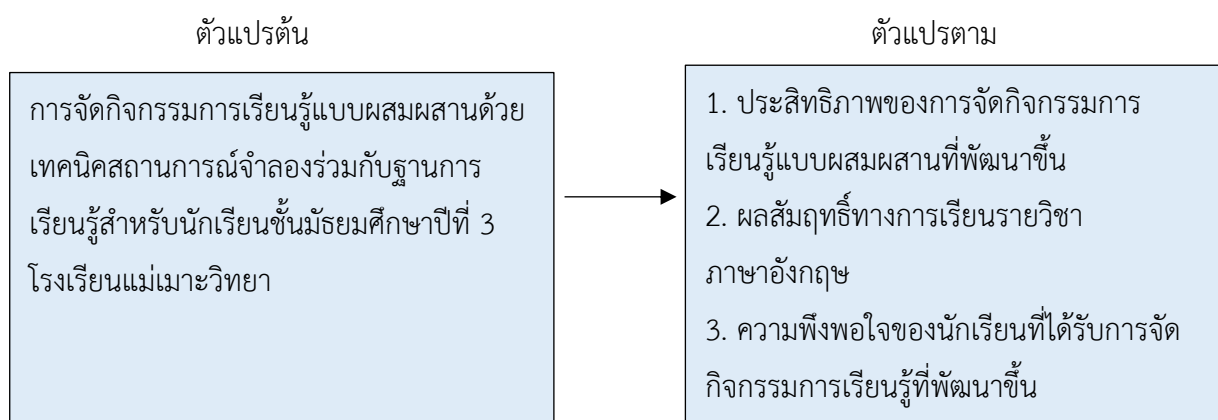
ของจริง โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการแก้ปัญหา ได้ใช้ทักษะกระบวนการคิดและการตัดสินใจจากสถานการณ์นั้น ๆ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทบาทหรือในสถานการณ์นั้นๆ ให้มากที่สุด สอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2564) กล่าวว่าวิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาท ข้อมูล และ กติกาการเล่น ที่สะท้อนความเป็นจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่ในสถานการณ์นั้น โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริง ในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงเช่นเดียวกับ วรางคณา คุ่มสุข และมาเรียม นิลพันธุ์ (2564) ได้สรุปไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นในเรื่องการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับความมั่นใจในตนเองนี้จะมีผลต่อความสามารถในการแสดงทักษะที่ถูกต้องของผู้เรียน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยฐานการเรียนรู้ เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิด ในสภาพแวดล้อมของการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง (Collaborative) และยังสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีสังคมวัฒนธรรม ที่อธิบายว่าข้อมูลความรู้นั้นไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของบุคคล แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากบริบททางสังคม เช่น ระบบภาษา สูตรคณิตศาสตร์ และเครื่องมือการคิดที่สำคัญคือ ไม่ใช่ผู้เรียนทุกคนจะต้องสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาใหม่ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้เรียนสามารถใช้ข้อมูลความรู้และเครื่องมือในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมได้อีกด้วย เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในแต่ละด้านที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้จะมุ่งเน้นทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในศตวรรษที่ 21 แล้ว ยังเน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางทฤษฎีและการนำไปปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้รับมุมมองแบบองค์รวมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ภายใต้กระบวนการวิเคราะห์ (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2563)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยสถานการณ์จำลองและการจัดการเรียนรู้ด้วยฐานการเรียนรู้มาผสมผสานด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนออนไลน์โดยใช้ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ออนไลน์ krunew.net ที่พัฒนาขึ้นเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ กำหนดสัดส่วนการผสมผสานสำหรับรายวิชาภาษาอังกฤษ รหัสวิชา อ23102 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนแม่เกาะวิทยา จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมทำการประเมินคุณภาพของเครื่องมือสำหรับการวิจัยและนำมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566

กรอบแนวคิดการวิจัย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนภาษาตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฐานการเรียนรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ รหัสวิชา อ23102 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา จำนวน 7 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด 201 คน (โรงเรียนแม่เมาะวิทยา, 2566)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ รหัสวิชา อ23102 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา จำนวน 24 คน 1 ห้องเรียน คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับสลากหน่วยห้องเรียน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบหนึ่งกลุ่ม One Group Pre-test – Post-test Design (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556)

	กลุ่มทดลอง	Pre-test	Treatment	Post-test
	N	T ₁	X	T ₂
เมื่อ	N	แทน	กลุ่มทดลอง	
	T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test)	
	X	แทน	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา	
	T ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง (Post-test)	

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ระบบบริหารจัดการเรียนรู้ออนไลน์ krunew.net และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือตามหลักการออกแบบกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเป็นระบบ (ADDIE Model) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการสอนภาษาตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร การจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้ ระบบการบริหารจัดการการเรียนรู้ออนไลน์ หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ หลักการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ หลักการออกแบบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการออกแบบแบบประเมินความพึงพอใจ

2. ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระบบบริหารจัดการเรียนรู้ออนไลน์ krunew.net และแบบประเมินความพึงพอใจ ตามหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามหลักการที่ออกแบบนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา คุณภาพของเครื่องมือประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ วิเคราะห์ผลการประเมิน

เทียบกับเกณฑ์พิจารณาเกณฑ์ความสอดคล้อง 0.5 ขึ้นไปและเกณฑ์การประเมิน 3.51 ขึ้นไปสำหรับแบบประเมินและเครื่องมือการวิจัยที่ออกแบบ 5 ระดับจากนั้นดำเนินการแก้ไขปรับปรุง

4. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระบบบริหารจัดการเรียนรู้ออนไลน์ krunew.net และแบบประเมินความพึงพอใจ ทดลองใช้ตามแผนการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยพิจารณาค่าความยากง่าย (p) ที่มีค่าระหว่าง 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) ที่มีค่าระหว่าง 0.20-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบและแบบประเมินมีค่ามากกว่า 0.70 ขึ้นไป (DeVon & et al, 2007)

5. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามแบบแผนการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้อธิบายชี้แจงทำความเข้าใจและข้อตกลงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการเรียนเวลาเรียน และวิธีการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัย

2. ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้น

3. ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เกาะวิทยา ที่พัฒนาขึ้น

4. เมื่อสิ้นสุดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามการทดลองแล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบซึ่งเป็นชุดเดียวกับก่อนเรียน แล้วทำการบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนทดสอบหลังเรียน

5. นำคะแนนที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินความพึงพอใจมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เกาะวิทยา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (E1/E2) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

2. เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร t-test (Dependent sample) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3. หาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยาที่พัฒนาขึ้น โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปแล้วทำการเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

4. วิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามและแบบทดสอบพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 ขึ้นไป หาค่าความยากง่าย (p) ของแบบทดสอบโดยมีค่าระดับความยากตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบโดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบมีค่ามากกว่า 0.70 ขึ้นไป (George & Mallery, 2003)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) หาค่าความสอดคล้อง (IOC) 2) หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ และ 3) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ 80/80 (E1/E2) และทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยของประชากรสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกันด้วยสูตร t-test (Dependent sample)

ผลการวิจัย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา สามารถนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยการจัดเก็บรวบรวมคะแนนระหว่างเรียนด้วยการทดสอบ แบบฝึกและใบงาน จัดเก็บคะแนนหลังเรียนด้วยแบบทดสอบหลังเรียนนำมาวิเคราะห์ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยา

ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E ₁)	ประสิทธิภาพผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (E ₂)
83.54	81.25
ประสิทธิภาพ E ₁ /E ₂ = 83.54/81.25	

ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่เมาะวิทยาพบว่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E_1) = 83.54 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (E_2) = 81.25 แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้โดยรวม (E_1/E_2) = 83.54/81.25 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนด

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้น โดยก่อนการทดลองได้ทำการทดสอบความรู้ด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังการทดลองทำการทดสอบด้วยแบบทดสอบหลังเรียนซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าการแจกแจงของ t-test ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบนัยสำคัญคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่ม	n	$\bar{x}$	$\sum D$	$\sum D^2$	t
คะแนนก่อนเรียน	24	3.75	300	3806	39.25*
คะแนนหลังเรียน	24	16.25			

ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างโดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และคะแนนการทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.25 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบก่อนเรียน ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยอาศัยการแจกแจงของ t-test พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนด

3. ผลการวิเคราะห์ทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้น โดยผู้วิจัยทำการประเมินระหว่างทำกิจกรรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้โดยใช้แบบประเมินทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ความถูกต้อง	8	7.08	0.97
ความคล่องแคล่ว	8	7.38	0.77
การแสดงท่าทางน้ำเสียงประกอบการพูด	4	3.63	0.49
รวมผลการประเมิน	20	18.08	1.64

ผลการวิเคราะห์ทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า โดยรวมผลการประเมินทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาด้านความถูกต้อง ความคล่องแคล่วและการแสดงท่าทางน้ำเสียงประกอบการพูดทั้ง 3 รายการโดยรวมอยู่ในระดับดีมากแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมในครั้งนี้สามารถพัฒนาทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษได้ตามสมมติฐานที่กำหนด

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินความพึงพอใจแล้วนำคะแนนระดับความพึงพอใจมาวิเคราะห์ผลทางสถิติเทียบกับเกณฑ์ ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้น

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.71	0.55	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา	4.58	0.58	มากที่สุด
ด้านสื่อการเรียนรู้	4.79	0.41	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้	4.54	0.52	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.75	0.44	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.68	0.50	มากที่สุด

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณารายด้านได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.55) ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.58) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.41) ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) และ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.50) ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การพัฒนาทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถนำผลมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้โดยรวม ($E1/E2$) = $83.54/81.25$ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยพัฒนาตามวิธีการวิจัยด้วยกระบวนการ ADDIE Model ทำการวิเคราะห์ข้อมูลนำมาออกแบบ พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ นำไปประเมินคุณภาพตามกระบวนการปรับปรุงแก้ไขนำไปทดลองใช้ก่อนนำมาใช้ทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่าง จัดทำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ขอคำแนะนำการจัดทำแผนจากผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของเครื่องมือส่งผลให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยของ ฤกษ์มนต์ วัฒนาณรงค์ (2557) กล่าวว่าเมื่อทำการผลิตชุดการสอนขึ้นมาแล้วผู้ผลิตต้องทำการประเมินชุดการสอนที่ผลิตขึ้นมาก่อนที่จะนำไปใช้การหาประสิทธิภาพเป็นการประเมินชุดการสอนด้วยการนำชุดการสอนไปหาประสิทธิภาพด้วยกระบวนการเชิงพินิจและกระบวนการเชิงประจักษ์เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำไปใช้ต่อไปเช่นเดียวกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) กล่าวว่าการผลิตสื่อหรือชุดการสอนหรือกิจกรรมนั้น ก่อนนำไปใช้จริงจะต้องนำสื่อหรือชุดการสอนที่ผลิตขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพเพื่อดูว่าสื่อหรือชุดการสอนนั้นทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีประสิทธิภาพในการช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์หรือไม่ดังนั้นผู้ผลิตสื่อการสอนจำเป็นจะต้องนำสื่อหรือชุดการสอนไปหาคุณภาพเรียกว่าการทดสอบประสิทธิภาพ

2. ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบแบบทดสอบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามกระบวนการวิจัยออกแบบตามจุดประสงค์การเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดรายวิชาที่ใช้ในการวิจัย ประเมินคุณภาพของแบบทดสอบจากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ

กฤษมันต์ วัฒนามรงค์ (2557) และ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) ได้สรุปว่าผู้ผลิตชุดการสอนต้องตรวจสอบกระบวนการในการผลิตชุดการสอนในแต่ละขั้นว่าถูกต้องและเหมาะสมเพียงใดโดยเฉพาะแบบฝึกหัด กิจกรรม และแบบทดสอบที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการหาประสิทธิภาพของชุดการสอน เช่นเดียวกับงานวิจัยที่มีนักการศึกษาได้นำแนวคิดมาใช้ในการวิจัยอาทิเช่น สุริยะ ประทุมรัตน์ (2557), วรางคณา คำอัน (2559) และ ปิยะนุช แจ่มหม้อ (2563) ซึ่งพบว่าผลการศึกษาเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษที่ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์ทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าโดยรวมผลการประเมินทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารอยู่ในระดับดีมากเมื่อพิจารณาด้านความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว และการแสดงท่าทางน้ำเสียงประกอบการพูด ทั้ง 3 รายการโดยรวมอยู่ในระดับดีมากแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมในครั้งนี้สามารถพัฒนาทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษได้ตามสมมติฐานที่กำหนดทั้งนี้เนื่องจากในขณะจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้ให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงบทบาทที่ได้กำหนดด้วยบทบาทและหน้าที่ แสดงถึงความเป็นจริงในสถานการณ์ที่กำหนด มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสถานการณ์นั้น ๆ โดยพยายามให้สถานการณ์ใกล้เคียงกับที่นักเรียนได้เจอบ่อย ๆ ได้ให้นักเรียนได้ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ในสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรู้สึกมั่นใจและภูมิใจในตัวเองในการสื่อสารภาษาอังกฤษจึงทำให้ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานดังเช่น วิภาวี ไชยทองศรี (2563) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการฟัง-พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้สถานการณ์จำลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนมีเจตคติต่อการสอนฟัง-พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้สถานการณ์จำลองอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับ ปิยะนุช แจ่มหม้อ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนมีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, $SD = 0.50$) ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนแสดงบทบาทที่ได้กำหนดด้วยบทบาทและหน้าที่แสดงถึงความเป็นจริงในสถานการณ์ที่กำหนด มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสถานการณ์นั้น ๆ โดยครูเป็นผู้คอยชี้แนะให้นักเรียนได้แสดงออกตามสถานการณ์ฝึกทักษะการพูดตามสถานการณ์คำศัพท์ภาษาอังกฤษคอยให้คำแนะนำการออกเสียงอธิบายหลักการวิธีการนำไปใช้ จึงทำให้ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในสมมติฐานที่กำหนดสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยยงค์

พรหมวงศ์ (2556) ได้กล่าวไว้ว่าการผลิตสื่อหรือชุดการสอนหรือกิจกรรมนั้น ก่อนนำไปใช้จริงจะต้องนำสื่อหรือชุดการสอนที่ผลิตขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพเพื่อดูว่าสื่อหรือชุดการสอนนั้นทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีประสิทธิภาพในการช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์หรือไม่และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนจากสื่อหรือชุดการสอนในระดับใด เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วิภาวี ไชยทองศรี (2563) ปิยะนุช แจ่มหม้อ (2563) วรางคณา เค้าอัน (2559) สุริยะ ประทุมรัตน์ (2557) และอาภัสรา สังขวาสี (2564) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมากขึ้นไป

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการนำแนวคิดแบบผสมผสานสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อให้ได้สัดส่วนอย่างผสมผสานประยุกต์ใช้ในรายวิชาภาษาอังกฤษทำให้สามารถพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และยังส่งผลต่อทัศนคติระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับดีหรือระดับมากแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมในครั้งนี้มีทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารและผลการเรียนที่ดีขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้โดยรวม $(E1/E2) = 83.54/81.25$
2. ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน
3. ผลการวิเคราะห์ทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า โดยรวมผลการประเมินทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารอยู่ในระดับดีมาก

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาทักษะความสามารถทางการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการพัฒนาทักษะด้านการพูดหากต้องการนำผลการไปใช้ในการวิจัยสามารถปรับการพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านอื่น ๆ

2. การจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลองร่วมกับฐานการเรียนรู้ผู้สอนควรให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกันเพื่อได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันการทำงานเป็นทีมจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะทำให้นักเรียนได้แนวทางในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

3. ควรออกแบบสื่อการสอนให้มีความหลากหลายสำหรับการพัฒนาทักษะความสามารถทางการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านอื่น ๆ จัดเก็บไว้ในระบบบริหารจัดการเรียนออนไลน์ด้วยวิธีการที่เหมาะสม หรือหากต้องการใช้ระบบบริหารจัดการออนไลน์ krunew.net สามารถติดต่อประสานงานกับผู้วิจัยได้โดยตรง

บรรณานุกรม

- กฤษณพงษ์ พรหมบังรา. (2551). *การใช้กิจกรรมสถานการณ์จำลองในวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่). NRCT.*
10.14457/CMU.the.2008.635
- กฤษมันต์ วัฒนารงค์. (2557). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา. ศูนย์ผลิตตำราเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.*
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.*
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(1), 7-19.
- ทิตนา แคมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปิยะนุช แจ่มหม้อ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [ปริญาการศึกษามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- โรงเรียนแม่เมาะวิทยา. (2566). รายงานสถิติข้อมูลนักเรียนประจำปีการศึกษา 2566. โรงเรียนแม่เมาะวิทยา.
- มธุรส ศิลาคม และโสภิตา บุญจำนง. (2566). การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้สถานการณ์เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับพนักงานขายของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 19 พฤษภาคม 2566 (หน้า 1491 – 1502). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- เรวณี ชัยเชาวรัตน์. (2563). *Phenomenon – Based learning: การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน*. <https://thepotential.org/knowledge/phenomenon-based-learning/>
- วรางคณา คุ่มสุข และมาเรียม นิลพันธุ์. (2564). การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง. *วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน*, 3(1), 1-11.
- วรางคณา คำอ้น. (2559). การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สถานการณ์เป็นฐานการเรียนรู้ (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต). NRCT. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/290112>
- วิภาวี ไชยทองศรี. (2563). การพัฒนาความสามารถด้านการฟัง พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้สถานการณ์จำลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 8(1), 120-136.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุริยะ ประทุมรัตน์. (2557). ผลการใช้สถานการณ์จำลองในวิชาการสนทนาภาษาอังกฤษ 2 ที่มีต่อความสามารถและความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 6(16), 235-244.
- อาภัสรา สังขาสี. (2564). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 โดยใช้การเรียนรู้แบบทีมเป็นฐาน (Team-Based Learning) (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ). the-sis swu. <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/handle/123456789/1624>
- อารีย์ ปรีดีกุล. (2558). มโนทัศน์การเรียนรู้คัดสรรสู่รูปแบบการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 9(1), 1-26.

- Bernath, R. (2012). *Effectives approaches to blended learning for independent schools*.
<https://www.testden.com/partner/blended%20learning%20for%20independent%20schools.PDF>
- DeVon H. A., Block M. E., Moyle-Wright, P., Ernst, D. M., Hayden, S. J., Lazzara, D. J., Savoy, M S., & Polstonet, K. E. (2007). A psychometric toolbox for testing validity and reliability. *Journal of Nursing scholarship*, 39(2), 155-164.
- Foreign Language Learning Group. (2023). *Professional learning community process record report*. Mae Moh Witthaya School. http://www.mmws.ac.th/person_9
- Graham, C. R. (2012). Blended Learning. [http://nipatanoy.wordpress.com/..](http://nipatanoy.wordpress.com/)
- George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 11.0 update (4th ed.). Allyn & Bacon.
- Jensen, E. (2004). *Brain-based learning*. Brain Store Inc.
- Ur, P. (1998). *A course in language teaching*. Cambridge University Press.

รูปแบบ

การผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภค ในครัวเรือน เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พัฒนา พรหมณี^{1*}อาภา สาระกุล²มะลิวรรณ กิจวาท³

รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 25 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยนี้ใช้หมู่บ้านเป็นหน่วยวิเคราะห์ข้อมูล เจาะจงเลือกหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านมอญ และมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 128 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับ 1) การวางแผนการดำเนินงาน 2) การปฏิบัติการตามแผนและกิจกรรมการดำเนินงาน 3) การเก็บข้อมูลผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน 4) การประเมินผลลัพธ์การดำเนินงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งคณะทำงาน 2) การสำรวจข้อมูล 3) การกำหนดผลลัพธ์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวางแผนการดำเนินงาน 4) การดำเนินงานตามแผน 5) การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน ครัวเรือนมีการปลูกและบริโภคผักใช้สารเคมี 70 ครัวเรือน เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการปลูกผักมากกว่า 5 ชนิด ร่วมกันคิดค้นวิธีปลูกผักให้มีกินตลอดปีในพื้นที่แก้มลิง ด้วยการปลูกผักแบบกลั้วผักโดยปลูกในกระถางแบบกลับหัว นำกระถางแขวนบนราวหนึ่น้ำท่วม ซึ่ง 1 กระถาง สามารถปลูกได้ทั้งด้านบนและด้านล่าง ปลูกได้ด้านละ 2-3 ชนิด เรียนรู้วิธีปรุงดิน ปลูกผักให้ได้ผลผลิตที่ดี นำผักที่ปลูกมาจัดทำเป็นเมนูอาหารที่ต้องการบริโภคของแต่ละครัวเรือน ส่งผลให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงได้ และมีสุขภาพที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: การผลิตผักปลอดสารเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การบริโภคผักในครัวเรือน การสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง

¹ คณะสาธารณสุขศาสตร์ สถาบันวิทยาการประกอบการแห่งอยุธยา

* อีเมล: anattap1@hotmail.com

²⁻³ คณะบริหารธุรกิจ สถาบันวิทยาการประกอบการแห่งอยุธยา

A Model to Produce Vegetables Free from Pesticides for Household Consumption for Health Promotion in the Kaem Ling area, Bang Ban District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Pattana Prommane ^{1*}

Apa SaraKul ²

Maliwan Kitwath ³

Abstract

This participatory action research aimed to construct a model to produce vegetables free from pesticides for household consumption and health promotion in the Kaem Ling area, Bang Ban District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This research used villages as the unit of data analysis by purposive sampling selected to Moo 5, Ban Mon, Bang Ban District, and a sample of 128 people. The instruments used for data collection were: Focus group discussion topics and notes for 1) operational planning, 2) implementation of the plan and operational activities, 3) data collection of operational results, and 4) operational result evaluation. Data was analyzed using percentage and content analysis. The research results were found that: a model to produce vegetables free from pesticides for household consumption for health promotion consists of 5 steps: 1) Establishing a working group, 2) Data survey, 3) Determining results, goals, objectives and planning operations, 4) Implementing operations according to the plan, 5) Evaluating and summarizing operations results, 70 households grow and consume vegetables in line with the set target, more than 5 types of vegetables are grown, co-invent to grow vegetables to eat all year round in the Kaem Ling area, fake way planting vegetables in upside-down pots, hang the pots on the flood protection rails, one pot can plant 2-3 types both on the top and bottom side, learn how to prepare soil for growing vegetables to get good yields, using the grown vegetables to prepare a menu of food that each household wants to consume, resulting in a reduction in household expenses and improve health.

Keywords: Produce Vegetables Free from Pesticides, Pesticides, Household Vegetables Consumption, Health Promotion, Kaem Ling area

¹ Faculty of Public Health, Institute of Entrepreneurial Science Ayothaya

* Email: anattap1@hotmail.com

²⁻³ Faculty of Business Management, Institute of Entrepreneurial Science Ayothaya

บทนำ

ผักเป็นพืชอาหารที่มีสารอาหารสำคัญทั้งวิตามินและแร่ธาตุที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อร่างกายจำนวนมาก โดยเฉพาะธาตุแคลเซียมและธาตุเหล็ก รวมทั้งสารต้านอนุมูลอิสระ เช่น ลูทีน ที่ช่วยลดการเกิดความเสี่ยงของจอประสาทตา เบต้าแคโรทีน ฟลาโวนอยด์ ที่ช่วยดูแลรักษาสุขภาพหัวใจหลอดเลือดและระบบภูมิคุ้มกันในร่างกาย ลดโอกาสการเกิดมะเร็ง กระตุ้นการกำจัดเซลล์มะเร็งของร่างกาย ไลโคปีนที่ช่วยลดการเกิดมะเร็งต่อมลูกหมากและลดปริมาณไขมันแอลดีแอลในเลือด แอนโทไซยานินที่มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นให้ผนังหลอดเลือด ลดโอกาสการเกิดการอุดตันในเส้นเลือดและโรคหลอดเลือดหัวใจแข็งตัว เซลลูโลสและไฟเบอร์ ช่วยในการย่อยอาหารและขับถ่าย รวมถึงแป้งและน้ำตาลที่เป็นแหล่งพลังงานและให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย พืชผักส่วนใหญ่จะเป็นพืชล้มลุกที่มีลักษณะอวบน้ำ อ่อนนุ่ม มีรสค่อนข้างหวาน ที่สำคัญผักที่รับประทานต้องไม่มีสารเคมีหรือสารพิษที่เป็นโทษต่อร่างกาย การรับประทานผักต้องรับประทานให้เพียงพอตามความต้องการของร่างกายและมีความหลากหลายของชนิดผัก จะช่วยสร้างเสริมสุขภาพได้เป็นอย่างดี องค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้บริโภคผักและผลไม้ อย่างน้อยวันละ 400 กรัม เพื่อลดความเสี่ยงการเกิดโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็งทางเดินอาหาร และโรคกระเพาะอาหาร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) จากการสำรวจติดตามพฤติกรรมการกินผักของคนไทย พบว่าคนไทยมีปริมาณการกินผักโดยเฉลี่ยลดลงจากวันละ 373.14 กรัมต่อวัน (ปี 2562) เหลือวันละ 355.89 กรัมต่อวัน (ปี 2564) (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565)

ค่านิยมในการบริโภคผักของคนไทยมักเลือกบริโภคผักที่สวยงามไม่มีร่องรอยการทำลายของศัตรูพืช ทำให้เกษตรกรที่ปลูกผักต้องใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพื่อให้ได้ผักที่สวยงามตามความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เมื่อนำมาบริโภคแล้วอาจได้รับอันตรายจากสารพิษที่ตกค้างอยู่ในพืชผักนั้นได้ จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังพบปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผักหลายชนิดที่มีจำหน่ายในตลาดมีปริมาณที่สูงเกินค่ามาตรฐานและมีแนวโน้มที่มีการผลิตและจำหน่ายเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากต้องการได้ผลผลิตที่มีลักษณะดี และได้จำนวนผลผลิตมาก ในภาวะตลาดที่มีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง อีกทั้งต้องการผลิตให้สอดคล้องกับค่านิยมการบริโภคของคนไทย ผลที่ตามมาผู้บริโภคผักจะได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปนเปื้อนมากับผัก ทำให้เกิดการเจ็บป่วยและมีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การเกิดโรคแบบเฉียบพลัน คลื่นไส้ อาเจียน ปวดหัว อ่อนเพลีย ปวดท้อง และแบบเรื้อรังที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคผิวหนัง การพิการของทารกแรกเกิด (Mint K, 2007; ศันสนีย์ แก้วดวงเล็ก และคณะ, 2560; วิจิตรา เหลียวตระกูล และคณะ, 2562) แม้ประเทศไทยจะเป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีพืชผักหลากหลายมากกว่า 500 ชนิด และคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วย การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เรื่องคุณค่า ประโยชน์ของการบริโภคผัก และการปลูกผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชภายใต้กลยุทธ์และสร้างมาตรการเพื่อลดอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผัก มาเป็นเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง แต่พบว่าประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคผักไม่เพียงพอ นอกจากนี้

ครอบครัวขาดการปลูกฝังการบริโภคผักให้กับสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งยังมีการปลูกและประกอบอาหารที่มีผักเป็นส่วนประกอบน้อย ประชาชนในชุมชนในทุกภาคของประเทศขาดการส่งเสริมการบริโภคผัก ประกอบกับมีอาหารประเภทอื่นที่หลากหลายน่าเลือกบริโภคที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว หากแต่อาหารเหล่านั้นมักปราศจากผักเป็นส่วนประกอบ อันเป็นผลต่อพฤติกรรมการบริโภคผักไม่เพียงพอของประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนในภาพรวมเป็นอย่างมาก (พิกุลทิพย์ ชุนเศรษฐ และสิทธิพรณ เรือนจันทร์, 2567)

การค้นคว้าวิธีการ กระบวนการ หรือรูปแบบการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสมจึงเป็นแนวทางในการดำเนินการในการแก้ปัญหาดังกล่าวให้ประชาชนมีผักที่ปลอดภัยสำหรับการบริโภค โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีลักษณะพิเศษเป็นพื้นที่แก้มลิงรับน้ำชลอไว้ไม่ให้ไหลบ่าลงไปในพื้นที่ต่ำกว่า (จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร) ในระยะเวลาที่ยาวนานถึง 6 เดือน ผู้วิจัยจึงสนใจในการวิจัยถึงรูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถป้องกันโรคอันเกิดจากผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปนเปื้อนมากับผักที่บริโภคต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มีพื้นฐานจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการสร้างเสริมสุขภาพ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือผักปลอดภัยจากสารพิษ เป็นผลผลิตพืชผักที่ไม่มีสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชตกค้างอยู่ หรือมีตกค้างอยู่ไม่เกินระดับมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 163 พ.ศ. 2538 ลงวันที่ 28 เมษายน 2538 เรื่อง อาหารที่มีสารพิษตกค้าง (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565; กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ

การสร้างเสริมสุขภาพ เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชน เพิ่มสมรรถนะในการควบคุมและปรับปรุงสุขภาพของตนเองในการบรรลุซึ่งสุขภาพอันสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา

ตระหนักถึงความต้องการของตนเองในการแก้ปัญหาสุขภาพ สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมหรือปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สามารถควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ หลีกเลี่ยงจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษเป็นสาเหตุที่ทำลายสุขภาพ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญ หรือเน้นให้เพิ่มในด้านปัจจัยสร้างเสริมสุขภาพ (กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยกำหนดขั้นตอนของการวิจัยประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) (Kemmis & Mc Taggart, 1988; วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์, 2558; สายสมร ศักดิ์คำดวง และคณะ, 2565) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้หมู่บ้านเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย คัดเลือกหมู่บ้าน โดยเจาะจงเลือกจาก 111 หมู่บ้าน ใน 16 ตำบลของอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านพร้อมจะเป็นหัวหน้าคณะทำงานของกระบวนการวิจัยนี้ เป็นผู้นำที่มีพลังในการพัฒนาชุมชน ประชาชนเชื่อมั่นศรัทธาและให้ความร่วมมือในกระบวนการดำเนินงานการวิจัย ผู้วิจัยเจาะจงเลือกหมู่บ้านมอญ หมู่ 5 ตำบลไทรน้อย อำเภอบางบาลเป็นพื้นที่วิจัย กำหนดเกณฑ์การรับครัวเรือนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยต้องเป็นครัวเรือนที่สนใจที่จะการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เชื่อมั่นศรัทธาและให้ความร่วมมือที่จะเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ได้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 70 ครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 128 คน

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนการดำเนินงาน ดำเนินการวิจัยโดยประชุมประชาคมเพื่อจัดตั้งคณะทำงาน กำหนดบทบาทและหน้าที่คณะทำงาน กำหนดแผนการดำเนินงาน และกำหนดการประชุมคณะทำงานเพื่อการติดตามการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมีในแต่ละครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

ระยะที่ 2 การดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน ดำเนินการวิจัยโดยคณะทำงานสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมี ทั้งก่อนการดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ และหลังการดำเนินการ ประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อคืนข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ อบรมให้ความรู้การปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมี กำหนดกติกา ข้อตกลงและกิจกรรมร่วมกันในการดำเนินงาน และดำเนินการกิจกรรมรวมกลุ่มให้ความรู้ วรรณคดี และกระตุ้นให้มีการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมี

ระยะที่ 3 การประเมินผลการดำเนินงาน สรุปผลลัพท์การดำเนินงาน ดำเนินการวิจัยโดยจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครัวเรือนลงมือปฏิบัติการปลูกผักตามกติกาหรือข้อตกลงที่ได้กำหนดร่วมกันไว้ บันทึกข้อมูลการปลูก

และบริโภคผักที่ปลูก และบันทึกค่าใช้จ่ายในการซื้อและขายผักรายสัปดาห์ รวมถึงการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ติดตามประเมินผลสำเร็จ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยขออนุญาตเข้าศึกษาในพื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชี้แจงรายละเอียด ขอความร่วมมือในการให้ข้อมูล ก่อนดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย ให้กับชุมชนทราบ และผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำชุมชนได้ให้ความยินยอมเข้าร่วมกระบวนการวิจัยก่อนการเก็บข้อมูล ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยครั้งนี้ได้ตลอดเวลาโดยไม่มีข้อผูกมัดและผลกระทบใดๆ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือวิจัยสร้างจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและรูปแบบการวิจัย เครื่องมือการวิจัยมีดังนี้

2.1 ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับการวางแผนการดำเนินงานการผลิตและบริโภคผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในครัวเรือน 5 ประเด็น ประกอบ 1) การก่อตั้งคณะทำงาน 2) การกำหนดโครงสร้างคณะทำงานและบทบาทหน้าที่ 3) การกำหนดผลลัพธ์การดำเนินงาน 4) การกำหนดแผน การจัดทำข้อตกลงและกิจกรรมการดำเนินงาน 5) การกำหนดแนวทางการสำรวจข้อมูลก่อนและหลังการดำเนินงาน การติดตามการทำงาน ประเมินผลการทำงาน และการสรุปผลการดำเนินงาน

2.2 ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับการปฏิบัติการตามแผนและกิจกรรม การดำเนินงาน 3 ประเด็นประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมตามข้อตกลง 2) การวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงาน 3) การปรับปรุงกระบวนการของกิจกรรม

2.3 ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับทางการเก็บข้อมูลผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ตามที่กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงาน 3 ประเด็นประกอบด้วย 1) การติดตามกระบวนการทำงาน 2) ประเมินผลการทำงาน และ 3) การสรุปผลการดำเนินงาน

2.4 ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับการประเมินผลลัพธ์การดำเนินงาน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตรวจสอบโดยใช้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาของประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับการวางแผนการดำเนินงาน การผลิตและบริโภคผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในครัวเรือน ที่ 0.48 ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับการปฏิบัติการตามแผนและกิจกรรมการดำเนินงาน ที่ 0.46 ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับทางการเก็บข้อมูลผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ที่ 0.48 และ ประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับทางการเก็บข้อมูลผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ที่ 0.46 จากนั้นนำข้อคำถามมาปรับปรุงตาม

ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้โดยการสนทนากลุ่มของบุคคลที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 1 กลุ่ม จำนวน 7 คน ที่อยู่ในพื้นที่อื่นนอกพื้นที่วิจัย จากนั้นนำประเด็นและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม มาปรับอีกครั้งเพื่อใช้จริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยแจ้งพื้นที่การวิจัยผ่านทางผู้ใหญ่บ้านสำหรับการประชุมทำความเข้าใจกระบวนการดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และรายละเอียดการดำเนินการตามขั้นตอนการดำเนินงานทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนกลับ พร้อมกำหนดระยะเวลาการเก็บข้อมูลในพื้นที่ของผู้วิจัย และทำความเข้าใจความตกลงในช่วงระหว่างการทำงานสำหรับการประสานการดำเนินงานระหว่างทางให้เป็นไปตามกระบวนการวิจัยที่กำหนดไว้

3.2 เก็บข้อมูลการวิจัยในขั้นการวางแผนการดำเนินงานของหมู่บ้าน การปฏิบัติตามแผนและกิจกรรมการดำเนินงานด้วยการสนทนากลุ่ม ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และประเมินผลลัพธ์การดำเนินงานด้วยการสนทนากลุ่มตามช่วงระยะเวลาที่แจ้งกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว

3.3 รวบรวม วิเคราะห์ สรุปข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลของการวิจัยที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

1. การวางแผนการดำเนินงาน ผู้ใหญ่บ้านจัดการประชุม เรื่องการผลิตและบริโภคผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ ในพื้นที่แก้มลิงของหมู่บ้าน ชี้แจงวัตถุประสงค์ว่าเป็นการ “เพื่อปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและบริโภคผักที่ปลูกในครัวเรือน” เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการจัดตั้งคณะทำงานขึ้น ในการประชุมที่ประชุมได้ร่วมกันคัดเลือกตัวแทนครัวเรือน ได้คณะทำงาน จำนวน 10 คน จากผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 2 คน สารวัตรกำนันประจำตำบล 1 คน ปราชญ์ชุมชน 1 คน หมอдин 1 คน ตัวแทนครัวเรือน 2 คน และครูเกษียณราชการ 1 คน โดยกำหนดเป็นโครงสร้างคณะทำงาน เป็นหัวหน้าคณะทำงาน 1 คน (ผู้ใหญ่บ้าน) กรรมการ 8 คน และเลขานุการคณะทำงาน 1 คน โดยแบ่งความรับผิดชอบเป็นกรรมการคณะทำงาน 1 คน รับผิดชอบครัวเรือนในบริเวณรอบ ๆ บ้านตนเองจำนวน 15 หลัง มีหน้าที่ในการสำรวจให้คำแนะนำ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการปลูกผักให้กับครัวเรือนที่รับผิดชอบ

จากนั้นคณะทำงานได้ร่วมกันสำรวจข้อมูลก่อนการดำเนินงานและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ผลการสำรวจพบว่า ด้านสภาพทั่วไปบ้านมอญ หมู่ 5 ตำบลไทรน้อย อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นชุมชน

มอญเก่าแก่ที่ตั้งรกรากมาตั้งแต่สมัยปลายสุโขทัยต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ที่ยังเห็นถาวรวัตถุชัดเจนคือ **โบสถ์หลวงพ่อใหญ่** เป็นโบสถ์มหาอุดม์เจดีย์มีลักษณะระฆังคว่ำ สันนิษฐานว่าอายุไม่ต่ำกว่า 600-700 ปี มาแล้ว องค์พ่อใหญ่หรือองค์หลวงพ่อมงคลบวร เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านมอญที่ยังคงได้รับการอนุรักษ์รักษาไว้เป็นอย่างดี ชุมชนบ้านมอญดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีอาชีพพื้นฐานด้านการเกษตร มีงานหัตถกรรมจักสานฝีมือละเอียดประณีตงดงาม การทำขนมไทย ทำอัฐมอญที่มีคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของท้องตลาด จนเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดีของหมู่บ้าน บ้านมอญมีครัวเรือนตั้งอาศัยอยู่ 150 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร จำนวน 450 คน เป็นชาย 217 คน และหญิง 233 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และรับจ้างที่โรงงานอุตสาหกรรม (จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม) ลักษณะการตั้งบ้านเรือน บ้านมอญมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางบาล ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ฤดูฝนมีน้ำหลากและน้ำท่วมขังประมาณ 3 เดือนทุกปี

ด้านการปลูกและบริโภคผัก พบว่าประชาชนในหมู่บ้านมีการปลูกผักสำหรับรับประทานในชุมชนน้อย มีครัวเรือนปลูกผักรับประทานเพียง 50 ครัวเรือนเท่านั้น ผักที่ปลูกมีจำนวน 2-3 ชนิด ได้แก่ กะเพรา โหระพา ตะไคร้ มีครัวเรือนใช้สารเคมีในการปลูกผัก จำนวน 14 ครอบครั้ว ค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี 100 บาทต่อครั้งที่ปลูก 4 ครั้งต่อปี ครัวเรือนที่ซื้อผักรับประทานประจำ จำนวน 50 ครัวเรือน ด้านการกินผัก มีประชาชนกินผัก 202 คน จาก 213 คน (70 ครัวเรือน เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ที่ไม่กินผัก 11 คน) มีค่าใช้จ่ายในการซื้อผักเฉลี่ย 300 บาทต่อสัปดาห์ต่อครัวเรือน มีค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี 400 บาทต่อครั้งที่ปลูก ผักที่ปลูกมี 2-3 ชนิด ได้แก่ มะเขือ พริก ผักกวางตุ้ง ครัวเรือนไม่มีความรู้ในการดูแลดิน 5 ครัวเรือน ไม่มีเวลาในการปลูกผัก 9 ครัวเรือน ประชาชนจึงต้องการปลูกผักแบบปลอดสารเคมีรับประทานในครัวเรือนที่เพียงพอในพื้นที่หมู่บ้าน หากแต่สภาพดินในพื้นที่ไม่เหมาะสมในการปลูกพืชผักและมีพื้นที่ในการเพาะปลูกมีจำกัด อีกทั้งพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่รับน้ำแก้มลิง (ชะลอน้ำไม่ให้ไหลลงไปที่ท่วมจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพฯ แล้วไหลออกสู่ทะเลอ่าวไทย) มีระยะเวลาปลูกผักเพียง 3-4 เดือนในรอบปี พืชผักส่วนใหญ่เป็นพืชอายุสั้นที่ต้องปลูกให้สามารถเก็บมากินได้ก่อนถึงฤดูน้ำหลากท่วมพืชผักเสียหาย น้ำที่ใช้รดผักในช่วงฤดูแล้งมีครัวเรือนใช้น้ำประปาหมู่บ้าน 22 ครัวเรือน มี 48 ครัวเรือนที่ปลูกผักบริเวณรอบคลองน้ำจะใช้น้ำจากคลองรดผัก เนื่องจากมีการปลูกผักในชุมชนมีน้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภค มีการนำผักจากแหล่งภายนอก เช่น ตลาดไท มาขายในหมู่บ้านโดยมีรถเร่เข้ามาขายในหมู่บ้าน 2 คัน และมีร้านขายของชำที่เป็นแหล่งขายผักในหมู่บ้าน 1 ร้าน อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรอำเภอบางบาล หมอหิน พัฒนาชุมชนอำเภอบางบาล เข้ามาให้ความรู้ อบรมกลุ่มครัวเรือนที่สนใจโดยจัดกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักใช้ในการปลูกพืชผัก ไม้ยืนต้นต่าง ๆ แต่ไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องเนื่องจากในพื้นที่เป็นแหล่งที่มีน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน จึงไม่มีความสะดวกในการทำปุ๋ยหมักไว้ในครัวเรือน

จากนั้นคณะทำงานได้จัดประชุมครัวเรือนในหมู่บ้านสืบข้อมูลที่สำคัญที่ได้ให้ทราบทั่วกันเพื่อการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต กำหนดเป้าหมายและกำหนดผลลัพธ์การดำเนินงาน ที่ประชุมได้ร่วมกัน

กำหนดผลลัพธ์การดำเนินงานว่า “ครัวเรือนมีการปลูกและบริโภคผักใช้สารเคมี” กำหนดครัวเรือนเป้าหมายตามเกณฑ์การคัดเลือกได้ 70 ครัวเรือน มีแผนการดำเนินงานในระยะ 10 เดือน ดังนี้

เดือนที่ 1 ก่อตั้งคณะทำงาน กำหนดเป็นโครงสร้างคณะทำงาน แบ่งความรับผิดชอบอบรมให้ความรู้ คณะทำงานเกี่ยวกับผักปลอดสารเคมี สำรวจข้อมูลก่อนการดำเนินงาน และวิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นถึงสภาพและปัญหาของพื้นที่

เดือนที่ 2 ประชุมคืนข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแก่ชุมชน อบรมให้ความรู้ครัวเรือนเกี่ยวกับผักปลอดสารเคมี การปลูกผักปลอดสารเคมี การแปรรูปและบริโภคผักในเมนูต่าง ๆ จัดทำข้อตกลงและกิจกรรม กำหนด การติดตาม การประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงาน

เดือนที่ 3-8 ประชาสัมพันธ์ให้ทุกครัวเรือนทราบถึงกิจกรรมการดำเนินงาน คณะทำงานกำกับให้คำแนะนำแก่ครัวเรือนที่รับผิดชอบโดยการรวมกลุ่มกันดำเนินการ รมรณรงค์ให้ความรู้ และกระตุ้นให้มีการปลูกผักและบริโภคผักปลอดสารเคมี ชุมชนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้มีการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมีในครัวเรือน ครัวเรือนบันทึกข้อมูลกิจกรรมการปลูกและบริโภคผักที่ปลูก และบันทึกค่าใช้จ่ายในการซื้อผักบริโภค ตามข้อตกลงและกิจกรรมที่กำหนดไว้

เดือนที่ 9 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ในการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมีที่ปลูกในครัวเรือนของหมู่บ้าน

เดือนที่ 10 สำรวจข้อมูลหลังการดำเนินงาน และวิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นถึงผลสำเร็จของการดำเนินงาน สรุปข้อมูล แล้วจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้คืนข้อมูลที่สรุปได้หลังการดำเนินงาน ประเมินผลความสำเร็จและผลลัพธ์ของการดำเนินงาน

2. การดำเนินงานตามแผนงาน เป็นการดำเนินการตามข้อตกลงและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผน การให้ความรู้ประชาชนเรื่องการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มของคณะทำงานหมู่บ้าน พบว่า คณะทำงานอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และที่มาของผักที่มีการปนเปื้อนสารเคมี ผลของสารเคมีที่มีต่อร่างกายและผลกระทบต่อสุขภาพโดยเชิญวิทยากร จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรน้อย และสำนักงานเกษตรอำเภอบาลบาลมาให้ความรู้ จากนั้นร่วมกันเสนอและกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงานปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมีของหมู่บ้านได้ข้อตกลงว่า 1) ทุกครัวเรือนต้องปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี 2) ทุกครัวเรือนปลูกไว้รับประทานเอง 3) ผักที่เหลือจากการรับประทานในครัวเรือนให้แบ่งปันในหมู่บ้าน 4) ให้ปลูกผักต่างชนิดกันเพื่อแลกเปลี่ยนกัน จากนั้นร่วมกันกำหนดกิจกรรมตามข้อตกลงว่า ทุกครัวเรือนต้องปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีไว้รับประทานเองให้เพียงพอ 5 ชนิดขึ้นไป คณะทำงานรวมกลุ่มครัวเรือนของตนเองที่ได้รับมอบหมาย ทำการรณรงค์ให้ความรู้เรื่องการปลูกผักเยี่ยมบ้านกระตุ้นให้ทุกครัวเรือนปลูกผัก รวมถึงนำเมล็ดผักมาแจกจ่ายให้ปลูก มีการแจกเมล็ดพันธุ์ผักและต้นกล้าผัก (เมล็ดพันธุ์ที่แจก ได้แก่ ผักบุ้ง ผักชี บวบ แพง กวางตุ้ง คะน้า กระเพรา โหระพา ต้นกล้าผักที่แจก ได้แก่ มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือเปราะ พริก มะละกอ) หากครัวเรือนใดมีเมล็ดผักมากก็จะนำมา

แลกเปลี่ยนกันนำไปปลูก มีการเรียนรู้ในการทำปุ๋ยหมักใช้ในครัวเรือนเอง อีกทั้งมีการค้นหาวิธีการปลูกผักที่เหมาะสมกับพื้นที่ให้มีกินตลอดทั้งปี ทั้งในช่วงที่มีน้ำท่วมและช่วงระยะเวลาปกติ โดยขอคำแนะนำจากปราชญ์ชุมชนและผู้รู้อื่น ๆ นำมาประยุกต์ได้เป็นวิธีการปลูกผักแนวใหม่คือ การปลูกแบบแก้งผักเป็นการปลูกผักในกระถางแบบกลับหัว นำกระถางแขวนบนราวหนีน้ำท่วม ใน 1 กระถาง สามารถปลูกได้ทั้งด้านบนและด้านล่าง ปลูกได้ด้านละ 2-3 ชนิด กรรมการคณะทำงานแนะนำให้ปลูกครัวเรือนละ 10 กระถางขึ้นไป พร้อมทั้งแนะนำให้แต่ละครัวเรือนมีการบันทึกข้อมูลกิจกรรมการปลูก การบริโภคผักที่ปลูก และบันทึกค่าใช้จ่ายในการซื้อผักบริโภค ในสมุดเล่มเล็กสำหรับประเมินการดำเนินงาน และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ภาพที่ 1 การปลูกผักแบบแก้งผัก (25 กันยายน 2567)

3. การประเมินผลการดำเนินงาน พบว่ามีครัวเรือนที่ปลูกผักแล้วได้ผลผลิต 68 ครัวเรือน (ร้อยละ 97) ปลูกผักมากกว่า 5 ชนิด 60 ครอบครัว ผักที่ปลูกคือ มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือเปราะ พริก ผักชี มะละกอ แพง ผักชีฝอย ถั่วฝักยาว ผักบุ้ง กวางตุ้ง คะน้า กระเพรา โหระพา ตะไคร้ (ส่วนใหญ่นิยมปลูกมะเขือ และ พริก) มีครัวเรือนที่ปลูกผักไม่สำเร็จ 2 ครัวเรือน (ปลูกแล้วไม่ได้ผลผลิต เนื่องจากการดูแลรดน้ำไม่ต่อเนื่อง 1 ครัวเรือน ตายบางต้นจากสาเหตุสภาพดินแข็งเกินไป มีแมลงศัตรูพืช เช่น เพลี้ยแป้ง ยอดหงิกงอ 1 ครัวเรือน) มีผักบริโภค 3 วัน ต่อเนื่อง 3 เดือน 59 ครัวเรือน บริโภคผักที่ปลูก ไม่ซื้อผักกินเลย 2 ครัวเรือน ยังต้องซื้อผักกิน 9 ครัวเรือน ครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายในการซื้อผักลดลงเฉลี่ย 200 บาทต่อสัปดาห์ มีครัวเรือนของคณะกรรมการ 2 ครัวเรือน เป็นต้นแบบในการทำปุ๋ยหมัก (นายสุรพล อาจเจริญ และนางนงนุช เตชะวงษ์) ให้กับครัวเรือนอื่น ๆ ในชุมชนได้เรียนรู้ในการทำปุ๋ยหมักใช้ในครัวเรือนเอง ชุมชนมีการแจกเมล็ดพันธุ์ผักและต้นกล้าผัก (เมล็ดพันธุ์ที่แจก ได้แก่ ผักบุ้ง ผักชี บวบ แพง กวางตุ้ง คะน้า กระเพรา โหระพา ต้นกล้าผักที่แจก ได้แก่ มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือเปราะ พริก มะละกอ) ชุมชนได้คิดค้นวิธีการปลูกที่เหมาะสมกับพื้นที่ คือ การปลูกแก้งผัก โดยการปลูกผักในกระถางแบบกลับหัว นำกระถางแขวนบนราวหนีน้ำท่วม ซึ่ง 1 กระถาง

รูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือน เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิงฯ

สามารถปลูกได้ทั้งด้านบนและด้านล่าง ปลูกได้ด้านละ 2-3 ชนิด มีบางครัวเรือนที่สามารถปลูกผักและขยายจนสามารถนำผักมาแจกจ่ายแบ่งปันให้เพื่อนบ้าน 10 ครัวเรือน (ร้อยละ 14.30) และมีครัวเรือนที่ปลูกผักและขยายจนสามารถนำมาขายเป็นรายได้ 4 ครัวเรือน (ร้อยละ 5.71) โดยนำไปส่งให้ร้านโดยตรง ขายเองในชุมชน แจกจ่ายทางไลน์หมู่บ้าน และขายให้โฮมสเตย์ไทรน้อย (กรณีที่นักท่องเที่ยวมาพัก) รายได้จากการปลูกผักขาย ประมาณ 300-500 บาท/เดือน/ครัวเรือน

ข้อมูล	เดือน พฤษภาคม				รวม
	สัปดาห์ที่ ๑ วันที่ 1-7	สัปดาห์ที่ ๒ วันที่ 8-14	สัปดาห์ที่ ๓ วันที่ 15-21	สัปดาห์ที่ ๔ วันที่ 22-30	
๑. จำนวนชนิดผักที่ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี	✓ 2	✓ 2	✓ 2	✓ 2	4 ชนิด / 12/100 บาท/100 บาท
๒. การบริโภคผักที่ปลูก	✓	✓	✓	✓	ทุกสัปดาห์
๓. ข้อมูลการใช้ปุ๋ยหรือสารชีวภาพในการปลูกผัก	-	✓	-	✓	ใช้ปุ๋ยในครัวเรือน
๔. ค่าใช้จ่ายในการปลูกผักกับค่า	89	110	95	140	434/เดือน
ข้อมูลอื่นๆ (ถ้ามี)					

ภาพที่ 2 สมุดบันทึกกิจกรรมการปลูกผักปลอดสารเคมีประจำครัวเรือน (25 กันยายน 2567)

4. การสรุปประเมินเป้าหมายและผลลัพธ์การดำเนินงาน พบว่า มีการรณรงค์ส่งเสริมให้บริโภคผักปลอดสารเคมีที่กำลังศัตรูพืชและมีการจัดทำบันทึกข้อมูลการปลูกและบริโภคผักในสมุดบันทึกทุกครัวเรือนที่ร่วมโครงการ 70 ครัวเรือน ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเกิดผลลัพธ์การดำเนินงาน “ครัวเรือนมีการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช” ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนมีการบริโภคผักที่ปลูกโดยการนำผักที่ปลูกมาจัดทำเป็นเมนูอาหารที่ต้องการบริโภคของแต่ละครัวเรือน ส่งผลให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงได้ บางครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผักที่ปลูกและมีสุขภาพที่ดีขึ้นจากการบริโภคผัก ครัวเรือนในชุมชน ได้ให้ความสำคัญกับการผลิตและบริโภคผักปลอดสารเคมีในครัวเรือนนำไปสู่การมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในครัวเรือน สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ คณะทำงานจึงได้จัดกิจกรรมให้ความรู้ในการปลูกและบริโภคผักปลอดสารเคมี กระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดการปลูกผัก ภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่ที่เป็นพื้นที่น้ำท่วม คณะทำงานได้ร่วมกันคิดค้นเรียนรู้วิธีปลูกผักให้ได้ผลผลิตที่ดีและมีกินตลอดปี

อภิปรายผล

รูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งคณะทำงาน 2) การสำรวจข้อมูล 3) การกำหนดผลลัพธ์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวางแผนการดำเนินงาน 4) การดำเนินงานตามแผน 5) การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน ครัวเรือนมีการปลูกและบริโภคผักใช้สารเคมี 70 ครัวเรือน เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการปลูกผักมากกว่า 5 ชนิด ร่วมกันคิดค้นวิธีปลูกผักให้มีกิน

ตลอดปีในพื้นที่แก้มลิง ด้วยการปลูกผักแบบแก้มลิงปลูกในกระถางแบบกลับหัว นำกระถางแขวนบนราว หนีน้ำท่วม ซึ่ง 1 กระถาง สามารถปลูกได้ทั้งด้านบนและด้านล่าง ปลูกได้ด้านละ 2-3 ชนิด เรียนรู้วิธีปรุงดิน ปลูกผักให้ได้ผลผลิตที่ดีและมีกินตลอดปี นำผักที่ปลูกมาจัดทำเป็นเมนูอาหารที่ต้องการบริโภคของแต่ละครัวเรือนส่งผลให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงได้ บางครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผักที่ปลูก และมีสุขภาพที่ดีขึ้นจากการบริโภคผักในครัวเรือน สอดคล้องกับการศึกษาของ พิกุลทิพย์ ขุนเศรษฐ และ สิทธิพรณ เรือนจันทร์ (2567) ที่ได้ศึกษา การประเมินผลกระทบทางสุขภาพของนโยบายสาธารณะ การส่งเสริมการบริโภคผักของชุมชน พบว่า ระยะเตรียมการ จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาการบริโภคและปลูกผัก จำนวน 45 คน และ ระยะดำเนินการประเมินผลกระทบทางสุขภาพพบว่า ครัวเรือนนิยมปลูกผักประเภท เครื่องเทศเพื่อประกอบอาหารด้านนโยบายของตำบลพบว่า การสนับสนุนงบประมาณส่งเสริมการปลูกและ บริโภคผักไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้พัฒนาเมนูอาหารผักสำหรับเด็กวัยเรียน สร้างความเข้าใจการจำหน่ายอาหารและผักปลอดภัยแก่ร้านค้าชุมชน สนับสนุนชุมชนปลูกผักใช้น้ำน้อย ปลูก ผักในภาชนะ และสนับสนุนงบประมาณการปลูกและบริโภคผักให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน ดังนั้น บุคลากร สาธารณสุขควรประเมินผลกระทบทางสุขภาพของการส่งเสริมการบริโภคผักเพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริม การบริโภคผักของชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการประเมินและกำหนด นโยบายสาธารณะชุมชนเพื่อความยั่งยืนของสุขภาพชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษาของ วิจิตรา เหลียวตระกูล และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษา พฤติกรรมการผลิตผักและทัศนคติในการผลิตผักปลอดภัยของ เกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอาชีพปลูกผักเป็นอาชีพ รองจากอาชีพหลัก คือการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพรองที่มีความสำคัญ สามารถสร้างรายได้ที่แน่นอนและต่อเนื่อง ตลอดทั้งปี ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการใช้สารเคมีในแปลงผลิตผัก โดยมากเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่าง การใช้สารเคมีและสารชีวภาพ เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตเกษตรตามความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นต้องมีการควบคุมการใช้สารเคมีหรือลดการใช้สารเคมี โดยใช้สารชีวภาพควบคู่กันไป และมีการวางแผนการผลิต เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณสารตกค้างที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคหรือได้ผลผลิตที่ไม่มี สารเคมีตกค้างหรือปลอดสารเคมี เกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาปลูกผักหลากหลายชนิดกว่า 80 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นผักสวนครัว เช่น กะเพรา ตะไคร้ ชะอม ตะไคร้ ถั่วฝักยาว พริก และโหระพา เป็นต้น พืช แต่ละชนิดใช้พื้นที่ในการผลิตโดยเฉลี่ย 0.84 ไร่ และให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ค่อนข้างสูงถึง 437.69 กิโลกรัมต่อไร่ เช่น กวางตุ้ง ผักบุ้ง และมะระ เป็นต้น นับว่าเป็นพืชที่มีศักยภาพในการให้ผลผลิตสูง ทำให้เกษตรกรสามารถ สร้างรายได้จากการผลิตผักได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศันสนีย์ แก้วดวงเล็ก และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของผู้จำหน่ายผัก อำเภอ เขาชะเมา จังหวัดระยอง ที่พบว่า โปรแกรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 “เรียนรู้และเข้าใจ” กิจกรรมที่ 2 “แรงสนับสนุนต่อการป้องกัน” กิจกรรมที่ 3 “เปิดโอกาสสู่ภัยร้าย” กิจกรรมที่ 4 “ภัยร้ายครอบงำ” กิจกรรมที่ 5 “สู้ไว้เราทำได้” และกิจกรรมที่ 6

“สุขภาพดี เริ่มต้นที่คุณ” เป็นการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปนเปื้อนของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผัก การส่งเสริมการปลูกผัก และเส้นทางการรับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของผู้จำหน่ายผัก ส่งผลให้เกิดการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปนเปื้อนมากับผักและมีสุขภาพที่ดีขึ้นได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งคณะทำงาน 2) การสำรวจข้อมูล 3) การกำหนดผลลัพธ์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวางแผนการดำเนินงาน 4) การดำเนินงานตามแผน 5) การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน ครัวเรือนมีการปลูกและบริโภคผักใช้สารเคมี 70 ครัวเรือน เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการปลูกผักมากกว่า 5 ชนิด ร่วมกันคิดค้นวิธีปลูกผักให้มีกินตลอดปีในพื้นที่แก้มลิง ด้วยการปลูกผักแบบแก้มลิงผักโดยปลูกในกระถางแบบกลับหัว นำกระถางแขวนบนราว หนีน้ำท่วม ซึ่ง 1 กระถาง สามารถปลูกได้ทั้งด้านบนและด้านล่าง ปลูกได้ด้านละ 2-3 ชนิด เรียนรู้วิธีปรุงดิน ปลูกผักให้ได้ผลผลิตที่ดีและมีกินตลอดปี นำผักที่ปลูกมาจัดทำเป็นเมนูอาหารที่ต้องการบริโภคของแต่ละครัวเรือนส่งผลให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงได้ บางครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผักที่ปลูกและมีสุขภาพที่ดีขึ้นจากการบริโภคผักในครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยนี้ได้รูปแบบการดำเนินงาน การผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือน เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่แก้มลิง ที่เป็นการดำเนินงานที่มีลักษณะเฉพาะ รวมทั้งได้นวัตกรรมการปลูกผักปลอดสารเคมีแบบแก้มลิงผัก ทำให้มีพืชผักรับประทานในครัวเรือนตลอดทั้งปี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปกำหนดเป็นนโยบายการดำเนินงานในพื้นที่ที่มีลักษณะพื้นที่ใกล้เคียงกัน นำไปดำเนินงานส่งเสริมให้ประชาชนปลูกและบริโภคผักปลอดสาร เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำผลการวิจัยไปใช้ควรคำนึงถึงการสร้างคณะทำงานหรือทีมงานที่เข้มแข็งภายใต้การนำของผู้ใหญ่บ้านที่มีพลัง คนในชุมชนมีความเชื่อมั่นศรัทธา มีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน มีการเก็บข้อมูลที่ละเอียดทำให้เห็นภาพของการที่จะดำเนินงานแก้ไขปัญหาก็ได้ตรงประเด็น มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตามผลการวิจัยของรูปแบบนี้

การนำผลการวิจัยไปใช้ควรมีการดำเนินการร่วมกับการรณรงค์ อบรมให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติให้กับประชาชนในพื้นที่ในเรื่องการปลูกผักการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การ

ปรับปรุงดิน การผลิตสารสารชีวภาพกำจัดศัตรูพืช การคัดเลือกและการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ผัก ให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีรูปแบบการผลิตผักปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสำหรับบริโภคในครัวเรือนไปดำเนินการวิจัยในพื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายกัน ว่าจะมีผลวิจัยเป็นอย่างไร อาจประยุกต์ให้เหมาะสมกับทรัพยากร ความพร้อมของแต่ละพื้นที่ และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินโครงการที่เพียงพอในการวิจัย

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *การผลิตพืชผักปลอดภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- พิกุลทิพย์ ขุนเศรษฐ และสิทธิพรณ เรือนจันทร์. (2567). การประเมินผลกระทบทางสุขภาพของนโยบายสาธารณะการส่งเสริมการบริโภคผักของชุมชน. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์*, 29(2), 208–223.
- วิจิตรา เหลียวตระกูล, วชิรญา เหลียวตระกูล, วรภา วงศ์แสงธรรม, & รวีวรรณ เต็มขันธ์. (2562). พฤติกรรมการผลิตผักและทัศนคติในการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *แก่นเกษตร*, 47(5), 1045–1056.
- วีระยุทธ์ ขาตะกาญจน์. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 2(1), 29–49.
- คันสนีย์ แก้วดวงเล็ก, นิภา มหารัษฎพงศ์ และยุวดี รอดจากภัย. (2560). ผลของโปรแกรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของผู้จำหน่ายผัก อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(1), 31–38.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). *พฤติกรรมการกินผักและผลไม้ของคนไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สายสมร ศักดิ์คำดวง, สุพจน์ ประไพเพชร, สุดสวัสดิ์ ประไพเพชร, วสันต์ แสงเหลา และโกศิษฐ์ เปลรินทร์. (2565). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: แนวทางการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, 1(3), 38–52.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988). *The action research planner* (3rded.). Deakin University.
- Mint, K. (2007). *Quality and safety in the fresh produce marketing chain in Myanmar*.
<http://ftp.fao.org/docrep/fao/meeting/011/ag102e/ag102e00.pdf>

การ

จัดเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อ ส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย

ชนิตตา โชติช่วง^{1*}

อุบลวรรณ ส่งเสริม²

รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 25 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ 2) เปรียบเทียบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษา หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีแบบแผนการวิจัยขั้นพื้นฐานแบบการวิจัยก่อนทดลอง โดยทดลองกับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 50 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถการคิดวิเคราะห์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) แบบ one simple t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบอยู่ในระดับดี 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบค้นพบ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

* อีเมล: Chanitta.c@lawasri.tru.ac.th

² ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Discovery Learning-Based Instruction to Enhance Analytical Thinking of Thai Major Students

Chanitta Chotchuang ^{1*}

Ubonwan Songserm ²

Abstract

This research aims to: 1. study the analytical thinking ability of Thai language major students after going through the learning employing the discovery learning theory; 2. compare the students' analytical thinking ability after the learning with the criterion of 70%; and 3. examine the students' satisfaction with the learning. This study employed a pre-experimental design conducted with 50 second-year Thai language major students from the Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University, during the second semester of the academic year 2024. The research instruments included lesson plans, an analytical thinking ability assessment form, and a satisfaction questionnaire. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and one-sample t-test.

The research findings revealed that: 1. the analytical thinking ability of the students after learning by using the discovery learning theory was at a good level; 2. the students' analytical thinking ability after the learning was higher than the 70% criterion, and 3. the students' overall satisfaction toward the learning using the discovery learning theory was at the highest level.

Keywords: Discovery Learning, Analytical Thinking, Ability Literature and Creative Criticism

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University

* Email: Chanitta.c@lawasri.tru.ac.th

² Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University

บทนำ

การคิดเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันสังคมจะพัฒนาก้าวหน้าได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในสังคมนั้นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็นผลจากการศึกษาเรียนรู้ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญ ดังที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศ การศึกษาจึงเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาสมรรถนะภาพทางความคิดที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา คือ คนที่ต้องมีความรู้ ความคิด ความเข้าใจในแขนงวิชาต่าง ๆ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายในการเรียน ทั้งนี้ต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ให้เกิดการเรียนรู้ ครูผู้สอนจึงต้องเลือกใช้เทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด (วรรณภรณ์ ศรีสุข, 2553) โดยกำหนดเป้าหมายว่าคนไทยทุกคนต้องมีทักษะและกระบวนการในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและเต็มศักยภาพ ทั้งนี้รายวิชาภาษาไทยเป็นวิชาหนึ่งที่สามารถเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจของมนุษย์ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ซึ่งต้องฝึกฝนให้เกิดทักษะทางความคิด เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ ครูผู้สอนจึงเป็นบุคคลสำคัญในการฝึกอบรม ให้เกิดสมรรถนะทางความรู้ เจตคติในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชาลินี เกสรพิกุล, 2555) โดยต้องนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านแนวคิดทฤษฎี เพื่อให้สามารถเสริมสร้างสมรรถนะที่ถูกต้องและครบถ้วนต่อผู้เรียนได้ต่อไป

การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบหรือความรู้ด้วยตนเองในลักษณะการสำรวจทดลองหรือค้นหา รวมถึงการแก้ไขปัญหาหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือการค้นพบ ในกระบวนการสอนด้วยเทคนิคนี้ ผู้สอนอาจจะชวนตั้งคำถามให้ผู้เรียนค่อย ๆ สงสัยอยากเรียนรู้หรือจะสร้างสถานการณ์หนึ่งขึ้นมาเพื่อให้ช่วยกันแก้ไขปัญหา พร้อมด้วยการออกแบบการเรียนรู้ในลักษณะที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือทำ การเรียนรู้แบบค้นพบจึงถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการเรียนการสอนแบบ Active Learning ฝึกทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญด้วยตนเอง และยังเป็นเทคนิคที่ช่วยเสริมสร้างทั้งความสนุกและความอยากร่วมในการเรียนรู้อีกด้วย (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2554; ชนาธิป พรกุล, 2554) การเรียนรู้แบบค้นพบเป็นการส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการคิดที่ชัดเจนและมีโครงสร้าง องค์ประกอบสำคัญของทักษะนี้เริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและน่าเชื่อถือ รวมถึงเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์และรูปแบบการวางแผน และสร้างทางเลือกที่หลากหลาย ก่อนจะตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดและนำไปปฏิบัติในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (พันธ์ ทองชุมนุม, 2547) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ผ่านการสำรวจ ทดลอง และสรุปผล เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ผู้สอนจึงมีหน้าที่สำคัญในกระตุ้นและอำนวยความสะดวก เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์และเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ให้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทยช่วยพัฒนาการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักการตั้งคำถาม วิเคราะห์ในเนื้อหา และตีความข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ผ่านการสำรวจ ทดลอง และอภิปราย โดยผู้เรียนได้ฝึกการสื่อสารความคิดและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

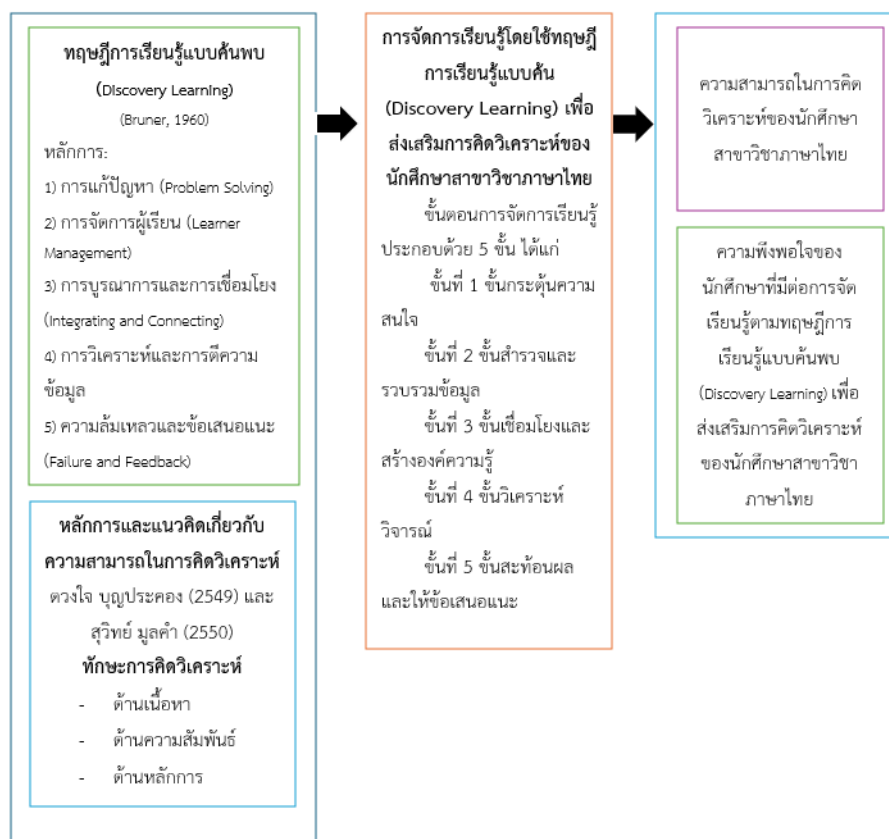
1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบค้นพบ

การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bruner เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักศึกษาพบปัญหาหรือสถานการณ์ และค้นหาคำตอบหรือหาความรู้ด้วยตนเองโดยได้รับคำแนะนำจากครูหรือไม่ได้รับเลย การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบทำให้นักศึกษาได้แสดงถึงคุณลักษณะความอยากรู้อยากเห็น มีความกระตือรือร้น แสวงหาความรู้จากการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มีความสนใจ กล้าคิดกล้าทำสามารถนำความรู้จากการแสวงหามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนักศึกษาเกิดกระบวนการคิด ซึ่งการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการที่สำคัญสำหรับนักศึกษา เนื่องจากการคิดพิจารณาอย่างไตร่ตรองผ่านขั้นตอนการตรวจสอบหลักฐานด้วยความรู้และประสบการณ์ในการตัดสินใจนำไปสู่ลำดับการจัดการแก้ปัญหาแล้วสรุปผลอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล (Bruner, 1960; Lowry, 1967; สุวิทย์ มูลคำ, 2551; ทิศนา แคมมณี, 2567) ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ใช้การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ดวงใจ บุญประคอง (2549) และ สุวิทย์ มูลคำ (2550) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ในการทำงานเดียวกันว่า หมายถึง การคิดพิจารณาจำแนกแยกแยะข้อมูลหรือองค์ประกอบออกเป็นส่วนย่อย ๆ และส่วนย่อย ๆ ที่สำคัญนั้นแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไร และเกี่ยวพันโดยอาศัยหลักการใด เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการวิเคราะห์ว่า สิ่งที่อยู่นั้นอะไรสำคัญหรือมีบทบาทมากที่สุด ชาติสิ่งนั้นเกิดผลอย่างไร สิ่งใดเป็นเหตุ สิ่งใดเป็นผล เหตุใดถูกต้องและเหมาะสมที่สุด 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการเชื่อมโยงของข้อมูลในส่วนต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร อาศัยหลักการใด เหตุใดถึงเป็นเช่นนั้น และ 3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการวิเคราะห์ หาความสัมพันธ์ ความรู้หลักการและทฤษฎีและส่วนสำคัญในเรื่องนั้นว่า สัมพันธ์กันโดยอาศัยหลักการใด

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยการจัดเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย มีดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย ประกอบด้วย 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 350 คน 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา กท 2101215 วรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ จำนวน 50 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.1 ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ ตัวแปรตาม (Dependent variables) ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย 2) ความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาในรายวิชาการวรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ในหัวข้อการวิจารณ์วรรณกรรม

2. การดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย เป็นการศึกษาเอกสาร ตาราง ข้อมูล สถิติ ปัญหา วรรณกรรม รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบทดสอบวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ และแบบสอบถามความคิดเห็น การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานตามโครงการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นขั้นตอนที่ 1 ไปเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวอย่างการวิจัย แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการเสนอผลการวิจัยต่ออาจารย์ผู้สอนประจำรายวิชา ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วจัดพิมพ์รายงานผลการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ ในรายวิชาการวรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ เรื่อง หลักการวิจารณ์วรรณกรรม โดยใช้แผนจำนวน 1 แผน จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง

3.2 แบบทดสอบวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์เรื่อง หลักการวิจารณ์วรรณกรรม จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบประเภทอัตนัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านความสัมพันธ์ และด้านหลักการ จำนวน 3 ข้อ

3.3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เรื่อง หลักการวิจารณ์วรรณกรรม แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) บรรยากาศในการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ รวมจำนวนทั้งหมด 15 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5 มาก มีค่าเท่ากับ 4 ปานกลาง มีค่าเท่ากับ 3 น้อย มีค่าเท่ากับ 2 และน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาวรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบตามหน่วยการเรียนรู้ที่ได้สร้างไว้ และทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 รวม 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

4.2 ผู้วิจัยให้นักศึกษาตัวอย่างการวิจัยทำแบบทดสอบวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์หลังเรียน เพื่อวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ และทำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

5.1 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา วรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และ 2) ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ ดังนี้ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลอง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแต่ละประเภทมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยทำการทดสอบทางสถิติแล้วเขียนบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งการทดสอบและวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์ความสามารถการคิดวิเคราะห์หลังเรียนของกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ ในด้านการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความคิดเห็น 5 ระดับ ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) (S.D.) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เพื่อส่งเสริมความสามารถ การคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยที่มีต่อการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ

ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความสามารถการคิดวิเคราะห์หลังเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง โดยการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบทำการประเมินความสามารถการคิดวิเคราะห์หลังเรียน โดยใช้แบบประเมิน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง หลักการวิจารณ์วรรณกรรม ประเภทเรื่องสั้น เรื่อง “กินข้าว” เป็นแบบประเมิน ความสามารถแบบอัตนัย จำนวน 3 ข้อ ซึ่งวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาตาม องค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านความสัมพันธ์ และด้านหลักการ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ คือ 5 หมายถึง ดีมาก 4 หมายถึง ดี 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง พอใช้ และ 1 หมายถึง ปรับปรุง ซึ่งมี รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยที่มีต่อหลังจาก การจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ

ความสามารถการคิด วิเคราะห์	ระดับคะแนน	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับคุณภาพ	ลำดับที่
ด้านเนื้อหา	5	4.10	0.76	ดี	3
ด้านความสัมพันธ์	5	4.20	0.78	ดี	1
ด้านหลักการ	5	4.10	0.74	ดี	2
รวม		4.13	0.39	ดี	-

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนที่ได้จากการวัดความสามารถการคิดวิเคราะห์รวมทุกด้าน นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านตามองค์ประกอบ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิด

วิเคราะห์ด้านความสัมพันธ์ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ด้านหลักการ มีระดับคุณภาพดี ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.74) และด้านเนื้อหา มีระดับคุณภาพดี ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.76) ตามลำดับ ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยที่มีต่อหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความสามารถการคิดวิเคราะห์หลังเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยจำนวน 50 คน ซึ่งเป็นนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) ทำการประเมินความสามารถการคิดวิเคราะห์หลังเรียน โดยใช้แบบประเมินความสามารถการคิดวิเคราะห์ เรื่อง การวิจารณ์วรรณกรรม เป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 3 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียดแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยที่มีต่อหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ความสามารถ การคิด วิเคราะห์	จำนวน นักศึกษา (n)	เกณฑ์ที่ กำหนด (ร้อยละ)	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ร้อยละ	t-test	sig
หลังเรียน	50	70	5	4.13	0.39	82.60	*11.41	.00

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.39) มีค่าร้อยละ 82.60 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
1. นักศึกษามีอิสระในการศึกษาค้นคว้า	4.82	0.39	มากที่สุด	7
2. นักศึกษามีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.84	0.37	มากที่สุด	5
3. นักศึกษามีโอกาสได้ปฏิบัติจริง	4.64	0.48	มากที่สุด	12
4. ผู้สอนคอยชี้แนะ ช่วยเหลือนักศึกษา	4.40	0.49	มาก	15
5. นักศึกษามีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม	4.50	0.51	มาก	13
รวมด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.64	0.31	มากที่สุด	3
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
6. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้การแก้ปัญหา	4.82	0.18	มากที่สุด	6
7. ส่งเสริมให้นักศึกษาค้นหาคำตอบได้อย่างเสรี	4.46	0.50	มาก	14
8. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล	4.82	0.39	มากที่สุด	7
9. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกการทำงานกลุ่ม	4.94	0.24	มากที่สุด	1
10. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	4.88	0.33	มากที่สุด	3
รวมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.98	0.14	มากที่สุด	1
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้				
11. ช่วยให้นักศึกษาสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ	4.82	0.39	มากที่สุด	7
12. ช่วยให้นักศึกษามีการทำงานอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนการทำงาน	4.80	0.40	มากที่สุด	10
13. ช่วยให้นักศึกษาพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น	4.74	0.44	มากที่สุด	11
14. ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำกระบวนการคิดที่ได้ฝึกไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.92	0.27	มากที่สุด	2
15. ช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.86	0.35	มากที่สุด	4
รวมด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้	4.83	0.25	มากที่สุด	2
รวมทั้ง 3 ด้าน	4.76	0.20	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย โดยภาพรวมนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.76$, S.D. = 0.20) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อ 3

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นลำดับหนึ่ง ($\bar{x} = 4.98$, S.D. = 0.14) รองลงมาคือ มีความพึงพอใจในด้านประโยชน์ที่ได้รับจาก

การเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.83$, S.D. = 0.25) และมีความพึงพอใจในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.31) ตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจในประเด็นส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกการทำงานกลุ่ม เป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{x} = 4.94$, S.D. = 0.24) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 4.88$, S.D. = 0.33) และส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้การแก้ปัญหา ($\bar{x} = 4.82$, S.D. = 0.18) ตามลำดับ

ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจในประเด็นช่วยให้นักศึกษาสามารถนำกระบวนการคิดที่ได้ฝึกไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{x} = 4.92$, S.D. = 0.27) รองลงมาคือ ช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.35) และช่วยให้นักศึกษาสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ($\bar{x} = 4.82$, S.D. = 0.39) ตามลำดับ

ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจในประเด็นนักศึกษามีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{x} = 4.84$, S.D. = 0.37) รองลงมาคือ นักศึกษามีอิสระในการศึกษาค้นคว้า ($\bar{x} = 4.82$, S.D. = 0.39) และนักศึกษามีโอกาสได้ปฏิบัติจริง ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.48) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การจัดเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย นำผลการวิจัยมาอภิปรายตามตัวแปร ได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า คะแนนที่ได้จากการประเมินความสามารถการคิดวิเคราะห์รวมทุกด้าน นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับดี และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาต้องแสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากปัญหาหรือสถานการณ์ การที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติทำให้นักศึกษาเกิดการเชื่อมโยงความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ ซึ่งนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับ Bruner (1960), สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2546) และทศนา แคมมณี (2567) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ คือ กระบวนการเรียนที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ โดยผู้สอนตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผลจนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง สรุปเป็นหลักการ กฎเกณฑ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ ในการควบคุม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรธนภรณ์ ศรีสุข (2553) ที่จัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ในวิชาวิทยาศาสตร์กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้กับนักศึกษา

โดยการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ค้นหาความรู้และแก้ปัญหา และเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาวิเคราะห์และค้นหาแนวทาง พิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่หลากหลายตามความสามารถและความสนใจ ช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากนักศึกษาจะต้องคิดในทุกประเด็นมิติเกี่ยวกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ผู้สอนได้นำเสนอ นอกจากนี้ยังการเรียนรู้แบบค้นพบยังเป็นการฝึกการทำงานร่วมกันในการฝึกความสามารถการคิดวิเคราะห์ และเน้นให้นักศึกษาทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเหมือนกับอยู่ร่วมในสังคมหนึ่ง ซึ่งการทำงานแบบร่วมมือจะสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกันและกันเรียนรู้ร่วมกันในการฝึกความสามารถการคิดวิเคราะห์ และรู้จักวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ยังกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียน สอดคล้องกับ วิสุตา บุญแฝง (2560) ที่ได้จัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่เน้นการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณในรายวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่เน้นการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ มีพัฒนาการความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และพัฒนาการการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณระหว่างเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 สามารถอภิปรายได้ว่า ในการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ถือได้ว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณและฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ ด้วยการให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นให้นักศึกษามีความใฝ่เรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยพัฒนาความสามารถการคิดขั้นสูงของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

2. จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) โดยภาพรวมนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาเห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาคิด ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การค้นพบความรู้ของตนกับคนอื่น ๆ เพื่อขยายขอบเขตของความรู้และประสบการณ์ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการศึกษาฝึกการค้นคว้า ลงมือปฏิบัติจริงและได้เรียนรู้จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถิรวุฒิ สารขวัญ และวัธสาตรี ดิถียนต์ (2562) ซึ่งศึกษาความพึงพอใจนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบค้นพบ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบการค้นพบในแต่ละข้อคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด เป็นลำดับที่หนึ่ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาคิด โดยดึงความรู้และประสบการณ์เดิมในตัวนักศึกษาออกมาใช้ โดยมีผู้สอนชี้แนะแนวทางให้นักศึกษาค้นพบในความรู้ หลักการ และความคิดรวบยอด รวมทั้งนักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง ที่เน้นให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพศาล สุวรรณน้อย (2552) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบค้นพบช่วยนักเรียน

ค้นพบความรู้ด้วยตนเองทำให้สามารถจดจำความรู้นั้นได้นาน ความภูมิใจและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ทำให้นักเรียน เกิดความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องนั้นต่อไปอีก นักเรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะและเจตคติที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะทางสมองระดับสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการหยั่งรู้ (Intuitive Thinking) นักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะการอ้างอิงโดยใช้การคิดอย่างมีเหตุผล ทั้งการคิดแบบอุปนัย (Inductive Thinking) และการคิดแบบนิรนัย (Deductive Thinking) และนักเรียนจะเรียนรู้โดยเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งในสิ่งที่ตัวเองศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันติภาพ ศรีบาลแจ่ม (2565) ที่จัดการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบค้นพบ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผสมผสานแบบค้นพบ ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.52 ซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สามารถนำไปใช้เรียนด้วยตนเองได้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์เป็นการเรียนรู้ที่สร้างความสนใจของผู้เรียน กระตุ้นให้นักศึกษาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา มีอิสระในการเรียนรู้ ได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว นักศึกษาสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นได้อีก

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องการจัดเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย จากผลการวิจัย พบว่า ความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน 1) ขั้นกระตุ้นความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล 3) ขั้นเชื่อมโยงและสร้างองค์ความรู้ 4) ขั้นวิเคราะห์วิจารณ์ และ 5) ขั้นสะท้อนผลและให้ข้อเสนอแนะ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถการคิดวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบ ความรู้หรือข้อสรุปผ่านการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลด้วยตัวของนักศึกษาเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การจัดเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย สรุปได้ดังนี้

1. ความสามารถการคิดวิเคราะห์ เรื่อง หลักการวิจารณ์วรรณกรรม ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{x}$ = 4.13, S.D. = 0.39) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

2. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง หลักการวิจารณ์วรรณกรรม ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

3. ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ทำการสรุปแนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้ คือ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานหรือประสบการณ์เดิมของนักศึกษาแต่ละคน และแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ เหมาะสมกับเรื่องที่มีเนื้อหาที่สอนไม่มากเกินไป เพราะจะทำให้ศึกษาค้นพบได้ไม่ตรงตามจุดประสงค์และใช้เวลามากจนเกินไป ในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งครูผู้สอนต้องเตรียมคำถามเพื่อชักนำให้นักเรียนได้เข้าถึงค้นพบข้อสรุปอย่างมีเหตุผล

2. ผู้สอนควรคอยชี้แนะช่วยเหลือให้นักศึกษามากยิ่งขึ้นในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ถึงแม้การเรียนรู้แบบค้นพบจะเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบความรู้หรือข้อสรุปผ่านการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลด้วยตัวของนักศึกษาเอง ซึ่งในขั้นการค้นพบและขั้นสรุปผล นักศึกษาจะต้องเขียนข้อสรุปที่นักศึกษาได้ค้นพบ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การจัดการเรียนแบบโครงงาน เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการแก้ปัญหาในอนาคต การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นต้น

บรรณานุกรม

ชนาธิป พรกุล. (2554). การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้ (พิมพ์ครั้งที่ 2). วี. พรินท์ (1991).

ชาลินี เกษรพิกุล. (2555). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยด้านการสอน

คิดวิเคราะห์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, 2(2), 200-208.

- ดวงใจ บุญประคอง. (2549). การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง การดำรงพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร). NRCT.
https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/SU.the.2006.37
- ถิรวุฒิ สารขวัญ และวัธสาตรี ดิถียนต์. (2562). การพัฒนาการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบการค้นพบ
โดยใช้โปรแกรมกูเกิลเอิร์ธในวิชาภูมิศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.
วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 10(1), 122-130.
- ทิตนา แคมมณี. (2567). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์
ครั้งที่ 23). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธ์ ทองชุมนุม. (2547). การสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถม. โอเดียนสโตร์.
- ไพศาล สุวรรณน้อย. (2552). การประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน.
<http://ednet.kku.ac.th/~paisan/214420/internet-instruction.doc>.
- วรรณภรณ์ ศรีสุข. (2553). ผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบางหัวเสือ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้
ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- วิสุตา บุญแฝง. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่เน้นการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณที่ส่งผลต่อ
ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 [ปริญญาานิพนธ์
มหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สันติภาพ ศรีบาลแจ่ม. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ผสมผสานแบบค้นพบ เพื่อส่งเสริมการคิดเชิง
คำนวณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม). DSpace at Mahasarakham University.
<http://202.28.34.124/dspace/handle123456789/1839>
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2554). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2546). 19 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2550). กลยุทธ์การสอนคิด. (พิมพ์ครั้งที่ 5). โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- _____. (2551). การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด (พิมพ์ครั้งที่ 3). อี เค บุ๊คส์.
- Bruner, J. (1960). *The Process of Education*. Cambridge. Harvard University Pree.
- Lowry, W.C. (1967). Approaches to Discovery Learning in Mathematics. *Mathematics in
Secondary School*, 50(5), 254-260.

ผล

ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นต่อความสามารถ ความพึงพอใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชา การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูวิชาชีพครู

เสาวลักษณ์ ศรีตาเกษ ^{1*}

รับบทความ: 1 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 14 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 15 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน 2) ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จำนวน 27 คน โดยรูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อเนื่องเป็นเวลา 15 สัปดาห์ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสามารถในการทำวิจัย แบบสอบถามความพึงพอใจ และการประเมินผลสัมฤทธิ์จากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปีการศึกษา 2567 มีความสามารถในการทำวิจัยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.25 และ 0.78) และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ทั้งยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับเกรด A คิดเป็นร้อยละ 96.30 สูงกว่าผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในปีการศึกษา 2566 ซึ่งได้เกรด A ร้อยละ 25.93 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมผลการเรียนรู้ของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ การเขียนรายงานวิจัยเป็นฐาน วิจัยในชั้นเรียน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู

¹ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

* อีเมล: saowaluk.see@neu.ac.th

The Effects of the Developed Instructional Model on Research Ability, Satisfaction, and Learning Achievement in the Research for Learning Development Course of Graduate Diploma in Teaching Profession Students

Saowaluk Seedaket ^{1*}

Abstract

This quasi-experimental research aimed to: 1) examine the classroom research ability, 2) study students' satisfaction with the instructional model, and 3) compare learning achievement in the course "Research for Learning Development" among 27 students enrolled in the Graduate Diploma in Teaching Profession Program. The instructional model was implemented continuously over a 15 week period. The research instruments included a research ability assessment form, a student satisfaction questionnaire, and an evaluation rubric for students' complete research reports. The findings revealed that students in the 2024 academic year demonstrated a high level of research ability and the highest level of satisfaction with the instructional model (mean, S.D.= 4.25 and 0.78.) Moreover, 96.30% of these students achieved a grade A, significantly higher than the 25.93% of students in the 2023 academic year. The results indicate that the developed instructional model effectively enhanced students' learning outcomes.

Keywords: English Language Learning, Research-Based Writing, Classroom Research, Graduate Diploma in Teaching Profession

¹ Northeastern University

* Email: saowaluk.see@neu.ac.th

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนา ศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถและสมรรถนะที่สอดคล้องกับ ความต้องการของตลาดงานรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการจัดระบบ การศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การศึกษาถือเป็นหัวใจหลักของสังคมที่จะนำไปสู่การมีโอกา สความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการผลิตครูเป็นฐานที่สำคัญของ กระบวนการศึกษาและมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ การปฏิบัติและการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกันคือจะไม่เป็นเพียงผู้รับเท่านั้นแต่ผู้เรียนต้องเป็น ผู้ฝึกหัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งคุณครูจะเป็นพี่เลี้ยงที่ให้การช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และยังต้องคำนึงถึงข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐาน การปฏิบัติงานและมาตรฐานการปฏิบัติตน (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูนี้ ในประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู และเพื่อรองรับผู้ที่จบปริญญาตรีสาขาอื่นที่ต้องการเข้าสู่วิชาชีพครู เริ่มมีบทบาทชัดเจนในช่วงต้นทศวรรษ 2540 และมีการปรับปรุงหลายครั้งให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานของคุรุสภา (คุรุสภา, 2562) ผู้วิจัย ในฐานะอาจารย์ผู้สอน รายวิชาการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประจำภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2566 และประจำภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา จำนวน 2 รุ่น ซึ่ง จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาปีการศึกษา 2566 มีผลการเรียนในระดับเกรด A คิดเป็นร้อยละ 2.59 จำนวน 7 คนจากผู้เรียน ทั้งหมด 27 คน ซึ่งนับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผลงาน วิชาการด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐาน แต่ยังไม่พบข้อมูล การศึกษาในลักษณะดังกล่าว จึงศึกษาในลักษณะงานที่เทียบเคียงกับบริบทที่ศึกษามากที่สุดนั่นคือ รูปแบบ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) เป็นหลักคิดในการศึกษาครั้งนี้ การ พัฒนาศาสตร์ที่ผ่านประสบการณ์ปฏิบัติจริงและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครู ช่วยให้นักเรียนบรรลุผลลัพธ์ การเรียนรู้ (ประภัสสร วงษ์ดี, 2561)

จากหลักการและผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจ จัดรูปแบบการเรียนรู้แบบตัวอย่างการเขียน รายงานเป็นฐาน ในรายวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและศึกษาระดับความพึงพอใจในการใช้รูปแบบดังกล่าว ในการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาลูกศรประภาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการพัฒนา

การจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของตนเองในช่วงออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคสนาม 1 และ 2 ในสถานศึกษาที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนได้ ด้วยความเข้าใจและมั่นใจมากยิ่งขึ้น

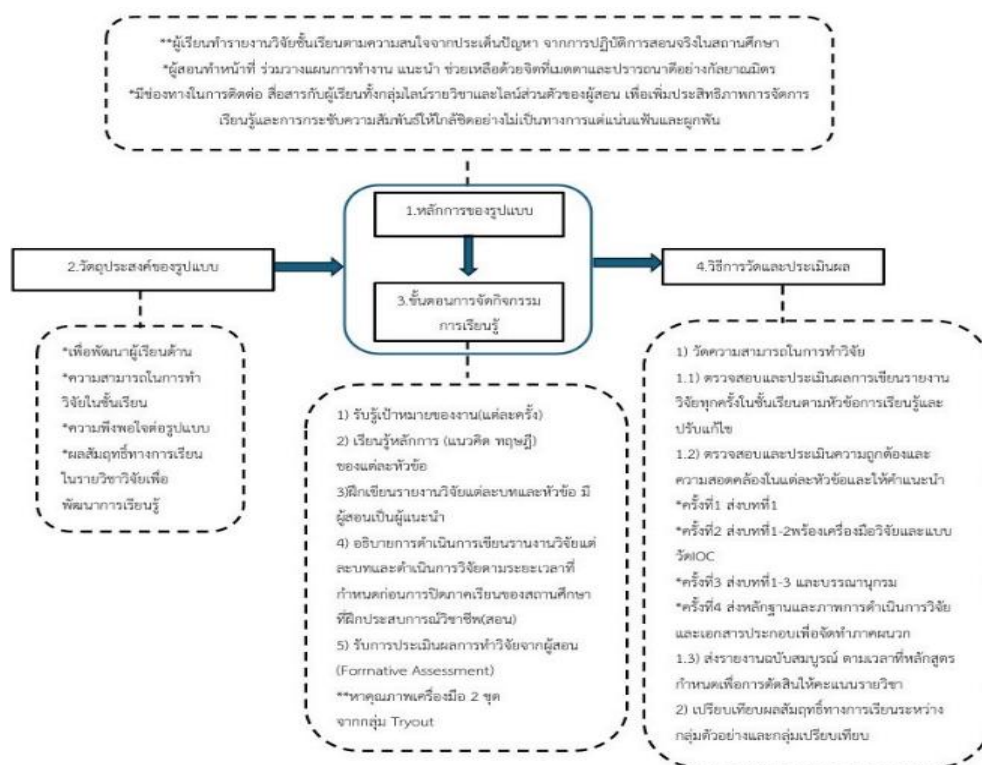
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เมื่อผ่านการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐานที่พัฒนาขึ้น
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐาน
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู 2 รุ่น ระหว่างนักศึกษากลุ่มที่ศึกษาโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้จากตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐานกับนักศึกษาที่ไม่ได้ศึกษาด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในชั้นเรียนถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดย สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (2538) ชี้ว่าการวิจัยในชั้นเรียนส่งเสริมการทำงานอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ครูมองเห็นทางเลือกในการตัดสินใจได้ลึกซึ้งและมีเหตุผล อีกทั้งสามารถประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างชัดเจน ขณะที่ สุวิมล ว่องวานิช (2554) เน้นย้ำว่า ครูจำนวนมากยังมองว่าการวิจัยเป็นเรื่องยากและไกลตัว ส่งผลให้การเรียนการสอนและการวิจัยมักแยกส่วนกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันผลิตครูจะต้องพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนตั้งแต่ช่วงก่อนฝึกสอน แนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในการส่งเสริมทักษะวิจัย คือ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงโดย Office of Higher Education Commission (2011) แนะนำให้ใช้การทำโครงการวิจัยภายใต้การดูแลของพี่เลี้ยง เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงทฤษฎีควบคู่กับการฝึกปฏิบัติ เช่นเดียวกับ Office of the Education Council (2007) ที่เสนอว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงการส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติและการร่วมตัดสินใจ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะมากกว่าการถ่ายทอด (ประภัสสร วงษ์ดี, 2561) แสดงให้เห็นว่าการให้นักศึกษาครูทดลองทำวิจัยเชิงปฏิบัติการพร้อมรับคำสะท้อนจากอาจารย์ผู้สอน ช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการวิจัยได้อย่างลึกซึ้ง

จากกรอบแนวคิดเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยบูรณาการการเรียนรู้ทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติจริงผ่านการเขียนรายงานวิจัย พร้อมจัดระบบสื่อสารและติดตามงานผ่านกลุ่มไลน์รายวิชาและไลน์ส่วนตัว เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อย่างใกล้ชิดทั้งในและนอกเวลาเรียน เสริมสร้างความเข้าใจ กระตุ้นแรงจูงใจและเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นครูที่สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รายละเอียดรูปแบบดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบหนึ่งกลุ่มวัดผลหลังการทดลอง (One Group Posttest-only Design) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสามารถในการทำวิจัย ในชั้นเรียน ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้และศึกษาแนวโน้มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ระหว่างสองรุ่น คือ ปีการศึกษา 2566 และ 2567 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ชั้นปีที่1 ปีการศึกษา2567 จำนวน 27 คน ซึ่งเป็นผู้เรียนในรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาปีการศึกษา 2566 จำนวน 27 คน ใช้เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้เท่านั้น มิได้นำรวมเป็นประชากรของการวิจัยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 1 จำนวน 27 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเป็นผู้เรียนในรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยเปรียบเทียบผลกับข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในรุ่นปีการศึกษา 2566 ซึ่งเรียนในรายวิชาเดียวกันภายใต้รูปแบบการเรียนรู้เดิม การทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นใช้ระยะเวลา 15 สัปดาห์ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินความสามารถในการทำวิจัย

แบบสอบถามความพึงพอใจและระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างกับกลุ่มรุ่นปีการศึกษา 2566 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยศึกษาปรับปรุงและดัดแปลงจากประภัสสร วงษ์ดี (2561) ประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ท ประกอบด้วย แบบประเมินความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนจำนวน 32 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.973 และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐาน จำนวน 18 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.817 และข้อมูลระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จำนวน 2 รุ่น (ปีการศึกษา 2567 และ 2566) ดำเนินการทดลองใช้แบบประเมินความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้เป็นฐานกับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คนที่ศึกษารายวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างและใช้จัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยโดยใช้ Google form จากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถของนักศึกษาในการทำวิจัยฯ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสามารถของนักศึกษาในการทำวิจัย (N=27)

รายการ	ความสามารถในการวิจัย			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับที่
1. ชื่อเรื่อง				
1.1 มีความชัดเจน รัดกุม ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย	4.00	0.80	มาก	13
1.2 ระบุตัวแปรหลักอย่างชัดเจนทั้งตัวแปรตาม ตัวแปรต้นและบริบทที่เกี่ยวข้อง	4.35	0.55	มาก	4
2. บทนำ (บทที่1)				
2.1ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา				
2.1.1แสดงข้อมูลที่ให้พัฒนาตัวแปรตาม กับผู้เรียนอย่างชัดเจน เช่น ประโยชน์ตัวแปรตามและอ้างอิงที่มาของข้อมูล เป็นต้น	4.45	0.57	มาก	1*
2.1.2 ระบุปัญหา (ตัวแปรตาม ที่มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับต่ำ) ที่เกิดขึ้นชัดเจนทั้งระดับกว้างและปัญหาของกลุ่มตัวอย่าง และมีการอ้างอิงที่มาของปัญหา	4.21	0.68	มาก	9

รายการ	ความสามารถในการวิจัย			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับที่
2.1.3ระบุแนวทางแก้ปัญหาชัดเจนและอ้างอิงที่มาของแนวทาง (จากหลักการและงานวิจัย)	4.35	0.61	มาก	4
2.1.4 แยกประเด็นการนำเสนอแต่ละส่วนกระชับ ไม่คลุมเครือและสรุป เชื่อมโยงให้เห็นสิ่งที่จะทำและประโยชน์ที่จะได้จากการทำวิจัย	4.24	0.69	มาก	8
2.2 เขียนวัตถุประสงค์ถูกต้อง สอดคล้องกับชื่อเรื่อง	4.45	0.57	มาก	1*
2.3 เขียนสมมติฐานการวิจัยได้ถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.17	0.60	มาก	10
2.4 เสนอขอบเขตการวิจัย ครอบคลุมทุกประเด็น	4.41	0.57	มาก	2**
2.5 ขอบเขตตัวแปรครบถ้วน ถูกต้อง	4.31	0.54	มาก	5
2.6 การนิยามศัพท์ครบทุกตัวแปรและครบทุกคำสำคัญ	4.35	0.72	มาก	4
2.7 เขียนนิยามศัพท์เฉพาะ ในบริบทงานวิจัยของตนเอง	4.35	0.61	มาก	4
2.8 เขียนวัตถุประสงค์ถูกต้อง สอดคล้องกับชื่อเรื่อง	4.45	0.57	มาก	1*
2.9 เขียนสมมติฐานการวิจัยได้ถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.17	0.60	มาก	10
2.10 เสนอขอบเขตการวิจัย ครอบคลุมทุกประเด็น	4.41	0.57	มาก	2**
2.11 ขอบเขตตัวแปรครบถ้วน ถูกต้อง	4.31	0.54	มาก	5
2.12 การนิยามศัพท์ ครบทุกตัวแปรและครบทุกคำสำคัญ	4.35	0.72	มาก	4
2.13 เขียนนิยามศัพท์เฉพาะ ในบริบทงานวิจัยของตนเอง	4.35	0.61	มาก	4
2.14 กระบวนการได้มาของนิยามศัพท์เฉพาะ ได้มาจากการรวบรวม วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยครั้งนี้	4.24	0.64	มาก	5
3. การเขียนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (บทที่2)				
3.1 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีสาระ ครอบคลุมทุกประเด็น ของตัวแปรและบริบทที่ศึกษา	4.17	0.54	มาก	10
3.2 นำเสนอสาระจากหลายแหล่งอ้างอิงเพียงพอที่จะเป็นฐานความคิดในการ สร้างนวัตกรรมการวิจัยและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	4.27	0.53	มาก	7
3.3 มีความน่าเชื่อถือ โดยมีการอ้างอิงถูกหลักการและพบทุกรายการ ในบรรณานุกรม	4.24	0.64	มาก	8
3.4 สาระที่นำเสนอแต่ละหัวข้อย่อย สอดคล้องกับชื่อหัวข้อย่อย	4.12	0.52	มาก	12
3.5 มีการสรุปประเด็นสาระสำคัญของแต่ละหัวข้อย่อยในทัศนะ ของผู้วิจัยได้ครอบคลุมและเชื่อมโยงสู่การใช้สร้างเครื่องมือวิจัย และเชื่อมโยงสู่บริบทงานวิจัยของตนเอง	4.24	0.58	มาก	8
3.6 ข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอสาระที่เกี่ยวกับตัวแปรที่สำคัญ	4.24	0.51	มาก	8

รายการ	ความสามารถในการวิจัย			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับที่
ของงานวิจัยเรื่องนี้				
3.7 มีการสรุปสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาเสนอ เพื่อใช้ประโยชน์ในงานวิจัยเรื่องนี้	4.14	0.52	มาก	11
3.8 มีการสรุปสาระสำคัญในภาพรวมจากวรรณกรรมและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อนำไปสู่การได้กรอบแนวคิดของการวิจัย	4.28	0.53	มาก	6
4. การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย (บทที่3)				
4.1 หัวข้อ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยครอบคลุม	4.38	0.56	มาก	3***
4.2 ระบุจำนวนและรายละเอียดประชากรชัดเจนและอ้างอิงที่มา ของจำนวน กรณีมีจำนวนประชากรจำกัด	4.28	0.65	มาก	6
4.3ระบุจำนวนและรายละเอียดกลุ่มตัวอย่างได้ชัดเจน แบบเฉพาะเจาะจง เนื่องจากเป็นวิจัยชั้นเรียน	4.28	0.59	มาก	6
4.4 ระบุรายการเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยชัดเจน ครบถ้วน ทั้งนวัตกรรมการวิจัยและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	4.28	0.65	มาก	6
4.5 เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยสอดคล้องกับตัวแปรในวัตถุประสงค์ การวิจัย	4.35	0.55	มาก	4
4.6 นำเสนอวิธีการสร้างและเสนอค่าคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ถูกต้องและครบถ้วนทุกตัวแปร	4.31	0.47	มาก	5
4.7 วิธีการวิจัยและเก็บข้อมูล มีขั้นตอนชัดเจนเหมาะสม	4.45	0.57	มาก	1*
4.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลถูกต้อง เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลและ สมมติฐานการวิจัยและมีการอ้างอิงที่มา	4.35	0.61	มาก	4
5.การเขียนบรรณานุกรมและภาคผนวก				
5.1 เอกสารอ้างอิงครบถ้วนตามการอ้างอิงในรายงานวิจัย	4.35	0.72	มาก	4
5.2 เอกสารอ้างอิง เขียนถูกต้องหลักการและเป็นระบบเดียวตลอดทั้งเล่ม	4.21	0.68	มาก	9
5.3 วางแผนในการแสดงภาคผนวกครบถ้วนและถูกต้องตามที่ระบุรายการใน รายงานและมีรายละเอียดที่สมบูรณ์	4.28	0.59	มาก	6
ภาพรวมความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน	4.32	0.64	มาก	

จากตารางที่1 แสดงว่า ความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ 4.32, S.D.=0.64) คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 2 ลำดับ คือ แสดงข้อมูลที่ให้พัฒนาตัวแปรตาม กับผู้เรียนอย่างชัดเจนและวิธีการวิจัยและเก็บข้อมูล มีขั้นตอนชัดเจนเหมาะสม รองลงมาคือ เสนอขอบเขตการวิจัย ครอบคลุมทุกประเด็นและหัวข้อ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยครอบคลุมตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ (N=27)

รายการ	ความสามารถในการวิจัย			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับ ที่
1. ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้				
1.1 ช่วยให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้สาระเนื้อหาและแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการทำวิจัย	4.55	0.51	มากที่สุด	1*
1.2 ช่วยให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้สาระเนื้อหาและแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการทำวิจัย	4.30	0.57	มาก	5
1.3 ช่วยให้นักศึกษามีอิสระในวิธีการเรียนรู้และทำกิจกรรมด้วยตนเอง	4.15	0.59	มาก	7
1.4 บรรยากาศในการเรียนรู้ น่าสนใจ พอใจต่อการเรียนรู้	4.40	0.75	มาก	3***
2. ภาพรวมด้านประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการ ส่งผลให้นักศึกษา				
2.1 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน	4.55	0.51	มากที่สุด	1*
2.2 สนใจเรียนรู้มากกว่าการรอฟังบรรยายจากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว	4.25	0.44	มาก	6
2.3 รู้จักการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการสืบค้นแนวคิดหลักการวิจัยได้ด้วยตนเอง	4.25	0.85	มาก	6
2.4 รู้จักการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการสืบค้นวิธีปฏิบัติการวิจัยได้ด้วยตนเอง	4.25	0.55	มาก	6
2.5 เข้าใจและใช้กระบวนการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอน	4.45	0.61	มาก	2**
2.6 เกิดการเรียนรู้ เพื่อทำงานเป็นทีมกับจากกลุ่มเพื่อน	4.30	0.57	มาก	5
2. 7 เข้าใจสาระ หลักการได้ดีกว่าการเรียนรู้จากครูผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว	4.15	0.67	มาก	7
2.8 ค้นเคยและสนิทสนมกับเพื่อนเพิ่มขึ้น	4.35	0.59	มาก	4
2.9 ค้นเคยกับครูผู้สอนมากขึ้น	4.35	0.67	มาก	4
3. ภาพรวมด้านประโยชน์อื่นๆ (กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ ช่วยให้นักศึกษาได้รับประโยชน์)				
3.1 เข้าใจบทเรียนวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ได้ดี	4.55	0.61	มากที่สุด	1*
3.2 มีทักษะในการสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง	4.25	0.55	มาก	6

รายการ	ความสามารถในการวิจัย			
	μ	σ	ระดับ	ลำดับที่
3.3 นำความรู้และทักษะด้านการสืบค้นการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น ๆ	3.80	1.24	มาก	8
3.4 มีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้	3.80	1.20	มาก	8
3.5 มั่นใจว่าจะสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนครั้งนี้ไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ในอนาคตได้	3.80	1.40	มาก	8
ภาพรวม ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้	4.25	0.78	มาก	

จากตารางที่ 2 แสดงว่าความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.78) คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ คือ ช่วยให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้สาระเนื้อหาและแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการทำวิจัย เข้าใจบทเรียน วิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ได้ดี รองลงมา คือเข้าใจ และใช้กระบวนการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนและบรรยากาศในการเรียนรู้ น่าสนใจ พอใจต่อการเรียนรู้ ตามลำดับ

ผู้เรียนสะท้อนข้อมูลว่า “การที่อาจารย์ผู้สอนฯ ได้จัดให้พูดคุยทาง Google Meet กับรุ่นพี่ที่ทำงานในรายวิชานี้สำเร็จมาก่อนทำให้เห็นช่องทางที่จะเดินตามได้ชัดเจนขึ้น สร้างแรงบันดาลใจ วิธีการจัดการเรียนรู้ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในการจัดรูปแบบรายงานวิจัย มีความเข้าใจที่มากขึ้น ในการค้นคว้างานวิจัย ได้ฝึกค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง การอ้างอิงบทความในงานวิจัย ได้แนวทางในการดำเนินงานและเขียนงานวิจัย สามารถพัฒนารูปแบบรายงานวิจัยได้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป “ผู้สอนเป็นกันเอง มีทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียน ทำให้บรรยากาศไม่ตึงเครียด มีการชี้แนะแบบกันเอง” “ผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้ช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ทำให้ทั้งผู้ที่มีผลงานมีความก้าวหน้าไปมากกว่าเพื่อนคนอื่น เมื่อได้เป็นผู้ให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความเข้าใจให้เพื่อน ๆ ทำให้หนูมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและรู้สึกรักและชอบรายวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มากกว่าตอนที่ยังไม่ได้เริ่มเรียนและรับรู้ได้ว่าวิชานี้ก็ไม่ยากเกินไปที่จะเรียนรู้ เพราะมีอาจารย์ช่วยกำหนดแนวทาง หลักการ ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยฯ ในแต่ละบทที่เกี่ยวข้องมาให้ได้เรียนรู้เป็นลำดับ” “สิ่งที่หนูดีใจไปกับเพื่อน ๆ ด้วยก็คือทราบว่าผลระดับการเรียนรู้ของเพื่อนๆ เกือบทุกคนอยู่ในระดับคะแนนที่ดีมาก เนื่องจากความพยายามของแต่ละคนที่พยายามที่จะเรียนรู้และเกาะติดการทำงานวิจัยในครั้งนี้อย่างใกล้ชิด หนูมั่นใจว่าส่วนสำคัญส่วนหนึ่งคือจากการติดตามและกระตุ้น กำกับติดตามงานอย่างใกล้ชิดของอาจารย์ผู้สอนด้วย ที่อาจารย์และพวกเราได้ร่วมกันกำหนดกรอบระยะเวลาให้พวกหนูได้ดำเนินการพร้อมกันได้ลงมือทำการวิจัยได้ทันภายในภาคการศึกษา 2/2567 ซึ่งทันก่อนการปิดภาคเรียนของโรงเรียนที่พวกหนูปฏิบัติตามการสอบด้วย มั่นใจและภูมิใจมากค่ะที่พวกหนูทำได้” “ขอขอบคุณท่านอาจารย์ผู้สอนที่ท่านบอกพวกเราตั้งแรกว่าถ้าลูกๆ ตั้งใจและพยายาม เราจะช่วยกันในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายใต้แนวคิดที่เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังนะลูก เย้ และพวกเราก็อทำได้

จริง ๆ” นอกจากนี้ผู้เรียนมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและ/หรือพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไป คือ “ในการตรวจเอกสารงานวิจัย อยากให้มีการปริ้นท์บางส่วนหรือทั้งหมด เพื่อตรวจสอบ เพราะบางครั้ง การเปิดไฟล์เอกสาร อาจทำให้ดูได้ไม่ละเอียดค่ะ” “อยากให้มีการลองใช้โปรแกรมการพิสูจน์อักษร (อักษรวิสุทธิ์)” และ “เมื่อทำงานวิจัยครบทุกบทแล้ว (ถ้ามีเวลา) ควรมีการนำเสนองานวิจัยเพื่อซ่อม หรือตอบคำถามที่คาดว่า คณะกรรมการจะถามค่ะ”

วัตถุประสงค์ที่ 3 คະแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้หลังเรียน

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อผ่านการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น (คะแนนเต็ม 100 คะแนน)

นักศึกษา	จำนวน คน (N)	จำนวนคนที่ได้ระดับคะแนน A (มากกว่าหรือเท่ากับ 80 คะแนน)	ร้อยละ	แปล ผล
ปีการศึกษา 2566ที่ไม่ได้ศึกษา ด้วยรูปแบบ (กลุ่มเปรียบเทียบ)	27	7	25.93	ต่ำกว่า
ปีการศึกษา 2567ที่ศึกษาด้วยรูปแบบ (กลุ่มตัวอย่าง)	27	26	96.30	สูงกว่า

จากตารางที่ 3 แสดงว่าผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบ (กลุ่มที่ศึกษาในปีการศึกษา 2567) มีระดับผลการเรียนในระดับเกรด A (มากกว่าหรือเท่ากับ 80 คะแนน) คิดเป็นร้อยละ 96.30 (จำนวน 26คน) จากผู้เรียนทั้งหมด 27 คน สูงกว่ากลุ่มเรียนที่ยังไม่ได้ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (กลุ่มที่ศึกษาในปีการศึกษา 2566) ได้ผลการเรียนในระดับเกรด A คิดเป็นร้อยละ 25.93 (จำนวน 7คน จากผู้เรียนทั้งหมด 27 คน)

อภิปรายผล

1. ความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐาน สามารถส่งเสริมทักษะด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และออกแบบกระบวนการวิจัยได้อย่างเป็นระบบ การที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนของรายงานวิจัยจริง พร้อมรับข้อเสนอแนะรายสัปดาห์จากผู้สอน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เชิงลึกและต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Office of the Education Council (2007) ที่เสนอว่าการเรียนรู้แบบโครงการจะส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากประสบการณ์จริง โดยมีผู้สอนเป็นผู้นำทางและให้คำแนะนำเชิงบวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทั้ง 6 ขั้นตอนของการเรียนรู้ตามลำดับขั้นของบลูม ได้แก่ รู้จำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์

ประเมินค่า และสร้างสรรค์และจากผลการวิจัยของประภัสสร วงษ์ดี (2561) ที่พบว่านักศึกษาครูที่เรียนรู้ผ่านโครงการมีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในระดับดีมากและสอดคล้องกับผลการวิจัยของประกายฝน บรรดาศักดิ์ไพศาล (2565) พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยโครงการสามารถวางแผน ค้นคว้าและลงมือทำได้อย่างเป็นระบบโดยมีความสามารถในการทำโครงการในทุกด้านอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 2.86$, $SD = 0.16$)

2. ความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐานอยู่ในระดับมาก การออกแบบกิจกรรมให้มีความชัดเจนพร้อมมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ช่วยให้นักศึกษารู้สึกมั่นใจและเห็นความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการใช้ช่องทางสื่อสารที่เปิดกว้าง เช่น กลุ่มไลน์รายวิชาและการติดตามงานอย่างใกล้ชิดของผู้สอน ก็มีส่วนช่วยในการเสริมแรงและลดความกังวลของผู้เรียน ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับงานของประภัสสร วงษ์ดี (2561) พบว่า นักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้แบบโครงการในระดับมาก เพราะสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและรู้สึกได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมระหว่างกระบวนการเรียนรู้

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักศึกษาปี 2566 ซึ่งยังไม่ได้เรียนด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับนักศึกษาปี 2567 ที่ได้เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ใหม่นี้ พบว่ากลุ่มนักศึกษาปี 2567 มีผู้เรียนได้คะแนนระดับเกรด A (มากกว่าหรือเท่ากับ 80 คะแนน) ถึงร้อยละ 96.30 (26 คน จาก 27 คน) ในขณะที่กลุ่มปี 2566 ได้เพียงร้อยละ 25.93 (7 คน จาก 27 คน) แม้จะยังไม่ได้ดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติแต่ความแตกต่างของสัดส่วนที่มากถึงร้อยละ 70.37 แสดงถึงแนวโน้มในทางบวกของรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นว่าส่งผลต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ผลการวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับงานของวัชรภรณ์ ประภาสะโนบล และคณะ (2567) ที่พบว่าการใช้โครงการเป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครูและยังมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญในหลายมิติและรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐาน สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาได้อย่างครอบคลุม ทั้งในด้านทักษะปฏิบัติ ความเข้าใจเนื้อหาและเจตคติที่ดีต่อกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษา ปีการศึกษา 2567 อยู่ในระดับ "มาก" (ค่าเฉลี่ย 4.25, S.D.=0.78) จากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยเป็นฐาน

2. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนรู้ในระดับ "มากที่สุด" (ค่าเฉลี่ย 4.25, S.D.=0.78)
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า 96.30%ของนักศึกษาในปีการศึกษา 2567 ได้เกรด A เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2566 ซึ่งมีเพียง 25.93% ที่ได้เกรด A
4. การใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจทฤษฎี คิวิเคราะห์และสามารถปฏิบัติการวิจัยได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. ระดับหลักสูตร: ควรติดตามผลในระยะยาวทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเมื่อผู้เรียนไปฝึกสอนจริงในโรงเรียนและวางแผนร่วมกับรายวิชาอื่นเพื่อบูรณาการการเรียนรู้เชิงวิจัยทั่วทั้งหลักสูตร
2. ระดับสถาบันการผลิตครู: สนับสนุนการใช้แนวทางเรียนรู้ที่เน้นทักษะวิจัยผ่านการปฏิบัติจริงตั้งแต่ช่วงก่อนออกฝึกสอนและส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีและกลุ่มสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ในรายวิชา

ข้อเสนอสำหรับการศึกษาต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยพื้นฐานอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำวิจัย เช่น ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสรุปผล
2. ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและรอบด้านมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (20 มีนาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง หน้า 18-20.
- คุรุสภา. (2562). *เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู พ.ศ. 2562*. สำนักงานเลขาธิการ คุรุสภา.
- ทิตินา แคมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกายฝน บรรดาศักดิ์ไพศาล. (2565). ผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้โครงงาน เป็นฐานด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน. *วารสารวิจัยศิลปวิทยาการกลุ่มน้ำโขง*, 30(1), 59-67.
- ประภัสสร วงษ์ศรี. (2561). รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการทำวิจัย ในชั้นเรียนของนักศึกษาครูสาขาช่างอุตสาหกรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(1), 109-126.

- พระครูสุตวรธรรมกิจ และพระมหาพงศ์ทราทิพย์ สุธีโร. (2563). การพัฒนาครูไทยสู่ศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 5(2), 19-30.
- วัชรภรณ์ ประภาสะโนบล, สุธิดา ทองคำ, บุษราคัม สิงห์ชัย และเวธกา เข้าเจริญ.(2567). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครู. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 14(1), 1-7.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579* (พิมพ์ครั้งที่1). บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม. (2538). *หลักการ แนวคิดและรูปแบบเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน*. บพิธการพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2554). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน = Classroom action research* (พิมพ์ครั้งที่15). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Office of the Education Council. (2007). *Project-based learning. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand*. Education in Thailand.
- Office of Higher Education Commission. (2011). Curriculum of teacher production at present. *Journal of Higher Education*, 37(392), 11.

วัฒนธรรม

องค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

มารีตา มะดีเยาะ^{1*}

พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ²

รับบทความ: 20 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 18 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 20 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 และ 2) เปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำแนกตามอายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 348 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า 1) วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความซื่อสัตย์อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการยอมรับ ความไว้วางใจ และการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และ 2) การเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำแนกตามอายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บางคู่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: วัฒนธรรมองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

¹⁻² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

* อีเมล: madeeyoh.mareeda@gmail.com

Organizational Culture in the Management of Administrators Under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2

Mareeda Madeeyoh ^{1*}

Phimpawee Suwanno ²

Abstract

This study aimed 1) to examine the level of organizational culture in the management of administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2, and 2) to compare organizational culture in the management of administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2 classified by age, job position, and work experience. A survey research design was employed. The sample consisted of 348 school administrators and teachers, selected through stratified and simple random sampling. The instrument used was a questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA. The results revealed that 1) the overall organizational culture in the management of administrators was at a high level. Among the cultural aspects, integrity received the highest mean score, followed by recognition, trust, and decision-making, respectively. and 2) Comparison organizational culture in the management of administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2, classified by age, job position, and work experience, it was found that the overall picture was not different. However, some individual cultural aspects exhibited significant differences at the .05 level.

Keywords: Organizational Culture, Administrators, Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2

¹⁻² Faculty of Education, Yala Rajabhat University

* Email: madeeyoh.mareeda@gmail.com

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่ถาโถม การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งเปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางและรากฐานอันมั่นคงที่หล่อหลอมให้บุคลากรในองค์กรมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีเอกภาพ ร็อบบินส์ (Robbins, 2016) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมองค์กรว่าเป็นค่านิยมและความเชื่อที่มีร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรม ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เช่นเดียวกับ สมคิด บางโม (2562) ที่เน้นย้ำว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ทางสังคมที่สมาชิกปรับตัวเข้ากับค่านิยมหลักขององค์กร

ในโลกของการศึกษา วัฒนธรรมองค์กรมิได้เป็นเพียงนามธรรม หากแต่เป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ พัฒนาบุคลากร และยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบ แนวคิดของ แพทเทอร์สัน (Patterson, 1986) ได้จำแนกองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรไว้ถึง 10 ด้าน ซึ่งครอบคลุมมิติการบริหารจัดการอย่างครบถ้วน ได้แก่ จุดมุ่งหมายสถานศึกษา การมอบอำนาจ การตัดสินใจ ความผูกพัน ความไว้วางใจ ความเป็นเลิศ การยอมรับ ความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ และความหลากหลาย ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมา เช่น จันทรประภา ผลประพุด (2563) พบว่า วัฒนธรรมองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนในบริบททั่วไป นันทพร ขาวใจผ่อง และชัตติยา ด้วงสำราญ (2567) ชี้ว่า การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ และภัทร์ธีรา วงษาดี (2563) ยืนยันว่าวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อความผูกพันของครูต่อองค์กร อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรในบริบทมุสลิมชายแดนใต้ที่เปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ทั้งนี้ สัมมา ธนินัย (2560) ได้เน้นย้ำว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์ในการวางแผน กำหนดแนวทางและประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยคำนึงถึงบริบทเฉพาะของพื้นที่

จังหวัดนราธิวาสเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านพหุวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิต ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 82.75 และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด (สำนักงานสถิติจังหวัดนราธิวาส, 2565) ความหลากหลายและลักษณะเฉพาะดังกล่าวส่งผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ จากรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ปี 2565 พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงประสบความท้าทายในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชน ที่จะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาระดับและเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกตามอายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้กรอบแนวคิดของแพทเทอร์สัน (Patterson, 1986) ที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านโครงสร้างและพฤติกรรมขององค์ประกอบในวัฒนธรรมองค์กรอย่างรอบด้าน โดยการศึกษา

ครั้งนี้มีสมมติฐานว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีอายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน จะมีระดับการปฏิบัติต่อวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้ส่งผลต่อมุมมอง ความคาดหวัง และการตีความต่อการบริหารจัดการในองค์กร ดังที่ฮอฟสเต็ด (Hofstede, 2010) ได้ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมและประสบการณ์เป็นตัวแปรสำคัญในการรับรู้และเข้าใจวัฒนธรรมองค์กร การศึกษานี้จึงมีเพียงแต่จะเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษาในบริบทวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะเท่านั้น หากแต่ผลการวิจัยนี้ยังจะเป็นข้อมูลเชิงลึกที่ทรงคุณค่าสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะวัฒนธรรมองค์กรในแต่ละมิติ นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์อย่างแท้จริง และส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง อันจะเป็นต้นแบบสำหรับสถานศึกษาอื่นในการวางแผนพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรของตนเอง เพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของท้องถิ่นให้เติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามอายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวัฒนธรรมองค์กรในบริบทของสถานศึกษา เป็นการทำความเข้าใจรูปแบบพฤติกรรมของบุคลากรที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบคุณค่า ความเชื่อ และบรรทัดฐานร่วมในองค์กรที่ยึดถือร่วมกัน ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมเฉพาะตัว เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัฒนธรรมองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญ เป็นทั้งรากฐานและกรอบในการหล่อหลอมวิถีคิดและพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างแท้จริง

แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมองค์กรได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ โดยโรบบินส์ (Robbins, 2016) ให้นิยามว่าเป็นระบบของค่านิยมและความเชื่อร่วมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในองค์กร ขณะที่ สมคิด บางโม (2562) มองว่าวัฒนธรรมองค์กรเป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งสะท้อนถึงแบบแผนความสัมพันธ์และพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับและถ่ายทอดต่อเนื่องในองค์กรนั้น ๆ

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของแพทเทอร์สัน (Patterson, 1986) มาใช้ในการจำแนกองค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กรออกเป็น 10 ด้าน ได้แก่ จุดมุ่งหมายสถานศึกษา การมอบอำนาจ การตัดสินใจ ความผูกพัน ความไว้วางใจ ความเป็นเลิศ การยอมรับ ความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ และ

ความหลากหลาย โดยแนวคิดดังกล่าวมีความครอบคลุมทั้งในด้านโครงสร้างองค์กร พฤติกรรมการบริหาร และ มิติคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางการศึกษาที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน องค์กรประกอบทั้ง 10 ด้านนี้ ล้วนสะท้อนถึงพฤติกรรมของผู้บริหาร ในหลากหลายมิติ เช่น ด้านจุดมุ่งหมาย สถานศึกษาและการตัดสินใจ สะท้อนวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์และความสามารถในการวางแผน ด้านการมอบอำนาจ ความไว้วางใจ และความผูกพัน แสดงถึงภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมและความสามารถในการสร้างทีม ด้านการยอมรับ ความเอื้ออาทร และความหลากหลาย แสดงถึงการบริหารที่คำนึงถึงศักยภาพและคุณค่า ความเป็นมนุษย์ และด้านความซื่อสัตย์ เป็นรากฐานของการบริหารที่โปร่งใสและมีคุณธรรม ซึ่งมีความสำคัญ ยิ่งในบริบทของพื้นที่ที่มีรากฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

แนวคิดของแพทเทอร์สันยังสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดของฮอฟสตีต (Hofstede, 2010) ที่ชี้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ ประสบการณ์ และตำแหน่งงาน ส่งผลต่อการรับรู้และตีความค่านิยมองค์กร แตกต่างกันไป ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่จำแนกตามปัจจัยเหล่านี้ จึงสามารถให้ข้อมูลเชิงลึก เกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมของผู้บริหารในบริบทเฉพาะ

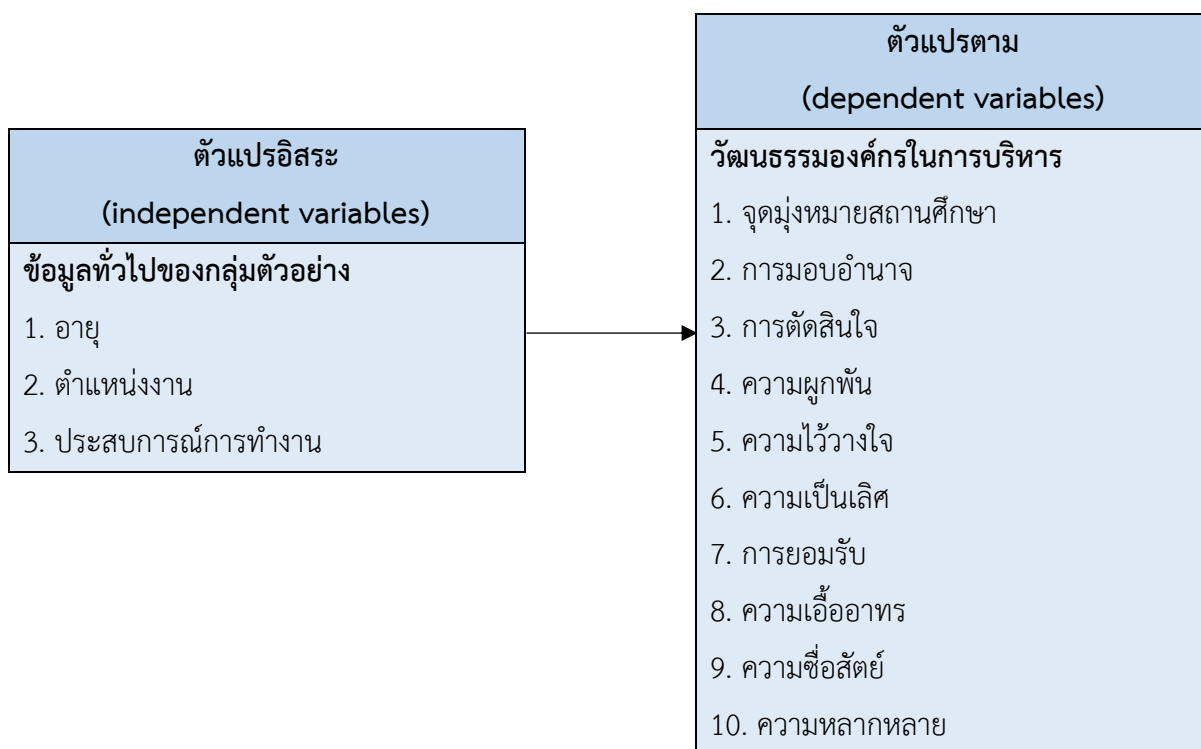
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมากได้สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น จันทรประภา ผลประพจน์ (2563) พบว่า วัฒนธรรมองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ภัทร์ธีรา วงษาดี (2563) รายงานว่า ทักษะการบริหารที่ดีช่วยเสริมสร้างความผูกพันในองค์กร สุภารัตน์ สมศักดิ์ (2559) และนันทพร ขาวใจผ่อง กับชัตติยา ดั่งสำราญ (2567) ต่างเน้นว่า ความซื่อสัตย์และการยอมรับเป็นองค์ประกอบหลักของ วัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา ขณะเดียวกัน งานของจิราภรณ์ พงษ์พิง (2565) และสุภาพร วรรณวงศ์ (2564) ก็เน้นย้ำถึงบทบาทของความไว้วางใจในการเสริมสร้างพฤติกรรมสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

ในบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ซึ่งมีลักษณะพหุวัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตเฉพาะตัว การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมองค์กรจึงต้องพิจารณาพร้อมกับบริบททางสังคมและศาสนาอย่างรอบด้าน ผู้บริหาร สถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเข้าใจในระบบคุณค่าท้องถิ่น เพื่อประยุกต์แนวคิดเชิงทฤษฎีให้สอดคล้องกับการ ปฏิบัติจริง

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมีความสำคัญในฐานะที่มุ่งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ และสนับสนุน การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ ตลอดจนเป็นแนวทางเชิง ประจักษ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของคุณภาพการศึกษาในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดของแพทเทอร์สัน (Patterson, 1986) ครอบคลุมทั้ง มิติด้านคุณธรรม ความสัมพันธ์ และการบริหาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 348 คน จากประชากร 2,642 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิและการสุ่มอย่างง่าย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแนวคิดของแพทเทอร์สัน (Patterson, 1986) คุณภาพความตรงของเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ .978 และแปลผลการวิเคราะห์ โดยใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้ 4.51-5.00 ระดับมากที่สุด, 3.51-4.50 ระดับมาก, 2.51-3.50 ระดับปานกลาง, 1.51-2.50 ระดับน้อย, 1.00-1.50 ระดับน้อยที่สุด

หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	วัฒนธรรมองค์กรในการบริหาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1	จุดมุ่งหมายสถานศึกษา	4.34	0.55	มาก	6
2	การมอบอำนาจ	4.26	0.61	มาก	9
3	การตัดสินใจ	4.25	0.67	มาก	10
4	ความผูกพัน	4.33	0.59	มาก	7
5	ความไว้วางใจ	4.40	0.56	มาก	3
6	ความเป็นเลิศ	4.31	0.61	มาก	8
7	การยอมรับ	4.43	0.60	มาก	2
8	ความเอื้ออาทร	4.35	0.67	มาก	5
9	ความซื่อสัตย์	4.43	0.58	มาก	1
10	ความหลากหลาย	4.37	0.59	มาก	4
รวม		4.35	0.60	มาก	-

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมองค์กรในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์ การยอมรับ และความไว้วางใจ เป็นค่านิยมสำคัญที่โดดเด่นในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ชายแดนใต้ ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางศาสนาและวิถีชุมชนที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกัน ล้วนเป็นรากฐานของการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงภายในองค์กร ขณะที่ด้านการตัดสินใจได้รับความสำคัญน้อยที่สุด สะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะและกลไกการตัดสินใจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามอายุ ตำแหน่งงานและประสบการณ์การทำงาน แสดงผลดังตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามอายุ

วัฒนธรรมองค์กร ในการบริหาร	อายุ						F	p-value	คู่ที่แตกต่าง
	20-30 ปี		31-40 ปี		ตั้งแต่ 41 ปี				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
1. จุดมุ่งหมายสถานศึกษา	4.43	0.53	4.30	0.53	4.31	0.57	1.880	0.154	-
2. การมอบอำนาจ	4.37	0.58	4.23	0.59	4.20	0.66	2.458	0.087	-
3. การตัดสินใจ	4.34	0.63	4.26	0.60	4.17	0.75	1.986	0.139	-
4. ความผูกพัน	4.41	0.57	4.36	0.58	4.25	0.61	2.185	0.114	-
5. ความไว้วางใจ	4.52	0.52	4.35	0.56	4.34	0.59	3.467*	0.032	(1,2) (1,3)
6. ความเป็นเลิศ	4.35	0.60	4.33	0.54	4.26	0.66	0.825	0.439	-
7. การยอมรับ	4.47	0.57	4.47	0.52	4.36	0.63	1.388	0.251	-
8. ความเอื้ออาทร	4.46	0.63	4.36	0.61	4.26	0.73	2.722	0.067	-
9. ความซื่อสัตย์	4.49	0.58	4.46	0.53	4.36	0.67	1.521	0.220	-
10. ความหลากหลาย	4.47	0.57	4.38	0.55	4.28	0.63	2.905	0.056	-
รวม	4.43	0.58	4.35	0.56	4.28	0.65	2.134	0.153	-

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารในช่วงอายุที่แตกต่างกัน มีระดับการบริหารด้านความไว้วางใจ ในวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งอาจเกิดจากประสบการณ์การทำงาน ทัศนคติหรือรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างตามช่วงอายุของผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร ในช่วงอายุที่มากกว่าอาจมีทักษะในการสร้างความไว้วางใจภายในองค์กรได้ดีกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้ควรมีการ ส่งเสริมให้ผู้บริหารในทุกช่วงอายุได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านความไว้วางใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

จำแนกตามตำแหน่งงาน

วัฒนธรรมองค์กร ในการบริหาร	ตำแหน่งงาน				t	p-value
	ผู้บริหารสถานศึกษา		ครู			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. จุดมุ่งหมายสถานศึกษา	4.25	0.56	4.39	0.54	2.326*	0.021
2. การมอบอำนาจ	4.14	0.65	4.33	0.58	2.847**	0.005
3. การตัดสินใจ	4.14	0.73	4.30	0.63	2.131*	0.034
4. ความผูกพัน	4.25	0.62	4.38	0.57	1.952	0.052
5. ความไว้วางใจ	4.31	0.60	4.44	0.54	2.101*	0.036
6. ความเป็นเลิศ	4.26	0.65	4.34	0.58	1.184	0.237
7. การยอมรับ	4.38	0.64	4.46	0.54	1.575	0.251
8. ความเอื้ออาทร	4.27	0.72	4.39	0.64	1.575	0.116
9. ความซื่อสัตย์	4.38	0.63	4.46	0.58	1.127	0.260
10. ความหลากหลาย	4.34	0.60	4.39	0.59	0.797	0.426
รวม	4.27	0.64	4.39	0.58	1.719	0.145

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรในแต่ละตำแหน่งงานมีแนวทางการบริหารที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านจุดมุ่งหมายสถานศึกษา การมอบอำนาจ การตัดสินใจ และความไว้วางใจ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ที่หลากหลายของแต่ละตำแหน่ง ส่งผลต่อการแสดงออกของวัฒนธรรมองค์กรในแต่ละมิติ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

วัฒนธรรมองค์กร ในการบริหาร	ประสบการณ์การทำงาน								F	p-value	คู่ที่แตกต่าง
	น้อยกว่า 5 ปี		5-10 ปี		10-20 ปี		มากกว่า 20 ปี				
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1. จุดมุ่งหมายสถานศึกษา	4.48	0.54	4.34	0.54	4.23	0.53	4.33	0.57	3.052*	0.029	(1,3)
2. การมอบอำนาจ	4.44	0.57	4.26	0.59	4.16	0.65	4.19	0.62	3.632*	0.013	(1,3)
3. การตัดสินใจ	4.41	0.58	4.30	0.62	4.14	0.66	4.15	0.77	3.154*	0.025	(1,3)

วัฒนธรรมองค์กร ในการบริหาร	ประสบการณ์การทำงาน								F	p-value	คู่ที่แตกต่าง
	น้อยกว่า 5 ปี		5-10 ปี		10-20 ปี		มากกว่า 20 ปี				
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
4. ความผูกพัน	4.47	0.55	4.33	0.61	4.26	0.59	4.28	0.59	2.223	0.085	-
5. ความไว้วางใจ	4.55	0.52	4.37	0.55	4.30	0.58	4.38	0.59	3.199*	0.024	(1,3)
6. ความเป็นเลิศ	4.38	0.59	4.33	0.59	4.26	0.58	4.27	0.67	0.731	0.534	-
7. การยอมรับ	4.51	0.57	4.46	0.51	4.35	0.61	4.41	0.61	1.172	0.320	-
8. ความเอื้ออาทร	4.50	0.64	4.38	0.59	4.25	0.69	4.27	0.73	2.593	0.053	-
9. ความซื่อสัตย์	4.46	0.61	4.54	0.47	4.36	0.61	4.37	0.68	1.856	0.137	-
10. ความหลากหลาย	4.45	0.61	4.49	0.47	4.29	0.59	4.25	0.66	3.692*	0.012	(2,4)
รวม	4.47	0.58	4.38	0.55	4.26	0.61	4.29	0.65	2.530	0.123	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีแนวทางการบริหารในบางด้านที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านจุดมุ่งหมายสถานศึกษา การมอบอำนาจ การตัดสินใจ ความไว้วางใจ และความหลากหลาย ซึ่งอาจสะท้อนถึงทักษะ มุมมอง และวิธีการบริหารที่พัฒนาตามประสบการณ์การทำงาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 พบว่า ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลของบริบทสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ที่ให้ความสำคัญกับหลักศาสนา ซึ่งเน้นย้ำเรื่องจริยธรรม ความซื่อตรง และความรับผิดชอบ ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและยึดมั่นในคุณธรรม (สำนักงานสถิติจังหวัดนราธิวาส, 2565) อาจสะท้อนการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมแบบผู้นำชุมชน (community leadership) ตามแนวคิดของแพทเทอร์สัน (Patterson, 1986) ซึ่งเน้นคุณธรรมและความไว้วางใจเป็นศูนย์กลางของการบริหารและให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือขององค์กรและสร้างความมั่นใจในหมู่บุคลากร และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภารัตน์ สมศักดิ์ (2559) และนนทพร ขาวใจมอญ และชัตติยา ดั่งสำราญ (2567) ที่ต่างพบว่า ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นองค์ประกอบที่มี

ค่าเฉลี่ยสูงสุดในบริบทของวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา ด้านการยอมรับ มีค่าเฉลี่ยสูงรองลงมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความตระหนักของผู้บริหารในการยกย่องและสนับสนุนศักยภาพของบุคลากร โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การยอมรับจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ ความภาคภูมิใจในตนเอง และความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทพร ขาวใจผ่อง และชัตติยา ด้วงสำราญ (2567) ที่พบว่า การยอมรับในความสามารถของบุคลากรช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ ด้านความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงอันดับสาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีแนวทางการบริหารที่มอบหมายงานอย่างมีอิสระและส่งเสริมศักยภาพของบุคลากร ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความร่วมมือในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของแพทเทอร์สัน (Patterson, 1986) ที่กล่าวว่า ความไว้วางใจ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความผูกพันในองค์กร อีกทั้งยังสนับสนุนให้บุคลากรร่วมกันขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษาอย่างมีพลังและทิศทางเดียวกัน ส่วนด้านการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดของผู้บริหารในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เพียงพอสนับสนุนการวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบด้าน อาจกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารในระยะยาว และอาจเกิดจากบริบทพิเศษของพื้นที่ชายแดนใต้ที่มีข้อจำกัดด้านความมั่นคงและความปลอดภัย ทำให้ผู้บริหารต้องระมัดระวังในการกระจายอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สัมมา ธนินัย (2560) ที่ว่า การตัดสินใจควรผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้เกิดความรอบคอบ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยภาพรวม การมีความซื่อสัตย์เป็นรากฐานของวัฒนธรรมองค์กรที่นำไปสู่การยอมรับและความไว้วางใจ ซึ่งหากสามารถพัฒนาการตัดสินใจร่วมโดยใช้ทุนทางความสัมพันธ์ที่มีอยู่ จะยกระดับวัฒนธรรมองค์กรให้เข้มแข็งและยั่งยืนยิ่งขึ้น

2. การเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความไว้วางใจ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามอายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน สะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้และการแสดงออกด้านความไว้วางใจมีความอ่อนไหวต่อปัจจัยเฉพาะบุคคลและบริบทการทำงาน ดังนี้ จำแนกตามอายุพบว่า บุคลากรที่อายุน้อย (20–30 ปี) แสดงระดับความไว้วางใจสูงกว่ากลุ่มอายุมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีพลังความกระตือรือร้น และทัศนคติที่เปิดกว้างต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีแนวคิดสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเจษฎา นกน้อย (2560) ที่กล่าวว่า ค่านิยมองค์กรเรียนรู้ได้จากพฤติกรรมของคนรอบข้าง โดยเฉพาะในช่วงต้นของชีวิตการทำงาน ซึ่งอาจสะท้อนค่านิยมเรื่องวุฒิภาวะและอาวุโส ที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมอิสลามท้องถิ่น จำแนกตามตำแหน่งงาน พบว่า ผู้บริหารและครูมีการรับรู้ความไว้วางใจต่างกัน โดยผู้บริหารอาจมองว่าตนเองไว้วางใจบุคลากรแล้ว ขณะที่ครูผู้สอนกลับไม่รู้สึกรับรู้ถึงการได้รับความไว้วางใจเท่าที่ควร อาจเกิดจากลักษณะงานที่เน้นการควบคุม หรือการตัดสินใจที่ไม่เปิดกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ สมศักดิ์ (2559) ที่พบว่า ครูรับรู้ความไว้วางใจต่ำกว่าผู้บริหารในหลายมิติ ซึ่งอาจเกิดจากบริบทของพื้นที่ชายแดนใต้ที่ผู้บริหารทุกระดับมีค่านิยมร่วมทางศาสนาเป็นฐานเดียวกัน จำแนกตามประสบการณ์

ทำงาน พบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี แสดงความไว้วางใจสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเปิดใจและความคาดหวังที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ พงษ์พัง (2565) และแนวคิดของ Patterson (1986) ที่มองว่าความไว้วางใจเป็นหัวใจของวัฒนธรรมองค์กร และสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างสรรค์ในที่ทำงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปรวมสองประเด็นสำคัญได้ว่า วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์ ซึ่งสะท้อนอิทธิพลของบริบททางวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนใต้ที่เน้นหลักศาสนาและจริยธรรม ขณะที่ด้านการยอมรับและความไว้วางใจอยู่ในระดับสูง สะท้อนการบริหารที่มุ่งส่งเสริมศักยภาพและความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร อย่างไรก็ตาม ด้านการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แสดงถึงข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลในการบริหาร โดยพบว่าความไว้วางใจ เป็นมิติเดียวที่มีความแตกต่างตามอายุ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน แสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนในเชิงจิตวิทยาและความสัมพันธ์ในองค์กรภายใต้บริบทพิเศษของพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ นอกจากนี้ หากพิจารณาควบคู่กับกรอบความคิดว่าด้วย Disruptive Era Leadership หรือภาวะผู้นำในยุคเปลี่ยนผ่าน จะพบว่าความสามารถของผู้บริหารในการปรับตัว สื่อสาร และตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วม เป็นทักษะสำคัญที่ยังต้องส่งเสริมอย่างเร่งด่วน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของผู้วิจัยว่า ด้านการตัดสินใจ ยังคงมีระดับค่าต่ำสุดเมื่อเทียบกับมิติอื่น สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยืดหยุ่นและเปิดกว้าง (Agile Leadership) ในบริบทที่มีความซับซ้อนและไม่แน่นอนสูง เช่น พื้นที่ชายแดนใต้

สรุปและข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ในภาพรวม จำนวน 10 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความซื่อสัตย์ รองลงมา คือ ด้านการยอมรับ ด้านความไว้วางใจ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตัดสินใจ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาวรรณกรรมองค์กรในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและธำรงรักษาวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความซื่อสัตย์ การยอมรับ ความไว้วางใจ และการตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้บริหารควรเป็นต้นแบบของการแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนคุณค่าทางจริยธรรม มีภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ เอื้ออาทร และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดพลังการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมการขับเคลื่อนด้วยวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การยอมรับ ความไว้วางใจ และการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม โดยควรกำหนดนโยบายที่บูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้าสู่ระบบการประเมินสมรรถนะผู้บริหาร และส่งเสริมการใช้เกณฑ์จริยธรรมเป็นแนวปฏิบัติร่วมของสถานศึกษาในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรสร้างกลไกการยอมรับศักยภาพบุคลากร อาทิ การจัดตั้งโรงเรียนต้นแบบวัฒนธรรมแห่งการยอมรับ การมอบรางวัลเชิดชูเกียรติ และส่งเสริมระบบพี่เลี้ยงครู เพื่อสร้างวัฒนธรรมแห่งการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้านความไว้วางใจ ควรพัฒนาระบบการสื่อสารภายในให้เปิดเผย โปร่งใส และมีระบบสะท้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดอบรมผู้นำให้มีทักษะในการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ส่วนด้านการตัดสินใจ ควรสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกับคณะครู และใช้ข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจเพื่อเพิ่มคุณภาพการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ภายใต้แนวคิด “สร้างโรงเรียนด้วยใจ สร้างวัฒนธรรมด้วยคน”

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจ
2. ศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้สถานศึกษาที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2
4. ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กร ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

บรรณานุกรม

- จันทร์ประภา ผลประพุดติ (2563). แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 16(2), 1-15.
- จิราภรณ์ พงษ์พัง. (2565). วัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2. วารสาร มจร บาลีศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 10(2), 115-132.
- เจษฎา นกน้อย. (2560). พฤติกรรมองค์กร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นันทพร ขาวใจพอง และชัตติยา ตังวสาราญ. (2567). ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กร ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 7(2), 149-161.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.
- ภัทรธีรา วงษาดี. (2563). ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. *วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย*, 20(1), 126-140.
- สมคิด บางโม. (2562). *องค์การและการจัดการ*. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สัมมา รณิธย์. (2560). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ข้าวฟ่าง.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. กระทรวงศึกษาธิการ*.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). *รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สำนักงาน.
- สำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี. (2565). *สถิติประชากรจำแนกตามศาสนา จังหวัดปทุมธานี*. สำนักงาน.
- สุภารัตน์ สมศักดิ์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 4. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(2), 1-12.
- Hofstede, G. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Patterson, L. J., Purkey, S. C., & Parker, J. V. (1986). *Productive school systems for a nonrational world*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Robbins, P. S. (2016). *Management*. Prentice-Hall.

การ

พัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

อนันต์ ดิษสวรงค์^{1*}

ภานุมาศ หมอลินทร์²

รับบทความ: 4 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ: 21 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 23 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมตามกระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร และ (2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยมีประชากรในการวิจัยคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจุฬารัตน์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 101 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 36 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (Sampling Unit) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องวัสดุและสาร แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะ (5E) ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ได้รับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ส่วนแบบทดสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ไม่ต่ำกว่า 0.50 การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการสืบเสาะ (5E) การทดสอบหลังเรียน (Post-test) และการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) วัสดุและสาร ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

¹⁻² สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

* อีเมล: ananditsawan@gmail.com

The Development of Learning Management Using the 5E Inquiry-Based Approach on Materials and Substances to Enhance the Learning Achievement of Grade 6 Students

Anan Ditsawan ^{1*}
Phanumas Morsin ²

Abstract

The purpose of this research was (1) to compare the learning achievement of 6th-grade students before and after learning activities using the Inquiry-Based Learning (5E) process on materials and substances, and (2) to study the satisfaction of 6th-grade students after participating in learning activities using the Inquiry-Based Learning (5E) process on materials and substances. This is a developmental research study, with the research population consisting of 101 6th-grade students from Chulapat Kindergarten School, Phetchabun Province, in the first semester of the academic year 2023. The sample group for the research consisted of 36 students, selected through simple random sampling, using classrooms as the sampling unit. The research instruments included lesson plans, tests, and satisfaction evaluation forms. The lesson plans were evaluated by experts and found to have an average appropriateness score of 3.41 or higher, with a standard deviation not exceeding 1.00. The test items had an Item Objective Congruence (IOC) index of no less than 0.50. The research process was divided into four stages: pre-test, learning activity, post-test, and satisfaction evaluation. The research results revealed that students' learning achievement after the learning activities was significantly higher than before, at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Inquiry-Based Learning Process (5E), Materials and Substances, Enhancing Learning Achievement, Grade 6 Students

¹ Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University

* Email: ditsawananan@gmail.com

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม รวมถึงสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขยายความมุ่งหมายดังกล่าว โดยมุ่ง พัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม และทักษะที่จำเป็นสำหรับ การศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับ กระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ โดยใช้กระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้ และแก้ปัญหาที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติ จริงอย่างหลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการนำไปประยุกต์ใช้กับ การจัดการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์ศึกษา (Science Education) เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่มีขั้นตอน ชัดเจน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา และเสริมสร้างความสนใจในบทเรียน มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมทักษะการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Reasoning Skill) ทักษะ การปฏิบัติ (Practical Skill) และทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Teamwork Skill) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประสาธน์ เนื่องเฉลิม, 2558)

จากการศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลจุฬารัตน์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนั้นมีสาเหตุหลายประการ แต่ที่พบมากที่สุดคือการจัดการ เรียนการสอนที่เน้นการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกที่สุด การจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) จึงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเองด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการ จัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมตามกระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการสอนแบบสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและหลักการของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E)

การจัดการเรียนรู้แบบ 5E เน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสืบค้นและทดลองด้วยตนเอง โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาจากการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง (ศศิกันต์ อุดตา และไชยวัฒน์ ชุ่มนาเสียว, 2566)

ฉันทชนก ชูจันทร์ (2561) ได้สรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะ (5E) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Engagement) เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนโดยการกระตุ้นให้นักเรียนเกิด ความสงสัยและความสนใจ ด้วยการสร้างสถานการณ์ที่น่าสนใจ เชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่นักเรียนเคยเรียนมา หรือการตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดความสงสัย และกระตุ้นให้นักเรียนกำหนดประเด็นที่จะศึกษาและคิดหา คำตอบ

ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจ (Exploration) เป็นขั้นที่ให้นักเรียนวางแผนกำหนดแนวทางการแสวงหาคำตอบที่เป็นไปได้ ให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการสังเกต การตั้งสมมติฐาน และการทดสอบสมมติฐาน รวมทั้งศึกษาหา ข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูล และสรุปเป็นความคิดของตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นอธิบาย (Explanation) เป็นขั้นที่นำนักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจตรวจสอบมา วิเคราะห์ แปรผล สรุปผล และนำเสนอ โดยนักเรียนจะพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นสำรวจและค้นหา เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดและกระบวนการ และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความเข้าใจ กระบวนการ หรือทักษะของตนเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) เป็นขั้นขยายความเข้าใจของนักเรียน โดยนำความรู้ที่สร้างขึ้น ไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิม เพื่ออธิบายสถานการณ์หรือเหตุการณ์อื่น ๆ นักเรียนจะได้เผชิญกับสถานการณ์ หรือปัญหาใหม่ ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการขยายความรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนการประเมินความเข้าใจและความสามารถของ นักเรียนด้วยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีความรู้และทักษะมากน้อยเพียงใด ครูจะทำการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง พร้อมทั้งประเมินพัฒนาการของนักเรียนว่าเป็นไปตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

จากการศึกษางานวิจัยของจรรยา โทษะนาบุตร (2561) สามารถสรุปบทบาทของครูและผู้เรียนในแต่ละ ขั้นตอนของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) รวมทั้งคุณลักษณะสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บทบาทผู้สอนในกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ขั้นตอนการเรียนการสอนในกระบวนการ สืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน สิ่งที่ครูผู้สอนควรทำ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ (Engagement) ผู้สอนกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียนโดยการตั้งคำถามที่เปิดกว้าง ชวนให้ผู้เรียนคิดค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยคำถามควรเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมหรือความรู้ที่ผู้เรียนมีอยู่ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดหรือเนื้อหาใหม่

ขั้นที่ 2 สำรวจและค้นหา (Exploration) ผู้สอนส่งเสริมการทำงานร่วมกันของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้สำรวจ ทดลอง สังเกต และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่ม พร้อมทั้งให้คำปรึกษาเมื่อต้องการ รวมถึงสนับสนุนให้ผู้เรียนตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบอย่างอิสระ

ขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอธิบายแนวคิดและข้อค้นพบจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ภาษาและประสบการณ์ของผู้เรียน พร้อมทั้งเสนอหลักฐานและเหตุผลประกอบ ผู้สอนช่วยชี้แนะเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง

ขั้นที่ 4 ขยายความรู้ (Elaboration) ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่ ๆ เชื่อมโยงกับความรู้เดิม และขยายทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งที่เรียนรู้ พร้อมยกตัวอย่าง และอ้างอิงข้อมูลหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 5 ประเมินผล (Evaluation) ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ประเมินความรู้อาทิ และ การเปลี่ยนแปลงทางความคิด รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่ม โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อสะท้อนความเข้าใจและการเรียนรู้อย่างแท้จริง

2. บทบาทของผู้เรียนในการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ขั้นตอนการเรียนการสอนในกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน ผู้เรียนควรมีบทบาทดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (Engagement) ในขั้นตอนนี้ ผู้เรียนเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม เช่น “ทำไมสิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” หรือ “ฉันได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับสิ่งนี้” เพื่อกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้หัวข้อใหม่

ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา (Exploration) ผู้เรียนมีอิสระในการคิดภายใต้กรอบของกิจกรรม โดยทำการทดลอง คาดคะเน และตั้งสมมติฐานใหม่ พยายามหาแนวทางต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและอภิปรายความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น พร้อมทั้งบันทึกผลการสังเกต แสดงข้อคิดเห็น และสรุปสิ่งที่ค้นพบ

ขั้นที่ 3 การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) ในขั้นนี้ ผู้เรียนอธิบายวิธีการแก้ปัญหาหรือคำตอบที่ซับซ้อน รับฟังคำอธิบายของผู้อื่นอย่างมีวิจารณญาณ ตั้งคำถามเพื่อขยายความเข้าใจ และเชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือข้อมูลที่สังเกตหรือบันทึกไว้ก่อนหน้านี้

ขั้นที่ 4 การขยายความรู้ (Elaboration) ผู้เรียนขยายความเข้าใจโดยอธิบายการแก้ปัญหาเพิ่มเติม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ฟังคำอธิบายของครู และใช้ข้อมูลจากกิจกรรมที่ได้เรียนรู้มาเพื่อเชื่อมโยงกับบริบทหรือสถานการณ์ใหม่

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ผู้เรียนแสดงความเข้าใจผ่านการตอบคำถามปลายเปิด โดยใช้หลักฐานและคำอธิบายที่ได้รับการยอมรับแล้ว เพื่อประเมินความเข้าใจในแนวคิดหลักหรือทักษะต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง และตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เพิ่มเติมในอนาคต

3. คุณลักษณะสำคัญของการสืบเสาะหาความรู้ (5E) การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล โดยเริ่มต้นจากการตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมักเกิดจากการสังเกต ปัญหา หรือความสงสัยของผู้เรียนเอง แม้ว่าครูจะมีบทบาทในการกระตุ้นและฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถสร้างคำถามที่มีคุณภาพ แต่ในความเป็นจริง ไม่ใช่ทุกคำถามจะสามารถหาคำตอบได้ทันที เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้ วัสดุ หรืออุปกรณ์ ดังนั้น ครูจึงควรทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ ช่วยให้ผู้เรียนปรับคำถามให้สามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์และนำไปสู่การตั้งสมมติฐานที่สามารถทดสอบได้ เมื่อมีคำถาม ผู้เรียนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการหาหลักฐานหรือข้อมูลเพื่อใช้ในการตอบคำถามนั้น โดยอาศัยการสำรวจ การทดลอง และการเก็บข้อมูลอย่างละเอียด ถูกต้อง และแม่นยำผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะต้องอาศัยทักษะในการใช้เครื่องมืออย่างชำนาญ ดังนั้น ครูควรส่งเสริมการฝึกฝนทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติการก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้อย่างจริงจัง หลังจากรวบรวมข้อมูล ผู้เรียนจะนำข้อมูลและหลักฐานที่ได้มาวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างคำอธิบายที่สอดคล้องกับคำถามหรือปัญหาที่ตั้งไว้ ซึ่งกระบวนการนี้จำเป็นต้องใช้วิธีคิดที่เหมาะสม มีความซื่อสัตย์ และยึดหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัด ผู้เรียนควรนำความรู้หรือคำอธิบายที่ได้มาเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด หลักการ กฎ หรือทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบหาความสอดคล้องหรือความแตกต่าง ซึ่งจะช่วยขยายขอบเขตความเข้าใจให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้

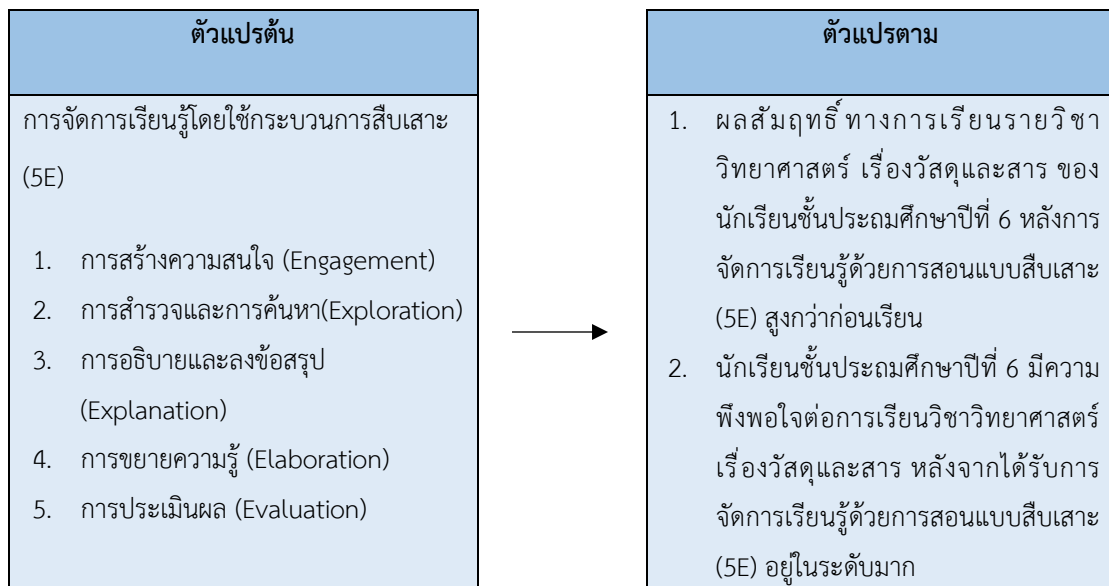
สมาน เอกพิมพ์ (2560) และกุลิสรา จิตรขญาวนิช (2562) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นความสำคัญของการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาหลักสูตร จุดมุ่งหมายของเนื้อหา ทักษะ เจตคติ และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ จากนั้นจึงวิเคราะห์สาระการเรียนรู้และขอบเขตของเนื้อหาให้เหมาะสมกับความพร้อมของผู้เรียน เขียนสาระสำคัญ มาตรฐาน ตัวชี้วัด จุดประสงค์ และสมรรถนะของผู้เรียน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยคัดเลือกรูปแบบ เทคนิค และกิจกรรมที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา และเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งในและนอกชั้นเรียน ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนอย่างแท้จริง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ทืปกา พูลทวี และพัชรภา ดันติชูเวช (2564) อธิบายว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการสัมผัสสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลจากการตอบสนองที่ตรงกับความต้องการหรือความต้องการของบุคคลนั้น โดยสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิสมัย กิ่งสกุล (2560) ที่ระบุว่า ความพึงพอใจในวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้เรียน จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากครูผู้สอนและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน ทั้งนี้ การประเมินความพึงพอใจถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สามารถดำเนินการได้หลายวิธีตามความเหมาะสมของบริบทการศึกษา เช่น การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต รวมถึงวิธีการเฉพาะทางอื่น ๆ เช่น การสะท้อนภาพ และการประเมินทางสรีระ ตามที่พรนภา เตียสุทธิกุล และคณะ (2561) ได้นำเสนอ ซึ่งการเลือกใช้วิธีการประเมินควรพิจารณาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุม

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดของงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) ในเรื่องวัสดุและสาร เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจุฬาภรณ์ ตำบลชัยสมอทอด อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยมีนักเรียนทั้งหมด 101 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจุฬาภรณ์ ตำบลชัยสมอทอด อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่เรียนรายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 1 ห้องเรียน โดยมีนักเรียนทั้งหมด 36 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit)

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การสอนแบบสืบเสาะรูปแบบ (5E) ตัวแปรตาม คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องวัสดุและสาร 2) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนด้วยการสอนรูปแบบสืบเสาะ (5E)

เนื้อหา

เนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่องวัสดุและสาร กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้ 1) ความหมายของสารผสมและความจำเป็นในการแยกสารผสม 2) การแยกสารผสม 3) การแยกสารโดยวิธีการหีบออก 4) การแยกสารโดยวิธีการกรอง 5) การแยกสารโดยวิธีการตกตะกอน 6) การแยกสารโดยวิธีการร่อน 7) การแยกสารโดยวิธีการรินออก 8) การเปรียบเทียบวิธีการแยกสารผสมและการประยุกต์ใช้การแยกสารผสมในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ระยะเวลาในการวิจัย

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยใช้เวลาในการทดลอง 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 คาบ คาบละ 60 นาที รวม 8 คาบ

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องวัสดุและสาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 8 แผน โดยยึดตามกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ซึ่งประกอบด้วยขั้นการสร้างความสนใจ (Engagement) การสำรวจและการค้นหา (Exploration) การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) การขยายความรู้ (Elaboration) และ การประเมินผล (Evaluation) โดยแต่ละแผนใช้ระยะเวลาดำเนินการแผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหาด้านวัสดุและสมบัติของวัสดุ

การจำแนกสาร และการประยุกต์ใช้วัสดุในชีวิตประจำวัน โดยในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ควบคู่กับ เอกสารแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการ 5E ของ สมาน เอกพิมพ์ (2560) และกุลิสรา จิตรชญาวนิช (2562) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สารการเรียนรู้ กิจกรรม การเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน

กิจกรรมในแต่ละแผนได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการ 5E ดังนี้

1. การสร้างความสนใจ (Engagement) ใช้คำถามปลายเปิด สื่อวิดีโอ หรือสถานการณ์จำลอง เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
2. การสำรวจและการค้นหา (Exploration) จัดกิจกรรมการทดลองเพื่อให้นักเรียนค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) นักเรียนร่วมกันสรุปผลการทดลอง พร้อมทั้งรับฟังคำอธิบายเพิ่มเติมจากครูเกี่ยวกับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์
4. การขยายความรู้ (Elaboration) มอบหมายกิจกรรมให้นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทที่หลากหลาย
5. การประเมินผล (Evaluation) ใช้แบบฝึกหัด แบบทดสอบ และการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างรอบด้าน

ในการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของแผนจากขวัญภา บุญนิธิ (2564) แล้วจึงจัดทำแบบประเมินความเหมาะสมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาความเหมาะสมของแผนดังกล่าว โดยเสนอแผนต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการประเมินพบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.20 แสดงให้เห็นว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบางกิจกรรมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงแผนก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบทดสอบเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา จากนั้นเสนอแบบทดสอบจำนวน 40 ข้อต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้ไม่น้อยกว่า 0.50 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบโดยพิจารณาค่าความยาก (p) ให้อยู่ในช่วงระหว่าง 0.30–0.90 และค่าอำนาจจำแนก (r) ไม่น้อยกว่า 0.20 ต่อมาได้ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 พบว่ามี

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือ แสดงว่าแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แบบประเมินวัดความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการศึกษาทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจจากทีปกา พูลทวี และพัชราภา ตันติชูเวช (2564) เพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาและประเด็นในการประเมิน จากนั้นจึงจัดทำแบบประเมินในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านอุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามกระบวนการวิจัยที่เป็นระบบและมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบก่อนการเรียนรู้ (Pre-test) ผู้วิจัยดำเนินการวัดความสามารถด้านความรู้ เรื่องวัสดุและสาร กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถที่พัฒนาขึ้นจำนวน 20 ข้อ เพื่อประเมินระดับความสามารถพื้นฐานของนักเรียนก่อนการเรียนรู้และเพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E Model) ในหัวข้อเรื่องวัสดุและสาร ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 8 แผน โดยใช้ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง ทั้งนี้กิจกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องและครบถ้วนตามขั้นตอนของกระบวนการ 5E ได้แก่ การสร้างความสนใจ (Engagement) การสำรวจและการค้นหา (Exploration) การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) การขยายความรู้ (Elaboration) และการประเมินผล (Evaluation)

3. การทดสอบหลังการเรียนรู้ (Post-test) เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เรื่องวัสดุและสารกับกลุ่มเป้าหมายอีกครั้ง ด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ในการทดสอบก่อนเรียน จำนวน 20 ข้อ

4. การประเมินวัดความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้มีการกำหนดแนวรูปแบบวิธีการวัดความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนใน 3 ด้าน คือ ด้านครูผู้สอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านอุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ เป็นแบบมาตราฐาน 5 ระดับ

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ทำการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	36	20	9.93	4.20	8.99*	0.00
หลังเรียน	36	20	14.31	3.28		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร พบว่า คะแนนก่อนเรียนมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 9.93 มีค่า S.D. เท่ากับ 4.20 และหลังเรียนมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 14.31 มีค่า S.D. เท่ากับ 3.28 โดยการทดสอบ Paired Sample t-test พบว่า มีค่า t เท่ากับ 8.99 และมีค่า Sig เท่ากับ 0.00 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า กระบวนการสืบเสาะ (5E) มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์		ระดับ ความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวิธีการสอนและกิจกรรม			
1.1 ขั้นตอนการสอนมีลำดับที่เข้าใจง่าย	4.14	0.99	มาก
1.2 ปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในการเรียน	4.22	0.96	มาก
1.3 นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.33	0.89	มาก
1.4 การสอนโดยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (5E) มีความน่าสนใจ	4.47	0.94	มาก
1.5 มีความสุขในการเรียนโดยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (5E)	4.31	0.89	มาก
1.6 ระยะเวลาการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.36	0.90	มาก

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์		ระดับ ความพึงพอใจ
	$\bar{x}$	S.D.	
รวม	4.31	0.95	มาก
2. ด้านสื่อการสอน			
2.1 นักเรียนสามารถเข้าถึงและใช้สื่อ	4.14	0.99	มาก
2.2 ขั้นตอนการใช้การสอนของนักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้	4.03	0.91	มาก
2.3 รูปแบบกระบวนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.14	0.93	มาก
2.4 ภาพและวิทัศน์ที่ใช้ประกอบการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อ	4.17	0.94	มาก
รวม	4.12	0.93	มาก
3. ด้านการวัดและประเมินผล			
3.1 นักเรียนสามารถเข้าถึงแบบทดสอบได้	4.06	0.95	มาก
3.2 ระยะเวลาในการทำแบบทดสอบเหมาะสม	4.06	0.95	มาก
รวม	4.06	0.95	มาก
รวมทั้งหมด	4.02	0.95	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 4.02 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.95 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวิธีการสอนและกิจกรรมมีความพึงพอใจสูงสุด มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 4.31 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.95 รองลงมาคือด้านสื่อการสอน มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 4.12 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.93 และด้านการวัดและประเมินผล มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 4.06 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.95 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะ (5E) ซึ่งช่วยส่งเสริมความมีส่วนร่วม ความน่าสนใจ และความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เนื่องจากการดำเนินการตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (5E) ได้แก่ การสร้างความสนใจ การสำรวจและค้นหา การอธิบาย การขยายความรู้ และการประเมินผล ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ค้นคว้าด้วยตนเอง และเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง อีกทั้ง

ยังมีการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูสามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) ที่เน้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะเพื่อสร้างองค์ความรู้ รวมถึงผลการศึกษาของจรรยา โทะนานบุตร (2561) ที่ชี้ว่าแนวคิด 5E ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม และยังตรงกับข้อเสนอของศศิกานต์ อุตตา และไชยวัฒน์ ชูมนาเสียว (2566) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้แบบ 5E เน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสืบค้นและทดลองด้วยตนเอง โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาจากการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

2. การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) เรื่องวัสดุและสาร พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านวิธีการสอนและกิจกรรม ซึ่งเป็นด้านที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด รองลงมาคือด้านสื่อการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ ผลการศึกษานี้สะท้อนว่านักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อกระบวนการเรียนรู้แบบ 5E โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วม ความน่าสนใจของกิจกรรม และความรู้สึกรักสนุกในการเรียนรู้ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสนับสนุนแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม และค้นคว้าด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต ตั้งคำถาม ศึกษาค้นคว้า และตีความข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ Active Learning ที่เน้นการปฏิบัติจริงและการคิดอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนรู้ยังช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถเชื่อมโยงความรู้จากหลากหลายแหล่งเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พิสมัย กิ่งสกุล (2560) ที่ชี้ว่าความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ผู้เรียน จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ จรรยา โทะนานบุตร (2561) ที่เน้นว่าครูมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกตั้งคำถาม ตรวจสอบสมมติฐาน รวบรวมข้อมูล และใช้หลักฐานในการสื่อสารอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการคิดวิเคราะห์และการเป็นนักวิทยาศาสตร์ในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นการใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัสดุและสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้น โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบก่อนและหลังการเรียนการสอน รวมทั้งสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้ในหลายด้าน เช่น วิธีการสอน กิจกรรมที่จัดให้ สื่อการสอน และการวัดผลการเรียนรู้ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นหลังการเรียนด้วยกระบวนการสืบเสาะ (5E) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 9.93 เป็น 14.31 หลังจากการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการสืบเสาะ (5E) ซึ่ง

แสดงให้เห็นว่ามีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 8.99$, $Sig = 0.00$)

2. นักเรียนมีความพึงพอใจในกระบวนการเรียนรู้แบบ 5E โดยรวมอยู่ในระดับมาก คะแนนความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านวิธีการสอนและกิจกรรมได้รับความพึงพอใจสูงสุด

3. การมีส่วนร่วมและความน่าสนใจของกิจกรรมมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และมีความน่าสนใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้

4. สื่อการสอนและการประเมินผลได้รับความพึงพอใจในระดับมาก สื่อการสอนสามารถเข้าถึงได้และเหมาะสมกับเนื้อหา ขณะเดียวกันการประเมินผลก็เหมาะสมและได้รับคะแนนความพึงพอใจที่สูง

5. กระบวนการสืบเสาะ (5E) ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นักเรียนได้รับการฝึกให้คิดวิเคราะห์และค้นคว้าด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบ 5E ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างลึกซึ้ง และสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ (5E) ต่อทักษะทางสังคมและการทำงานเป็นทีมของนักเรียน เช่น การสื่อสาร การแบ่งหน้าที่ และการแก้ไขข้อขัดแย้งภายในกลุ่ม เพื่อประเมินผลกระทบของกระบวนการเรียนรู้ต่อพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายทั้งระดับชั้นและพื้นที่ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุม และสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง

บรรณานุกรม

กุลิสรา จิตรชนวนิช. (2562). การจัดการเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขวัญภา บุญนิธิ. (2564). การพัฒนาทักษะด้านการอ่านสะกดคำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบ

ฝึกวินิจัยเป็นรายบุคคล [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทฉบับพิเศษไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จรรยา โทะนาบุตร. (2561). รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาโดยใช้การ

จัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E ในรายวิชาจุลชีววิทยาอาหาร ของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ทิปกา พูลทวี และพัชรภา ดันติสุขเวช. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจต่อการ

จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้สถานการณ์จำลอง เรื่องการหักเหของแสง

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์, 5(2), 52–65.

- ธัญชนก ชูจันทร์ . (2561). ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง แก๊ส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่พิมพ์ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประสาธน์ เนืองเฉลิม. (2558). การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรนภา เตียสุทธิกุล, พัฒนา พรหมณี, จานนท์ ศรีเกตุ, นาวัน มีนะกรรณ และสุภูมิ พงษ์วารินศาสตร์. (2561). การวัดระดับเจตคติในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุข. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(2), 215–225.
- พิสมัย กิ่งสกุล. (2560). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทฉบับที่พิมพ์ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศศิกันต์ อุตถา และไชยวัฒน์ ชูมนาเสียว. (2566). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเกมวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7(1), 573–585.
- สมาน เอกพิมพ์. (2560). การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและการจัดการชั้นเรียนในศตวรรษที่ 21. ตักศิลาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ฉบับปรับปรุง 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

การ

ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

ภริตา สีขาว^{1*}

เกสร กอกอง²

รับบทความ: 6 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ: 22 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 24 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 และ 2) ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดเดียวกัน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกในปีการศึกษา 2567 จำนวน 176 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การขออนุญาตเก็บข้อมูล การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และด้านความรู้ของครูผู้สอน สำหรับแนวทางการแก้ปัญหา พบว่า ควรพัฒนาครูให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ และบทบาทของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน โดยยึดหลักเด็กเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และจัดการประเมินผลอย่างรอบด้านเพื่อสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ครูปฐมวัย สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

¹⁻² สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

* อีเมล: pirada.s@psru.ac.th

A Study of Conditions Problems and Solutions in Organizing Active Learning in School Under Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 1

Pirada Seekaow ^{1*}
Kasorn Kokong ²

Abstract

This research aimed (1) to investigate the problems in implementing active learning among early childhood teachers under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 1, and (2) to explore potential solutions to these problems. The study employed a survey research design with a sample of 176 early childhood teachers practicing active learning in the academic year 2024, selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire focusing on issues related to active learning implementation. The research process involved four main steps: obtaining permission for data collection, coordinating with relevant agencies, verifying data completeness, and conducting data analysis and synthesis. The results revealed that the overall level of problems in implementing active learning was high. The most problematic areas, in descending order of average score, were learning activity organization, learning assessment, instructional planning, and teachers' knowledge. Suggested solutions included enhancing teachers' understanding of the principles, methods, and roles involved in active learning, designing activities that address individual differences based on a child-centered approach, promoting experiential learning, and conducting comprehensive assessments that genuinely reflect learners' development ultimately leading to balanced growth in knowledge, skills, and desirable characteristics.

Keywords: Proactive Learning Management, Early Childhood Educators, Challenges And Solutions, Phitsanulok Primary Education Service Area Office 1

¹⁻² Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University

* Email: pirada.s@psru.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่นี้ โดยเน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ทั้งนี้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพในทุกด้าน

ในระดับการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ผ่านการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยจึงควรมุ่งเน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และเปิดโอกาสให้เรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ ซึ่ง “การเรียนรู้แบบเชิงรุก” หรือ Active Learning นับเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถตอบโจทย์ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง การสื่อสารการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกจะมีข้อดีมากมาย แต่ในการปฏิบัติจริงยังคงพบข้อจำกัด เช่น ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของครูเกี่ยวกับบทบาทของตนเอง การดูแลนักเรียนได้ไม่ทั่วถึงในชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก และความยากในการประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้เรียนค้นคว้าเอง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนในระยะยาว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยมุ่งหวังให้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของครู ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning Management)

ศจิติพิทย์ ตาลพันธ์และคณะ (2566) และสุริยนต์ กัลยาณี (2566) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทอย่างกระตือรือร้นในการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิด ตัดสินใจ และมีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การฟัง พูด อ่าน เขียน และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียวาร์ณ ยินดีสุข (2563) และศจิติพิทย์ ตาลพันธ์ และคณะ (2566) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม เช่น การอ่าน การสืบค้น การอภิปราย การสรุป และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า และการแก้ปัญหา พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรม เจตคติ ความรับผิดชอบ และการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเองและร่วมมือกันทำงานเป็นทีมอย่างมีพลัง นอกจากนี้ยังสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาและตื่นตัว ซึ่งช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการเรียนรู้เชิงรุกยังส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและยั่งยืน โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การตัดสินใจ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

พุดิตาพร ใจดี (2565) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นกระบวนการการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยเด็กจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมักจะลดบทบาทของครูในการสอนโดยตรงและเพิ่มบทบาทของเด็กในการกระทำหรือคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ลักษณะของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาศักยภาพทางสมองและทักษะการคิดที่สูงขึ้น การสร้างปฏิสัมพันธ์และการร่วมมือในการเรียนรู้ และการบูรณาการข้อมูลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว นอกจากนี้ ศจิติพิทย์ ตาลพันธ์และคณะ (2566) สรุปลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กในกระบวนการเรียนรู้อย่างสูงสุด โดยเด็กจะมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านการกระตุ้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม

ทักษะการคิดขั้นสูงและการค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง การเรียนรู้เชิงรุกยังเน้นการให้เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสะท้อนผลการเรียนรู้ จนถึงการสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยครูจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ส่งเสริมการแสวงหาความรู้และทักษะการคิดขั้นสูง พร้อมทั้งกระตุ้นให้เด็กมีการทำงานร่วมกับผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอภิปรายและการร่วมมือในการทำงานกลุ่ม

4. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

ภุรี วงศ์วีเชียร และประวีณา เอี่ยมยี่สุน (2564) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น การนำเสนอผลงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยครูจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนในการเรียนรู้ ศิริมา ปุรินทรภิบาล และเกศินี ชัยศรี (2567) นำเสนอเทคนิคการเรียนรู้หลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share), การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning), และการเรียนรู้ผ่านโครงงาน (Project-Based Learning) เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการสะท้อนความคิด ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

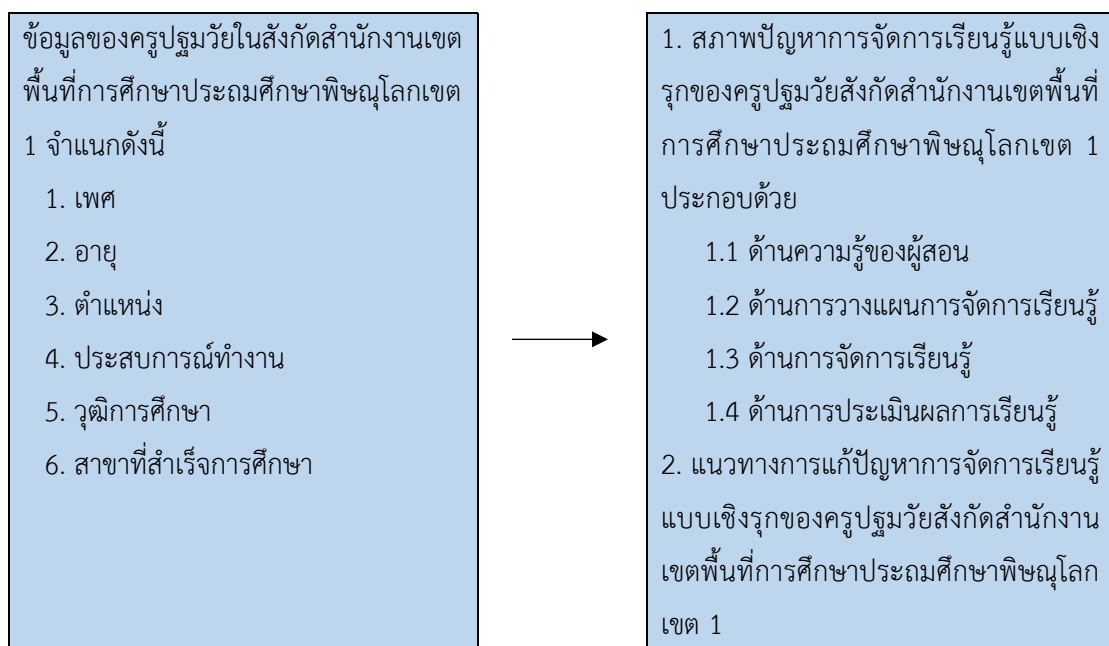
5. การวัดและการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

ระย้า คงขาว (2566) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกว่า การประเมินไม่ใช่เพียงกระบวนการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนและครู ซึ่งช่วยในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียนและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของครู การประเมินควรมีความหลากหลายทั้งในด้านเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ โดยควรมุ่งเน้นการประเมินที่ส่งเสริมกระบวนการคิดขั้นสูงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อย่างแท้จริง รวมถึงการใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและโปร่งใส การประเมินในลักษณะนี้จะช่วยสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ บงกชรัตน์ ภูวนานาและคณะ (2566) ได้เสนอว่า การวัดและประเมินผลในกระบวนการ Active Learning (AL) จะช่วยให้ครูและผู้เรียนสามารถสะท้อนผลและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยการวัดผลใช้ "สาระสำคัญ" เป็นตัวชี้วัดหลัก เพื่อประเมินความเข้าใจของผู้เรียนและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการใช้แบบสำรวจความพึงพอใจ (Satisfaction Survey) เพื่อให้ข้อมูลในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาทักษะรอบด้านของเด็กปฐมวัยอย่างสมดุล กรอบแนวคิดประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ความรู้ของครูเกี่ยวกับแนวทางและหลักการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 2) การวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยยึดหลักสูตรปฐมวัยและความหลากหลายของผู้เรียน 3) การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และ 4) การประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ยังพิจารณาการพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศติดตาม เพื่อส่งเสริมศักยภาพครูในการนำแนวทางเชิงรุกไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในบริบทของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดนี้ช่วยวิเคราะห์ทั้งสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูปฐมวัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 321 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 176 คน โดยมีขั้นตอนการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษา และสาขาที่สำเร็จการศึกษา

ตัวแปรตาม คือ สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

เนื้อหา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ และ 4) ด้านการประเมินผลการเรียนรู้

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอิงจากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เครื่องมือมีความครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย และมีความเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย โดยเครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ และจำนวนเด็กในห้องเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการประเมินผล และ 4) ด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมทั้งสิ้น 37 ข้อ โดยใช้มาตรประมาณค่าแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของประเด็น และความถูกต้องของถ้อยคำ แล้วนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสม จากนั้นดำเนินการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.50–1.00 และนำแบบสอบถามฉบับปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนอกประชากร จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.899 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยที่เป็นระบบและมีลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การขออนุญาตเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อให้มหาวิทยาลัยออกหนังสืออนุญาตอย่างเป็นทางการในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด ผู้วิจัยยื่นหนังสือขออนุญาตไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ครูปฐมวัยในสังกัด จำนวน 176 คน ตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) ระหว่างวันที่ 17–21 มีนาคม พ.ศ. 2568

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน เพื่อคัดกรองข้อมูลให้มีคุณภาพพร้อมสำหรับการนำไปวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากข้อเสนอแนะในแบบสอบถามปลายเปิด โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ประเด็นสาระสำคัญ เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

ด้าน	สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก	ค่าสถิติ (n = 176)		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความรู้ของผู้สอน	3.73	0.95	มาก
2	ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้	3.76	0.94	มาก
3	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.80	0.89	มาก
4	ด้านการประเมินผลการเรียนรู้	3.80	0.92	มาก
รวม		3.77	0.93	มาก

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.77 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.93 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.80 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.89 รองลงมาคือด้านการประเมินผลการเรียนรู้ มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.80 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.92 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.76 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.94) และด้านความรู้ของครูผู้สอน มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.73 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.95 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยประสบปัญหาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในทุกมิติในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการจัดกิจกรรมและการประเมินผลการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านความรู้ของผู้สอน ควรส่งเสริมความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการพัฒนาสื่อหรือคู่มือสำหรับการจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีการนิเทศและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแหล่งออนไลน์ เพื่อพัฒนาครูอย่างยั่งยืน

2.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาความเข้าใจในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการวางแผนกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนและเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมประเมินความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เปิดโอกาสให้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม ผ่านการเล่น การทดลอง และการมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ที่มีความหมาย

2.4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ควรพัฒนาความรู้ในการประเมินผลเชิงคุณภาพที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัย โดยใช้วิธีการประเมินที่ครอบคลุม เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และแฟ้มสะสมงาน เพื่อสะท้อนพัฒนาการของเด็กอย่างแท้จริงและใช้ข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากข้อมูลสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ของครูผู้สอน การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดหลายประการในการนำนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสถานศึกษาในระดับปฐมวัย

1.1 ด้านความรู้ของครูผู้สอน พบว่า ครูปฐมวัยบางส่วนยังขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยตรง ปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือการเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การมองว่าเป็นเพียงการปล่อยให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยปราศจากกรอบหรือแนวทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภากร รัตนบุตดา และทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2567) ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูจำนวนมากยังขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ รวมถึงการวิเคราะห์ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมไม่สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังไม่สามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งอาจนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิด การวิเคราะห์ และการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติของเด็กอย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลวิจัยของยุภาลัย มะลิซ้อน (2563) ที่ระบุว่า การขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ส่งผลให้ครูไม่สามารถวางแผนจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการเฉพาะของเด็กแต่ละคนได้ ซึ่งทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้แบบเดิม ผ่านการบรรยายหรือกิจกรรมที่จำกัดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในและนอกห้องเรียน ส่งผลให้เด็กขาดประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติยังจำกัดโอกาสของเด็กในการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ รวมถึงการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต นอกจากนี้ บทบาทของครูยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้เป็นหลัก มากกว่าการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับกฐิ วงศ์วิเชียร และประวีณา เอี่ยมยี่สุน (2564) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยที่มุ่งเน้นแต่การถ่ายทอดความรู้โดยตรงจากครู ส่งผลให้เด็กเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้แบบพึ่งพา ขาดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และไม่สามารถสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ของตนเองได้

1.4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า แนวทางการประเมินของครูบางส่วนยังไม่ครอบคลุมมิติ พัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของเด็กแต่ละคนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังขาดการใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ซึ่งจำเป็นต่อการรองรับความแตกต่างด้านรูปแบบการเรียนรู้และการแสดงออกของเด็กแต่ละคน การประเมินที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ครูไม่สามารถติดตามพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขาดข้อมูลที่ใช้ประกอบการวางแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของเด็กในแต่ละช่วงวัย สอดคล้องกับระย้า คงขาว (2566) ที่กล่าวถึงข้อจำกัดของครูในการประเมินผลตามแนวทางที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าครูปฐมวัยมีความตั้งใจในการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ แต่ยังมีขาดทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจในการประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มของงานวิจัยหลายชิ้นที่พบปัญหาคลายคลึงกันในระบบการศึกษาปฐมวัยไทย อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างเร่งด่วน

2. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

2.1 ด้านความรู้ของผู้สอน ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของครูอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดและหลักการของการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์จริง พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกันในบริบทของตนเอง นอกจากนี้ ควรจัดทำคู่มือหรือสื่อประกอบการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบกิจกรรมเชิงรุก ตลอดจนมีการนิเทศ ติดตาม และให้คำปรึกษาเชิงวิชาการอย่างต่อเนื่องโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ และสุดท้าย ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแหล่งเรียนรู้ออนไลน์และสื่อดิจิทัลที่

เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมาตรฐานการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้ครูสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาในหลักสูตรกับบริบทของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถวิเคราะห์ประสบการณ์เดิมของเด็กเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมายชัดเจน พร้อมทั้งประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเด็กอย่างต่อเนื่องและครอบคลุม เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการถ่ายทอดความรู้แบบเดิมไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยครูควรออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กแต่ละคน เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ผ่านการสำรวจ ทดลอง เล่นเชิงสร้างสรรค์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการคิดขั้นสูง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมอย่างมีระบบ

2.4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก โดยเน้นการประเมินเชิงคุณภาพที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แฟ้มสะสมงาน และการบันทึกพัฒนาการรายบุคคล

จากผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของระย้า คงขาว (2566) ที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของเด็ก รวมถึงการประเมินผลอย่างรอบด้าน โดยเน้นบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อพัฒนาการและความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียนในระดับปฐมวัย และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเด็กในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ และอภิปรายผลโดยอ้างอิงถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบข้อค้นพบสำคัญดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ครูปฐมวัยยังประสบปัญหาในหลายด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การเข้าใจว่าเป็นเพียงการปล่อยให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไม่มีกรอบแนวทางที่ชัดเจน ขาดความเข้าใจในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ ตลอดจนการวิเคราะห์ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การวางแผนกิจกรรมไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการจัดกิจกรรมยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้โดยครูเป็นศูนย์กลาง มากกว่าการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจำกัดโอกาสในการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ และการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม ขณะเดียวกัน การประเมินผลการเรียนรู้อย่างขาดความครอบคลุมในมิติพัฒนาการของเด็ก ขาดความต่อเนื่องและหลากหลายของวิธีการ ส่งผลให้ไม่สามารถสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ซึ่งประเด็นเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับผลวิจัยก่อนหน้านี้ และสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ประเด็นที่ 2 แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย

จากการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก พบว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูอย่างรอบด้าน โดยด้านความรู้ของผู้สอนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเชิงรุก พร้อมทั้งมีระบบนิเทศและการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อดิจิทัล ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ควรเน้นให้ครูเข้าใจหลักสูตรและสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทของผู้เรียน รวมถึงการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อออกแบบกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน ด้านการจัดกิจกรรมควรเปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้แบบเดิมสู่การสร้างประสบการณ์ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก และด้านการประเมินผลการเรียนรู้ควรใช้วิธีการที่หลากหลายและครอบคลุมทุกมิติพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้สามารถสะท้อนศักยภาพและวางแผนการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

จากแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่เสนอแนะ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติของครูที่พร้อมปรับเปลี่ยนบทบาทให้เหมาะสมกับพัฒนาการและบริบทของผู้เรียน โดยมีการวางแผนและประเมินผลที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้คือการจำแนกลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละมิติอย่างเป็นระบบ โดยเน้นย้ำว่าการจัดกิจกรรมและการประเมินผลเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย พัฒนาหลักสูตร และออกแบบการอบรมครูอย่างตรงจุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ในบริบทของประเทศไทย และนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือประเมิน

ภาวะความพร้อมของครู รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างโมเดลการอบรมที่เหมาะสมกับบริบทไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาปฐมวัยในระดับชาติอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมการพัฒนาอย่างเป็นระบบ: หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับปฐมวัยอย่างชัดเจน พร้อมทั้งจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณที่เพียงพอเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในทุกมิติ
2. กำหนดแนวทางการนิเทศติดตามที่เป็นรูปธรรม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีแนวทางในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ชัดเจน ครอบคลุม และเน้นการให้คำปรึกษาเชิงวิชาการอย่างต่อเนื่อง
3. สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้: ควรส่งเสริมให้เกิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ” อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ครูมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. อบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการประยุกต์ใช้ Active Learning ในสถานการณ์จริง และสอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัย
2. จัดทำคู่มือ/สื่อประกอบการจัดกิจกรรม พัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่เข้าใจง่าย ใช้งานได้ง่าย เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยเหลือครูในการออกแบบกิจกรรม
3. ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการวางแผน ส่งเสริมให้ครูใช้ Design Thinking ในการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ตอบโจทย์ความแตกต่างของผู้เรียน
4. ปรับรูปแบบกิจกรรมสู่การลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมที่ให้ได้สาระ ทดลอง และลงมือทำจริงอย่างมีความหมาย
5. พัฒนาการประเมินผลแบบองค์รวม ควรให้ความรู้แก่ครูในการใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกพัฒนาการ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูแบบจำเพาะเจาะจง ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาครูที่สามารถยกระดับความรู้ความเข้าใจด้าน Active Learning ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับปฐมวัย
2. วิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเด็กจริงในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง
3. ศึกษาอุปสรรคเชิงลึกและแรงจูงใจของครู ควรศึกษาปัจจัยด้านทัศนคติ เจตคติ และแรงจูงใจที่มีผลต่อความพร้อมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูปฐมวัย

บรรณานุกรม

- บงกชรัตน์ ภูวันนา, บงกชกร ศุภเกษร และธณชัย ภูวันนา. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก: การสร้างแรงบันดาลใจและเพิ่มพูนทักษะของผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน. *วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*, 4(2), 216–227.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุฒิตาพร ใจดี. (2565). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐานด้านภาษาอังกฤษ (O-NET) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร. NU Intellectual Repository. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5510>
- ภุริ วงศ์วิเชียร และประวีณา เอี่ยมยี่สุน. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในหลักสูตรปริญญาตรีด้านศิลปวัฒนธรรมของสถานศึกษาสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 6(3), 599–616.
- ยุภาลัย มะลิซ้อน. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. DSpace at Mahasarakham University. <http://202.28.34.124/dspace/handle123456789/1108>
- ระย้า คงขาว. (2566). การศึกษาผลการนิเทศติดตามการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย.
- ศัจจิพย์ ตาลพันธ์, เอกราช โฆสิตพิมานเวช และกนกอร สมปราษฎ์. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสาร มณีเชษฐาราม วัฒนภูมิ*, 6(5), 642–656.
- ศิริมา ปุรินทรภิบาล และเกศินี ชัยศรี. (2567). ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสเชิงรุกในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*, 18(1), 1-26.
- ศุภากร รัตนบุตตา และทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2567). การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์ เขต 1. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 8(1), 135–145.
- สุริยนต์ กัลยาณี. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1.

คุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดุนก ในประเทศไทย

ณัฐกฤตย์ เอกวรรณัง^{1*}

รับบทความ: 1 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 21 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 27 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดุนกในประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คนไทยที่รับงานนำดุนกในประเทศไทย 4 คน และ 2) องค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมการดุนกในประเทศไทย 1 องค์กร เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับทั้ง 2 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้เมื่อข้อมูลที่ได้ออกจากการสัมภาษณ์ถึงจุดอิ่มตัว จึงหยุดการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดุนกตามมาตรฐานกิจกรรมดุนกของกรมการท่องเที่ยวที่จำแนกไว้ 3 ระดับ คือ วิทยากรนำดุนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดุนกระดับทั่วไป และวิทยากรนำดุนกระดับสูง มีความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญเรื่องพื้นที่ในการนำดุนก ความสามารถในการจำแนกและให้รายละเอียดเกี่ยวกับนก ความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทาง และความสามารถรวมถึงความหลากหลายในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้ วิทยากรนำดุนกทั้ง 3 ระดับควรมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในขณะที่วิทยากรนำดุนกระดับทั่วไปและระดับสูงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เหมือนกันในบางประเด็น ได้แก่ สามารถนำดุนกได้ทั่วประเทศไทย รู้จักแหล่งดุนกชนิดสำคัญในประเทศไทย รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดุนกเป็นอย่างดี มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี มีเครือข่ายกับวิทยากรดุนกระดับท้องถิ่น และมีความรู้ความสามารถแนะนำหลักการดุนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้

คำสำคัญ: คุณลักษณะอันพึงประสงค์ วิทยากรนำดุนก การท่องเที่ยวดุนก มาตรฐานกิจกรรมดุนก การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

¹ อาจารย์, ดร. หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

* อีเมล: utag_p@hotmail.com

Bird-watching Leader's Desired Characteristics in Thailand

Nuttakrit Eakwannang ^{1*}

Abstract

The objective of this research was to study the bird-watching leader's desired characteristics in Thailand. This is a qualitative research that collected data from the documents and the interviews with 2 groups of samples: (1) 4 Thai people who work as the bird-watching leader/guide in Thailand and (2) 1 organization related to the conservation and promotion of bird watching in Thailand. Purposive sampling was selected for both research populations. The research tool was a interview form. Data were collected using semi-structured interviews. So that when the information obtained from the interviews reaches the theoretical saturation, the data collection was stopped. The data is analyzed by content analysis. The results of the research found that the bird-watching leader's desired characteristics according to the standards for bird-watching activities of the Department of Tourism which classified into 3 levels: local-level bird-watching leader; General-level bird-watching leader and high-level bird- watching leader were differences in the important issues; regarding to the areas for bird- watching leading, the ability to identify and explain the detail of birds, the ability to manage accommodation and travel and the ability to communicate in a variety of foreign languages. In this regard, bird-watching leader at all 3 levels should have the basic first aid knowledge. While general and high-level bird-watching leader have the same desirable characteristics in some respects, including: can take bird-watching leading all over Thailand, know the important bird-watching spots in Thailand, know the area where will go bird-watching very well, have the ability to manage accommodation and travel very well, have the network with local-level bird-watching leader and have the knowledge and ability to introduce principles of bird- watching and bird photography at a high level.

Keywords: Desired Characteristics, Bird-Watching Leader, Avitourism, Bird-Watching Standard, Ecotourism

¹ Lecturer, Dr. Tourism Management, Faculty of Tourism & Hospitality, Dhurakij Pundit University

* Email: utag_p@hotmail.com

บทนำ

การดูนก (Birdwatching) จัดเป็นกิจกรรมในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวที่ดูนกได้รับความสุข ความเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน หรือสภาพแวดล้อมที่จำเจ สภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ช่วยให้เราได้รับอากาศบริสุทธิ์และเสริมสุขภาพให้แข็งแรง รวมทั้งยังทำให้รู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว ได้เรียนรู้ชีวิตและประโยชน์ของนกที่มีต่อธรรมชาติ การดูนกยังช่วยสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสรรพชีวิตให้เราตระหนักถึงคุณค่าของนกที่มีมากกว่าที่เคยคิด (ถาวร, 2568) นอกจากนี้ การดูนกยังสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้สูง เห็นได้จากในปี ค.ศ. 2019 การดูนกสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา ถึง 41 พันล้านดอลลาร์ (Withrow, 2019) หรือประมาณ 1,371 ล้านบาท โดยจำแนกเป็นค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทางร้อยละ 26 และเป็นค่าอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการดูนกร้อยละ 74 (U.S. Fish & Wildlife Service, 2019) และยังมีการคาดการณ์ไว้ว่า ช่วงปี ค.ศ. 2024 ถึง 2030 การท่องเที่ยวดูนกจะมีอัตราการเติบโตถึงร้อยละ 5.2 ต่อปี (ทราเวล แอนด์ ทัวร์ เวิลด์, 2567)

สำหรับในประเทศไทย กิจกรรมการดูนกเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างจริงจังมาไม่น้อยกว่า 77 ปี (นับตั้งแต่มีการก่อตั้ง Bangkok Bird Club ในปี พ.ศ. 2505) โดยนักดูนกจัดอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสนใจเฉพาะด้าน (Special-interested tourism) จึงทำให้ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักในแวดวงการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ และยังไม่ได้มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังในประเทศไทย ดังนั้น ข้อมูลในหลาย ๆ ด้านของการท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จึงยังมีน้อยมาก อย่างไรก็ตาม กรมการท่องเที่ยวได้เล็งเห็นความสำคัญของการดูนก เพราะจัดเป็นกิจกรรมที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงได้จัดทำ “มาตรฐานกิจกรรมดูนก” ขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2549 เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและยกระดับมาตรฐานกิจกรรมการดูนกของประเทศไทยให้ได้มาตรฐานและเป็นรูปธรรม

หลังจากมีการประกาศใช้ “มาตรฐานกิจกรรมดูนก” แล้ว ในปี พ.ศ. 2550 ก็ได้มีสถานประกอบการ 4 แห่งแรกที่ผ่านการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนก จนในปี พ.ศ. 2566 มีสถานประกอบการ 4 แห่งที่ได้รับการรับรองมาตรฐานกิจกรรมดูนกเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ อุทยานแห่งชาติหาดวนกร อ.ทับสะแก ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ อุทยานแห่งชาติไทรทอง อ.หนองบัวระเหว จ.ชัยภูมิ และอุทยานนกน้ำบึงบอระเพ็ด อ.เมือง จ.นครสวรรค์ (กรมการท่องเที่ยว, 2567) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการใช้มาตรฐานกิจกรรมดูนกดังกล่าวนี้มาหลายปีแล้ว แต่ก็มีปัญหาบางประการ ได้แก่ มาตรฐานยังไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน การตรวจประเมินเพื่อให้การรับรองมาตรฐานยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร และผู้ประกอบการยังไม่สามารถประยุกต์ใช้มาตรฐานกิจกรรมดูนกได้อย่างครบถ้วน (กฤษฎา สุขสถิตย์, 2551) หนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ “มาตรฐานกิจกรรมดูนก” ยังไม่ได้รับการตอบรับจากผู้ประกอบการต่าง ๆ คือ ความไม่ชัดเจนในเรื่องความหมายหรือคำจำกัดความ เช่น มัคคุเทศก์ในกิจกรรมดูนก วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป วิทยากรนำดูนกระดับสูง ซึ่งในเล่มมาตรฐานกิจกรรมดูนกไม่ได้ให้ความหมายหรือคำอธิบายที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้ประกอบการต่างก็ลังเลในการขอการรับรอง

มาตรฐานกิจกรรมดูนก และวิทยากรนำดูนกที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ว่า ตัวเองเป็นวิทยากรดูนกในระดับใด ทำให้การรับงานนำดูนกเป็นไปอย่างสับสนและไม่เป็นธรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยวที่จำแนกไว้ 3 ระดับ คือ วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป และวิทยากรนำดูนกระดับสูง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยวให้มีความหมายหรือคำอธิบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งกรมการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกกับหน่วยงานที่จะขอรับรองมาตรฐานกิจกรรมดูนกได้ชัดเจนขึ้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิทยากรนำดูนกทราบความหมายของคำดังกล่าวได้ชัดเจนขึ้นเพื่อการเตรียมพร้อมรับการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนก หรือขอประเมินเป็นวิทยากรนำดูนกในระดับต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมดูนก

การดูนก เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature-based Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) สาเหตุที่กิจกรรมการดูนกเป็นที่นิยมสำหรับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากนกเป็นสัตว์ที่หาดูได้ง่ายกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ ประกอบกับนกหลายชนิดมีสีสันสวยงาม มีพฤติกรรมที่น่ารัก และมีเสียงร้องที่ไพเราะ จึงทำให้เกิดความเพลิดเพลินในการดู สร้างความสุข ผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานประจำ อีกทั้งการดูนกยังช่วยฝึกให้เป็นคนหูตาไว และทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับนกและถิ่นที่อยู่อาศัยในธรรมชาติอีกด้วย (ณัฐกฤตย์ เอกวรรณัง, 2565) กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เห็นได้จากในสหรัฐอเมริกา ช่วงปี ค.ศ. 2016 ถึง 2019 มีนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมดูนกเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 10.61 (Statista, 2021) ในขณะที่ในประเทศไทยยังไม่มีข้อมูลของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทำกิจกรรมดูนก แต่หากพิจารณาจากเว็บไซต์หรือเพจที่เกี่ยวกับการดูนกพบว่า มีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เช่น ประสานักดูนก A birdwatch ชมรมดูนกมหาสารคาม-Ms Birding Club ฯลฯ ทำให้เห็นได้ว่า การท่องเที่ยวดูนกมีทิศทางที่จะเติบโตเพิ่มมากขึ้น

การดูนกในปัจจุบันจึงจัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่หมายถึง “การเดินทางจากสภาพแวดล้อมตามปกติโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการศึกษา และความสนุกสนานกับธรรมชาติด้วยการค้นหาสังเกต จำแนก และฟังเสียงนกในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ พร้อมทั้งรบกวนสภาพแวดล้อมและทิวทัศน์ทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด” (ณัฐกฤตย์ เอกวรรณัง, 2565)

ในการดูนกมีอุปกรณ์ที่จำเป็นที่จะช่วยให้การดูนกมีความสนุกสนานเพลิดเพลินและได้รับความรู้จากการดูนก ดังนี้

1) กล้องส่องทางไกล ที่ช่วยขยายภาพนกในระยะไกลให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น โดยกล้องที่นักดูนกทุกคนจำเป็นต้องมี คือ กล้องสองตา (Binoculars) ส่วนคนที่ชำนาญในการใช้กล้องสองตาแล้วอาจใช้กล้องโทรทรรศน์ (Telescope) ที่มีกำลังขยายมากขึ้นด้วยก็ได้

2) คู่มือดูนก (Bird Guide) คือ หนังสือที่ให้รายละเอียดและภาพประกอบของนกแต่ละชนิด ช่วยในการจำแนกชนิดนกที่พบ ในประเทศไทยมีคู่มือที่ใช้ประกอบการดูนกหลายเล่ม เช่น นกเมืองไทย (พ.ศ. 2561) ของจารุจินต์ นิตะภักดิ์ อ.กานต์ เลเชกุล และวัชร สวงสมบัติ Birds of Thailand (พ.ศ.2567) ของอายุวัฒน์ เจริญวัฒนนก Thailand Bird Guide (พ.ศ.2558) ของรุ่งโรจน์ จุกมงคล

3) สมุดบันทึก (Record Book) ช่วยให้นักดูนกเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ของนก และสภาพแวดล้อมของนกที่พบเห็น โดยในการบันทึกนก ให้นักดูนกพยายามสังเกตรายละเอียดของนกและสภาพแวดล้อมให้มากที่สุด แล้วบันทึกให้ชัดเจน หรืออาจจะวาดภาพนกคร่าว ๆ เพื่อให้ตัวเองเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ หรืออาจใช้การถ่ายรูปไว้ก็ได้

4) อุปกรณ์เสริม (Accessories) เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เข็มทิศ เป็นต้น

กิจกรรมการดูนกในธรรมชาตินี้ นักท่องเที่ยวที่ดูนกสามารถเดินทางไปดูนกด้วยตัวเองได้ในแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี บึงบรเพ็ด จ.นครสวรรค์ ทะเลน้อย จ.พัทลุง เป็นต้น แต่บางครั้งนักท่องเที่ยวดูนกทั้งที่เป็นมือใหม่ เพิ่งหัดดูนกได้ไม่นานหรือนักดูนกที่มีประสบการณ์แต่ไปในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยอาจไม่รู้จุดดูนกในแหล่งธรรมชาติต่างๆ ได้ดีพอจึงอาจจำเป็นต้องพึ่งพา “วิทยากรนำดูนก (Bird-watching Leader)”

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของวิทยากรนำดูนก

วิทยากรนำดูนก (Bird-watching Leader) หมายถึง คนที่พาไปดูนกในสถานที่ต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับนกชนิดนั้น ๆ ในพื้นที่ และการใช้อุปกรณ์ในการดูนก (อภิชาติ นานา, 2551) คุณลักษณะของวิทยากรนำดูนกควรมีลักษณะ ดังนี้ (OpenAI, 2025)

1. มีความรู้เกี่ยวกับนกและธรรมชาติ

1.1 ความรู้เรื่องนก รู้จักชนิดของนก รูปร่างลักษณะ อุปนิสัย และเสียงร้องของนกแต่ละชนิด

1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศ เข้าใจบทบาทของนกในธรรมชาติ รู้เกี่ยวกับพืช

อาหาร และแหล่งที่อยู่อาศัยของนก

1.3 ทักษะการใช้เครื่องมือ ใช้กล้องส่องทางไกล กล้องถ่ายภาพ คู่มือดูนกและแอปพลิเคชัน

เกี่ยวกับนกได้อย่างคล่องแคล่ว

2. มีทักษะการเป็นผู้นำและการสื่อสาร

2.1 การสื่อสารที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับนกให้เข้าใจง่าย และกระตุ้น

ความสนใจของกลุ่ม

2.2 ความสามารถในการบริหารกลุ่ม จัดการกิจกรรมให้เหมาะสมกับทุกคนในกลุ่ม ไม่ว่าจะ เป็นมือใหม่หรือผู้มีประสบการณ์

2.3 มีความอดทนและใส่ใจผู้ร่วมกิจกรรม ให้คำแนะนำอย่างใจเย็น และช่วยเหลือผู้ที่พบ ปัญหาในการดูนก

3. มีทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการ

3.1 การวางแผนเส้นทางและจุดดูนก ศึกษาสภาพแวดล้อม และเลือกสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับการดูนก

3.2 จัดการเวลาได้ดี บริหารเวลาให้เหมาะสมกับตารางกิจกรรม เพื่อให้ทุกคนมีประสบการณ์ ที่ดีที่สุด

3.3 เตรียมอุปกรณ์และข้อมูลล่วงหน้า ตรวจสอบสภาพอากาศ แผนที่ เสี่ยง และอุปกรณ์ ก่อนออกเดินทาง

4. มีทักษะด้านความปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

4.1 การดูแลความปลอดภัยของกลุ่ม ตรวจสอบเส้นทาง หลีกเลี่ยงอันตรายจากสัตว์ป่าและ สภาพแวดล้อม

4.2 มีจริยธรรมในการดูนก ปฏิบัติตามกฎหมายการดูนก เช่น ไม่รบกวนนกหรือถิ่นอาศัยของนก

4.3 ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์นกและระบบนิเวศให้กับผู้ร่วม กิจกรรม

5. มีทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

5.1 การแก้ไขปัญหาเมื่อมีเหตุไม่คาดคิด เช่น สภาพอากาศเปลี่ยนแปลง อุปกรณ์มีปัญหา หรือผู้ ร่วมกิจกรรมมีอาการป่วย

5.2 มีความยืดหยุ่นในการปรับแผน หากมีอุปสรรคเกิดขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนแผนได้อย่าง เหมาะสม

6. มีการสร้างบรรยากาศที่ดีและความสนุกสนาน

6.1 กระตุ้นความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรม ทำให้การดูนกเป็นเรื่องสนุกและน่าตื่นเต้น

6.2 ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระตุ้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ประสบการณ์

ส่วน Field Guides Association of Southern Africa (2019) ได้กล่าวถึง “มัคคุเทศก์ดูนก (Bird Guide)” ไว้ใน The FGASA Birding Qualifications โดยได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ดูนกระดับท้องถิ่น (Local Bird Guide Certificate) คือ บุคคลที่มี คุณสมบัติ ดังนี้

- ปฏิบัติงานเป็นมัคคุเทศก์ทางธรรมชาติประจำพื้นที่ซึ่งเชี่ยวชาญในการนำดูนกในท้องถิ่น

- อาจทำงานเป็นมัคคุเทศก์ตุนกที่มีความสามารถในหลายทำเล เช่น พื้นที่สงวนทางธรรมชาติ พื้นที่สงวนเพื่อการล่าแบบ Game อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษศาสตร์ หรือเขตรักษาพันธุ์นก

- ได้รับการรับรองเป็น FGASA Field Guide (NQF2), Advanced Field Guide (NQF4) หรือ the FGASA Specialist Field Guide qualification

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำตุนก จากการประเมินภาคปฏิบัติการตุนกของ FGASA

- มีประกาศนียบัตรการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ยังไม่หมดอายุ

2. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ตุนกระดับภูมิภาค (Regional Bird Guide Certificate) คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- ปฏิบัติงานเป็นมัคคุเทศก์ทางธรรมชาติในชีวนิเวศ (Biomes) หรือภูมิภาค

- ได้รับการประเมินในพื้นที่พืชพรรณหรือชีวนิเวศที่แตกต่างกัน มัคคุเทศก์ตุนกในระดับนี้อาจทำงานเป็นมัคคุเทศก์ตุนกที่มีความสามารถในหลายทำเล พื้นที่ หรือชีวนิเวศต่างๆ หลายแห่ง

- ได้รับการรับรองเป็น FGASA Field Guide (NQF2), Advanced Field Guide (NQF4) หรือ the FGASA Specialist Field Guide qualification

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำตุนก จากการประเมินด้วยสไลด์ภาพและเสียงนกของ FGASA และการประเมินภาคปฏิบัติทักษะการนำตุนกของ FGASA

- มีประกาศนียบัตรการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ยังไม่หมดอายุ

3. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ตุนกระดับชาติ (National Bird Guide Certificate) คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- ได้รับการประเมินว่า มีความสามารถนำตุนกในทุกพื้นที่/ชีวนิเวศ (Biomes) โดยใช้การประเมินจากสไลด์ภาพและเสียงนก (ไม่รวมประเทศเพื่อนบ้าน)

- ได้รับการประเมินว่า มีความสามารถนำตุนกจากการประเมินด้วยสไลด์ภาพและเสียงนกชนิดสำคัญ (Core)

- ได้รับการประกาศว่า มีความสามารถสำหรับสมุดงานตุนก (The Birding workbook)

- ได้รับการประกาศว่า มีความสามารถสำหรับการประเมินการปฏิบัติการตุนกระดับภูมิภาค

4. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์แบบ SKS (Birding) คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- ปฏิบัติงานเป็นมัคคุเทศก์ทางธรรมชาติที่เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการตุนก

- ได้รับการรับรองเป็น FGASA Specialist Field Guide qualification

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำตุนก จากการประเมินด้านทฤษฎีในการตุนก

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำตุนก จากการประเมินการจำแนกเสียงและสไลด์ภาพนกที่สำคัญ

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำดูนก จากการประเมินภาคปฏิบัติในทักษะการแนะนำชนิดนก (Bird guiding skills)
- มีประกาศนียบัตรการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ยังไม่หมดอายุ

ในขณะที่ The Bird Conservation Society of Thailand (n.d.) ได้กล่าวว่า วิทยากรนำดูนกระดับอาชีพ (Professional bird leader) คือ บุคคลที่สามารถระบุจุดที่นกอยู่ จำแนก และหานกให้กับนักดูนก พร้อมทั้งอธิบายข้อมูลที่น่าสนใจหรือจุดสำคัญเพื่อการจำแนกชนิดของนกได้อย่างชัดเจนขึ้น

ส่วนกรมการท่องเที่ยว (2564) ได้จำแนกวิทยากรนำดูนกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นที่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับวิทยากรนำดูนก ที่ผ่านการทดสอบบททดสอบมาตรฐานของวิทยากรดูนกระดับท้องถิ่นและได้ใบอนุญาตให้เป็นวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น จาก กรมการท่องเที่ยวหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย
2. วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป หมายถึง บุคคลที่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับวิทยากรนำดูนกที่ผ่านการทดสอบบททดสอบมาตรฐานของวิทยากรดูนกระดับทั่วไปและได้รับใบอนุญาตให้เป็นวิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปจาก กรมการท่องเที่ยว หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย
3. วิทยากรนำดูนกระดับสูง หมายถึง บุคคลที่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตร ฝึกอบรมสำหรับวิทยากรนำดูนกที่ผ่านการทดสอบ ของวิทยากรดูนกระดับสูงและได้ใบอนุญาตให้เป็นวิทยากรนำดูนกระดับสูงจากกรมการท่องเที่ยวหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย

สรุปได้ว่า ผู้นำดูนกที่ดีไม่ใช่แค่ผู้ที่มีความรู้เรื่องนกเท่านั้น แต่ยังคงต้องเป็นนักสื่อสาร นักวางแผน และนักบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ทุกคนในกลุ่มได้รับประสบการณ์ที่ดีและส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติไปพร้อมกัน

มาตรฐานกิจกรรมดูนกในประเทศไทย

สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวได้ร่วมมือกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยจัดทำมาตรฐานกิจกรรมดูนกในประเทศไทย และประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2549 เหตุผลในการประกาศใช้มาตรฐานนี้ คือ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวดูนกและยกระดับมาตรฐานกิจกรรมดูนกของประเทศไทยให้เป็นรูปธรรม สร้างความปลอดภัยและความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว และเพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวดูนกที่มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับที่นานาชาติให้การยอมรับในระดับสากล (กฤษฎา สุขสถิตย์, 2551)

มาตรฐานกิจกรรมดูนกประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน ได้แก่ (กรมการท่องเที่ยว, 2564)

1. องค์ประกอบของผู้ประกอบกิจกรรมดูนก มี 3 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการประเมินมาตรฐาน คือ การบริหารจัดการองค์กร (ค่าน้ำหนัก 65%) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวดูนก (ค่าน้ำหนัก 20%) และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (ค่าน้ำหนัก 15%)

2. องค์ประกอบของแหล่งกิจกรรมคุณ มี 5 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการประเมินมาตรฐาน คือ การบริหารและจัดการองค์กร (ค่าน้ำหนัก 50%) องค์ประกอบทางธรรมชาติ (ค่าน้ำหนัก 20%) การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (ค่าน้ำหนัก 15%) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวคุณ (ค่าน้ำหนัก 10%) และเกณฑ์เกี่ยวกับความสะอาดในการทำกิจกรรม (ค่าน้ำหนัก 5%)

เมื่อผู้ประกอบการกิจกรรมคุณ และแหล่งกิจกรรมคุณได้รับการประเมินจากกรรมการท่องเที่ยวแล้วจะได้รับ “มาตรฐานกิจกรรมคุณ” ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับตามค่าคะแนนร้อยละ (%) โดยมีสัญลักษณ์รูปดาว (★) แทนค่ามาตรฐานที่วัดได้ ดังนี้

ระดับค่าคะแนน (%)	ระดับมาตรฐาน
91 – 100	★★★★★
81 – 90	★★★★
71 – 80	★★★
61 – 70	★★
51 – 60	★

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ต้องการศึกษาคุณลักษณะเฉพาะที่ควรมีในวิทยากรนำคุณตามมาตรฐานกิจกรรมคุณที่กรรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ วิทยากรนำคุณระดับท้องถิ่น วิทยากรนำคุณระดับ และวิทยากรนำคุณระดับสูง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยเรื่องนี้มี 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คนไทยที่รับงานนำคุณในประเทศไทย ซึ่งไม่มีข้อมูลจำนวนที่แน่ชัดในประเทศไทย และ

กลุ่มที่ 2 องค์กรที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมการคุณในประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาจากเอกสารต่างๆ พบว่า มี 4 องค์กรสำคัญ ได้แก่ สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย ชมรมอนุรักษ์นกและธรรมชาติล้านนา มูลนิธิศึกษาวิจัยนกเงือก และกลุ่มศึกษาเหยี่ยวและนกอินทรีในประเทศไทย (กลุ่มความร่วมมือองค์กรเอกชน สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2559; คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ม.ป.ป.; กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. และกลุ่มศึกษาเหยี่ยวและนกอินทรีในประเทศไทย, ม.ป.ป.)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่มตามประชากรในการวิจัย โดยกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นบุคคล ผู้วิจัย เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากบุคคลที่มีลักษณะดังนี้ (1) เป็นคนไทยที่รับงานนำดุนก ที่มีบัญชี Facebook (2) ผู้วิจัยรู้จัก และ (3) ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ส่วนกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นองค์กร ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในองค์กรที่มีลักษณะดังนี้ (1) เป็นองค์กรที่มี เว็บไซต์หรือบัญชี Facebook และ (2) ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล โดยใช้ตัวแทนขององค์กรเป็นผู้ให้ ข้อมูล (Key informant) การสัมภาษณ์จากทั้ง 2 กลุ่มได้สัมภาษณ์ไปจนถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical saturation) คือ คำตอบที่ได้ซ้ำกันและไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงหยุดการเก็บข้อมูล ซึ่งในท้ายที่สุด การสัมภาษณ์สิ้นสุดที่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 องค์กร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในงานวิจัยนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งผลที่ได้เท่ากับ 0.92

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลในการวิจัยนี้มีทั้งข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งใช้การศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Literature review) และข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ทางโทรศัพท์ หรือแบบนัดเจอตัวตามที่กลุ่มตัวอย่างหรือที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) สะดวก ทั้งนี้เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical saturation) คือ คำตอบที่ได้ซ้ำกัน และไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงหยุดการเก็บข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้ว เรียบเรียงข้อมูลที่ได้นำมาจำแนก และจัดกลุ่มข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกันไว้ด้วยกันจากนั้นนำข้อมูลที่ได มาทำการสังเคราะห์ และรายงานผลการวิจัยด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดุนก ตามมาตรฐานกิจกรรมดุนกของกรมการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

โดยพื้นฐาน วิทยากรนำดุนกควรมีคุณลักษณะเหมือนมัคคุเทศก์ทั่วไป เช่น มีบุคลิกภาพดี มีศิลปะในการ พูด มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นคนช่างสังเกต มีความรับผิดชอบสูง/ตรงต่อเวลา มีไหวพริบดี แก้ไขปัญหาได้ฉับไว ฯลฯ แต่ที่ต้องมีคุณลักษณะเฉพาะต่างจากมัคคุเทศก์ทั่วไป คือ มีความรู้ที่ดีเกี่ยวกับนก รวมทั้งมีความรู้และจิตสำนึกใน การอนุรักษ์นก และธรรมชาติด้วย

ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทยตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ “วิทยากรนำดูนก” ในประเทศไทย

วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป	วิทยากรนำดูนกระดับสูง
1. เป็นคนในท้องถิ่นบริเวณจุดนำดูนก	1. จำแนกชนิดนกได้ดีกว่าวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	1. มีประสบการณ์การนำดูนกมาไม่น้อยกว่า 20 ปี
2. รู้จักพื้นที่นำดูนกเป็นอย่างดี	2. สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศ	2. สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศ
3. ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้บ้าง	3. ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดี	3. ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดีมาก
4. รู้จักนก (ชนิด พฤติกรรม เสียงร้อง และถิ่นที่อยู่อาศัยหากิน) ในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี	4. รู้จักนก (ชนิด พฤติกรรม เสียงร้อง และถิ่นที่อยู่อาศัยหากิน) ในประเทศไทยเป็นอย่างดี	4. สามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้มากกว่า 1 ภาษา
5. รู้เส้นทางและแหล่งดูนกในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี	5. รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย	5. รู้จักนก (ชนิด พฤติกรรม เสียงร้อง และถิ่นที่อยู่อาศัยหากิน) ในประเทศไทยดีมาก
6. มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในเบื้องต้นได้	6. รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี	6. รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย
	7. มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้	7. รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี
	8. มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี	8. มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี
	9. มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	9. มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น
		10. รู้รายละเอียดของนกชนิดสำคัญในประเทศไทยเป็นอย่างดี

วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป	วิทยากรนำดูนกระดับสูง
		11. อธิบายรายละเอียดของตัวนก (เช่น วงศ์ย่อย ฯลฯ) ในประเทศไทยได้ดีมาก
		12. มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้

จากตาราง ผู้วิจัย พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทย ที่จำแนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยว มีทั้งลักษณะที่แตกต่างกันและเหมือนกันในบางประการ ดังนี้

1. วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น เป็นคนในท้องถิ่นบริเวณจุดนำดูนก รู้จักพื้นที่ เส้นทาง และแหล่งดูนกในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้บ้าง รู้จักนกในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในเบื้องต้นได้ และมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

2. วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป สามารถจำแนกชนิดนกได้ดีกว่าวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศซึ่งครอบคลุมระบบนิเวศที่หลากหลาย ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดี รู้จักนกในประเทศไทยเป็นอย่างดี รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรดูนกระดับท้องถิ่น มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้ และมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

3. วิทยากรนำดูนกระดับสูง มีประสบการณ์การนำดูนกมาไม่น้อยกว่า 20 ปี สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศซึ่งครอบคลุมระบบนิเวศที่หลากหลาย ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดีมาก สามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้มากกว่า 1 ภาษา รู้จักนกในประเทศไทยดีมาก รู้รายละเอียดของนกชนิดสำคัญในประเทศไทยเป็นอย่างดี อธิบายรายละเอียดของตัวนก (เช่น วงศ์ย่อย ฯลฯ) ในประเทศไทยได้ดีมาก รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรดูนกระดับท้องถิ่น มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้ และมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

ในส่วนของความแตกต่างในคุณลักษณะของวิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับสะท้อนให้เห็นว่า วิทยากรนำดูนกแต่ละระดับมีความรู้ความสามารถในการรับงานนำดูนกได้แตกต่างกัน โดยวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นสามารถรับงานได้เพียงในบริเวณภูมิภาคนาของตนเอง ในขณะที่วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูงสามารถรับงานนำดูนกได้ทั่วประเทศไทย นอกจากนั้น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูงยังมี

ความสามารถในการจำแนกและอธิบายชนิดนกได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม วิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับก็มีความเชื่อมโยงกันอยู่ด้วย เช่น บางแหล่งดูนก วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูงอาจไม่ชำนาญพื้นที่เลย จึงต้องพึ่งพาวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นในการพาไปจุดดูนก ซึ่งทำให้มีโอกาสดูนกที่มีอยู่เฉพาะพื้นที่นั้นได้มากขึ้น ในขณะที่วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นอาจได้ความรู้ทางวิชาการเชิงลึกในเรื่องนกมากขึ้นจากวิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูง เป็นต้น ความชัดเจนขึ้นของคุณลักษณะของวิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับนี้จะทำให้กรมการท่องเที่ยว ได้นำไปใช้ในการจัดกลุ่มวิทยากรนำดูนกและวางมาตรฐานการประเมินกิจกรรมดูนกได้ดียิ่งขึ้น ส่วนผู้ประกอบการท่องเที่ยวสามารถพิจารณาว่า ในสถานประกอบการของตนเองมีวิทยากรนำดูนกในระดับใด เพื่อนำมาใช้ประกอบการขอประเมินมาตรฐานการจัดกิจกรรมดูนกได้อย่างเหมาะสม และวิทยากรนำดูนกจะได้ทราบว่า ตนเองเป็นวิทยากรนำดูนกในระดับใด เพื่อการพิจารณารับงานจากสถานประกอบการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทยทั้ง 3 ระดับมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นที่จะทำหน้าที่นำดูนกในพื้นที่จำกัดคือ บริเวณท้องถิ่นของตนเอง เช่น บริเวณชายหาด หรือป่าดิบแล้ง ที่เป็นระบบนิเวศเฉพาะถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับที่ Field Guides Association of Southern Africa (2019) ได้กล่าวไว้ว่า มัคคุเทศก์ดูนกระดับท้องถิ่นเชี่ยวชาญในการนำดูนกในท้องถิ่นเท่านั้น ในขณะที่วิทยากรนำดูนกทั่วไปและระดับสูงจะมีคุณลักษณะที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นตามระดับ ที่สำคัญ คือ เรื่องการสื่อสารภาษาต่างประเทศ การจำแนกและให้รายละเอียดเกี่ยวกับนกชนิดต่างๆ และประสบการณ์ในการนำดูนก ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ อย่างไรก็ตาม วิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับควรมีความรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์นก และธรรมชาติด้วยเสมอ และควรมีคุณลักษณะพื้นฐานของวิทยากรนำดูนกตามที่ OpenAI (2025) ได้กล่าวไว้ ได้แก่ การมีความรู้เกี่ยวกับนกและธรรมชาติ การมีทักษะการเป็นผู้นำและการสื่อสาร การมีทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการ การมีทักษะด้านความปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การมีทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการมีการสร้างบรรยากาศที่ดีและความสนุกสนาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยวที่จำแนกไว้ 3 ระดับ คือ วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป และวิทยากรนำดูนกระดับสูง มีความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญเรื่องพื้นที่ในการนำดูนก ความสามารถในการจำแนกและให้

รายละเอียดเกี่ยวกับนก ความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทาง และความสามารถรวมถึงความหลากหลายในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กรมการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกกับหน่วยงานที่จะขอรับรองมาตรฐานกิจกรรมดูนกได้ชัดเจนขึ้น และควรประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานที่จะขอรับการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกทราบความหมายของคำดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้นเพื่อการเตรียมพร้อมรองรับ การประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนก

2. สถานประกอบการท่องเที่ยวที่จะขอรับการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพิจารณาว่า ในสถานประกอบการของตนเองมีวิทยากรนำดูนกในระดับใด เพื่อนำมาใช้ประกอบการขอประเมินมาตรฐานการจัดกิจกรรมดูนกได้อย่างเหมาะสม และเพื่อที่จะได้พัฒนาบุคลากรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. วิทยากรนำดูนกแต่ละคนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพิจารณาว่า ตนเองเป็นวิทยากรนำดูนกในระดับใดเพื่อการพิจารณารับงานจากสถานประกอบการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเพื่อปรับปรุงมาตรฐานกิจกรรมดูนกให้มีความชัดเจนมากขึ้น และปฏิบัติได้ง่ายยิ่งขึ้น

2. ควรทำการวิจัยเพื่อหาข้อมูลรอบด้านที่เกี่ยวข้องกับมัคคุเทศก์ดูนก หรือวิทยากรนำดูนก เช่น ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของมัคคุเทศก์ดูนกในประเทศไทย ฯลฯ ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวดูนกให้เป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คุณรุ่งโรจน์ จุกมงคล (Freelance wildlife watching guide) คุณเสรี มานิช (Freelance bird watching guide) คุณอมร ลีวศิริดิลกกุล (Freelance bird watching guide) คุณวิวัฒน์ นวลอินทร์ (Freelance bird watching guide) และ ดร.เพชร มโนปวิตร (นายกสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย) ที่ได้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

กรมการท่องเที่ยว. (2564). มาตรฐานกิจกรรมดูนก (Bird watching standard). กรม.

กรมการท่องเที่ยว. (2567). รายชื่อสถานประกอบการที่ได้รับรองมาตรฐานกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ประจำปี พ.ศ. 2566. กรม.

- กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). ระบบงานบุคคลและองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม – ค้นหา NGOs. https://datacenter.dcce.go.th/ngo/member-manage/?region_id=%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%87&firm_type_id=2&frmsubmit=1
- กลุ่มความร่วมมือองค์กรเอกชน สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (18 เมษายน 2559). รายชื่อองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. <https://datacenter.dcce.go.th/media/37001/ท-อย-ngos-เรียงตามภ-ม-ภาค.pdf>
- กลุ่มศึกษาเหยี่ยวและนกอินทรีในประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *Birds of Thailand: Siam Avifauna*. http://birdsofthailand.org/content/thailand-raptor-research-fund?fbclid=IwY2xjawl-OSxleHRuA2FlbQlXMAABHeVWHb5O0UmFSzZOILk30QxliGNSmjkmFL_LLZvR8r3SDieYJySkJtmlw_aem_ueMSOwwpv7NflaFuGST4UQ
- กฤษฎา สุขสถิตย์. (2551). ปัญหาและการประยุกต์ใช้มาตรฐานกิจกรรมตุง. สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (ม.ป.ป.). ฐานข้อมูลนกมหาวิทยาลัยแม่โจ้. <https://birds.mju.ac.th/NetworkBirdsMJU.aspx>
- ณัฐฤกษ์ เอวรณัง. (2565). การท่องเที่ยวตุง: การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ควรส่งเสริมในประเทศไทย. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(46), 38-49.
- ถาวร. (2568). การตุงเป็นกิจกรรมที่ให้ความสุข ความเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน หรือสภาพแวดล้อมที่จำเจ สภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ ช่วยให้เราได้รับอากาศบริสุทธิ์และเสริมสุขภาพให้แข็งแรง รวมทั้งยังนำเราไปรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว ได้เรียนรู้ชีวิตและประโยชน์ของนกที่มีต่อธรรมชาติ การตุงยังช่วยสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสรรพชีวิตให้เราตระหนักถึงคุณค่าของนกที่มีมากกว่าที่เคยคิด. <https://www.autoinfo.co.th/archive/13791>
- ทราเวล แอนด์ ทัวร์ เวิลด์. (2567). ตลาดการท่องเที่ยวปักษีวิทยา: แนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตุงปี 2024-2030. <https://www.travelandtourtworld.co.th/ข่าว/บทความ/ตลาดการท่องเที่ยวปักษีวิทยา-การตุง-แนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวปี-2024-2030/>
- อภิชาติ นานา. (2551). เตรียมตัวตุงอย่างไร?. *เวชบันทึกศิริราช*, 1(1), 58-60.
- FGASA. (2019). *Fgasa birding qualifications*. <https://www.fgasa.co.za/wp-content/uploads/2019/06/Birding-Qualifications.pdf>

OpenAI. (2025). คุณลักษณะของผู้นำดูนก (*Birdwatching Leader*) [Chat]. <https://chatgpt.com/c/67dd4487-c064-8005-b00a-011668c486e2>

Statista. (2021). *Number of participants in birdwatching in the United States from 2006 to 2019*. <https://www.statista.com/statistics/191207/participants-in-birdwatching-in-the-us-since-2006/>

The Bird Conservation Society of Thailand. (n.d.). *Bird walk*. https://www.bcst.or.th/essential_grid_category/city-birds/

U.S. Fish & Wildlife Service. (2019). *Birding in the United State: A demographic and economic analysis*. Fish & Wildlife Service.

Withrow, B. (2019). *Birding (Yes, birding) is a multi-billion dollar ecotourism industry*. <https://www.thedailybeast.com/birding-yes-birding-is-a-multi-billion-dollar-ecotourism-industry?ref=scroll>

การ

จัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน

ของประเทศปาเกีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ใต้หวัน โดมินีกัน คิวบา จาเมกา และบราซิล โดยการทบทวนวรรณกรรม

นพวรรณ พิงพา^{1*}

รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ: 18 มิถุนายน 2568 ตอบรับบทความ: 21 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนของประเทศใน
ปาเกีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ใต้หวันในทวีปเอเชีย และโดมินีกัน คิวบา จาเมกา และบราซิลในทวีปอเมริกา
ตามแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยการสืบค้นจาก
Google Scholar กำหนดปีที่สืบค้นระหว่างปี พ.ศ.2563 – 2567 มีประเทศที่ศึกษา 8 ประเทศได้แก่
ปาเกีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ใต้หวันในทวีปเอเชีย และโดมินีกัน คิวบา จาเมกา และบราซิลในทวีปอเมริกา
เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีความเปราะบางเชิงโครงสร้างและความสามารถเชิงนโยบายในการจัดการความเสี่ยง
จากภัยพิบัติในโรงเรียนที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมของการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติมีการ
ดำเนินการในเรื่อง 1) รัฐบาลส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษา 2) ตระหนักในการเข้ารับการฝึกอบรม
ฝึกซ้อมการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ และ 3) พัฒนาเนื้อหาหลักสูตรและตำราให้สอดคล้องกับ
สถานการณ์ หากพิจารณาแยกทวีปพบว่าประเทศปาเกีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย และใต้หวัน ในทวีปเอเชีย
มีการเตรียมความพร้อมหลัก 2 ประการได้แก่ 1) ตระหนักในการเข้ารับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อม
รับมือภัยพิบัติ และ 2) พัฒนาเนื้อหาหลักสูตรและตำราให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ประเทศสาธารณรัฐ
โดมินีกัน จาเมกา คิวบา และบราซิลในทวีปอเมริกา มีการดำเนินการรับมือกับภัยพิบัติที่สำคัญคือ รัฐบาล
ส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน ภัยพิบัติ
โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

¹ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* อีเมล: noppawanp@go.buu.ac.th

School Disaster Risk Reduction Management in Pakistan, Vietnam, Indonesia, Taiwan, Dominican Republic, Cuba, Jamaica and Brazil through a Literature Review

Noppawan Phuengpha ^{1*}

Abstract

The purpose of this article is to study the school disaster risk reduction in selected countries across Asia (Pakistan, Vietnam, Indonesia, and Taiwan) and the Americas (Dominican Republic, Cuba, Jamaica, and Brazil), following the guidelines of the United Nations Development Programme (UNDP). This research is a desk review, conducted by searching Google Scholar for relevant literature published between 2020 and 2024. As these countries have different structural vulnerabilities and policy capacities to manage disaster risk reduction in schools, The research findings indicate that the overall approach to disaster risk management in schools involves three key areas: 1) government promotion of disaster management in educational institutions; 2) fostering awareness and participation in preparedness training and drills; and 3) developing curriculum content and textbooks aligned with current disaster scenarios. When examined by continent, Pakistan, Vietnam, Indonesia, and Taiwan in Asia primarily emphasize two main aspects of preparedness: 1) promoting awareness and participation in disaster preparedness training; and 2) developing curriculum content and textbooks to align with current situations. Conversely, the Dominican Republic, Jamaica, Cuba, and Brazil in the Americas predominantly focus on government promotion of disaster management in educational institutions as their primary approach to disaster response.

Keywords: School Disaster Risk Management, School Disaster Risk Reduction, Disasters, United Nations Development Program

¹ Faculty of Political Science and Law, Burapha University

* Email: noppawanp@go.buu.ac.th

บทนำ

รายงานการประเมินภัยพิบัติทางธรรมชาติระดับโลกประจำปี พ.ศ. 2563 นำเสนอการวิเคราะห์โดยละเอียดเกี่ยวกับแนวโน้มภัยพิบัติทั่วโลก ความถี่ของภัยพิบัติทางธรรมชาติทั่วโลกลดลง 3% เมื่อเทียบกับปีก่อน และจำนวนประชากรที่ได้รับผลกระทบลดลง 53% อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วถึง 73% และการสูญเสียทางเศรษฐกิจโดยตรงเพิ่มขึ้น 32% แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าโดยรวมแล้วมีผู้ได้รับผลกระทบน้อยลง แต่ความรุนแรงของภัยพิบัติแต่ละกรณีกลับเลวร้ายลง ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตและความเสียหายทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เอเชียประสบกับความสูญเสียที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติสูงสุดในปีพ.ศ. 2566 ซึ่งเกิดจากอุทกภัยและแผ่นดินไหว ความถี่ของภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพอากาศ ภูมิอากาศ และน้ำทั่วโลกเพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา และความเสียหายทางเศรษฐกิจจากภัยพิบัติได้เพิ่มขึ้นถึง 7 เท่าตั้งแต่ปีพ.ศ.2513 ถึง 2553 (World Meteorological Organization, 2021) ในปี พ.ศ. 2566 มีภัยพิบัติเกิดขึ้นทั่วโลกถึง 374 ครั้ง ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ย 30 ปีถึง 13% (Asian Disaster Reduction Center, 2023) ภูมิภาคเอเชียยังคงเผชิญกับการสูญเสียที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติสูงสุด โดยมีเหตุการณ์ 152 ครั้งในปี พ.ศ. 2566 สูงกว่าค่าเฉลี่ย 30 ปีถึง 15% (Asian Disaster Reduction Center, 2023) ประเทศจีนเผชิญกับภัยพิบัติบ่อยครั้งในปีพ.ศ. 2566 รวมถึงอุทกภัยและแผ่นดินไหว อุณหภูมิที่สูงทั่วโลกตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 ถึง 2566 ซึ่งพบความถี่ของคลื่นความร้อนเพิ่มขึ้น 35% เมื่อเทียบกับข้อมูลในอดีต และแผ่นดินไหวในตุรกีในปีพ.ศ. 2566 ส่งผลให้เกิดความเสียหายเพิ่มขึ้น 133% เมื่อเทียบกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวในครั้งก่อน เพื่อจัดการกับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ รายงานแนะนำให้เสริมสร้างความร่วมมือระดับโลก ปรับปรุงระบบเตือนภัยล่วงหน้า และลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่น โดยเฉพาะในภูมิภาคที่มีความเสี่ยงสูง เช่น เอเชีย นอกจากนี้รายงานฉบับนี้ยังย้ำถึงความสำคัญของกลยุทธ์การบรรเทาความร้อน การศึกษาสาธารณะ และการวางผังเมืองที่ปรับเปลี่ยนได้เพื่อจัดการกับภัยคุกคามที่เพิ่มขึ้นจากความร้อนจัด สำหรับแผ่นดินไหวในตุรกี ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายอาคาร การส่งเสริมการศึกษาของประชาชน และการส่งเสริมความร่วมมือข้ามพรมแดนเพื่อลดความเสียหายในอนาคตและปรับปรุงการตอบสนองต่อภัยพิบัติ (UN Office for Disaster Risk Reduction, 2024)

จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเด็กจำนวนมากกระจุกตัวอยู่ในทวีปเอเชียและแอฟริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชียใต้มีเด็กได้รับผลกระทบสูงถึง 600 ล้านคน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกอีก 250 ล้านคน รวมกันคิดเป็นสัดส่วนสำคัญของเด็กที่เสี่ยงสูงทั่วโลก สำหรับทวีปอเมริกาเหนือและใต้ รายงานระบุว่าภูมิภาคละตินอเมริกาและแคริบเบียนมีเด็ก 200 ล้านคนที่มีความเสี่ยงสูงมากต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Children's Fund, 2024, 2025) เช่น แผ่นดินไหวขนาด 7.8 ริคเตอร์ถล่มเนปาลเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2558 ทำให้โรงเรียนมากกว่า 2,000 แห่ง พังถล่มทั้งหมดหรือบางส่วน และสร้างความเสียหายแก่โรงเรียนมากกว่า 5,000 แห่ง แผ่นดินไหวครั้งใหญ่และอาฟเตอร์ช็อกที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก ๆ

อย่างมาก โศกนาฏกรรมครั้งนี้ก็เช่นกันทุกปี ภัยธรรมชาติทั่วโลกส่งผลกระทบร้ายแรงต่อการศึกษาของเด็ก ๆ ได้ผู้คนให้เขียนสร้างความเสียหายแก่โรงเรียนมากกว่า 2,500 แห่ง และเด็ก 1.4 ล้านคนในฟิลิปปินส์ได้รับผลกระทบในปี พ.ศ. 2556 อุทกภัยที่เกิดขึ้นล่าสุดในมาลาวีส่งผลกระทบต่อโรงเรียนหลายร้อยแห่ง ส่งผลให้การศึกษาของเด็ก ๆ มากกว่า 350,000 คนต้องหยุดชะงัก (Global Facility for Disaster Reduction and Recovery, 2022)

ข้อมูลจาก Sendai Framework Monitor (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2022) ระบุว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2558 ถึง 2564 โรงเรียนกว่าครึ่งล้านแห่งได้รับความเสียหายหรือถูกทำลาย ในพื้นที่เปราะบางหลายแห่ง โรงเรียนทำหน้าที่เป็นทั้งศูนย์กลางชุมชนและที่พักพิงฉุกเฉินมอบความปลอดภัยให้กับประชาชน พร้อมทั้งให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งในระหว่างและหลังเกิดภัยพิบัติ นอกจากนี้ โรงเรียนมักมีบทบาทสำคัญในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction: DRR) โดยการให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับความเสี่ยงในท้องถิ่น การฝึกซ้อมเตรียมพร้อม และการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการป้องกัน การจัดการภัยพิบัติจึงมีความสำคัญในโรงเรียนเพื่อ ลดการเสียชีวิต การบาดเจ็บ และความพิการ เป็นข้อกังวลหลักเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากภัยธรรมชาติยังสามารถก่อให้เกิดการหยุดชะงักของชุมชนและส่งผลกระทบทางจิตใจอย่างมากต่อนักเรียนด้วยเช่นกัน (Dice Communications, n.d.)

ประเทศที่เลือกศึกษาในบทความนี้ ได้แก่ ปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ใต้หวัน สาธารณรัฐโดมินิกัน คิวบา จาเมกา และบราซิล ซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติในระดับสูง และมีความพยายามในการดำเนินมาตรการการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษาอย่างจริงจัง (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2024; World Meteorological Organization, 2025)

ประเทศในทวีปเอเชีย เช่น ปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย และใต้หวัน ต่างเผชิญกับภัยธรรมชาติซ้ำซาก เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม ใต้ฝุ่น และสึนามิ ตัวอย่างเช่น ปากีสถานเคยประสบแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2548 และน้ำท่วมรุนแรงในปี 2010 (Shah et al., 2020; Shah et al., 2024) เวียดนามมีสถิติใต้ฝุ่นเฉลี่ย 2.6 ลูกต่อปี ก่อให้เกิดความเสียหายราว 80% ของภัยพิบัติทั้งหมด (Tong et al., 2024; Tong et al., 2022)

อินโดนีเซียตั้งอยู่บน “วงแหวนแห่งไฟ” ซึ่งทำให้เกิดแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด และสึนามิเป็นประจำ (Partini & Hidayat, 2024; Muryani et al., 2023) ขณะที่ใต้หวันเผชิญกับดินถล่มและพายุฝนอย่างต่อเนื่อง จึงมีการพัฒนาเทคโนโลยีเตือนภัยและการฝึกซ้อมอพยพอย่างต่อเนื่อง เช่น การเรียนรู้ในบริบทนอกห้องเรียนโดยเน้นการออกแบบที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง (Lin et al., 2024) รวมถึงการส่งเสริมความยืดหยุ่นของโรงเรียนหลังภัยพิบัติ (Wang, 2020)

ในภูมิภาคอเมริกา สาธารณรัฐโดมินิกัน คิวบา จาเมกา และบราซิลเผชิญกับพายุเฮอริเคน น้ำท่วม แผ่นดินไหว และภัยแล้ง โดยเฉพาะคิวบา ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีระบบอพยพที่มีประสิทธิภาพ และมีการบูรณาการการเรียนรู้ด้านภัยพิบัติในโรงเรียน (Aguilar Muñoz et al., 2020)

สาธารณรัฐโดมินิกันมีภัยพิบัติทางธรรมชาติมากกว่า 491 ครั้งในช่วงปีพ.ศ. 2503-2543 และยังคงประสบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (World Meteorological Organization, 2025) เช่นเดียวกับจาเมกาและคิวบา ซึ่ง IMF จัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความเสี่ยงภัยพิบัติสูงที่สุดในละตินอเมริกา (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2024) นอกจากนี้ รายงาน Natural Disaster Hotspots และ Global Risk Analysis ของธนาคารโลกยังระบุว่า ไต้หวัน อินโดนีเซีย เวียดนาม ปากีสถาน คิวบา และจาเมกา ล้วนมีประชากรจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยหลายประเภท (Asian Disaster Reduction Center, 2023)

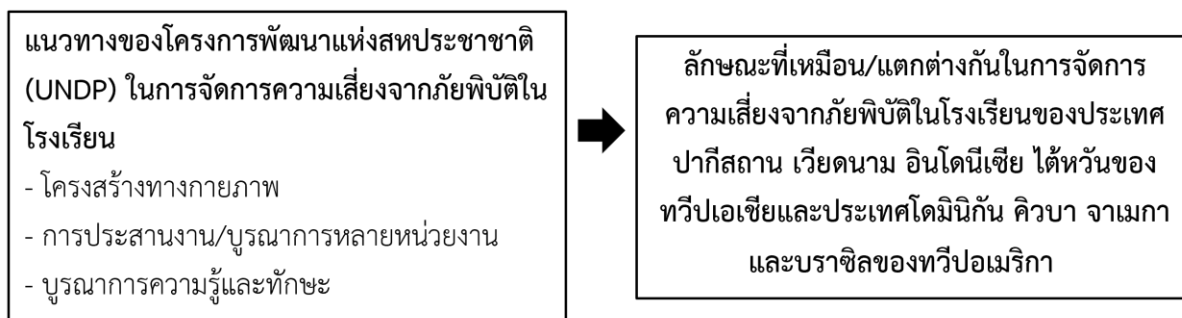
จากปัจจัยดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นถึงความเหมาะสมของการเลือก 8 ประเทศนี้ในการศึกษาการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งความเปราะบางเชิงโครงสร้างและความสามารถเชิงนโยบายในการรับมือที่แตกต่างกันในบริบทของแต่ละภูมิภาค ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยนี้คือการสรุปเกี่ยวกับการรับมือภัยพิบัติในโรงเรียนที่เหมือนและแตกต่างกันของประเทศปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ไต้หวัน ของทวีปเอเชีย และประเทศโดมินิกัน คิวบาจาเมกา และบราซิลของทวีปอเมริกา โดยจำแนกตามแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เปรียบเทียบกับการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนของประเทศที่เลือกศึกษาซึ่งจะนำมาซึ่งรายละเอียดในการดำเนินการและนำไปเป็นแนวทางในการจัดการหรือปรับปรุงการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนของประเทศปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ไต้หวันของทวีปเอเชียและประเทศโดมินิกัน คิวบาจาเมกา และบราซิลของทวีปอเมริกา ของตามแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติในการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติในโรงเรียนโดยเป็นการศึกษาเชิงเอกสาร

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้เป็นแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนมีสามองค์ประกอบได้แก่ 1) โครงสร้างทางกายภาพ 2) การประสานงาน/บูรณาการหลายหน่วยงาน 3) บูรณาการความรู้และทักษะ จากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารของการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนของประเทศปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ไต้หวันของทวีปเอเชียและประเทศโดมินิกัน คิวบา จาเมกา และบราซิลของทวีปอเมริกาเพื่อนำมาสรุปว่าประเทศทั้ง 8 ประเทศมีลักษณะการจัดการความเสี่ยงที่เหมือนกันและแตกต่างกันในประเด็นใดบ้าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน (School Disaster Risk Reduction Management: SDRRM) ได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวางทั้งในระดับนานาชาติและระดับชาติ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับผู้เรียน บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัย (UNDP, 2022; UNESCO, 2021) โดยเฉพาะภายใต้กรอบ Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030 ซึ่งเน้นให้ภาคการศึกษามีบทบาทเชิงรุกในการลดความเปราะบาง (UNDRR, 2015) ทั้งนี้ แนวคิด SDRRM ยังได้ถูกรับรองและประยุกต์ใช้ในหลากหลายประเทศ เช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย และคิวบา ผ่านการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะ การจัดโครงสร้างอาคาร และการจัดทำแผนรับมือ (Aguilar Muñoz et al., 2020; Tong et al., 2024) แนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน จำแนกองค์ประกอบหลักออกเป็น 3 เสาหลัก ซึ่งเป็นพื้นฐานการประเมินความเสี่ยงและบูรณาการเข้าสู่แผนพัฒนาการศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังนี้

เสาหลักที่ 1 สถานที่เรียนรู้ที่ปลอดภัย (Safer Learning Facilities): เสาหลักนี้เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ของโรงเรียน รวมถึงการจัดตั้งพื้นที่เรียนรู้ชั่วคราวที่สามารถใช้ได้กรณีที่มีการพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากภัยพิบัติ โดยเน้นการคัดเลือกสถานที่ การออกแบบ การก่อสร้าง และการบำรุงรักษาอาคารเรียนที่ปลอดภัยและสามารถเข้าถึงได้อย่างต่อเนื่อง

เสาหลักที่ 2 การจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน (School Disaster Management): เสาหลักนี้มุ่งเน้นการประสานงานและการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อเตรียมพร้อม รับมือ และฟื้นฟูจากภัยพิบัติ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมถึงการบูรณาการเข้าสู่กลไกการจัดการในทุกระดับของภาคการศึกษา

เสาหลักที่ 3 การลดความเสี่ยงในสถานศึกษา (Disaster Risk Reduction in Education): เสาหลักนี้เน้นการบูรณาการความรู้และทักษะด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติเข้าสู่หลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และส่งเสริมพฤติกรรมที่ปลอดภัยในหมู่เด็กนักเรียนและบุคลากร (United Nations Development Programme, 2022)

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่ากรอบแนวคิด SDRRM มีลักษณะเป็นองค์รวมที่สามารถปรับใช้ได้ตามบริบทของแต่ละประเทศ โดยมีจุดร่วมอยู่ที่การส่งเสริมความต่อเนื่องทางการศึกษา (educational continuity) และ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder engagement) (Chmutina et al., 2022; UNDRR, 2022) อย่างไรก็ตาม แนวปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จเช่นในประเทศคิวบาและเวียดนาม แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการ SDRRM เข้าสู่หลักสูตรและการบริหารจัดการจริงในโรงเรียน คือกุญแจสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของการจัดการภัยพิบัติ (Matsuo & Silva, 2021; Tong et al., 2022) จึงเสนอว่าประเทศที่กำลังพัฒนาแนวทางนี้ ควรให้ความสำคัญกับทั้งเชิงโครงสร้าง เชิงการสื่อสาร และเชิงพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมควบคู่กัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาเชิงเอกสารนี้ได้ดำเนินการค้นหาและรวบรวมบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการที่เป็นภาษาอังกฤษ โดยเน้นหัวข้อ "การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน" (Disaster Risk Management in Schools) ในกลุ่มประเทศที่กำหนด ได้แก่ ปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย ไต้หวัน โดมินีกัน คิวบา จาเมกา และบราซิล ในช่วงระยะเวลาตีพิมพ์ระหว่างปีพ.ศ. 2563 ถึง 2567 โดยใช้คำสืบค้น และได้พิจารณาเลือกบทความจากชื่อบทความ (Title) จากนั้นพิจารณาบทคัดย่อ (Abstract) ปรากฏผลลัพธ์ดังนี้ "School Disaster Risk Reduction" in Taiwan ผลการค้นหาค้นหา 13 บทความ สอดคล้อง 2 บทความ "Disaster Risk Reduction in School" in Dominican ผลการค้นหาค้นหา 8 บทความ สอดคล้อง 1 บทความ "Disaster Risk Reduction in School" in Jamaica ผลการค้นหาค้นหา 1 บทความ สอดคล้อง 3 บทความ "Disaster Risk Reduction in School" in Brazil ผลการค้นหาค้นหา 24 บทความ สอดคล้อง 1 บทความ "Disaster Risk Reduction in School" in Vietnam ผลการค้นหาค้นหา 29 บทความ สอดคล้อง 1 บทความ "Disaster Risk Reduction in School" in Indonesia ผลการค้นหาค้นหา 52 บทความ สอดคล้อง 7 บทความ "Disaster Risk Reduction in School" in Pakistan ผลการค้นหาค้นหา 53 บทความ สอดคล้อง 3 บทความ "Disaster Risk Reduction in School" in Cuba ผลการค้นหาค้นหา 12 บทความ สอดคล้อง 2 บทความ จำนวนทั้งสิ้น 20 บทความ นอกจากนี้ศึกษาจากรายงานของหน่วยงานที่จัดทำเกี่ยวกับภัยพิบัติ ได้แก่ United Nations Office for Disaster Risk Reduction, Asian Disaster Reduction Center, Centre for Research on the Epidemiology of Disaster, World Meteorological Organization, Global Facility for Disaster Reduction and Recover, National Centers for Environmental Information, United Nations Children's Fund

ผลการวิจัย

จากการสืบค้นบทความที่เกี่ยวข้องจาก Google Scholar จำนวน 20 บทความ ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 1 การดำเนินการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน

ทวีป	ทวีปเอเชีย				ทวีปอเมริกา			
การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน	ปากีสถาน	เวียดนาม	อินโดนีเซีย	ไต้หวัน	สาธารณรัฐโดมินิกัน	คิวบา	จาเมกา	บราซิล
1.โครงสร้างทางกายภาพ								
1.1 ระบบสื่อสารมีป้ายสัญลักษณ์ เครื่องมือสื่อสารเพียงพอ		/						
1.2 มีเซนเซอร์และปุ่มฉุกเฉินด้านอัคคีภัยเพียงพอ		/						
1.3 เตรียมทรัพยากรที่จำเป็น มีเส้นทางอพยพที่เพียงพอ			/					
2.การประสานงาน/บูรณาการหลายหน่วยงาน								
2.1 จัดตั้งทีมเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติในโรงเรียน			/					
2.2 ประสานกับหน่วยงานภายนอก			/					
3.บูรณาการความรู้และทักษะ								
3.1 มีการประเมินความเสี่ยงปีละ 2 ครั้ง		/						
3.2 พัฒนาเนื้อหาหลักสูตร และตำราให้สอดคล้องกับสถานการณ์		/		/				
3.3 พัฒนาระเบียบปฏิบัติฉุกเฉิน			/				/	
3.4 ให้นักเรียนวิเคราะห์สภาพธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างละเอียด						/		
3.5 ถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการเล่าเรื่อง						/		
3.6 ถ่ายทอดความรู้และช่วยเหลือครอบครัว และสร้างวัฒนธรรมในชุมชนในการรับมือภัยพิบัติ	/							

จากตารางที่ 1 ภาพรวมของการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติมีการดำเนินการในเรื่องรัฐบาลส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษา รองลงมาคือตระหนักในการเข้ารับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ และพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรและตำราให้สอดคล้องกับสถานการณ์

ประเทศปากีสถาน เวียดนาม อินโดนีเซีย และไต้หวัน ในทวีปเอเชีย มีการเตรียมความพร้อมหลัก 2 ประการ ได้แก่ ตระหนักในการเข้ารับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ และพัฒนาเนื้อหาหลักสูตร และตำราให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และมีการเตรียมความพร้อมในด้านอื่น ๆ ดังนี้ สร้างพื้นที่พักพิงในโรงเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการรับมือภัยพิบัติ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนรับมือ ระบบสื่อสารมีป้ายสัญลักษณ์ เครื่องมือสื่อสารเพียงพอ มีเซนเซอร์และปั๊มฉุกเฉินด้านอัคคีภัยเพียงพอ มีการประเมินความเสี่ยงปีละ 2 ครั้ง จัดตั้งทีมเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติในโรงเรียน พัฒนาระเบียบปฏิบัติฉุกเฉิน เตรียมทรัพยากรที่จำเป็น มีเส้นทางอพยพที่เพียงพอ ประสานกับหน่วยงานภายนอก สร้างวัฒนธรรมในชุมชนในการรับมือภัยพิบัติ และ ถ่ายทอดความรู้และช่วยเหลือครอบครัวได้

ประเทศสาธารณรัฐโดมินิกัน จาเมกา คิวบา และบราซิลในทวีปอเมริกา มีการดำเนินการรับมือกับภัยพิบัติที่สำคัญคือ รัฐบาลส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษา มีประเด็นอื่น ๆ ดังต่อไปนี้ จัดตั้งหน่วยงานราชการเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษา มีการนำนโยบายด้านภัยพิบัติมาปฏิบัติทุกระดับ (รัฐบาลกลาง รัฐ และเมือง) ฝึกซ้อมรับมือภัยพิบัติ พัฒนาระเบียบปฏิบัติฉุกเฉิน ให้นักเรียนวิเคราะห์สภาพธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างละเอียด และถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการเล่าเรื่อง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาประเด็นระบบสื่อสารมีป้ายสัญลักษณ์ที่ระบุเกี่ยวกับทางออกฉุกเฉิน เส้นทางอพยพต่าง ๆ มีความสำคัญในการช่วยให้นักเรียนเข้าใจและเชื่อมโยงจุดที่ตนเองอยู่ไปยังพื้นที่ปลอดภัย ดังนั้นจึงสามารถอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัยได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับเสาหลักที่ 1 ของ United Nations Development Programme (2025) สถานที่เรียนรู้มีความปลอดภัย เสาหลักนี้เน้นในเรื่องการจัดเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้าง เช่น อาคารเรียน สถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความปลอดภัยต่อภัยพิบัติในพื้นที่และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เพียงพอ ประเด็นในการสร้างหรือลงทุนโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนให้แข็งแรง จากการศึกษาพบว่า ประเทศเวียดนามมีการตีพิมพ์ประกาศ กระดานข่าว เครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ ข้อความ แอปพลิเคชันแชท โทรโข่งแบบใช้มือถือ (Tong et al., 2024) ประเด็นมีเซนเซอร์และปั๊มฉุกเฉินด้านอัคคีภัยเพียงพอ เช่นประเทศเวียดนาม กำหนดมาตรฐานแห่งชาติสำหรับระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารสาธารณะ โรงเรียนจึงติดตั้งเครื่องขยายเซนเซอร์ บางแห่งมีระบบเซนเซอร์ทุกห้องเรียน ปั๊มฉุกเฉินติดตั้งในตำแหน่งที่เข้าถึงง่าย เช่น ทางเดินและบันได (Tong et al., 2024) ประเด็นมีทรัพยากรที่จำเป็นและมีเส้นทางอพยพที่เพียงพอ เช่น ประเทศอินโดนีเซียได้เตรียมความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนโดยจัดเตรียมเครื่องดับเพลิง ชุดปฐมพยาบาล (Opabola et al., 2023) มีแผนที่อพยพโรงเรียนพร้อมป้ายและป้ายติดไว้เส้นทางอพยพที่เพียงพอต่อนักเรียนและบุคลากร (Wibowo et al., 2024) และมีการจัดห้องเรียนให้ไม่แออัดเกินไป มีประตูเข้าออกห้องเรียนที่กว้างเพื่อการอพยพที่

รวดเร็ว (Muryani et al., 2023) ประเทศปากิสถานเตรียมป้ายทางออกฉุกเฉินเพื่อให้นักเรียนและบุคลากรออกจากอาคารได้อย่างปลอดภัย (Shah et al, 2020)

ผลการศึกษาประเด็นจัดตั้งทีมเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติในโรงเรียน ประสานกับหน่วยงาน มีความสำคัญในเรื่องของการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน โดยต้องอาศัยการทำงานร่วมกันในโรงเรียนตั้งแต่ระดับผู้บริหาร นักเรียน รวมถึงหน่วยงานภายนอก เช่น ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อให้ร่วมกันวางแผน ทราบจำนวนทรัพยากรที่มีทรัพยากรที่ขาด สอดคล้องกับเสาหลักที่ 2 ของ United Nations Development Programme (2022) การจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน เน้นการประสานการทำงาน เพื่อเตรียมความพร้อม ดังนั้นเมื่อโรงเรียนมีการจัดตั้งทีมในการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติจะส่งผลให้บุคลากรทราบหน้าที่ของตนเองและดำเนินงานได้ตามแผน ในส่วนที่เป็นบุคลากรส่วนมากของโรงเรียนหากมีความตั้งใจในการรับมือภัยพิบัติจะส่งผลนักเรียนมีความใฝ่รู้ พร้อมเข้าร่วมกิจกรรม เกิดการเรียนรู้เร็ว มีความร่วมมือในการทำกิจกรรมมากขึ้นอีกด้วย ผลการศึกษาพบว่าในประเทศบราซิลจัดแผนระดับชาติเพื่อการจัดการ ความเสี่ยงและการตอบสนองต่อภัยพิบัติ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบโดยมอบหน้าที่ให้กระทรวงต่าง ๆ เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมและการสื่อสาร กระทรวงเมืองกรมธรณีวิทยา สำนักงาน ป้องกันภัยพลเรือนแห่งชาติ ระดับรัฐร่วมมือกับสำนักเลขาธิการการศึกษาและการป้องกันภัยพลเรือนของรัฐ เซาเปาโลและรัฐอาครีเจจัดสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษาและการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ในระดับเมือง เทศบาล เมืองเซาโซเซสคัสโปจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทุกเดือน (Muñoz et al., 2020) คณะกรรมการแห่งชาติของ แผนการศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการของรัฐ หน่วยวิจัยของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ นวัตกรรม แบ่งปันรายงาน ภาพถ่าย และ/หรือวิดีโอของแนวทางปฏิบัติทางการศึกษาเพื่อการสร้างความรู้ เกี่ยวกับการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Matsuo and Silva, 2021) ประเทศปากิสถาน จัดตั้งคณะกรรมการ บริหารสถานศึกษาซึ่งมีตัวแทนจากชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ต้องร่วมมือกันเนื่องจากการจัดการภัยพิบัติ ไม่สามารถจัดการได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ (Shah et al, 2020) ประเทศไต้หวันเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของรัฐบาลท้องถิ่นและโรงเรียน การจัดตั้งกลุ่มให้คำปรึกษา ด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติส่วนกลางและรัฐบาลท้องถิ่นยังจัดตั้งกลุ่มให้คำปรึกษาการลดความเสี่ยงจาก ภัยพิบัติในการศึกษาโดยจัดตั้งในพื้นที่ของตนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนในท้องถิ่นภายใต้แนวคิด "โรงเรียนใหม่ที่ รับมือกับภัยพิบัติได้" (Wang, 2020)

ผลการศึกษาประเด็น ตระหนักในการเข้ารับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ มีความสำคัญในการเรียนรู้ในระดับบุคคล เมื่อบุคคลมีความรู้จะส่งผลต่อการรับมือภัยพิบัติได้อย่างถูกวิธีและ ช่วยให้อรอดชีวิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations Disaster Risk Reduction (2025) ในข้อ การส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของเด็ก การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์พื้นที่ ของตนเองและถ่ายทอดประสบการณ์ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและแสดงออกในเรื่องการจัดการภัยพิบัติ มากขึ้น ผลการศึกษา พบว่า ประเทศปากิสถาน นักเรียนร้อยละ 60 ต้องการที่จะได้รับความเพิ่มเติมเกี่ยวกับ

ความปลอดภัยของตนเองในระหว่างเกิดภัยพิบัติ เพื่อให้ตนเองและบ้านของตนปลอดภัย (Shah et al., 2024) และประเทศได้หันมามุ่งเน้นที่โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันภัยพิบัติร้อยละ 81.2 (Lin et al., 2024) สอนเด็ก ๆ ในแถบ Rukai ให้ปลูกข้าวฟ่างและมันเทศและเก็บไว้เป็นเวลานานสามารถช่วยพัฒนาความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ เป็นวิถีถ่ายทอดความรู้และช่วยพัฒนาความรู้ได้ตั้งแต่วัยเด็ก (Chen and Wu, 2024) ประเด็นพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรและตำราให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น ประเทศเวียดนามได้ดำเนินการตามแนวทางเด็กเป็นศูนย์กลางในการสอนและเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการจึงปรับปรุงการศึกษาให้เด็กมีส่วนร่วมในการลดผลกระทบภัยพิบัติในโรงเรียนและชุมชน (Tong et al., 2024) ประเด็นฝึกซ้อมรับมือภัยพิบัติ เช่น ประเทศอินโดนีเซียจัดโครงการอบรมด้านการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติให้นักเรียน เนื้อหาการอบรมมีความใหม่และน่าสนใจมากกว่าการศึกษาเรียนรู้ด้วยคลิปวิดีโอ จึงทำให้นักเรียนมีความตั้งใจในการอบรมมากขึ้น (Syamsu, 2024) และจัดอบรมต่อเนื่องโดยเริ่มจากสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติ จากนั้นการปฏิบัติตนที่ถูกต้องและซ้อมอพยพ (Suharto et al., 2020) เชื่อมโยงเนื้อหาด้านการเตรียมรับมือภัยพิบัติแต่ละเรื่องเข้าด้วยกันและให้ตัวอย่างง่าย ๆ ที่เป็นรูปธรรมและใกล้ชิดเกี่ยวกับชีวิตของนักเรียนเพื่อส่งเสริมทัศนคติและพฤติกรรมในการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ ประเทศคิวบาจัดทำโครงการสอนการป้องกันภัยพลเรือนโดยจะสอนให้นักเรียนใช้เครื่องมือ เช่น เครื่องวัดปริมาณน้ำฝนและวิทยุ และฝึกให้นักเรียนรายงานระดับน้ำฝน นักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการรับมือภัยพิบัติ ประเด็นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนรับมือและประเด็นให้นักเรียนวิเคราะห์สภาพธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างละเอียด ดำเนินโครงการสอนการป้องกันภัยพลเรือนซึ่งให้นักเรียนออกสำรวจพื้นที่ของตนเองเพื่อให้ทราบสิ่งที่ตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่เสี่ยง เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหวหรือไม่ และถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการเล่าเรื่อง เช่น ในประเทศคิวบามีการจัดทำโครงการความทรงจำในเปอร์โตริโก เป้าหมายเพื่อให้ระบุบทเรียนที่เคยเกิดขึ้นและเพิ่มความตระหนักรู้การถ่ายทอดทำโดยกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีเล่าเรื่องราวและประสบการณ์ใช้ภาพประกอบให้กับนักเรียน (Muñoz et al., 2020) ประเทศโดมินิกัน พัฒนาชุดคู่มือสำหรับครูเพื่อนำการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติมาใช้ในห้องเรียน (Ansary et al., 2023)

ประเด็นรัฐบาลส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติ มีความสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติในระบบราชการได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการจัดการภัยพิบัติต้องอาศัยความต่อเนื่องในการจัดการเพื่อให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่ปลอดภัยต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการและการอนุมัติงบประมาณที่ต่อเนื่อง การเตรียมบุคลากรผ่านการอบรมในขั้นพื้นฐานไปสู่ขั้นที่มีความเชี่ยวชาญต้องอาศัยระยะเวลาและนโยบายที่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ United Nations Disaster Risk Reduction (2025) ในส่วนของเป้าหมายที่ต้องการให้มีการวางแผนต่อเนื่องทางการศึกษา ผลการศึกษาพบว่าประเทศปากีสถานกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการตามกรอบนโยบายความปลอดภัยของโรงเรียน (Shah et al., 2024) และมีการจัดเตรียมแนวทางเกี่ยวกับนโยบายในระดับการบริหารหลายระดับการเตรียมพร้อมรับมือเหตุ (Khan et al., 2020) ประเทศเวียดนามรัฐบาลได้จัดตั้งโครงการเสริมสร้างความมั่นคงของโรงเรียนแห่งชาติและดำเนินการต่อโดย

กระทรวงศึกษาธิการ (Tong et al., 2024) ในการดำเนินโครงการการศึกษาเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติของรัฐบาลนั้น พบว่า ก่อนที่กระทรวงศึกษาธิการจะนำไปปฏิบัติมีหน่วยงานไม่แสวงหาผลกำไรนำไปปฏิบัติถึงร้อยละ 50 โดยเน้นศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Tong et al., 2022) สาธารณรัฐโดมินิกัน ได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาที่สนับสนุนการประเมิน การจัดการและการสอนเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ในการศึกษาทุกระดับ (Muñoz et al., 2020) ประเทศจาเมกา กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชนและสารสนเทศ ร่วมกับกระทรวงความมั่นคงแห่งชาติ และกองกำลังตำรวจจาเมกา ดำเนินโครงการความปลอดภัยและความมั่นคงในโรงเรียนซึ่งมีการจัดการภัยธรรมชาติและภัยที่เกิดจากมนุษย์ (Muñoz et al., 2020) ประเด็นพัฒนาระเบียบปฏิบัติฉุกเฉิน เช่น ประเทศอินโดนีเซีย พัฒนาระบบการปฏิบัติงานมาตรฐานสำหรับการอพยพ การปฐมพยาบาล และการสื่อสารในระหว่างเกิดภัยพิบัติ (Widowati et al., 2023) ประเด็นจัดตั้งหน่วยงานราชการเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษา สาธารณรัฐโดมินิกันได้จัดตั้งกรมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ไขปัญหาในการเข้าถึงการศึกษาและโครงการแทรกแซงโรงเรียนสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่ออำนวยความสะดวกในการตอบสนองและปรับตัวของอาคารเรียนให้เป็นที่พึงพิง (Muñoz et al., 2020) ประเทศอินโดนีเซีย หลังจากเหตุการณ์สึนามิเมื่อปี ค.ศ.2004 รัฐบาลได้จัดตั้งกรอบการรณรงค์เพื่อการลดภัยพิบัติในโรงเรียน 2006–2009 สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ (Kadir and Nurdin, 2022) ประเทศคิวบา ภาครัฐนำแนวคิดของ UNESCO ที่ส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันประเมินความปลอดภัยของโรงเรียนในภาวะอันตรายหลากหลายประเภท (Delgado et al., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนของประเทศปาเลสไตน์ เวียดนาม อินโดนีเซีย และไต้หวันซึ่งตั้งอยู่ในทวีปเอเชียดำเนินการโดยการเตรียมความพร้อมด้านการประสานงานพิบัติ โรงเรียนมีการจัดตั้งทีมเตรียมรับมือกับภัยพิบัติโดยมีบุคลากรทุกระดับและมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน อีกทั้งยังมีการประสานกับหน่วยงานภายนอกที่อยู่ใกล้เคียงโรงเรียนเพื่อร่วมกันวางแผนและสนับสนุนทรัพยากร การเตรียมความพร้อมด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนดำเนินการโดยจัดเตรียมอุปกรณ์ การสื่อสาร การปฐมพยาบาล ป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ระบบอัคคีภัย และมีการจัดทำคู่มือที่เป็นมาตรฐาน การให้ความรู้แก่นักเรียนผ่านหลักสูตรหรือกิจกรรมของโรงเรียน โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการเข้าร่วมเนื่องจากเคยประสบภัยพิบัติ ในด้านทักษะให้ความสำคัญกับการเข้ารับการฝึกอบรม/ฝึกซ้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ สำหรับประเทศสาธารณรัฐโดมินิกัน จาเมกา คิวบา และบราซิลในทวีปอเมริกา ดำเนินการโดยมีการกำหนดแผนหรือโครงการจากรัฐบาลสู่การดำเนินการของภาครัฐในระดับต่าง ๆ มีการพัฒนาระเบียบปฏิบัติฉุกเฉิน และในการดำเนินการให้ความรู้และการพัฒนาทักษะของนักเรียนดำเนินการผ่านการเล่าเรื่องจากผู้มีประสบการณ์ ในการดำเนินการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนองค์ประกอบใน

การนำไปสู่การปฏิบัติมีจุดเน้นสามประการ ได้แก่ **หนึ่ง**การสร้างโครงสร้างทางกายภาพที่ปลอดภัยและมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรับมือหรือจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ **สอง**การจัดการภัยพิบัติในโรงเรียนแบบบูรณาการซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ และ **สาม**การให้การศึกษาเพื่อลดความเสี่ยงเมื่อเปรียบเทียบลักษณะการดำเนินการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนของประเทศปาเลสไตน์ เวียดนาม อินโดนีเซีย และไต้หวันซึ่งตั้งอยู่ทวีปเอเชียมีการดำเนินการทั้งสามประการคือสถานที่เรียนรู้ปลอดภัยเน้นเรื่องโครงสร้างทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน การจัดการภัยพิบัติในโรงเรียนเน้นเรื่องการประสานงาน เตรียมพร้อมรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติ การลดความเสี่ยงในสถานศึกษาเน้นเรื่องการบูรณาการความรู้และทักษะในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในหลักสูตรและกิจกรรมซึ่งเป็นไปตามแนวทางของของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งแตกต่างจากประเทศสาธารณรัฐโดมินิกัน จาเมกา คิวบา และบราซิลของทวีปอเมริกาซึ่งจะเน้นการดำเนินการเชิงนโยบายเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ซึ่งอาจจะได้รับข้อมูลที่ไม่เฉพาะเจาะจงประเด็นใดประเด็นตามแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หากผู้ที่สนใจศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนควรศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

1. ศึกษาแยกเป็นภูมิภาคซึ่งมีความเสี่ยงต่อประเภทภัยพิบัติที่คล้าย ๆ กัน เพื่อให้ผลการศึกษาเปรียบเทียบมีชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ศึกษาแยกเป็นประเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลในบริบทของการดำเนินการด้านกายภาพ การจัดการภัยพิบัติและการลดความเสี่ยงในโรงเรียนของประเทศนั้น ๆ
3. ศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียนแยกตามวงจรภัยพิบัติได้แก่ ระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ ระยะเกิดภัยพิบัติ และระยะหลังเกิดภัยพิบัติ
4. ศึกษาในประเด็นด้านนโยบาย เช่น การกำหนดนโยบาย หรือ การนำนโยบายไปปฏิบัติในด้านการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในโรงเรียน

บรรณานุกรม

Aguilar Muñoz, V., Carby, B., Castellanos Abella, E., Cardona, O. D., López-Marrero, T., Marchezini, V., Meyreles, L., Olivato, D., Trajber, R., & Wisner, B. (2020). Success, innovation and challenge: School safety and disaster education in South America and the Caribbean. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 44, 101-395. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2019.101395>

Asian Disaster Reduction Center. (2023). Natural Disasters Data Book 2020.

<https://www.adrc.asia/publications/annual/20/20eng/pdf/7-2E.pdf>

Barriga Delgado, L. M., Pavlova, I., Yasukawa, S., & Esperancinha, S. (2023). Establishment of the disaster risk reduction unit in UNESCO and UNESCO's contribution to global resilience. In K. Konagai, H. Yagi, T. Doy, & R. Ohno (Eds.), *Progress in landslide research and technology, Vol. 1* (pp. 209–213). Springer Cham.

https://doi.org/10.1007/978-3-031-16898-7_15

Chen, M. K., & Wu, C. C. (2024). Integrating Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) into Indigenous Education for Sustainability: The Development and Implementation of a Curriculum Based on Disaster Prevention for Young Children. *Sustainability*, 16(21), 9186. <https://doi.org/10.3390/su16219186>

Chmutina, K., Hogg, J., Davey, C., Johnson, A. D., Johnson, L., & Parkes, S. (2022). Educating disaster risk reduction in schools. *Journal of Geography in Higher Education*, 46(4), 525-542. <https://doi.org/10.1080/03098265.2022.2037989>

Dice Communications. (n.d.). *Why is disaster management critical in schools?*

<https://dicecommunications.com/why-is-disaster-management-critical-in-schools>

Global Facility for Disaster Reduction and Recovery. (2022). *Making schools resilient to natural disasters*. <https://www.gfdr.org/en/feature-story/making-schools-resilient-natural-disasters>

Kagawa, F., & Selby, D. (2020). *Quality education with the planet in mind: Towards a climate-responsive and nature-positive framework for the education system of lower-income countries*. The Global Partnership for Education.

Kamaruddin, S. (2024). Disaster preparedness design in secondary school environment. *JUPE: Journal Pendidikan Mandala*, 9(4), 967. <https://doi.org/10.58258/jupe.v9i4.7821>

Khan, A. A., Rana, I. A., & Najam, F. A. (2020). Assessing school safety against natural and human-made hazards: A case study of Gilgit city, Pakistan. *Journal of Geography and Social Sciences*, 2(2), 133-147. <http://www.jgss.com.pk/>

Lin, L.-C., Chang, M.-C., Yang, H.-C., & Wei, M.-C. (2024). Enhancing disaster prevention learning through human-centered design: Students' learning cognition and enjoyment in informal educational settings. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 106, 104451. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2024.104451>

- Matsuo, P. M., & Silva, R. L. F. (2021). Disasters in Brazil? Practices and approaches in education in risk and disaster reduction. *Educação & Realidade*, 46(2), e78161. <https://doi.org/10.1590/0104-4060.78161>
- Mubarak, A. F., Amiruddin, R., & Gaus, S. (2019). The effectiveness of disaster prevention and mitigation training for the students in disaster prone areas. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. Indonesia. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/235/1/012055>
- Muryani, C., Sarwono, & Noviani, R. (2023). Spatial distribution and analysis of safe schools in Selo District, Boyolali Regency, Indonesia. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. Indonesia <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1190/1/012022>
- Opabola, E. A., Galasso, C., Rossetto, T., Meilianda, E., Idris, Y., & Nurdin, S. (2023). Investing in disaster preparedness and effective recovery of school physical infrastructure. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 90, 103623. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2023.103623>
- Partini, D., & Hidayat, A. N. (2024). Disaster risk reduction efforts through education in Indonesia: A literature review. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. Indonesia. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1314/1/012049>
- Sargsyan, Z. (2022). *5 reasons why children should learn more about disaster risk reduction*. UNICEF Armenia. <https://www.unicef.org/armenia/en/stories/5-reasons-why-children-should-learn-more-about-disaster-risk-reduction>
- Shah, A. A., Khan, N. A., Ullah, W., Khan, A., Alotaibi, B. A., Ullah, A., & Amri, A. (2024). Disaster risk reduction education (DRRE) in elementary education of Pakistan: Challenges and scaling up endeavours. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 114, 104962. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2024.104962>
- Shah, A., Gong, Z., Pal, I., Sun, R., Ullah, W., & Wani, G. (2020). Disaster risk management insight on school emergency preparedness – A case study of Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 51, 101805. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101805>

- Suharto, N. T., Slamet, P. H., Jaedun, A., & Purwanta, H. (2020). The effectiveness of a school-based disaster risk reduction program in Indonesia: A case study in the Klaten Regency's junior high schools. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 12(12), 949-962.
- Tong, T. M. T., Sakurai, A., Shaw, R., Nguyen, N. H., Nguyen, T. H., Do, K. T., & Kieu, T. K. (2024). Assessment of comprehensive school safety in Vietnam: From policy to practice. *Progress in Disaster Science*, 24, 100364. <https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2024.100364>
- Tong, T. T. M., Nguyen, D. T. H., Nguyen, H. T., & Park, T. Y. (2022). The practice of education for disaster risk reduction in Vietnam: Lessons learned from a decade of implementation 2010–2020. In *Interlocal Adaptations to Climate Change in East and Southeast Asia: Sharing Lessons of Agriculture, Disaster Risk Reduction, and Resource Management* (pp. 101-112). Springer International Publishing.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2024). *2023 global natural disaster assessment report*. <https://www.preventionweb.net/publication/2023-global-natural-disaster-assessment-report>
- _____. (2025). *Six ways to keep your school safe when disaster strikes*. <https://wmo.int/media/news/six-ways-keep-your-school-safe-when-disaster-strikes>
- Widowati, E., Koesyanto, H., Istiono, W., Sutomo, A. H., & Sugiharto. (2023). Disaster preparedness and safety school as a conceptual framework of comprehensive school safety. *SAGE Open*, 13(4). <https://doi.org/10.1177/21582440231211209>
- Vidal, J., Redulla, M. J. L., Pical, K. S., Tobias, T. R., Cumilang, S. L. B., Alimpago, M. G. B., Ramos, L., Bergonia, A. M. Q., Queliza, A. M., Francisco, R. A. E., Concepcion, M. D., Sarabusab, K. B. C., Nasis, K. N. B., Dela Cruz, M. C. C., Abaya, M. R., & Manalo, G. N. (2023). *The outlook of emerging technology in education*. UNIDA Cristian Colleges. <https://eric.ed.gov/?id=ED664934>. doi:10.1088/1755-1315/1314/1/012056
- Wang, J.-J. (2020). Promoting school's recovery and resilience after the Chi-Chi earthquake. *Disaster Prevention and Management*, 29(4), 609-627. <https://doi.org/10.1108/DPM-09-2019-0311>

- Wibowo, Y. A., Septiningrum, U. A. D., Dewi, R. P., & Ronggowulan, L. (2024). Disaster risk reduction in elementary schools in flood-prone areas (Case: disaster risk reduction in Grogol flood-prone areas, Indonesia). In *The 2nd International Conference on Disaster Management and Climate Change 2023*. Indonesia.
- World Meteorological Organization. (2021). *Weather-related disasters increase over past 50 years, causing more damage but fewer deaths*.
<https://wmo.int/media/news/weather-related-disasters-increase-over-past-50-years-causing-more-damage-fewer-deaths>
- World Meteorological Organization. (2025, March 28). *Extreme weather and climate impacts bite Latin America and Caribbean*. <https://wmo.int/news/media-centre/extreme-weather-and-climate-impacts-bite-latin-america-and-caribbean>

การ

ประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์วัยรุ่น: กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านแก้ว จังหวัดจันทบุรี

คมกริช อันทรง ^{1*}พิจา สมบูรณ์ ²เริงวิษฐ์ นิลโคตร ³วิยุตติ บุญลอย ⁴

รับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2568 แก้ไขบทความ: 10 เมษายน 2568 ตอรับบทความ: 25 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยต้องออกจากระบบการศึกษา ปัญหาหนึ่งที่พบมากในปัจจุบัน คือ ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน จากการสำรวจของกรมอนามัย พบเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปี ตั้งครรภ์มากถึง 20 คนต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งการตั้งครรภ์ในเด็กวัยนี้จะส่งผลต่อร่างกายที่ยังไม่พร้อมจะมีบุตร ส่งผลต่อการศึกษา ต้องย้ายโรงเรียนหรือเลิกเรียน เกิดปัญหาครอบครัวตามมาเนื่องจากขาดความพร้อมในการเลี้ยงดู เด็กที่เกิดมาก็กลายเป็นปัญหาของสังคม โรงเรียนบ้านแก้วเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้นำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเด็กวัยเรียน ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความรักและความหวังดี มีใจเปิดกว้าง ส่งเสริมความรู้ด้านเพศวิถี สร้างบรรยากาศในโรงเรียนที่อบอุ่น ปลอดภัย 2) กรุณา คือ การให้คำปรึกษา แนะนำนักเรียนและผู้ปกครองด้วยความเข้าใจ ไม่ซ้ำเติมไม่กล่าวโทษหรือตีตราเด็ก 3) มุทิตา คือ การยกย่องนักเรียนและครูที่มีความประพฤติดีมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมสมานักเรียนและส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) อุเบกขา คือ ผู้บริหารต้องให้การช่วยเหลืออย่างมีสติและปัญญา ตัดสินใจบนพื้นฐานของความเท่าเทียมและสิทธิมนุษยชน ไม่เลือกปฏิบัติ มีเหตุผล และให้ออกาสนักเรียนได้พัฒนาตนเอง จากการทำนุบำรุงส่งผลให้โรงเรียนไม่มีนักเรียนตั้งครรภ์ในวัยเรียน นอกจากนี้แนวทางดังกล่าว ได้ส่งเสริมความรักความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัวของนักเรียน ครูมีความรักความเข้าใจในนักเรียน สามารถพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

คำสำคัญ: หลักพรหมวิหารธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน

¹ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

* อีเมล: komkit.u@gmail.com

² ผศ.ดร. ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

³⁻⁴ อาจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

The Application of the Brahmavihāra Principles for School Administrators in Preventing and Solving the Problem of Teenage Pregnancy: A Case Study of Ban Kaew School, Chanthaburi Province

Komkit Unsong ^{1*}
Lita Somboon ²
Reongwit Nilkote ³
Waiwoot Boonloy ⁴

Abstract

Rapid economic and social changes have led many youths to leave the formal education system. One critical issue is teenage pregnancy. According to Thailand's Department of Health, the pregnancy rate among girls under 20 is 20 per 1,000. Teenage pregnancy can cause physical health risks, disrupt education, lead to school dropout, and create long-term family and social problems due to a lack of parenting readiness. Ban Kaew School, an opportunity expansion school, has applied the Brahmavihāra —core Buddhist teachings promoting human values—to prevent and address this issue. 1) Metta (Loving-kindness): Promoting an open-minded and supportive school atmosphere, providing age-appropriate and comprehensive sexuality education, and ensuring students feel safe and valued. 2) Karuna (Compassion): Offering nonjudgmental counseling to students and parents, helping them understand consequences without blame or stigma. 3) Mudita (Sympathetic Joy): Recognizing students and teachers with good behavior, encouraging student leadership, and building students' self-worth and pride in responsible choices. 4) Upekkha (Equanimity): School leaders make thoughtful, unbiased decisions based on equality, human rights, and reason—ensuring all students have a chance to grow. This approach has resulted in zero reported cases of teenage pregnancy at the school. It has also strengthened family bonds, deepened teacher-student relationships, and supported students' personal development. The application of Brahmavihāra has proven effective in promoting a caring, inclusive school culture that equips students for a better quality of life and meaningful contribution to society.

Keywords: Brahmavihāra Principles, School Administrators, Prevention and Resolution of Teenage Pregnancy

¹ Director of Ban Kaew School, Under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office

* Email: komkit.u@gmail.com

² Asst. Prof. Dr. Department of Educational Testing and Research, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

³⁻⁴ Lecturer Dr. Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat

บทนำ

ปัญหาดังครกวัยรุนเป็นหนึ่งในปัญหาทางสังคมและสาธารณสุขที่สำคัญของโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งตัววัยรุน ครอบครัว และสังคมโดยรวม องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2022) ระบุว่าปัญหาดังครกวัยรุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมารดาและทารก รวมถึงเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนระหว่างปัญหาดังครกและการคลอด สอดคล้องกับองค์การยูนิเซฟ (United Nations International Children's Emergency Fund, 2021) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังครกวัยรุนเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาของเด็กหญิง ทำให้พวกเขามีโอกาสน้อยลงในการได้รับการศึกษาที่ดีและโอกาสทางอาชีพในอนาคต สำหรับประเทศไทยปัญหาดังครกวัยรุนได้รับการกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ โดยในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่กำหนดให้การส่งเสริมสุขภาพและการพัฒนาศักยภาพของวัยรุนเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ในขณะที่แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2569) ให้ความสำคัญกับการลดอัตราการดังครกวัยรุนผ่านการให้ความรู้และการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ (กระทรวงสาธารณสุข, 2560) นอกจากนี้พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครกวัยรุน พ.ศ. 2559 ได้กำหนดแนวทางการให้ความคุ้มครองและสนับสนุนวัยรุนในการเข้าถึงบริการสุขภาพ การศึกษา และข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อลดอัตราการดังครกวัยรุน (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ออกระเบียบเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนที่ดังครกสามารถศึกษาต่อได้ และได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) นอกจากนี้ยังได้ประกาศนโยบาย “เรียนดีมีความสุข” ที่มีแนวทางส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข การช่วยเหลือนักเรียนไม่ให้ออกนอกระบบการศึกษา (Zero Drop out) (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2567) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งจึงต้องหามาตรการและกำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครกวัยรุนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สถานการณ์การดังครกของวัยรุนในประเทศไทย

สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ (2565) ได้สำรวจวัยรุน หญิงคลอดบุตร ในปี พ.ศ. 2565 พบว่า วัยรุนหญิงอายุ 10-19 ปี มีการคลอดบุตรรวมทั้งสิ้น 42,457 คน แบ่งเป็น อายุ 10-14 ปี จำนวน 1,569 คน คิดเป็นอัตรา 0.8 ต่อวัยรุนหญิง 1,000 คน และอายุ 15-19 ปี คลอดบุตร จำนวน 40,888 คน คิดเป็นอัตรา 21.0 ต่อวัยรุนหญิง 1,000 คน นอกจากนี้ ยังพบว่าการคลอดซ้ำในหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 3,181 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ของแม่วัยรุนอายุ 10-19 ปีที่ดังครก นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาดังครกวัยรุนมีหลายปัจจัย เช่น การขาดความรู้เรื่องการคุมกำเนิด การเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำกัด และปัจจัยทางสังคมและ

เศรษฐกิจ ซึ่งการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีผลกระทบทั้งต่อมารดาและทารก รวมถึงด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม รายงานได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการป้องกันและการให้การสนับสนุนแก่แม่วัยรุ่น โดยได้กำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เช่น การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา การส่งเสริมการใช้วิธีคุมกำเนิด และการปรับปรุงการเข้าถึงบริการสุขภาพ สำหรับเป้าหมายระดับชาติ กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดเป้าหมายในการลดอัตราการคลอดของวัยรุ่นหญิง โดยกำหนดอายุ 10-14 ปี ไม่เกิน 0.5 คนต่อวัยรุ่นหญิงพันคน และอายุ 15-19 ปี ไม่เกิน 15 คน ต่อวัยรุ่นหญิงพันคน ภายในปี พ.ศ. 2570

การบูรณาการยุทธศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีกับพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

จังหวัดจันทบุรีได้นำพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 มาประยุกต์ใช้ร่วมกับแผนยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด โดยมีแนวทางสำคัญที่สอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติ ดังนี้

1. สิทธิของวัยรุ่นในการเข้าถึงความรู้และบริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ (มาตรา 5-6) โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาในจังหวัดดำเนิน **โครงการเพศศึกษารอบด้าน** (Comprehensive Sexuality Education : CSE) เพื่อให้วัยรุ่นได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ และจัดให้มีแหล่งข้อมูลออนไลน์ เช่น เพจ "วัยรุ่นจันทน์ ฉลาดรัก รู้จักควบคุม" หรือส่งเสริมการใช้แอปพลิเคชัน Teen Club เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาวะทางเพศ และประเมินตนเอง
2. การส่งเสริมการเข้าถึงบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ (มาตรา 7-8) โดยพัฒนา **คลินิกวัยรุ่น** (Teen Clinic) ในโรงพยาบาลของรัฐและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพให้เป็น "บริการสุขภาพที่เป็นมิตร" (Youth-Friendly Health Services: YFHS) ตามมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข และให้บริการคุมกำเนิดระยะยาว (LARC) เช่น ห่วงอนามัยและยาฝังคุมกำเนิดฟรีสำหรับวัยรุ่นที่มีความเสี่ยง
3. ระบบช่วยเหลือวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ (มาตรา 9-10) โดยตั้งกลไกช่วยเหลือนักเรียนที่ตั้งครรภ์ในสถานศึกษา โดยใช้รูปแบบ **"ครูนางฟ้า"** ตามแนวทาง **"เรียนต่อได้ ไม่ต้องลาออก"** โดยประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน หน่วยงานสาธารณสุข และสำนักงานพัฒนาสังคมฯ ทั้งสนับสนุนด้านสวัสดิการและโอกาสทางอาชีพ สำหรับวัยรุ่นที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ผ่านศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด
4. การป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น (มาตรา 11) โดยจัดโครงการ **"ลดการตั้งครรภ์ซ้ำ"** เพื่อให้คำปรึกษาเรื่องคุมกำเนิดหลังคลอด และติดตามกลุ่มเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนกลไก **"พี่เลี้ยงวัยใส"** ซึ่งเป็นเครือข่ายวัยรุ่นที่เคยตั้งครรภ์มาก่อน มาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ

5. กลไกการดำเนินงานและการติดตามผล (มาตรา 12-14) โดยแต่งตั้ง "คณะอนุกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในวัยรุ่นระดับจังหวัด" เพื่อกำกับดูแลนโยบาย และจัดทำฐานข้อมูลวัยรุ่นดังกล่าวและคลอดบุตร เพื่อนำไปวิเคราะห์และปรับปรุงแผนปฏิบัติการ

งานวิจัยในประเทศ

องค์กรยูนิเซฟ ประจำประเทศไทย (2558) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบทั้งในด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยและมีการศึกษาต่ำ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมักเกิดจากความขาดแคลนความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด ขาดการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่เหมาะสม รวมถึงการขาดการสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่า ความไม่เข้าใจในเรื่องการคุมกำเนิดและการตัดสินใจทางเพศที่ไม่ปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นตกอยู่ในความเสี่ยงของการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ การขาดการศึกษาเพศศึกษาในโรงเรียนและการให้ความรู้ที่ไม่เพียงพอ การศึกษานี้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการเสริมสร้างการศึกษาเพศศึกษาในโรงเรียน การปรับปรุงการให้บริการด้านสุขภาพให้เข้าถึงวัยรุ่นได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจและการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนในการช่วยลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สอดคล้องกับ วรชพร ธีรวิจิตร (2560) ได้วิจัยเรื่องการขับเคลื่อนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่พร้อมในวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาดังกล่าวไม่พร้อมในวัยรุ่นเกิดจากการขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิด การเข้าถึงบริการสุขภาพที่ไม่เพียงพอ และการขาดการสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม การศึกษานี้เสนอแนวทางขับเคลื่อนผ่านการให้ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา การส่งเสริมการใช้บริการสุขภาพที่เหมาะสม การให้การสนับสนุนทางสังคมและครอบครัว รวมถึงการมีนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องในการลดอัตราการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น เช่นเดียวกับ นิตยา เพ็ญศิริ (2564) ที่ได้วิจัยการประยุกต์หลักสูตรเพศศึกษารอบด้านเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ได้เสนอการใช้หลักสูตรที่ครอบคลุมในหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ การพัฒนาความสัมพันธ์ การควบคุมตนเอง และการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเพศศึกษารอบด้านช่วยให้วัยรุ่นมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้วิธีป้องกันและการมีพฤติกรรมทางเพศที่ปลอดภัย อีกทั้งยังช่วยลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ มลิวดี ศรีม่วง (2562) ได้วิจัยการจัดการปัญหาดังกล่าวในวัยรุ่น กรณีศึกษาอำเภอตาลูม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุหลักของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น คือ การขาดความรู้เรื่องการคุมกำเนิด และการเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำกัด รวมถึงปัจจัยด้านสังคม งานวิจัยได้เสนอแนวทางในการจัดการปัญหาโดยการส่งเสริมการศึกษาเรื่องเพศและการคุมกำเนิดผ่านโปรแกรมการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่ายและเหมาะสมกับวัยรุ่น การส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนและดูแลผู้ที่ประสบปัญหานี้ยังเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในอนาคต

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศ สามารถสรุปแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ประกอบด้วย 1) การศึกษาเพศศึกษาในโรงเรียน 2) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน 3) การเข้าถึงบริการสุขภาพและการคุมกำเนิด 4) การใช้สื่อดิจิทัลและกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อดิจิทัลและการจัดเวิร์กช็อปเกี่ยวกับการคุมกำเนิดและความสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

งานวิจัยต่างประเทศ

การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในระดับสากล งานวิจัยต่างประเทศหลายชิ้นได้ศึกษาปัจจัยและพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น อาทิ Guttmacher Institute. (2017) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่นอเมริกัน ผลการวิจัย พบว่า วัยรุ่นอเมริกันมีแนวโน้มเริ่มมีเพศสัมพันธ์ช้าลงเมื่อเทียบกับอดีต สัดส่วนของวัยรุ่นที่เคยมีเพศสัมพันธ์ลดลง และอัตราการใช้วิธีคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการใช้วิธีคุมกำเนิดแบบระยะยาวได้รับการส่งเสริมมากขึ้น ส่งผลให้อัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของสหรัฐฯ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการลดลง ได้แก่ การเข้าถึงการศึกษาเพศวิถีที่ครอบคลุมและการเข้าถึงบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะการป้องกันโดยการให้ความรู้ด้านเพศศึกษาและการเข้าถึงบริการสุขภาพทางเพศที่ครอบคลุม ซึ่ง Smith, T. E., & Coleman, L. M. (2019) ก็ได้ศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทของการศึกษาเพศวิถีอย่างรอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education - CSE) ในการลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยพบว่า 1) การศึกษาเพศวิถีอย่างรอบด้าน (CSE) ให้ข้อมูลที่ครอบคลุมเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศ การคุมกำเนิด ความสัมพันธ์ และทักษะชีวิต ช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น 2) รัฐที่มีการบังคับใช้ CSE อย่างเข้มข้น มีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นต่ำกว่ารัฐที่เน้นเฉพาะการสอนเรื่อง "การงดเว้น (Abstinence-only) และวัยรุ่นที่ได้รับ CSE มีแนวโน้มใช้ถุงยางอนามัยและยาคุมกำเนิดมากขึ้น 3) การสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง และระดับท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของ CSE 4) ผู้วิจัยแนะนำให้มีการบูรณาการ CSE ในหลักสูตรการศึกษาทั่วประเทศ และควรเพิ่มการฝึกอบรมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสอน CSE มีประสิทธิภาพมากขึ้น 5) งานวิจัยนี้เน้นย้ำว่า การศึกษาเพศวิถีอย่างรอบด้านเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และควรได้รับการสนับสนุนในเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Brown, J. D., & Sales, J. M. (2018) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทของการเข้าถึงบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยผลการวิจัยพบว่า 1) วัยรุ่นที่สามารถเข้าถึงบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ และการให้คำปรึกษามีแนวโน้มที่จะใช้วิธีป้องกันที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการบริการที่เป็นมิตรกับวัยรุ่น (Adolescent-friendly services) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดอัตราการตั้งครรภ์ 2) โครงการที่ให้บริการการคุมกำเนิดฟรีหรือมีต้นทุนต่ำช่วยลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ การผสมผสานระหว่างการศึกษาเพศวิถีและการให้บริการอนามัยการเจริญพันธุ์ช่วยเพิ่มอัตราการใช้วิธีคุมกำเนิดที่เหมาะสม โดยผู้วิจัยได้แนะนำว่าควรมีการขยายบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เป็นมิตรกับวัยรุ่นให้ครอบคลุมมากขึ้น เพราะการเข้าถึงบริการอนามัยการเจริญพันธุ์เป็นกุญแจสำคัญในการลดอัตรา

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และจำเป็นต้องมีนโยบายที่สนับสนุนให้วัยรุ่นสามารถใช้บริการเหล่านี้ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย นอกจากนี้ Kearney, M. S., & Levine, P. B. (2015) ได้วิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของรายการโทรทัศน์เรียลลิตี้ 16 and Pregnant ของ MTV ต่ออัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสหรัฐฯ โดยใช้ข้อมูลทางสถิติและการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ชม และ ผลการวิจัยพบว่า 1) การออกอากาศของ 16 and Pregnant สัมพันธ์กับการลดลงของอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ถึง 5.7% หลังรายการเผยแพร่ 2) การค้นหาคำว่า "การคุมกำเนิด" และ "การทำแท้ง" เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญหลังจากตอนใหม่ของรายการออกอากาศ 3) รายการนี้ทำให้วัยรุ่นอเมริกาตระหนักถึงความยากลำบากของการเป็นแม่วัยรุ่น และสนับสนุนให้พวกเขาป้องกันการตั้งครรภ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Herman, J. W., & Waterhouse, J. K. (2011) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมสุขภาพเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นตอนต้นผ่านชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ความรู้ด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์แก่เยาวชนอายุ 10-14 ปี กิจกรรมในโครงการ ประกอบด้วย กิจกรรมเชิงปฏิบัติการและการเรียนรู้แบบโต้ตอบในชุมชน การใช้วิธีการสอนที่เป็นมิตรกับวัยรุ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชน ร่วมกับผู้ปกครองและบุคลากรชุมชนในการสนับสนุนโครงการ ผลลัพธ์จากโครงการ ได้แก่ 1) วัยรุ่นที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ด้านสุขภาพทางเพศเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ 2) ผู้เข้าร่วมโครงการมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการใช้วิธีป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (STIs) 3) ผู้เข้าร่วมโครงการมีแนวโน้มที่จะใช้ทักษะในการสื่อสารและการตัดสินใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ โดยภาพรวมสรุปได้ว่า โครงการส่งเสริมสุขภาพเจริญพันธุ์ที่ดำเนินการในชุมชนสามารถช่วยเพิ่มความรู้และพฤติกรรมสุขภาพที่ดีในวัยรุ่นตอนต้น

สรุปแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น งานวิจัยต่างประเทศ ประกอบด้วย 1) การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ได้แก่ การส่งเสริมความรู้และทักษะชีวิต การส่งเสริมบทบาทของครอบครัว เพิ่มการเข้าถึงบริการอนามัยเจริญพันธุ์ การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการให้ความรู้ 2) การแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ได้แก่ สนับสนุนการศึกษาต่อและอาชีพ ลดการติดยาทางสังคม เปลี่ยนทัศนคติทางสังคม ผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เหมาะสม

สรุปจากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สามารถสรุปแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้ ดังนี้

1. การเสริมสร้างความรู้และทักษะชีวิต ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษา โดยการบรรจุหลักสูตรเพศศึกษาแบบรอบด้านในโรงเรียน เพื่อให้วัยรุ่นมีความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด ความสัมพันธ์ที่ปลอดภัย และการควบคุมตนเอง การพัฒนาทักษะการตัดสินใจ ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ

2. การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว ส่งเสริมให้พ่อแม่มีบทบาทในการพูดคุยเรื่องเพศศึกษากับบุตรหลาน และอบรมผู้ปกครองเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารที่เหมาะสม การสนับสนุนจากชุมชน ส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนช่วยในการดูแลและสนับสนุนวัยรุ่นในเรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิด

3. การเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพและการคุมกำเนิด ได้แก่ การบริการสุขภาพที่เข้าถึงง่าย จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาและบริการคุมกำเนิดที่เข้าถึงได้ง่าย โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ปกครองรับรู้ การบริการทางการแพทย์ให้บริการตรวจสุขภาพและคำปรึกษาโดยบุคลากรทางการแพทย์เพื่อช่วยวัยรุ่นที่มีข้อมูลที่ถูกต้องและปลอดภัยในการตัดสินใจ

4. การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการให้ความรู้ ได้แก่ การใช้สื่อออนไลน์ และใช้โซเชียลมีเดียเพื่อให้ข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับการคุมกำเนิดและพฤติกรรมทางเพศที่ปลอดภัย การสร้างแคมเปญรณรงค์ ส่งเสริมแคมเปญรณรงค์เพื่อกระตุ้นความตระหนักรู้ในกลุ่มวัยรุ่นเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

5. การสนับสนุนการศึกษาต่อและการฝึกอาชีพ ได้แก่ การสนับสนุนการศึกษาต่อสำหรับแม่วัยรุ่น และสนับสนุนการฝึกอาชีพให้แม่วัยรุ่นมีรายได้ สามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้

6. เปลี่ยนทัศนคติทางสังคม ได้แก่ สร้างความเข้าใจในสังคม จัดอบรมให้สังคมเข้าใจปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและลดการตีตราผู้ที่ประสบปัญหา และสนับสนุนการกลับเข้าสู่การศึกษา ลดอุปสรรคในการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาเพื่อให้แม่วัยรุ่นมีโอกาสพัฒนาตนเองและชีวิตที่ดีขึ้น

7. การผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เหมาะสม ได้แก่ การพัฒนากฎหมาย พัฒนากฎหมายที่สนับสนุนสิทธิของแม่วัยรุ่น และกำหนดนโยบายป้องกันการล่วงละเมิด ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น

หลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม หรือ พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา หลักพรหมวิหารธรรมเป็นแนวทางให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม (พระธรรมปิฎก, 2562) หลักธรรมนี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความท้าทาย และความขัดแย้ง หลักพรหมวิหารธรรมสามารถเป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรมให้กับบุคคล และสร้างสังคมให้สงบสุขได้ สมเด็จพระญาณสังวร (2527) ได้ให้ความหมายของ “พรหมวิหารธรรม” ว่าเป็น “ธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ผู้ไม่มัวหมองในศีล ในธรรม ในวินัย คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา” นอกจากนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2561) ได้อธิบายว่า “พรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐ เป็นธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่ หรืออภิปญญาธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ”

องค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ช่วยกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อผู้อื่น ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1. เมตตา (Loving-kindness) คือ ความรักและปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยไม่มีเงื่อนไขและปราศจากอคติ

2. **กรุณา** (Compassion) คือ ความสงสารและปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์
3. **มุทิตา** (Sympathetic Joy) คือ ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความสุขและประสบความสำเร็จ
4. **อุเบกขา** (Equanimity) คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่โอนเอียงไปตามอารมณ์หรือความลำเอียงส่วนตัว

บทบาทของพรหมวิหารธรรมต่อการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

ในสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบัน เราสามารถนำหลักพรหมวิหารธรรมมาปรับใช้ในบริบทต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. **ในครอบครัว** การใช้เมตตาและกรุณาช่วยสร้างความรักความเข้าใจภายในครอบครัว ทำให้เกิดความอบอุ่นและลดความขัดแย้ง
2. **ในสถานที่ทำงาน** การนำมุทิตาและอุเบกขามาใช้ช่วยส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความร่วมมือ
3. **ในสังคม** พรหมวิหารธรรมช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ลดปัญหาความรุนแรง และทำให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม
4. **ในการแก้ปัญหาสังคม** ช่วยให้เกิดความเข้าใจและช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส เช่น การช่วยเหลือคนยากจน การสนับสนุนโครงการสาธารณประโยชน์ หรือการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์วัยรุ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพรหมวิหารธรรม

กรมการศาสนา (2563) ได้ศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 และการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิดของพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา (ความปรารถนาดี), กรุณา (ความสงสารช่วยเหลือ), มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข) และ อุเบกขา (การวางใจเป็นกลางอย่างมีสติ) ตลอดจนแนวทางการนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน งานวิจัยพบว่า พรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย โดยเฉพาะในการดำเนินชีวิตของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กร ช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าการบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 ในด้านการศึกษา การบริหาร และการพัฒนาสังคม สามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นอยู่ที่ดี เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2564) ที่ศึกษาเรื่อง "พรหมวิหาร 4 กับการบริหารงานในองค์กรยุคปัจจุบัน" โดยผลการวิจัยพบว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและพนักงาน ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น บรรยากาศการทำงานที่ดี ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะของบุคลากร นอกจากนี้ยังพบว่าการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารงานช่วยเสริมสร้างคุณธรรมในองค์กร ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมในการตัดสินใจและการปฏิบัติต่อบุคลากรทุกคนด้วยความเมตตาและกรุณา ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความเป็นมิตรในที่ทำงาน ทำให้การบริหารงานในยุคปัจจุบันมีความเหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี สอดคล้องกับสถาบันพระพุทธศาสนาและสังคม (2560) ที่ศึกษาการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการพัฒนา

สังคมไทยสู่ความสมานฉันท์ ผลการวิจัยพบว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสังคมที่ปราศจากความรุนแรงและการแบ่งแยก สังคมที่มีการให้อภัยและการยอมรับความแตกต่าง การนำหลักพรหมวิหารมาใช้ในการสังคมช่วยส่งเสริมความเข้าใจระหว่างบุคคล สร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา และความร่วมมือ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย อีกทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งในสังคมที่เกิดจากความไม่เข้าใจกันและการตีตราต่างๆ เช่นเดียวกับพระธรรมปิฎก (2562) ที่ได้ศึกษาหลักพรหมวิหารในพระพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยหลักพรหมวิหาร 4 ถือเป็นหลักที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามหลักพรหมวิหารช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่สงบเยือกเย็น มีความรักและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ลดความทุกข์และความขัดแย้งใน นอกจากนี้จิราพร ศรีสวัสดิ์ (2564) ได้ศึกษาการบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในหลายด้าน ได้แก่ 1) เมตตา ใช้ในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน 2) กรุณา ใช้ในการช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาครูและนักเรียนในทุกสถานการณ์ 3) มุทิตา ใช้ในการยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จและส่งเสริมการพัฒนาความสุขในองค์กร และ 4) อุเบกขา ใช้ในการตัดสินใจที่มีความเป็นกลางและมีสติในการแก้ปัญหา ซึ่ง ญัฐวุฒิ แก้วสม (2565) ได้ทำการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านเทพราช อำเภอสหัส จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านเทพราชมีการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตในหลายด้าน ดังนี้ 1) เมตตา ใช้ในการช่วยเหลือและสนับสนุนสมาชิกในชุมชนที่ประสบปัญหาต่างๆ โดยไม่เลือกปฏิบัติ 2) กรุณา ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยเน้นการให้ความช่วยเหลือและการทำความดีร่วมกัน 3) มุทิตา ใช้ในการยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น โดยการสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสุขและความร่วมมือ และ 4) อุเบกขา ใช้ในการไม่ตัดสินผู้อื่นจากอคติหรือการทำให้เกิดความขัดแย้ง โดยเน้นการใช้สติในการตัดสินใจ โดยบุญเลิศ สุขสวัสดิ์ (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนักศึกษาจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ โดยผลการวิจัยพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดผลที่ดีและทำให้นักศึกษามีความเข้าใจในการช่วยเหลือผู้อื่น มีความรักและห่วงใยผู้อื่นอย่างไม่เลือกปฏิบัติ และมีความเมตตาในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม นอกจากนี้ ยังพบว่าการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ทำให้นักศึกษามีความมั่นคงในตัวเองและมีความเชื่อมั่นในคุณค่าของการทำความดีเพื่อสังคม เช่นเดียวกับสุภัทรา เกิดผล (2566) ได้ทำการศึกษาบทบาทของหลักพรหมวิหาร 4 ในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในระบบการศึกษาไทย ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 สามารถเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยในการพัฒนาเยาวชนให้มีความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การดูแลช่วยเหลือในสังคม การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และการมีจิตที่สงบในการตัดสินใจ

การใช้หลักพรหมวิหาร 4 สามารถสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและความร่วมมือในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ อภิชาติ สุขใจ (2565) ได้ศึกษาการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งในองค์กร ผลการวิจัยพบว่าสามารถช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติตามหลักเมตตาและกรุณาจะส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือและการให้ความสนใจต่อความทุกข์ของผู้อื่น ขณะที่มุทิตาเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการยินดีและร่วมแสดงความสุขในความสำเร็จของผู้อื่น ส่วนอุเบกขาช่วยให้การตัดสินใจในสถานการณ์ขัดแย้งเกิดขึ้นด้วยความสงบและเป็นธรรม

สรุปได้ว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจ รวมถึงเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความสุขในองค์กรและสังคม ทั้งยังเป็นแนวทางในการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านแก้ว

โรงเรียนบ้านแก้วเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขนาดใหญ่ในจังหวัดจันทบุรี จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 มีนักเรียนทั้งหมด 874 คน มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 52 คน ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนและเป็นคณะอนุกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจังหวัดจันทบุรี ได้ทราบข้อมูลและข่าวสารเรื่องดังกล่าวจากการประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด และในระดับชาติ จึงได้สนใจศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสรุปแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างความรู้และทักษะชีวิต 2) การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชน 3) การเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพและการคุมกำเนิด 4) การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการให้ความรู้ 5) การสนับสนุนการศึกษาต่อและการฝึกอาชีพ 6) เปลี่ยนทัศนคติทางสังคม และ 7) การผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เหมาะสม และได้นำวิธีการดังกล่าวมาบูรณาการกับหลักพรหมวิหารธรรม ใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ผู้เรียนในโรงเรียนบ้านแก้ว ดังนี้

1. การเสริมสร้างความรู้และทักษะชีวิต (เมตตา + กรุณา) โดยจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1.1 การสนับสนุนให้นักเรียนทุกระดับชั้นได้เรียนรู้เรื่องเพศวิถี และบูรณาการในหลักสูตรสุขศึกษา
- 1.2 การอบรมครูนางฟ้าสื่อสารและช่วยเหลือนักเรียนเรื่องเพศศึกษาในโรงเรียน
- 1.3 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาเรื่องเพศศึกษาในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

- ส่งเสริมส่งเสริมทักษะการสร้างความสัมพันธ์ ทักษะการปฏิเสธ และทักษะการตัดสินใจ
- สนับสนุนการพัฒนาสื่อการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2. การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชน (กรุณา + มุทิตา) โดยจัดกิจกรรม ดังนี้
 - 2.1 จัดเวทีเสวนาให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และให้คำปรึกษาลูกหลาน
 - 2.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

- โรงเรียนเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน
- สร้างระบบการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือระหว่างโรงเรียนและครอบครัว

3. การเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพและการคุมกำเนิด (กรุณา + อุเบกขา) โดยจัดกิจกรรม ดังนี้
 - 3.1 ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขให้เข้ามาให้ความรู้ในโรงเรียน
 - 3.2 จัดให้มีช่องทางให้นักเรียนเข้าถึงบริการสุขภาพที่เป็นมิตร
 - 3.3 ส่งเสริมให้มีพื้นที่ให้คำปรึกษาสุขภาพทางเพศโดยไม่เลือกปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

- ประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพให้มีการตรวจสุขภาพและให้คำปรึกษาในโรงเรียน
- สนับสนุนให้มีห้องให้คำปรึกษาที่เป็นมิตรและปลอดภัย

4. การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการให้ความรู้ (เมตตา + มุทิตา) โดยจัดกิจกรรม ดังนี้
 - 4.1 ส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา เช่น ไลน์ Teen Club
 - 4.2 ส่งเสริมการประกวดคลิปแนะนำการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียน
 - 4.3 ผลิตสื่อการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย และเข้าถึงได้สะดวกในทุกระดับชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

- สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียในการสื่อสารเรื่องเพศศึกษา
- ผลักดันให้มีโครงการ E-learning หรือคลิปวิดีโอให้ความรู้ที่น่าสนใจ

5. การสนับสนุนการศึกษาต่อและการฝึกอาชีพ (กรุณา + มุทิตา) โดยจัดกิจกรรม ดังนี้
 - 5.1 จัดระบบสนับสนุนให้นักเรียนที่ตั้งครรภ์สามารถเรียนต่อได้
 - 5.2 หาทุนการศึกษาและโอกาสทางการเรียนให้กับนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

- สนับสนุนนโยบายช่วยเหลือนักเรียนที่ตั้งครรภ์ให้สามารถเรียนต่อได้
- ส่งเสริมโครงการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับผู้เรียน

6. เปลี่ยนทัศนคติทางสังคม(อุเบกขา + เมตตา) จัดกิจกรรม ดังนี้
 - 6.1 สร้างสภาพแวดล้อมที่ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกถูกตัดสิน
 - 6.2 ให้ความรู้กับครู และเพื่อนนักเรียนร่วมชั้นให้เข้าใจ และให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

- ออกมาตรการป้องกันการกลั่นแกล้ง (Bullying) ในโรงเรียน
 - สนับสนุนวัฒนธรรมที่ช่วยให้นักเรียนที่ตั้งครรภ์รู้สึกมีคุณค่า
7. การผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เหมาะสม (อุเบกขา + กรุณา) จัดกิจกรรม ดังนี้
- 7.1 ปรับปรุงระเบียบของโรงเรียนให้เอื้อต่อการศึกษาของนักเรียนที่ตั้งครรภ์
 - 7.2 สนับสนุนการพัฒนา นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นมิตรต่อนักเรียน
 - 7.3 ประสานงานกับภาครัฐและองค์กรต่างๆ เพื่อสร้างมาตรการที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

- การฝึกอบรมและพัฒนาผู้นำหรือมอบรางวัลโรงเรียนต้นแบบในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียน
- สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการศึกษาต่อของนักเรียน

ภาพที่ 1 พรหมวิหารธรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นโรงเรียนบ้านแก้ว

สรุปผลการดำเนินงาน

การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โรงเรียนสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรภ์ในวัยเรียนได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

1. เมตตา (ความรักความปรารถนาดี)

- 1.1 ผู้บริหารและครูมีใจเปิดกว้าง และมองนักเรียนทุกคนด้วยความรักและความหวังดี
- 1.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตและเพศวิถีที่ให้นักเรียนรู้สึกได้รับการยอมรับไม่ถูกตีตรา
- 1.3 สร้างบรรยากาศในโรงเรียนที่อบอุ่น ปลอดภัย ให้นักเรียนรู้สึกเป็นคนมีคุณค่า

2. กรรณ (ความสงสารและช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์)

- 2.1 หากนักเรียนตั้งครรรค์หรืออยู่ในกลุ่มเสี่ยงควรได้รับความเข้าใจและการดูแลอย่างใกล้ชิด
- 2.2 จัดระบบการให้คำปรึกษา โดยไม่ซ้ำเติมหรือกล่าวโทษ
- 2.3 ประสานหน่วยงานภายนอกเพื่อช่วยนักเรียนเข้าถึงบริการสุขภาพและการช่วยเหลือที่เหมาะสม

3. มุทิตา (ยินดีในความสุขของผู้อื่น)

- 3.1 ส่งเสริมการยกย่องนักเรียนที่มีพฤติกรรมดีมีความรับผิดชอบในตนเอง
- 3.2 สนับสนุนกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และการทำกิจกรรมร่วมกันที่ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 3.3 เชิดชูโรงเรียน หรือครูต้นแบบที่สามารถบริหารจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. อุเบกขา (วางใจเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยใช้อารมณ์)

- 4.1 ผู้บริหารควรใช้สติและปัญญาในการวางนโยบายหรือมาตรการที่เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ
- 4.2 พิจารณาแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงเหตุและผล เป็นกลาง และให้โอกาสนักเรียนได้พัฒนาตนเอง
- 4.3 ใช้การตัดสินใจบนพื้นฐานของ ความเท่าเทียมและสิทธิมนุษยชน

สรุป

การนำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ไม่เพียงช่วยป้องกันการตั้งครรรค์ในวัยเรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างส่งเสริมความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานราชการภายนอก ตลอดจนเป็นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน ช่วยให้นักเรียนไม่ออกกลางคัน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2563). *หลักพรหมวิหาร 4 และการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย*. สำนักพิมพ์กรมการศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยแนวปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการช่วยเหลือนักเรียนที่ตั้งครรรค์ พ.ศ. 2561*. กระทรวง.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2569)*. กระทรวง.
- จิราพร ศรีสวัสดิ์. (2564). การบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, 4(2), 45–60.

- ณัฐวุฒิ แก้วสม. (2565). การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านเทพราช อำเภอ
สิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 8(1), 120–135.
- นิตยา เพ็ญศิริณา. (2564). การประยุกต์หลักสูตรเพศศึกษาต่อต้านเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น. *Asian
Journal of Community Health Promotion and Public Health*, 1(1), 54–66.
- บุญเลิศ สุขสวัสดิ์. (2563). การเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 ของ
นักศึกษาจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มทร.
สุวรรณภูมิ*, 7(1), 89–102.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.
2568–2569. (13 พฤศจิกายน 2567). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 109 ง หน้า 11–13.
- พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559. (31 มีนาคม 2559). *ราชกิจจา
นุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนที่ 30 ก. หน้า 1–8.
- พระธรรมปิฎก. (2562). หลักพรหมวิหารในพระพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน. มูลนิธิพุทธ
ธรรม.
- มลิวลย์ ศรีม่วง. (2562). การจัดการปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น: กรณีศึกษาอำเภอตาลสุม จังหวัด
อุบลราชธานี. *Health Promotion and Disease Prevention Journal*, 11(2), 12–25.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2564). *พรหมวิหาร 4 กับการบริหารงานในองค์กรยุคปัจจุบัน*.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วฤชสพร ณัฐจิโรจน์. (2560). การขับเคลื่อนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.
Journal of Social Sciences and Humanities, 10(3), 45–59.
- สถาบันพระพุทธศาสนาและสังคม. (2560). *พรหมวิหาร 4 และแนวทางพัฒนาสังคมไทยสู่ความสามัคคี*.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย.
- สมเด็จพระญาณสังวร. (2527). *ธรรมะในพระพุทธศาสนา*. มูลนิธิสมเด็จพระญาณสังวร.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)*.
สำนักงาน.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่
13 (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงาน.
- สุภัทรา เกิดผล. (2566). บทบาทของหลักพรหมวิหาร 4 ในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในระบบ
การศึกษาไทย. *วารสารการศึกษาและจริยธรรม*, 9(1), 55–70.

- องค์การยูนิเซฟ ประจำประเทศไทย. (2558). *การวิเคราะห์สถานการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในประเทศไทย*. United Nations Children's Fund (UNICEF).
- อภิชาติ สุขใจ. (2565). การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งในองค์กร. *วารสาร สังคมศาสตร์*, 11(3), 102–118.
- Brown, J. D., & Sales, J. M. (2018). Adolescent pregnancy prevention through access to reproductive health services: A review of the literature. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*, 31(4), 364–371.
- Guttmacher Institute. (2017). American teens' sexual and reproductive health. Guttmacher Institute
- Herrman, J. W., & Waterhouse, J. K. (2011). A pilot program to promote reproductive health among young adolescents in a community setting. *American Journal of Sexuality Education*, 6(3), 183–197.
- Kearney, M. S., & Levine, P. B. (2015). Media influences social outcomes: The impact of MTV's 16 and Pregnant on teen childbearing. *American Economic Review*, 105(12), 3597–3632.
- Smith, T. E., & Coleman, L. M. (2019). Comprehensive sexuality education as a strategy for reducing adolescent pregnancy: A review of U.S. policies and programs. *Journal of Adolescent Health*, 65(6), 715–722.
- United Nations International Children's Emergency Fund. (2021). *Adolescent pregnancy: A global challenge*. UNICEF.
- World Health Organization. (2022). *Preventing adolescent pregnancy: Strategies and policies*. World Health Organization.

พัฒนาการ

การศึกษารัฐศาสตร์ในประเทศไทย

อารดา ฉิมมากร^{1*}อาทิตย์ ชูชัย²ณัฐภัทร อยู่เมือง³พระครูสุภัทรลีลโสภณ⁴

รับบทความ: 7 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ: 22 พฤษภาคม 2568 ตอบรับบทความ: 26 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์ในระดับอุดมศึกษาประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็น 4 ช่วงสำคัญ ได้แก่ ยุคเริ่มต้น (ก่อน พ.ศ. 2475) ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475-2500) ยุคการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2500-2530) และยุคโลกาภิวัตน์และประชาธิปไตย (พ.ศ. 2530-ปัจจุบัน) 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์ของประเทศไทยในปัจจุบัน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการศึกษารัฐศาสตร์ของประเทศไทยในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนอิทธิพลจากนานาชาติ โดยในแต่ละยุคมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตร วิธีการสอน และเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและความต้องการของประเทศ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อิทธิพลจากนานาชาติ ความต้องการของสังคมและการพัฒนาเทคโนโลยี อนาคตของการศึกษารัฐศาสตร์ไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและภูมิรัฐศาสตร์ การเน้นการวิจัยเชิงประจักษ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการบูรณาการความรู้จากหลายสาขาวิชา จะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์ของไทยให้มีความทันสมัยและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: พัฒนาการ การศึกษารัฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ในประเทศไทย

¹⁻³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

* อีเมล: arada.c@gmail.com

⁴ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

The Development of Political Science Education in Thailand

Arada Chimmakun ^{1*}

Artit Choochai ²

Nathapat Yumuang ³

Phrakhrusupattharasilasophon ⁴

Abstract

This article aims to 1) study the development of political science education in higher education in Thailand from the past to the present by dividing the development into 4 important periods: the beginning period (before 1932), the period after the change of government (1932-1957), the period of economic and social development (1957-1987), and the period of globalization and democracy (1987-present). 2) To analyze the factors that influence the development of political science education in Thailand at present, and 3) to propose future political science education guidelines in Thailand. The study found that the development of political science education is closely related to political, social and economic changes in the country, as well as international influences. In each era, the curriculum, teaching methods and content are adjusted to be consistent with the social context and the needs of the country. Important factors affecting development include political changes, international influences, social needs, and technological developments. The future of Thai political science education needs to adapt to global changes, especially changes in technology and geopolitics. Emphasizing empirical research, using information technology, and integrating knowledge from multiple disciplines will be important in developing Thai political science education to be up-to-date and respond to social needs effectively.

Keywords: Development, Political Science Education, Political Science in Thailand

¹⁻³ Lecturer, Bachelor of Political Science Program, Political Science Major, Mahamakut Buddhist University, Maha Vajiralongkornrajavidyalaya University Campus

* Email: arada.c@gmail.com

⁴ Lecturer, Mahamakut Buddhist University, Maha Vajiralongkornrajavidyalaya University Campus

บทนำ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์ในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์ของประเทศไทยในปัจจุบันและเสนอแนะแนวทางการศึกษารัฐศาสตร์ของประเทศไทยในอนาคต โดยการนำทฤษฎีการศึกษา (Educational theory) มาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งทฤษฎีทางการศึกษานี้ เป็นการผสมผสานทฤษฎีการศึกษาต่างๆ (Eclecticism) โดยการประยุกต์เอาหลักการและทฤษฎีทางการศึกษาไปใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษานั้นกระทำกันหลายวิธี โดยทั่วไปมักจะใช้วิธีผสมผสานโดยเลือกสรรหลักการที่ดีของหลายทฤษฎีที่พอจะประมวลเข้าด้วยกันได้โดยไม่ขัดแย้งกันมาใช้เป็นแนวการจัดการศึกษา (Manitrub, 2014)

เนื่องจากรัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ การเมืองการปกครอง สถาบันทางการเมือง กระบวนการและกิจกรรมทางการเมือง รวมถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ใน การศึกษารัฐศาสตร์นั้น จึงเป็นการศึกษาในลักษณะของสหวิทยาการ โดยอาศัยองค์ความรู้ในศาสตร์หรือสาขาอื่น ๆ เข้ามาช่วยในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รัฐศาสตร์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของมนุษย์ การศึกษารัฐศาสตร์จึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ในหลายมิติ ทั้งด้านความรู้ ด้านความเป็นพลเมืองและด้านของวิชาชีพ

ความเป็นมาของการศึกษารัฐศาสตร์มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมูมมอง โลกทัศน์ เป้าหมายในการศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและวิธีการในการศึกษามาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง การศึกษารัฐศาสตร์ในประเทศไทยมีวิวัฒนาการที่น่าสนใจ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนอิทธิพลจากนานาชาติ การศึกษาในที่นี้จะเน้นที่การเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาวิชาการด้านรัฐศาสตร์

พัฒนาการการศึกษารัฐศาสตร์ของไทยในแต่ละยุค

ยุคเริ่มต้น (ก่อน พ.ศ. 2475)

ในยุคนี้ การศึกษาเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ยังไม่เป็นระบบ เน้นการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ ผ่านประสบการณ์การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการเรียนการสอนบ้างในระดับมหาวิทยาลัย แต่นั้นด้านประวัติศาสตร์และกฎหมายมากกว่า รวมทั้งขาดแคลนหลักสูตรและอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ผ่านประสบการณ์และตำราจากต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและการปกครองในเชิงปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนการบริหารราชการแผ่นดิน อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ การศึกษาจะกระจุกตัวอยู่ในสถาบันราชการ เช่น กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเน้นการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับความต้องการของระบบราชการ

การศึกษารัฐศาสตร์ของไทยอาจเรียกว่าเป็นการศึกษารัฐศาสตร์ในยุคโบราณของไทย แตกต่างจากการศึกษารัฐศาสตร์ในปัจจุบันอย่างมาก ทั้งในด้านของเนื้อหาหรือประเด็นที่สนใจศึกษาและวิธีการในการศึกษา การศึกษาที่เรียกว่ารัฐศาสตร์อาจเรียกว่าเป็นการศึกษาศาสตร์หรือวิชาทางการเมือง อาจนับย้อนไปถึงสมัยสุโขทัย โดยเป็นลักษณะของการศึกษาศิลปะในการปกครอง ซึ่งเป็นการศึกษาที่จำกัดไว้เฉพาะในหมู่ชนชั้นผู้ปกครอง คือ กษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และพวกขุนนางเท่านั้น (สิริมาส หมั่นสาย, 2560: 1-15)

ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2500)

การศึกษารัฐศาสตร์เริ่มมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาที่เน้นด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มากขึ้นในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลักสูตรเน้นความรู้ทางทฤษฎี ความรู้พื้นฐานทางด้านรัฐศาสตร์ ทฤษฎีการปกครองและกฎหมาย โดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดตะวันตกเป็นหลักและวิธีวิเคราะห์ทางวิชาการมากขึ้น มีการนำเอาแนวคิดและทฤษฎีจากตะวันตกเข้ามาใช้โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ช่วงนี้การศึกษารัฐศาสตร์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการผลิตบุคลากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและการสร้างเสถียรภาพทางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันการจัดการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในประเทศไทยในช่วงนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถูกยุบไปในปี พ.ศ. 2472 เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนน้อยและตั้งขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2476 เป็นคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ให้โอนคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปสังกัดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

ยุคการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2530)

ในช่วงนี้ ประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว การศึกษารัฐศาสตร์จึงมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและมีความหลากหลายมากขึ้น ครอบคลุมสาขาต่าง ๆ เช่น รัฐศาสตร์การเมือง นโยบายสาธารณะ รัฐประศาสนศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีการนำเอาแนวคิดและทฤษฎีใหม่ ๆ จากต่างประเทศเข้ามาใช้ พร้อมกับการพัฒนาการวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์มากขึ้น

สมัย พ.ศ. 2500 - 2530 โดยช่วงต้นปี 2500 เป็นยุคสมัยความช่วยเหลือทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยทางด้านทุนการศึกษาและการแลกเปลี่ยน จนก่อให้เกิดมหาวิทยาลัยสำคัญหลายแห่ง อาทิ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และหลังปี 2516 กระแสความตื่นตัวทางประชาธิปไตยรุนแรง จึงนำไปสู่การเพิ่มหลักสูตรรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่ง

ยุคโลกาภิวัตน์และประชาธิปไตย (พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน)

ในช่วงต้น บทบาทของระบบราชการในฐานะแหล่งจ้างงานของผู้สำเร็จการศึกษาทางรัฐศาสตร์ลดความสำคัญลง กลยุทธ์ในการพัฒนาของรัฐในระยะนี้เน้นหลักการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ นำไปสู่การให้ความสำคัญกับนโยบายการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างสูงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นโยบายด้านการศึกษากลับมาลดความสำคัญลงให้มีฐานะเป็นส่วนประกอบของนโยบายดังกล่าว โดยให้การศึกษาทำหน้าที่เป็นฝ่ายผลิตกำลังคนสนองนโยบายด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับอุดมศึกษา นโยบายของรัฐก็เน้นการเร่งผลิตบัณฑิตเพิ่มขึ้นในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและลดการผลิตบัณฑิตในด้านสังคมศาสตร์ลง ภายในบริบทของการเปลี่ยนแปลงและนโยบายของรัฐเช่นนี้ การศึกษาด้านรัฐศาสตร์ก็เผชิญกับความตกต่ำมากขึ้น การศึกษานี้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการมีงานทำได้อย่างชัดเจนอีกต่อไป หลังจากแนวโน้มด้านนี้เริ่มส่อให้เห็นมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 นอกจากนั้นการที่ผู้สำเร็จการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ต้องอาศัยตลาดงานของระบบราชการเป็นหลัก ในขณะที่งานดังกล่าวมีอัตราเงินเดือนต่ำมาก เมื่อเทียบกับงานในภาคเอกชน ค่าจ้างแรงงานในภาคเอกชน บางครั้งอาจสูงกว่าเงินเดือน ข้าราชการในระดับเดียวกันโดยเฉลี่ยถึง 6-7 เท่า (พิสิฐ ลี้อาธรรม, 2537: อัดสำเนา)

ต่อมาในช่วงหลัง การศึกษารัฐศาสตร์ของไทยได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์อย่างมาก มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน เน้นการวิเคราะห์เชิงวิชาการ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของสังคม เช่น การพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารจัดการภาครัฐและการเมืองโลก นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์กับต่างประเทศมากขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนนำเอาแนวคิดและทฤษฎีใหม่ ๆ เช่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาใช้ และนำการวิจัยเชิงประจักษ์และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น ตลอดจนการศึกษาเรื่องการเมืองเปรียบเทียบและองค์การระหว่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจบทบาทของประเทศไทยในเวทีโลกและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ในประเทศไทยให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์ของไทยในปัจจุบัน

ปัจจัยด้านการเมือง

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์ เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้นำไปสู่การจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตรการศึกษารัฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล การชุมนุมทางการเมืองและความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการศึกษา งบประมาณและทิศทางการวิจัย อาจทำให้เกิดความไม่แน่นอนและความท้าทายต่อการวางแผนระยะยาวของสถาบันการศึกษา การเมืองแบบประชานิยม อาจส่งผลให้การจ้

การศึกษาขาดความต่อเนื่อง และเน้นผลลัพธ์ระยะสั้นมากกว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนบทบาทของสื่อและโซเชียลมีเดีย ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นทางการเมือง ส่งผลต่อการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ทั้งในเชิงบวกและลบ อาจทำให้เกิดการบิดเบือนข้อมูลหรือการแพร่กระจายข่าวปลอมต่าง ๆ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและคุณภาพของการศึกษา นักศึกษาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนอาจมีโอกาสน้อยกว่าในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพหรือการศึกษาต่อในระดับสูง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและดิจิทัล การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอน การวิจัยและการเผยแพร่ความรู้ สถาบันการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการขยายตัวของประชากรสูงอายุที่ต้องการบุคลากรที่มีความรู้ในการบริหารจัดการและดูแล จึงต้องปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการนี้

ปัจจัยด้านการศึกษา

คุณภาพของอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษา การพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการสอนที่ทันสมัย จึงมีความสำคัญยิ่ง หลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอนที่ต้องทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน เพราะสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตรการศึกษารัฐศาสตร์ เช่น ในยุคการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการเพิ่มหลักสูตรใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมมากขึ้น รวมถึงการบูรณาการความรู้จากหลายสาขาวิชา และการเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวิจัยและนวัตกรรมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์ การสนับสนุนการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์จะช่วยให้การศึกษารัฐศาสตร์มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและยกระดับคุณภาพของการศึกษารัฐศาสตร์ การมีมาตรฐานการประเมินคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้การศึกษารัฐศาสตร์มีความน่าเชื่อถือ

ปัจจัยด้านนานาชาติ

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้จากต่างประเทศ การศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษาเกี่ยวกับองค์การระหว่างประเทศมีความสำคัญมากขึ้น เพื่อให้เข้าใจบทบาทของประเทศไทยในเวทีโลก ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ เช่น การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ การร่วมวิจัยและการพัฒนาหลักสูตรจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

การพัฒนาเทคโนโลยี

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อการศึกษารัฐศาสตร์ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในการวิจัยและการเรียนการสอน เป็นต้น

อนาคตของการศึกษารัฐศาสตร์ของไทย

การบูรณาการความรู้ข้ามสาขา

สาขา คือ การนำความรู้ ทักษะและวิธีการจากหลายสาขาวิชามาเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ร่วมกัน เพื่อให้ได้ความเข้าใจที่ครอบคลุมและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นหมายความว่าต้องมองปัญหาจากมุมมองของทุกสาขาวิชาเพื่อให้ได้ภาพรวมที่สมบูรณ์ และเข้าใจบริบทของปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง ยกตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาเรื่องมลพิษทางอากาศเราอาจจะต้องใช้ความรู้จากหลายสาขา เช่น สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพื่อทำความเข้าใจแหล่งที่มาของมลพิษ กระบวนการเกิดมลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ สาขาเศรษฐศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ของมาตรการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหา เช่น การลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือการกำหนดภาษีสิ่งแวดล้อม สาขารัฐศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ กระบวนการกำหนดนโยบายและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา

การบูรณาการความรู้จากสาขาต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาเรื่องมลพิษทางอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากกว่าการใช้ความรู้จากสาขาใดสาขาหนึ่งเพียงอย่างเดียว ในบริบทของการศึกษารัฐศาสตร์ การบูรณาการความรู้ข้ามสาขามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมักมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย การบูรณาการความรู้จากสาขาอื่น ๆ จะช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบด้านและเสนอแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมได้

การเน้นการวิจัยเชิงประจักษ์และการใช้ข้อมูล

การให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์หรือข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้เป็นพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้และการวิเคราะห์ แทนที่จะอาศัยเพียงทฤษฎี ความเชื่อ หรือความคิดเห็นส่วนตัว การวิจัยเชิงประจักษ์มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปและทดสอบสมมติฐานโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การทดลอง การสำรวจ การสัมภาษณ์ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยอาจเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น สถิติหรือข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น คำพูด ความคิดเห็นหรือประสบการณ์และสำหรับการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจหรือการดำเนินการต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลเป็นหลัก การใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูล การตีความ และการนำข้อมูลไปใช้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ทันสมัย

การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เทคโนโลยีสมัยใหม่และความต้องการของตลาด เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ และรับมือกับความท้าทายในอนาคต โดยสามารถแบ่งเป็นหัวข้อหลัก ๆ ได้ดังนี้

1. การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตร ซึ่งแบ่งเป็นความทันสมัยของหลักสูตร ที่ต้องครอบคลุมประเด็นสำคัญและความรู้สมัยใหม่ เช่น การเมืองดิจิทัล การเมืองโลก ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์

การเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์ นวัตกรรมทางการเมือง การบริหารจัดการภาครัฐยุคใหม่และการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเนื้อหาต้องมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง อาจมีกรณีศึกษา การวิเคราะห์นโยบายหรือการจำลองสถานการณ์เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ครอบคลุมของเนื้อหาหลักสูตรควรครอบคลุมทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ เพื่อให้นักศึกษาได้ทั้งความรู้พื้นฐานและทักษะการปฏิบัติงาน อาจมีการบูรณาการความรู้จากหลายสาขา เช่น เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยาและเทคโนโลยี เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมและเข้าใจปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง

2. การพัฒนาวิธีการเรียนการสอน ได้แก่ 1) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ไม่เพียงแต่เป็นผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ตั้งคำถาม อภิปรายร่วมกันและลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ โดยการเน้นให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมและเป็นผู้เรียนรู้ เช่น การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอผลงาน การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการทำงานเป็นทีม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) 2) การใช้เทคโนโลยี โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน เช่น การเรียนการสอนออนไลน์ 3) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เฮเลนและซีแมน (Allen and Seaman, 2010) ได้อธิบายว่าการเรียนแบบผสมผสาน เป็นการเรียนที่ผสมกันระหว่างการเรียนแบบเผชิญหน้าและการเรียนออนไลน์ โดยนำเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและความสะดวกของนักศึกษา โดยการใช้รูปแบบการประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การสอบ การทำรายงาน การนำเสนอ การประเมิน เพื่อประเมินความรู้ความสามารถและทักษะของนักศึกษาได้อย่างครอบคลุม โลก การใช้สื่อดิจิทัล การใช้ซอฟต์แวร์และแอปพลิเคชัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าสนใจในการเรียนรู้

การสร้างความร่วมมือ

การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกงานและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานและเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ โดยการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาต่อและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศสำหรับการพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์

การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับองค์กร สถาบันและบุคคลต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ทรัพยากรและประสบการณ์ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและการวิจัย และเพื่อให้บัณฑิตมีความพร้อมในการทำงานในระดับสากล สามารถแบ่งเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังนี้

1. ความร่วมมือในประเทศ ได้แก่ ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เช่น การแลกเปลี่ยน อาจารย์ นักศึกษาและทรัพยากรการศึกษา การร่วมกันจัดหลักสูตร การวิจัยร่วมกัน การจัดสัมมนาและการประชุมวิชาการ เพื่อขยายขอบเขตความรู้และเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของนักศึกษาและอาจารย์ ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวง กรม หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกงาน ทำวิจัยและเข้าใจการทำงานของภาครัฐ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาประเทศ และการแก้ไขปัญหาสังคม ความร่วมมือกับภาคเอกชน เช่น บริษัท องค์กรหรือมูลนิธิ เพื่อให้ นักศึกษาได้มี โอกาสฝึกงาน เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและเข้าใจบทบาทของภาคเอกชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการรับทุนการศึกษาหรือการสนับสนุนการวิจัย

2. ความร่วมมือกับต่างประเทศ ได้แก่ ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ โดยการ แลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ การร่วมกันจัดหลักสูตร การวิจัย การสัมมนาและการประชุมวิชาการ เพื่อ ขยายมุมมองทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในระดับสากล ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ โดย การสร้างความร่วมมือกับสหประชาชาติหรือองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ เพื่อให้ นักศึกษาได้มีโอกาฝึกงาน ทำวิจัยและเข้าใจบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาโลก ตลอดจนการเข้า ร่วมโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ โดยการส่งเสริมให้นักศึกษาและอาจารย์เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยน ต่าง ๆ เช่น โครงการ Erasmus+ หรือโครงการอื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และทักษะทางด้านภาษาและ วัฒนธรรม

ประโยชน์ของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ นักศึกษาและอาจารย์จะได้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์จาก หลายแหล่งการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร จะช่วยยกระดับคุณภาพ การศึกษาและการวิจัย การเพิ่มโอกาสการทำงาน บัณฑิตจะมีความพร้อมและมีเครือข่ายในการหางานทำทั้งใน และต่างประเทศ การสร้างความร่วมมือทางวิชาการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ จะช่วยส่งเสริมการวิจัย และการพัฒนาความรู้ในสาขารัฐศาสตร์

การสร้างจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

ในบริบทของการศึกษารัฐศาสตร์ หมายถึง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อ สังคมแก่นักศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาประเทศและแก้ไข

ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบต่อผลกระทบของการกระทำของตนเอง โดยสามารถแบ่งเป็นหัวข้อหลัก ๆ ได้ดังนี้

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยการยึดมั่นในความจริง ไม่โกหก ไม่ทุจริต และปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านความยุติธรรม โดยการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ เคารพสิทธิของผู้อื่น ด้านความรับผิดชอบ โดยการรับผิดชอบต่อหน้าที่ และผลของการกระทำของตนเองด้านความมีวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบและข้อตกลงอย่างเคร่งครัด ด้านความอดทนต่อความยากลำบาก อุปสรรคในการทำงานและการดำเนินชีวิต ด้านความเสียสละ โดยการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสังคม ด้านความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น

วิธีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ การบรรยายและการอภิปรายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้จากกันและกัน การศึกษากรณีเฉพาะเกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์ที่แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทำกิจกรรม โดยการจัดกิจกรรมเพื่อให้ได้ฝึกฝนและประยุกต์ใช้คุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและการประเมินผล ซึ่งไม่เพียงแต่นับความรู้ แต่ยังเน้นการประเมินคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การทำงานอาสาสมัคร การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมหรือการสนับสนุนองค์กรการกุศล การเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การไม่ละเมิดผู้อื่น ใช้ความรู้และทักษะที่ได้รับจากการศึกษาเพื่อประโยชน์ของสังคมและการพัฒนาประเทศ การตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำและการรับผิดชอบต่อผลกระทบของการกระทำของตนเอง

วิธีการส่งเสริม ได้แก่ การบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมเข้าในหลักสูตร เพื่อให้ นักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม การจัดกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมจิตอาสา เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้และทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาสังคม

การเตรียมความพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอน

ในบริบทของการศึกษารัฐศาสตร์ หมายถึง การพัฒนาทักษะและความสามารถของนักศึกษา ให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของโลกในปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งเป็นหัวข้อหลัก ๆ ได้ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) คือ รูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่ เริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง โดยไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหนก็สามารถเรียนรู้ได้ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด

การศึกษาเรียนรู้ไม่ได้จบแค่ในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นวัยผู้ใหญ่หรือวัยชราก็ยังสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและ Lifelong Learning เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คุณก้าวหน้าและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ความสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เหตุเพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความรู้และทักษะที่เรียนรู้ในมหาวิทยาลัยอาจล้าสมัยได้อย่างรวดเร็ว นักศึกษาจึงต้องมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีวิธีการส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น เวิร์กช็อป สัมมนาหรือการอบรม ส่งเสริมให้มินิรักการเรียนรู้และเปิดรับความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ (มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2566)

2. การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) คือกระบวนการทางสมองที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เพื่อแก้ปัญหา เพื่อตัดสินใจ เพื่อบ่งชี้ทางเลือกหรือเพื่อทำอะไรบางอย่างอย่างมีเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร, 2564)

ความสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์ จะช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินข้อเท็จจริง และสร้างความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการรับมือกับข้อมูลข่าวสาร และสถานการณ์ที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีวิธีบูรณาการ การคิดเชิงวิพากษ์เข้าในหลักสูตรและการจัดกิจกรรม เช่น การอภิปราย การถกเถียงหรือการแก้ปัญหา เพื่อฝึกฝนทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ส่งเสริมให้นักศึกษาตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูลและสร้างความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

3. การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving) จะช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาวิธีแก้ไขและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและความท้าทาย โดยมีวิธีการบูรณาการการแก้ปัญหาเข้าในหลักสูตรและจัดกิจกรรม เช่น การทำโครงการ การจำลองสถานการณ์เพื่อฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้คิดอย่างสร้างสรรค์และหาทางออกอย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อเกียรติ น้อยสำลี (2567) กล่าวว่า กระบวนการแก้ปัญหา (Problem-Solving) คือการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาและเสนอทางเลือกเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ โดยใช้วิธีการค้นหา รูปแบบต่าง ๆ อาทิ SWOT Analysis, PDPA, Brainstorming ในการระบุปัญหาที่แท้จริง

4. การพัฒนาทักษะการปรับตัว (Adaptability) ความสำคัญของทักษะนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและสามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวิธีการส่งเสริมให้เรียนรู้ที่จะยืดหยุ่น เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เรียนรู้จากความผิดพลาดและการจัดกิจกรรม เช่น การทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น หรือทำงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเพื่อฝึกฝนทักษะการปรับตัว เป็นต้น คนที่มีทักษะนี้มักไม่มีปัญหา เมื่อต้องเจอกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปและเมื่อต้องออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตัวเองก็พร้อมปรับมุมมองหรือวิธีคิดอยู่เสมอ (นิชากร ศรีเพชรดี, 2562)

5. การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน (Collaboration) ความสำคัญของการทำงานร่วมกัน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาและรับมือกับความท้าทายในโลก ซึ่งต้องการความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม โดยวิธีการส่งเสริมนักศึกษา ได้แก่ การทำโครงการ การทำวิจัยหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมให้มีการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น ซึ่งทักษะการทำงานร่วมกัน เป็นการให้ความร่วมมือทำงาน มักไม่มีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์งานใหม่ แต่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง (วิภาวี เชียรลีลา, 2565)

6. การพัฒนาทักษะการสื่อสาร (Communication) เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นและจำเป็นในการทำงานร่วมกัน โดยมีวิธีการคือส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาทักษะ ทั้งการพูด การเขียนและการนำเสนอจัดกิจกรรม เช่น การอภิปราย การนำเสนอผลงาน หรือการเขียนรายงาน เพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อสาร เป็นต้น

Communication Skills คือทักษะเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในเนื้อหาเหล่านั้นมากที่สุดซึ่งใครที่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้า ผู้จัดการหรือผู้บริหาร การส่งต่อข้อมูลของตนเองให้กับลูกน้องอย่างละเอียด เข้าใจง่าย ครบถ้วนจึงเป็นสิ่งที่ต้องรู้วิธีเพื่อนำไปดำเนินการต่ออย่างมีประสิทธิภาพ (ฐิติวรรณ สิ้นธุ์นอก, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

พัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์ของไทยในแต่ละยุค พบว่า ยุคเริ่มต้น (ก่อน พ.ศ.2475) การศึกษารัฐศาสตร์ของไทยอยู่ในหน่วยงานราชการ เน้นการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับความต้องการของระบบราชการเท่านั้น ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475-2500) มีการจัดตั้งสถาบันการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์ขึ้น โดยเน้นการผลิตบุคลากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและสร้างเสถียรภาพทางการเมืองสำหรับยุคการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ.2500-2530) การศึกษารัฐศาสตร์มีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศมากขึ้น มีการเพิ่มหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่ง จนมาถึงยุคโลกาภิวัตน์และประชาธิปไตย (พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน) การศึกษารัฐศาสตร์มีเสถียรภาพทางวิชาการจนถึงขีดสุด เน้นการวิเคราะห์เชิงวิชาการ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมไทยและได้นำการวิจัยเชิงประจักษ์และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น

การศึกษารัฐศาสตร์แต่ละยุคสมัย มีลักษณะแปรผันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเกิดรัฐประหารที่นำไปสู่ความไม่ต่อเนื่องทางการเมือง นโยบายรัฐบาล เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลต่อการศึกษารัฐศาสตร์ทั้งสิ้น ในอนาคตของการศึกษารัฐศาสตร์ของไทยจะต้องเน้นการบูรณาการความรู้การวิจัยเชิงประจักษ์ การพัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการสร้างจริยธรรม เพื่อผลิต

บัณฑิตที่มีคุณภาพ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาประเทศและรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาวิทยาศาสตร์ในประเทศไทยจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถและจริยธรรมควบคู่กัน พร้อมทั้งจะรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ การบูรณาการความรู้จากศาสตร์อื่น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา และเทคโนโลยีเข้ากับการศึกษา วิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีความรอบรู้และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง วิทยาศาสตร์มิใช่เพียงศาสตร์เพื่อการปกครอง แต่คือกระบวนการสร้างพลเมืองที่รู้คิด วิพากษ์และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

- 1) ระดับอาจารย์ผู้สอนด้านวิทยาศาสตร์ ควรมีการเตรียมความพร้อมโดยการพัฒนาทักษะอาจารย์ในด้านการสอนที่ทันสมัยและการวิจัยที่ก้าวหน้า
- 2) ระดับสถาบันการศึกษา ควรมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะนักศึกษาในด้านภาษาและเทคโนโลยี
- 3) ระดับนโยบายโดยภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านทุนวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ด้านการกำหนดนโยบายการรับราชการของบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์ที่หลากหลายขึ้น ด้านการจัดเวทีสาธารณะเพื่อระดมความเห็นจากหลากหลายภาคส่วนในการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ในอนาคต อาจารย์ผู้สอนด้านวิทยาศาสตร์ควรมีการเตรียมความพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอน ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่หลากหลาย เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและมีความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถประสบความสำเร็จในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การศึกษาวิทยาศาสตร์จึงต้องเตรียมความพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอนเหล่านี้ โดยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับตัวและการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

ฐิติวรรณ สินธุ์นอก. (2565). 5 เทคนิคของ *Communication Skills* สื่อสารอย่างไรให้ผู้ฟังเข้าใจเรา.

<https://www.ttlconsultant.com/blog/how-do-5-techniques-of-communication-skills-communicate.html>

ณิชกร ศรีเพชรดี. (2562). *ADAPTABILITY: ปรับตัว ยืดหยุ่น ไม่หนีปัญหา ทักษะสำคัญของโลกที่เปลี่ยนทุกวัน*. <https://thepotential.org/knowledge/adaptability-character-building/>

ต่อเกียรติ น้อยสำลี. (2567). การวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริง (Root Cause Analysis).

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

พิสิฐ ลี้อาธรรม. (2537). *จากยุ่งกลายเป็นรุ่ง: บทเรียนเศรษฐกิจไทย*. เอกสารอัดสำเนา.

วิภาวี เชียรลีลา. (2565). *ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น*.

<https://thepotential.org/knowledge/teamwork-and-collaboration/>

สิริมาศ หมั่นสาย. (2560). ความก้าวหน้าของประเทศไทย. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 23(45), 1-15.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้*. สำนักงาน.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร. (2564). *การคิดเชิงวิพากษ์และการจัดการปัญหา*.

<https://webportal.bangkok.go.th/pdbma/page/main/5043/-/1/info/274347/การคิดเชิงวิพากษ์และการจัดการปัญหา-Critical-thinking-and-problem-solving>

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. (2566). *การเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือ Lifelong Learning*.

[https://www.hcu.ac.th/article/การเรียนรู้ตลอดชีวิต%20\(Lifelong%20Learning\)](https://www.hcu.ac.th/article/การเรียนรู้ตลอดชีวิต%20(Lifelong%20Learning))

Allen, I. E. & Seaman. J. (2007). *Growing by degrees: Online education in the United States*, The Sloan Consortium. http://www.sloanc.org/publications/survey/pdf/growing_by_degrees.pdf.

Manitrub. (2014). *ทฤษฎีการศึกษา*. <https://manitrub.wordpress.com/2014/12/15/ทฤษฎีการศึกษา-educational-theory/>